

HAROLD ŠMALCEL

ČESKÝ KRAJANSKÝ SPOLEK V GRUZII
ZLATÁ PRAHA

Sbírka článků

Z ruštiny přeložil Emil Vaculík



Tbilisi 2016

Tato sbírka statí vznikla k patnáctiletému výročí českého krajanského spolku a je značně rozšířena a doplněna přepracováním sborníku vydaného v roce 2006 k desátému výročí krajanského spolku.

Sborník je sestaven z materiálů sepsaných různými autory o činnosti Čechů v Gruzii, historii a působení českého krajanského spolku.

Uváděné informace byly opublikovány v různých knihách, časopisech a novinách nebo byly napsány zvlášť pro tento sborník.

Sborník je určen čtenářům zajímavým se o přínos Čechů do ekonomiky, stavebnictví, energetiky, infrastruktury, kultury a sportu Gruzie a může být zajímavým pro široký okruh čtenářů.

Redaktor: Harold Šmalcel.

ISBN 978-9941-0-8884-1 (PDF)

Z ruského originálu ЗЛАТА ПРАГА,

vydaného vydavatelstvím

БЕНЕ ДИКТА Tbilisi 2011

Přeložil © Emil Vaculík, 2016

Překad je doplněn poznámkami pod čarou jako vysvětlení gruzínských a ruských reálií pro českého čtenáře

PŘEDMLUVA KE DRUHÉMU VYDÁNÍ

Druhé vydání bylo připraveno v souvislosti s patnáctým výročím krajského spolku, je přepracované a doplněné množstvím nového materiálu.

Harold Šmalcel

PŘEDMLUVA K PRVNÍMU VYDÁNÍ

Tento sborník je věnován desátému výročí vzniku Českého krajského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“.

Krajský spolek by založen v roce 1996. V té době už v souvislosti se vznikem spolku proběhly přípravné práce. S účastí Givi Abdušelišvili (bývalý místopředseda Výboru pro vědu a technologie) byly připraveny dokumenty, ale neutěšenost té doby z různých důvodů prodlužovala proces registrace spolku Ministerstvem spravedlnosti.

Impulsem pro urychlení byl příjezd do Tbilisi Alexandra Vondry (nyní ministr zahraničních věcí ČR¹) s delegací ve složení Radka Matuly² a Jozefa Vrabce³ (nyní mimořádný a zplnomocněný velvyslanec ČR v Gruzii). Setkání zorganizoval Zaal Abašidze (tehdejší vedoucí Odboru zemí Východní Evropy). Setkání jsme se zúčastnili my s Francem Broučkem.

Po rozhovoru Alexandr Vondra navrhl urychlit založení krajského spolku. Podpořil ho v tom Michail Ukleba (tehdejší první náměstek ministra zahraničních věcí).

¹ Rok 2006

² V letech 1994-1998 byl vyslán na velvyslanectví v Moskvě, kde pracoval jako II. velvyslanec tajemník a později I. velvyslanec tajemník politického úseku (agenda Jižního Kavkazu a Střední Asie).

³ Rok 2004

S takovou podporou jsme méně než za měsíc získali registraci na ministerstvu spravedlnosti. Bylo to úřední uznání krajanského spolku.

Český krajanský spolek je poměrně nevelký, ale má pevnou strukturu. Jeho členy jsou vysoce kvalifikovaní odborníci, inženýři, kandidáti a doktoři věd.

Krajanský spolek je velmi aktivní v různých směrech. Udržuje pracovní vztahy s úřadem administrativní správy prezidenta Gruzie, s aparátem státního ministra Gruzie, vládními i nevládními organizacemi, vědeckými a kulturními institucemi. Podporuje vazby na Českou republiku a na gruzínskou diasporu v Česku.

Krajanský spolek se usilovně snaží podporovat český jazyk, kulturu, českou historii, objasňovat působení významných českých veřejných činitelů a vědců, vede informační podporu českých a gruzínských podnikatelů, napomáhá upevnění kulturních vazeb mezi Českem a Gruzii.

Krajanský spolek pracuje i v oblasti snižování jazykových bariér v Gruzii. Nedávno, poprvé v Gruzii, byl krajanským spolkem na základě počítačových technologií vydán slovník nejfrekventovanějších gruzínských slov s překladem do ázerbájdžánštiny, arménštiny a ruštiny. Slovník pomáhá negruzínské části obyvatelstva Gruzie rychleji a efektivněji zvládnout státní jazyk a integrovat se do občanské společnosti. Slovník byl vysoko ohodnocený Institutem novogruzínského jazyka a Katedrou novogruzínského jazyka Tbiliské státní univerzity I. Džavachišvili, jejíž vědci se práce zúčastnili.

Krajanský spolek tvrdě pracuje v oblasti ochrany práv menšin a spolupracuje s Radou veřejného ochránce v Gruzii.

Podle svých stanov krajanský spolek pracuje v oblasti ekologie. Byla napsána je připravena k vydání brožura „Koncepce monitoringu znečištění Černomořské a Kaspické vodní pánve“. Jsou v ní zachyceny otázky vytvoření efektivní soustavy ochrany vodního prostředí před znečištěním.

V oblasti řízení byla napsána práce o řízení ochrany zdraví v Gruzii. V práci jsou navrženy k použití nejnovější metody řízení, vyzkoušené ve světovém měřítku. O naši práci projevilo zájem holandské výcvikové středisko managementu v ochraně zdraví. Ta práce je ještě zajímavá tím, že může sloužit jako modelový příklad řízení ochrany zdraví v nevelkém státě.

Je třeba poznamenat, že toto není ani zdaleka úplný seznam prací a zájmů krajanského spolku.

Přejeme Českému krajanskému spolku v Gruzii „Zlatá Praha“ pokračovat v aktivní, užitečné a zajímavé činnosti ve prospěch blaha lidu Gruzie a České republiky.

Chceme vyjádřit poděkování všem organizacím a osobám v Gruzii a České republice, kteří spolupracovali ve společné práci, pomáhali a jsou našimi přáteli. Naše vzájemná spolupráce a přátelství nekončí!

Zvláště chci vyjádřit poděkování za spoluúčast a podporu vedení Velvyslanectví České republiky v Gruzii a všem jeho zaměstnancům.

*Prezident
Českého krajanského spolku
v Gruzii „Zlatá Praha“
Harold Šmalcel*

**PREZIDENTOVI
ČESKÉHO KRAJANSKÉHO SPOLKU V GRUZII
„ZLATÁ PRAHA“ PANU HAROLDU ŠMALCELOVI**

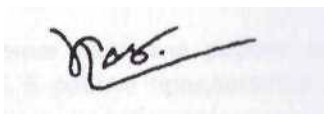
BLAHOPŘEJI VÁM A VŠEM ČLENŮM KRAJANSKÉHO SPOLKU K DESÁTÉMU VÝROČÍ ZALOŽENÍ SPOLKU A PŘEJI VÁM MNOHO LET PLODOTVORNÉ PRÁCE, ZDRAVÍ A ŠTĚSTÍ. ZVLÁŠTĚ CHCI VYZVEDNOUT VAŠE ZÁSLUHY NA GRUZÍNSKO-ČESKÝCH VZTAZÍCH A JMENOVITĚ NA PODPOŘE DRUŽBY NÁRODŮ GRUZIE A ČESKÉ REPUBLIKY.

HLUBOKÉ KOŘENY PŘÁTELSTVÍ NAŠICH NÁRODŮ JSOU ZAREGISTROVÁNY JIŽ ZAČÁTKEM 19. STOLETÍ, TEHDY TO ALE BYLY JEN JEDNOTLIVÉ OSOBY A RODINY.

V SOUČASNÉ DOBĚ JE VĚTŠINA OBYVATEL ČESKA DOBŘE INFORMOVÁNA O GRUZII. V GRUZII JSOU DOBŘE INFORMOVÁNI O ČESKU A NA TOMTO MÁTE I VY VELKÉ ZÁSLUHY. PŘEJI VÁM MNOHO ÚSPĚCHŮ V TÉTO ČINNOSTI. VÁŠ IRAKLIJ KANDARELI.

Váš Irakliji Kandareli

Zasloužilý pracovník kultury Gruzie, Zasloužilý
pracovník kultury, Čestný občan, Čestný havíř,
Čestný zaměstnanec České republiky



IRAKLIJ KANDARELI – ČESTNÝ OBČAN ČESKÉ REPUBLIKY

Narodil jsem se 14. listopadu v dělnické rodině a vyrostl ve Tbilisi – vzpomíná Iraklij Kandareli. Můj otec byl vedoucím dechovky správy městské dopravy, matka pracovala jako knihvazačka ve vydavatelství „Technika da šroma“ („Technika a práce“).

Byli jsme tři děti, já a dvě sestry, starší sestra chodila do gruzínské školy, já a mladší sestra do ruské.

Kandareli toužil stát se vědcem historikem. Ve škole vznikl kroužek historie, ve kterém on byl starostou a ve kterém studovali historii své vlasti.

V letech 1939 a 1940 se spolu se svým přítelem Marcelem Homérem Kandareli přihlásili do stavu archeologické expedice, vedené známými vědci akademiky I. Džavachišvili a S. Džanašia.

Nebylo mu souzeno, aby se splnil jeho sen – začala Velká vlastenecká válka. Spolu se svými školními přáteli a se slovy „Jen na frontu, jen do přední linie“ byl už následující den na vojenské správě, kde ho zařadili mezi obránce vlasti a přidělili do První Tbiliské vojenské pěchotní školy, která se brzy zúčastnila bojů za Kavkaz.

- V neuvěřitelně těžkých podmínkách jsme museli vést boj v horách – vzpomíná Kandareli, - každý prožitý den nám připadal jako týden. Trčeli jsme ve sněhu na ledovci s malou zásobou munice a chodili jsme do útoků, abychom získali trofejní zbraně. Zaháněli jsme hlad tak, že jsme mezi dva dělili kousek cukru. Zaháněli jsme žízeň po jídání sněhu a dávali jsme poslední štipec tabáku raněnému kamarádovi. Nejednou nás zasypal sněžný zával a profukovaly nás spalující větry. Nehledě na tyto mimořádné těžkosti nic nemohlo zlomit naši odolnost.

Zvláště si Kandareli pamatuje den 12. září roku 1942, když velitel oddílu major Teslenko hlásil do štábu: „Kótu 1209 obsadil včera v 19.00. Lidé vyzáblí, dále útočit nelze, nejsou síly. Proviant nedovezen, voda není. Stezky nejsou, všude strže, skály a velké

srázy, stoupání zdoláváme 2 – 3 hodiny pomocí lan. V oddíle jsou dva zabiti, tři raněni z toho dva těžce.

V jednom z bojů byl Kandareli raněn a byl evakuován do nemocnice.

Po vyléčení byl jako zkušený bojovník převelen na 4. Ukrajinský front ve funkci velitele čtyř rozvědky do 183. Charkovské střelecké divize.

- Pamatuji si, jako i moji přátelé – povídá Kandareli – boje v Karpatech, kde všechny přístupy k vrcholům byly otevřené a byly pokryty mnohovrstevnatou palbou protivníka. Při útoku jsme šli hlubokým blátem promíseným se sněhem bez možnosti se zahřát nebo vysušit. Ale úporně jsme se přesunovali vpřed.

Spolu s námi ve směru na Ostravu se probíjela i Československá tanková brigáda, které velel odvážný a statečný voják – podplukovník Vladimír Janko.

V těchto dnech se blížil celonárodní svátek pracujících 1. května a všechny naše snahy směřovaly k jednomu cíli – jak co nejrychleji osvobodit Ostravu od fašistických okupantů.

Spolu s velitelem rozvědky československé tankové brigády Rudolfem Peškou Kandareli využil vzpomínky brigádního velitele spojařů Hramiče, který dříve žil ve čtvrti Ostravy Vítkovicích a provedli rozvědku bojem a v noci z 29. na 30. dubna šli do útoku. Tak byla 1. května osvobozena Ostrava, středisko hutnického a uhelného průmyslu Československa.

183. Charkovská nositelka řádu rudého praporu, Suvorova a B. Chmelnického střelecká divize získala nejvyšší ocenění v zemi – Leninův řád.

Za jeho aktivní účast při osvobození Československa pracující 8 měst a obcí ho zvolili čestným občanem a na třech šachtách (Trojice, P. Bezruč, Ostrava) ho přímo vedení OKR jmenovalo čestným havířem a zaslouženým zaměstnancem.

Ještě dvacet let po vítězných salvách sloužil Kandareli v armádě a po odchodu do zálohy věnoval svůj život vojensko-vlastenecké a mezinárodní výchově mládeže.

Na památku na své bojové přátele, na ty, kdo se nedožili světlých dnů velkého vítězství, na ty, kdo šli na smrt ve jméně života, štěstí a míru na zemi a získali nesmrtelnost, na památku v létech války vzniklých přátelství s vojáky Československé lidové armády vybudoval u sebe ve vlasti ve městě Gori první v Zakavkazsku unikátní Muzeum vojenské slávy a přátelství mezi národy.

Po seznámení s muzeem mnozí návštěvníci píší v knize ohlasů o svých dojmech z návštěvy. Například píší:

Dlouho si Kandareli bude pamatovat den 3. května 1945. V ten den při plnění úkolů zahynul jeho bojový přítel a zástupce starší seržant Petr Bondarenko.

Kandareli dlouho hledal jeho rodiče, aby jim povyprávěl o záhube syna, ale teprve v roce 1966 měl úspěch. Na mítinku ve vesnici Tokarevka Dergačevského okresu Charkovské oblasti, kam přijel se zástupcem Československa Zdeňkem Pavlíkem, mohl předat rodičům padlého přítele krabičku a prst z jeho hrobu. Ve svém vystoupení rodiče padlého vojáka poděkovali Kandarelimu za projevenou starostlivost o jejich syna a vzápětí jej, Gruzína, přijali jako svého člena do své ukrajinské rodiny.

Kandareli měl velkou radost, když byl československou společností mezinárodních vztahů za zásluhy o rozvoj přátelství a spolupráce s Československem odměněn stříbrnou medailí se stuhou a o několik let později zlatou medailí se stuhou.

Mnoho let, jako pomoc rodinám, vedl Kandareli se svými českými přáteli vyhledávání padlých a nezvěstných sovětských vojáků na území Československa. Dvakrát byl za to ministerstvem obrany vyznamenán odznakem „Za aktivní vyhledávání“.

Nedávno zasloužilý pracovník kultury Gruzie, čestný občan vesnice Pschu v Abcházii, zasloužilý pracovník kultury a čestný občan České republiky, adoptovaný syn Ukrajiny, gardový plukovník v záloze Iraklij Levanovič Kandareli oslavil svoje osmdesátiny.

Mezi mnoha přáními, která přišla na jeho adresu, byla blahopřání i z České republiky.

Velkou a radostnou událostí v životě Kandareli byly dny oslav šedesátého výročí Velkého vítězství sovětského lidu nad fašistickým Německem a šedesátého výročí osvobození Československa od hitlerovských okupantů.

V ty dny ho, jako čestného občana Česka a Slovenska, navštívili pracovníci Velvyslanectví České republiky v Gruzii a jménem ministra obrany mu předali medaili šedesátého výročí ukončení druhé světové války a památní medaili československých legionářů.

Předali mu dopis od starosty Opavy Zbyňka Stanjury, ve kterém bylo uvedeno: „Věřím, že tyto medaile budou svědkem uznání Vašich neocenitelných zásluh při osvobozování našeho města a celého státu a taktéž důkazem toho, že nehledě na nějaké změny v našich zemích Vy zůstanete v našich srdcích heroickou a významnou osobností.“

V těchže dnech na adresu Kandareli přišel z Ostravy balíček od primátora pana inženýra Aleše Zedníka, ve kterém byl pamětní diplom a jubilejní medaile, vydaná na památku šedesátého výročí osvobození Ostravy.

V průvodním dopise bylo uvedeno: „Vážený Irakliji Levanoviči, dovoluji mi jménem vedení ostravského magistrátu vyjádřit Vám uznání za odvalu a heroizmus projevené Vámi a Vašimi přáteli a spolubojovníky při osvobozování našeho města od nacizmu. Velmi si toho vážíme a děkujeme Vám“.

„Léta za léty pomínou a po prachu nezbude ani stopa. Slávu ruského vojáka si ale svět bude pamatovat navždy.“ Často povídá Kandareli.

Drahomíra Zdvíhalová

„Léta za léty pomínou a po prachu nezbude ani stopa.
Slávu ruského vojáka si ale svět bude pamatovat navždy.“

Často povídá Kandareli.

Drahomíra Zdvíhalová

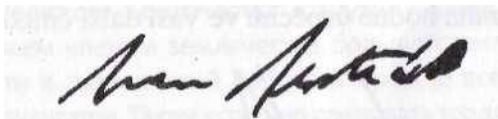
VELVYSLANEC ČESKÉ REPUBLIKY V GRUZII

Vážení členové českého krajanské spolku „Zlatá Praha“,

dovolte mi, abych Vám blahopřál k 15. výročí založení vaší organizace. Čechy a Gruzíny vždy spojovaly společné vědomí blízkosti, sympatií a přátelství. Kořeny našich vzájemných vztahů jsou hluboko v historii, o čem svědčí mnoho příkladů. Češi v Gruzii vždy byli úspěšní, možná proto, že Gruzie je přijímala s otevřeným srdcem. Mnozí členové „Zlaté Prahy“ mohou dlouho vyprávět o historii svých rodin a o tom přínosu, kterým se jejich předkové zasloužili o rozkvět této krásné země pod vrcholky Kavkazu.

Dnes se s Gruzii seznamuje stále více Čechů, přijíždějících kochat se krásou přírody a vychutnávat znamenité pohostinství Gruzínů. Z druhé strany i Česko je pro Gruzíny známější zemí a mezi jiným i díky aktivitám krajanského spolku.

Vážení přátelé, ještě jednou Vám blahopřeji k 15. výročí založení „Zlaté Prahy“. Jsem si jist, že Vaše organizace bude i nadále účastníkem společenského života v Gruzii a že bude i v budoucnosti přispívat ke sblížení Čechů a Gruzínů.



Ivan Jestřáb

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky

Odbor veřejné diplomacie

Loretánské nám. 5, 118 00 Praha 1

tel.: +420 224 183 230, fax: +420 224 182 036

Jan Bondy

ředitel

V Praze dne 18. října 2011

Vážený pane Šmalcel,

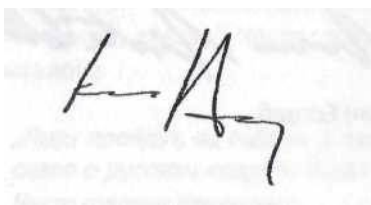
dovolte mi, abych Vám vyjádřil své poděkování za vaši dlouholetou systematickou práci, které se věnujete v rámci podpory prezentace České republiky v Gruzii.

Šíření dobrého jména České republiky v zahraničí prostřednictvím organizování

vzpomínkových akcí, oslav českých svátků, snaha o zachování českých tradic, to vše je vysoce ceněno nejen zástupci velvyslanectví České republiky v Gruzii, ale i celou krajanskou komunitou.

Přeji Vám, vážený pane Šmalcel, i všem členům krajanského spolku Zlatá Praha hodně úspěchů ve Vaší další činnosti.

S pozdravem

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Jan Bondy', is written over a faint, illegible background. The signature is stylized and cursive.

Vážený pan

Harold Šmalcel

Předseda krajanského spolku Zlatá Praha

Tbilisi

VZPOMÍNKY MIROSLAVA VYMĚTALA

V roce 1996, kdy byl založen krajanský spolek, pracoval jsem v misi OBSE ve Tbilisi. Tehdy jsem se seznámil s nadšením v osobě pana Harolda Šmalcela, který rozhodně, v politicky a ekonomicky složité a ne zcela bezpečné situaci v Gruzii, shromáždil skupinu lidí s českými kořeny. Byl velmi rád, že mohl být přítomen na oficiálním ustavení krajanského spolku a alespoň trochu pomoci v počáteční práci. Dokonce se podařilo v mezích humanitární pomoci, kterou Česká republika poskytovala Gruzii, zajistit pro krajanský spolek materiály pro začátek práce. Byly to knihy, učebnice, slovníky apod. Spolek začal vyvíjet svoji činnost, organizovat výuku českého jazyka, setkání u významných výročí, koncerty a jiné akce. Měl jsem štěstí, že jsem se do roku 2006 pravidelně vracel do Gruzie a mohl jsem se zapojovat do činnosti krajanského spolku.

Je velmi závažné i to, že v dalším ministerstva zahraničních věcí, kultury a školství měla těsné vazby na krajanský spolek. Je škoda, že ze strany České republiky podpora nebyla příliš velká.

Zvláště poznamenávám, že krajané za hranicemi hrají velkou úlohu v propagandě České republiky a mohou být dobrým partnerem v ekonomických otázkách. Chtěl bych u příležitosti patnáctého výročí založení Českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“ popřát všem členům krajanského spolku velké nadšení a inspiraci při další práci a především radost od dosažených výsledků. Taktéž přeji s úspěchem následovat tradice předků a nezapomínat jejich vlast.

Miroslav Vymětal
Česká republika

INFORMACE

Miroslav Vymětal – spolupracovník ministerstva obrany České republiky, plukovník České armády ve výslužbě. V průběhu několika let pracoval v misi OBSE v Gruzii. Je zakládajícím členem Českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“.

V průběhu mnoha let společné práce s krajauským spolkem se vyznačoval upřímným a laskavým vztahem. Systematicky a spolehlivě pomáhal spolku při všech otázkách, nehledě na těžkosti a nedostatek času. Někdy dokonce na vrub svých osobních finančních prostředků.

Miroslav Vymětal pomáhal krajauskému spolku ode dne jeho založení. Pomohl získat od ministerstva zahraničních věcí ČR materiály pro výuku, slovníky, knihy aj. Pomáhal při výuce češtiny. Pomáhal navazovat styky s úředními orgány a jinými organizacemi ČR. Pomáhal překládat a sestavovat korespondenci a jiné dokumenty v češtině. Pomáhal se styky na české podnikatele a mnoho dalšího. Jinými slovy lze říci, že vždy byl blízko a střežil zájmy krajauského spolku. I nyní, kdy Miroslav už odejel do Čech se k němu ze zvyku obracíme o pomoc.

Za všechno co pro krajauský spolek udělal, jsme nesmírně vděční našemu příteli a ochránci Miroslavu Vymětalovi a přejeme mu a jeho krásné rodině všechno nejlepší.

Prezident krajauského spolku

Harold Šmalcel

INFORMACE O ČESKÉM KRAJAUSKÉM SPOLKU V GRUZII „ZLATÁ PRAHA“

Poprvé byl Český krajauský spolek v Gruzii „Zlatá Praha“ založen a zaregistrován usnesením registračního kolegia Ministerstva spravedlnosti Gruzie č. 14/17 z 16. května 1996. Pak v souvislosti s přijetím občanského zákoníku Parlamentem Gruzie byl přeregistrován Čuguretským okresním soudem ve Tbilisi pod č. 03/9-46 z 30. listopadu 1998.

Rozhodnutím soudu jeho zakladateli jsou: Harold Šmalcel, prezident spolku, Franc Brouček, Svetlana Sokol, Jozef Brouček a Lili Podobina. Ostatní členové spolku – beneficianti, tj. osoby přijaté nebo mající právo být přijati do spolku a mají-li české kořeny nebo mají-li přátelský zájem o spolek nebo Česko.

Český krajanský spolek v Gruzii „Zlatá Praha“ má podle Občanského zákoníku Gruzie status registrovaného spolku, tj. je mezinárodní nevládní neziskovou organizací. Podle svého statusu zaregistrovaný spolek, krajanský spolek, má právo zabývat se podnikatelskými aktivitami, ale nemá práva rozdělovat zisk mezi členy spolku. Zisk může být použit pouze pro cíle rozvoje spolku.

Organizační struktura spolku se skládá z prezidia krajanského spolku (funkci předsedy prezidia automaticky vykonává prezident spolku) a valné hromady členů. Na kancelář dostal spolek od bývalého ministra zdravotnictví Gruzie k bezplatnému užívání na deset let samostatnou místnost 25 m², ve které probíhaly vnitřní akce spolku a celoroční sobotní škola výuky češtiny, dějin, kultury Česka apod. Kromě toho pro větší akce spolku vedení propůjčovalo zasedací sál s kapacitou asi sto osob. V roce 2007 spolek o tuto možnost přišel. V současné době se spolku za pomoci Velvyslanectví ČR v Gruzii naskýtají nové možnosti. Koncerty spolek organizuje v chrámu sv. Petra a Pavla a v sále Hudební společnosti Gruzie. Akce společné s Velvyslanectvím ČR probíhaly v budově Státního divadla opery a baletu, státních divadel a v místnosti Velvyslanectví ČR atd. Základní směry působnosti Krajanského spolku jsou:

- Podpora upevňování obchodních styků mezi Gruzii a ČR
- Studium a propagace české politiky, historie, kultury, vědy a umění
- Výuka českého jazyka, historie a kultury ČR
- Sociální politika a vztahy národnostních menšin a občanská integrace v Gruzii
- Otázky ekologie
- Práce v prostředí veřejného ochránce v Gruzii
- Systematická práce s příslušnými agenturami Kanceláře prezidenta Gruzie, Parlamentu Gruzie, MZV a jiných ministerstev a vládními a nevládními organizacemi
- Jiné otázky

Hlavním cílem je podporovat vytváření podmínek pro těsnější vztahy členů spolku v rodině národů Gruzie, vytváření obchodních vazeb, studium a propagace úspěchů ČR.

Český krajanský spolek vykonává svoji práci v podobě konferencí, seminářů, referátů na Akademii věd Gruzie, různých setkání, koncertů, škole češtiny a kultury atd. a pracuje s gruzínskými a českými podnikateli.

Probírají se otázky dějin ČR, činnost význačných osobností, takových jako Masaryk, Mendel, Komenský, Jan Hus, sv. Václav a další. Projednává se zkušenost budování státu na nezávislé Československo, úloha skupiny „Hrad“, otázky občanské integrace shora, evoluce parlamentní soustavy Československa atd. A to vše přes prizmu situace a úkoly v Gruzii. Konají se koncerty české a gruzínské hudby, slaví se dny význačných českých osobností aj.

Prakticky všech akcí krajanského spolku, a těch větších zvláště, se zúčastní zástupci tisku a televize. Činnost krajanského spolku a jeho akce jsou systematicky popisovány republikovým a městským tiskem, prvním televizním kanálem Gruzie a v novinách „Hvězda Gruzie“ (Washington Publishers – Tbilisi).

V červenci 2005 v novinách „Večerní Tbilisi“ byla uveřejněna osmilstová příloha „České noviny“. Obsah přílohy připravil spolu s novináři prezident krajanského spolku, který je členem redakční rady novin.

Aktivita českého krajanského spolku jsou mnohostranné. Harold Šmalcel získal od Evropského střediska pro záležitosti menšin grant na vytvoření frekvenčního slovníku nejčastěji používaných gruzínských slov s překladem do jazyků jiných menšin žijících v Gruzii. Uskutečnila se obsáhlá prezentace slovníku. Slovník v Praze na konkurzu „Slovník roku“ obdržel diplom a univerzita v Leeds (Anglie) uveřejnila tento slovník na internetové stránce.

Harold ŠMALCEL

NEVADNOUCÍ PAMÁTKA

V hudební společnosti Gruzie se uskutečnil vzpomínkový večer, věnovaný - 90. výročí (2002) narození zasloužené umělkyně Gruzie operní pěvkyně a pedagožky Gertrudy Šmalcel.

„Její silný hezký hlas čtvrt století zněl ze scény Tbiliského státního divadla opery a baletu Z. Paliašvili. V průběhu svého tvůrčího života zpívala řadu partů klasického operního repertoáru. Mezi nimi roli Eteri („Abesalom a Eteri“ Z. Paliašvili), Jaroslavny („Kníže Igor“ Borodin), Valentiny („Hugenoti“, Meyerbeer), Varvary („Bohdan Chmelnický“ Daňkevyč), Toscy („Tosca“ Puccini), Dezdemony („Othello“ Verdi), Leonory („Trubadúr“ Verdi). Gertruda Petrova zpívala vedoucí role v operách Petra Čapkovského: Taťány z „Evžena Oněgina“, Iolanty („Iolanta“), Oksany „(Pantofle“), Marie („Mazepa“)..

Gertruda Šmalcel byla nejmladší dítě ve velké rodině českého inženýra železničního stavitelství Petra Šmalcela a jeho manželky, brněnské rodačky Antoníny. Narodila se ve Tbilisi a do až do konce svých dnů žila v hlavním městě, a jak ráda hovořila, „mezi mými Gruzíny a Gruzinkami. Gruzie se stala její druhou vlastí.

Budoucí pěvkyně se vždy pohybovala v hudebním prostředí a to muselo mít vliv na její formování jako vokalistky. Odborníci jí ještě v mládí prorokovali cestu do velkého umění. Po poslechu ve Tbiliské konzervatoři v roce 1934 byla přijata do třídy výborného pedagoga, profesora Jevgenije Vronského. V té době neměla ani elementární hudební vzdělání a přece ji přijali na konzervatoř bez přijímací zkoušky. Už jako studentku ji pozvali do Tbiliského operního divadla a po absolvování konzervatoře se stala jeho sólistkou.

Od samého začátku kariéry v repertoáru Gertrudy Šmalcel byly vedoucí operní party. Hodně hostovala, vystupovala v Batumi, Suchumi, Kutaisi a v jiných městech země. Dvakrát, v roce 1937 a 1958 vystupovala v dekadách gruzínského umění v Moskvě.⁴

⁴ Dekády národního umění byly desetidenní přehlídky úspěchů sovětských národů systematicky uspořádávané v Moskvě v letech 1936-60

Partnery Gertrudy Petrovny byli vynikající zpěváci té doby: Ivan Kozlovský, Petre Amiranašvili, David Andguladze, David Gamrekeli, Batu Kraveišvili, Dmitrij Mčedlidze a mnozí další. Později pěvkyně vzpomínala, že čím byla starší, tím mladší byli její partneři. Zurab Andžaparidze, Bodat Andguladze, Vachtang Glunčadze... „Pochopila jsem, že je čas odejít ze scény“, vzpomíná na ty roky Gertruda Petrovna, „protože je třeba vychovat nové pokolení vokalistů a připravit za sebe náhradu.“ Skutečně se s operní scénou rozloučila. Připravili jí slavnostní loučení: při té příležitosti byl v opěře koncert mistrů umění.

Přínos pěvkyně do operního umění byl po zásluze odměněn, byl jí udělen titul zasloužené umělkyně Gruzie, získala řadu vyznamenání. Do konce života Gertruda Petrovna vzpomínala živé barvy květin, objetí přátel a kolegů...

Pedagogické působení Gertrudy Šmalcel bylo spojeno s Tbiliskou hudební školou č. 3 Melitona Balančivadze. V té době tuto školu, řízenou známým vychovatelem celé plejády hudebníků K. Džikija, ne náhodou nazývali malou filharmonií. Jeho odchovance už od prvního ročníku zvali na scénu a s jejich účastí probíhaly koncerty. Tato škola neměla pro to potřebné podmínky, pro každý koncert se musely pronajímat sály konzervatoře, divadla Š: Rustaveli, Domu kultury G. Plechanova. Všechny měly úspěch. Úspěchu svých odchovanců Gertruda Pavlovna věnovala mnoho úsilí. Díky snaze celého kolektivu školy se repertoár koncertů nikdy neopakoval. Pokaždé se spolu s obnoveným repertoárem objevovali i noví interpreti.

Hudební veřejnost Tbilisi, shromáždivší se nedávno na vzpomínkovém večeru věnovaném Gertrudě Šmalcel, vzpomněla její velký přínos do hudebního umění Gruzie. Večer zahájila pedagožka Tbiliské hudební školy č. 3 Eteri Nikolaišvili, řekla, že vzpomínka na herečku bude dlouho žít v srdcích těch, kdo přišli do kontaktu s jejím uměním. Ona byla ztělesněním skromného okouzlení, půvabnou ženou a pozorným člověkem.

Nejstarší pedagožka školy Tina Sagaradze, která znala Gertudu nejeden rok, vzpomínala, že ona měla obšírný repertoár, který jen

ona mohla zvládnou na vysoké úrovni. S jejím odchodem jakoby škola osiřela. Tuto prázdnotu zaplňují její žáci, mezi nimiž je nemálo profesionálů.

Dramatické sopráno Tereza Tuchareli řekla: „Pamatuji si ji jako dobrého člověka a výbornou pedagožku, která kromě hlasu výborně ovládala umění najít cestu k srdcím svých žáků, zbožňujících ji. Gertruda Petrovna se do konce života skláněla i před uměním svých předků.“

Se vzpomínkou na zpěvačku vystoupil i její synovec Harold Šmalcel, vedoucí Český krajanský spolek v Gruzii „Zlatá Praha“. Poděkoval gruzínské společnosti za zachování šetrné památky Tbilisců na Gertrudu Šmalcel.

Večer se zúčastnila i konzulka České republiky v Gruzii Drahomíra Zdvíhalová, vedoucí odboru mezinárodních vztahů Státní kanceláře Gruzie Teimuraz Čanturišvili. Na vzpomínkovém večeru se uskutečnil koncert studentů hudební školy (ředitel-skladatel, laureát státní ceny Guram Bzvaneli, umělecký vedoucí a zástupce ředitele Eduard Bliadze), Tbiliské konzervatoře V. Saradžišvili a sólisté Státního sladem, inckého divadla opery a baletu.

Džilda IVANIŠVILI

OBČANSKÁ INTEGRACE – VEKTOR PŘI BUDOVÁNÍ STÁTU

Ve Tbilisi proběhla konference na téma: „Úloha občanské integrace při výstavbě nezávislého státu. Československá zkušenost“. Konference byla organizována z iniciativy státní správy pro občanskou integraci a mezinárodní styky kanceláře prezidenta Gruzie a Českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“ a za účasti velvyslanectví České republiky v Gruzii.

Konferenci úvodním slovem zahájil ředitel Národního institutu sociální ochrany a ochrany zdraví Kachi Papošvili. S referátem vystoupil prezident českého krajanského spolku Harold Šmalcel. Uvedl, že historie vybudování suverénního československého státu je spojeno se jménem Tomáše Masaryka, prvního prezidenta země

(1918 – 1935), skutečného reformátora, doktora filosofie, studoval na Pražské, Vídeňské a Lipské univerzitě. Prioritou pro něj byla občanská integrace, spojení všech sektorů společnosti, a to jak zástupců finančnictví, průmyslu, kulturní elity, tak i zástupců nejšířších vrstev obyvatelstva a vedoucích politických stran. V tom viděl budoucnost země. Zvláštní důraz byl kladen na vědeckotechnickou politiku, klíčovou složku ve vývoji státu. S přímou účastí Masaryka byly v zemi vytvořeny a projevíly značný růst takové nejdůležitější obory průmyslu jako strojírenství, letectví, hutnictví, vojenský průmysl atd. Za deset let jeho vedení se Československo dostalo na čtvrté místo ve světě pokud jde o celkovou hrubou výrobu, a to nepochybně přispělo k upevnění jeho mezinárodní autority. Ideje uskutečňované Masarykem jsou klasickým historickým příkladem občanské integrace shora.

Přednášející se odvolal i na zkušenost Francie, jako jednu ze zemí, která dosáhla pokroku ve výstavbě občanské společnosti, stírající hranice mezi národnostní a občanskou identitou.

Velká pozornost přednášejícího byla věnována i česko-gruzínským vztahům, které mají hluboké a staré kořeny. Uvedl konkrétní příklady blahodárné působnosti českých odborníků z různých oblastí vědy, kultury a sportu v Gruzii. Veřejný pracovník Jaroslav Svatoš pozval do Gruzie z Pražské sportovní organizace Sokol učitele gymnastiky, kteří v Tiflise zorganizovali sportovní sekci, vedenou Antonem Lukešem. Později pak se gymnasté tifliského Sokola, včetně legendárního Georgie Egnatašvili stali vítězi turnaje v Praze, což se rovná mistrovství světa v gymnastice. Za vysoké úspěchy sportovci Gruzie dostali název „sokoli z břehů Kury“. Lékař Ivan Příbyl postavil na vědecký základ práci Bordžomských lázní, zorganizoval ve Tbilisi vojenskou nemocnici a stal se jejím vrchním lékařem. Hudebník, dirigent a skladatel Josef Navrátil (v Gruzii známý jako Ratil) ve Tbilisi spolu s Lado Agniašvili zorganizoval první gruzínský lidový pěvecký sbor a stal se jeho uměleckým vedoucím a sběratelem lidových písní. Studio „Gruzia-film“ natočilo celovečerní film „Děkujeme Ratile“.

Na otázky účastníků konference odpovídal Harold Šmalcel.

Pak tu byla živá výměna názorů, které se zúčastnili vedoucí oddělení mezinárodních vztahů a spolupráce s gruzínskou diasporou kanceláře prezidenta Gruzie Zaur Kvaracchelia, vedoucí oddělení občanské integrace a národnostního soužití kanceláře prezidenta Gruzie Manuli Chubua, vedoucí oddělení občanské integrace v úřadu státního ministra Gruzie Zurab Mezurnišvili, vedoucí správního odboru parlamentu Gruzie Armaz Paičadze, zástupce ředitele Institutu politologie AV Gruzie Georgij Žoržoliani, ředitel 98. tbiliské střední školy Michail Tatevosov a další. Vyjadřovali různá hlediska, ale jedno je spojovalo: základ demokracického státu tvoří občanská integrace.

Boris ZAMBACHIDZE

VZPOMÍNKY MARIE HLAVSOVÉ, BYTEM TBILISI, 7.07.65

DOBRÝ DEN, VÁŽENÍ SOUDRUZI!

Dostala jsem vaši žádost, abych sepsala vzpomínky o výjezdu kolektivu „Pragamašina“ z Československa do SSSR v roce 1923. Nejsem novinářka, proto vám mohu napsat jen to, co si pamatují z prožitých událostí. Budu se snažit odpovídat jen na ty otázky, které vás zajímají, tj. o organizaci výjezdu Pragamašiny v SSSR, o příjezdu do Tbilisi a o její činnosti.

V létě roku 1923 se ve městě Slaný rozšířila zvěst, že na Kladně se organizuje Sdružení pro výjezd do SSSR. Dozvěděl se o tom K. Klan, který se v tu dobu učil na filmového technika a po večerech pracoval v Kladně na závodě Branfeld-Daněk. Proto se na výzvu jako první ozvali dělníci tohoto závodu. Těch, kteří by chtěli odjet, bylo mnoho, ale když se dozvěděli o podmínkách, zjistili, že ne všichni je mohou splnit. Podmínky byly následující: přijímají se jen zkušení specialisté, kteří zaplatí členský podíl 500 rublů ve zlatě. Koncem srpna bylo na Kladně založeno družstvo Pragamašina čítající 12 členů a jejich rodiny. Ze Slaného tam bylo pět osob,

všichni komunisté. Byli to: František Pich, Karel Hlavsa, Václav Bureš, Karel Klan, František Česánek, spolu s nimi odjížděli i jejich rodiny. Všichni tito lidé, v důsledku svého rozhodnutí opustit republiku a přestěhovat se do SSSR, přišli o všecko. Kromě toho, nevěděli nic o ostatních členech družstva, dokonce se o nich vůbec neinformovali na kladenském výboru Komunistické strany. Byli příliš nadšeni představou, že jedou do Sovětského svazu. A to byla jejich první chyba.

Předsedou družstva byl jistý Volman. Pro snadnější přepravu zavazadel odjeli jsme ze Slaného do Prahy náklad'ákem, který nás dovezl přímo na Františkovo nádraží, kde jsme měli sraz s ostatními. Tam jsme obstarali jízdenky, zajistili přepravu zavazadel, rozloučili se s příbuznými a se svou rodnou zemí. Vlak jel přes Budapešť a Rumunsko do Turecka. Vezl nás do nové vlasti, kde nás čekal neznámý osud. Cesta přes Budapešť, Bukurešť a Konstantinopol se považovala za nejkratší cestu na Kavkaz do Tiflisu, kam jsme měli namířeno. Už cestou jsme si všimli, že náš předseda se chová podezřele a jedná s námi chytrácky. Měl naše peníze určené na cestovní náklady včetně stravování, ale nedával nám je, takže jsme my i naše děti měli celou cestu hlad. Po příjezdu do Turecka nás čekala zlá zpráva, že sovětské lodě nesmí do tureckých vod. Museli jsme celý měsíc žít v Konstantinopoli, dokud nás nevzala francouzská nákladní loď Tadle vezoucí skot do Oděsy. Tou lodí jsme dopluli do Batumi, kde nás čekala další nepříjemnost. Zjistilo se, že nemáme povolení na vstup do Gruzie. To byla druhá chyba. Když jsme vyjížděli, nikdo z nás se nezajímal, jaké dokumenty je třeba mít. V Batumi jsme zůstali tři dny dokud jsme nedostali povolení na vjezd do Tiflisu.

Utrápení dvouměsíční dobrodružnou cestou dorazili jsme do Tiflisu. Byl konec září. Bylo tam k nevydržení horko, zejména pro nás, kteří jsme nebyli zvyklí na taková velká vedra. Doma v Čechách nám bylo řečeno, že byty pro nás už jsou připraveny a že se po příjezdu můžeme hned nastěhovat. Nedovedete si představit, v jakém jsme byli stavu, když nás ubytovali na zanedbané staré půdě, kde se kdysi sušil čaj. Bylo tam tolik prachu, že jsme nebyli schopni tam ani

vejít. Dali jsme se do úklidu tak, abychom mohli uložit děti ke spánku, sami jsme spali v sedě. Po tak „pěkném“ uvítání naši muži klesli na duchu. Další den nás navštívil nějaký Eliava, jeden z organizátorů družstva a slíbil, že v nejbližší době nás přestěhuje. Po pěti dnech nás přestěhovali do haly na sušení zámotků bource morušového. Rozdělili jsme místnost pomoci kufrů tak, aby každý měl svůj kout. Když přišel čas na sušení zámotků, přestěhovali nás do závodní ubytovny, kde jsme prožili celou zimu roku 1924. Naše velmi špatné bytové podmínky byly příčinou toho, že děti onemocněly břišním tyfem, dvě děti zemřely, syn a dcera Píchových málem též nepřežili.

Materiálně byli jsme na tom velmi špatně. Naši muži pracovali, ale nedostávali za to nic, protože to byla montáž strojů a oprava budovy. Byli z toho zoufalí, nemluvili rusky, nepřihlásili se do stranické evidence (byla to jejich třetí chyba) a právě to vše zneužíval předseda družstva, jemuž tento stav náramně vyhovoval.

Jak je obecně známo, v tu dobu do mladých Sovětů pronikali různé škodlivé elementy. V Rusku byla situace více – méně klidná, ale tady na Kavkaze dašnáci⁵, musavatisti⁶ a zejména menševici chtěli sovětskou moc v Gruzii podlomit. Proto každý cizinec byl velmi přísně evidován. Členové našeho družstva přijeli z Batumi společně a byli jsme všichni vzati do evidence až po pěti měsících po příjezdu. Na příkaz ÚV KS Gruzie naši komunisti odevzdali své členské legitimace ke kontrole, které byly zaslány Komunistické straně Československa a po prověrce vráceny zpět. Bylo vráceno jen sedm legitimací, z toho pět bylo vráceno komunistům ze Slaného, a to Burešovi, Hlavsovi, Česánkovi, Klanovi. Do Kladna vrátili dvě, komu přesně, nevím.

Po prověrce věci začali mít rychlý spád. Naši muži dostali práci podle své profese ve státních podnicích. Družstvo bylo zrušeno. K.

⁵ dašnák - člen arménské politické strany Dashnaktsutyun „Arménské revoluční společenství“, založené roku 1890 ve Tbilisi

⁶ musavatista – člen ázerbájdžánské nacionalistické strany Musavat (Rovnost), založené r. 1911 v Baku pod názvem „Mohamedánská demokratická strana Musavat“

Hlavsa, V. Bureše, K. Klana a F. Česánka poslali na závod „26 komisařů“. Píchu, který byl natěračem parních lokomotiv, přijali do lokomotivního depa, kde pracoval až do roku 1937, než byl zatčen v období represí.

Takže, postupně lidé začínali žít více-méně normálně, lidsky. Každý dostal vlastní byt.

V únoru 1924 mladá Gruzínská sovětská republika musela čelit ze dvou stran postupujícím oddílům menševiků, kteří chtěli svrhnout sovětskou vládu, aby si získali zpět své majetky a panství. To se jim nepovedlo. Dělníci společně s bojovníky Rudé armády se tomu ubránili. Spolu s nimi bojovali i naši muži. Po likvidaci útoku se naši dělníci vrátili zpět ke své práci.

Václav Bureš, můj bratr, povoláním modelář, dělal mistra v modelárně. Po roce práce byl na celozávodní a stranické schůzi navržen na funkci ředitele závodu. Během své další činnosti se postupně dostal do předních stranických a hospodářských funkcí. Byl vyznamenán řádem Rudého praporu práce u příležitosti oslav desátého výročí sovětizace Gruzie. V roce 1937 byl zatčen a zastřelen.

Karel Klan, František (Franc) Česánek a Karel Hlavsa pracovali v dílně vah. Později Karel Klan se stal vedoucím experimentálního cechu. Pracoval v závodě „26 komisařů“ 35 let, zůstal celý svůj život věrný ideji a závodu. Za svojí obětavou práci, kterou přerušila nemoc, byl poctěn jako důchodce republikového významu.

František Česánek byl poslán na studium do Moskvy. Po ukončení vysokoškolského studia pracoval jako inženýr v závodě Kirov. V roce 1960 se vrátil do ČSR.

Karel Hlavsa, můj manžel, v roce 1926 byl delegován na závod Sergo Ordžonikidze v Baku, aby tam pomohl při obnovování prací spojených z kontrolou vah. Pak byl jmenován do funkce ředitele cementárny. Byl zvolen členem ÚV komunistické strany Ázerbájdžánu. V roce 1934 byl poslán do Suchumi, Abcházie na kontrolu měř a vah. V lednu 1937 se vrátil do Tbilisi a pracoval na

závodě Kalinin, kde se vyráběly stroje pro moskevské metro. Ale tuto práci nedokončil, v srpnu 1937 byl zatčen.

V roce 1956 V. Bureš, K. Hlavsa, F. Pich byli posmrtně rehabilitováni Vojenským tribunálem a bylo jim vráceno členství v Komunistické straně. Za stranickou činnost byli vyznamenáni cti důchodce republikového významu.

V roce 1941, když nepřítel věrolomně přepadl Sovětský svaz, můj jediný syn se dobrovolně přihlásil do Rudé armády, zahynul v roce 1942 během blokády Leningradu. Tak ze dvou rodin jsem zůstala jenom já. Dostávám po manželovi jako důchodce místního významu důchod 42 rublů.

To je vše o našem příjezdu a životě v Sovětském svazu.

Co se týká předsedy a několika členů družstva, kteří přijeli s námi následovně bylo zjištěno toto: předseda Volman byl legionář. Českoslovenští legionáři byli v Rusku soustředěni na Severu v Sverdlovské oblasti a na Dálném východě. Tam se Volman oženil s dcerou ruského šlechtice a pak se s ní vrátil do Kladna. Chtěl se dostat k dědictví své ženy, které zůstalo v Rusku. Ještě před založením družstva se Volman dostal do Tiflisu, kde byl český konsulát (konsul Jaroslav Svatoš). V Gruzii se Volman seznámil s jistým Eliavou a tehdy se zrodila myšlenka založit družstvo. Po návratu do Kladna začal agitovat komunisty – odborníky ve svých profesích, aby založili družstvo na pomoc mladému sovětskému Rusku. Při stěhování vzal se sebou i svou matku a bratra, což byla kamufláž. Tím chtěl vyvolat větší důvěru našich mužů, kteří byli mladí a nezkušení, bylo jim jen pětadvacet let, a některým ještě méně. Po rozpadu družstva Volman někam odjel, ale kam, nevím. Z ostatních členů družstva se mnozí vrátili zpátky domů, někteří odjeli do Persie, aby si tam vydělali a pak se taky vrátili domů. Byli mezi nimi Hrabák a Švestka, kteří bydlí v Krči.

S námi taky odjel i inženýr-lesník Ženíšek, který byl blízkým přítelem ministra Kramáře. Manželkou ministra byla ruská kněžna z Krymu. Kramář dosadil Ženíška do družstva za účelem získat informaci o stavu jejich majetku v Krymu. Po našem příjezdu

Ženíšek bez dovolení vlády odjel na Krym, ale byl chycen a vyhoštěn ze Sovětského svazu.

A to je celý příběh družstva „Pragamašina“

Tbilisi, 7.7 1965

Poznámka redaktora: tento detektivně-patrioticko-romantický a současně i tragický příběh je poučný i v naši době, proto ho publikujeme.

ČEŠI V GRUZII

„Proč tak zmítáš námi světe? Kam nás koloběh tvůj žene? Vložíme-li v tebe víru, strasti dveře otevřeme, Odkud kam nás s sebou vláčíš? Odvrhneš nás od kořene, ale Bůh nás neopustí, tebou hoře pokořeně.“

Šotha Rusthaveli, (verš č. 951 z eposu „Muž v tygří kůži“ v překladu Jaromíra Jedličky)

V těchto řádcích geniálního básníka je vyjádřena filosofická podstata bytí a vesmíru, koloběhu života a složitostí lidských osudů a, což je nejdůležitější, vyslovena naděje a přesvědčení, že bez ohledu na to, kde a jak se dostal člověk do tíživých situací, stvořitel ho nenechá samotného v tomto světě, jediném a jedinečně krásným ve své celistvosti a ve své rozmanitosti. Cesty boží jsou nevyzpytatelné a často, velmi často v životě jedince dochází k naprosto nečekanému zvratu a člověk shodou nepředvídatelných okolností se dostane do ciziny, daleko od vlasti, od rodného kraje a stává se, že cesta zpátky není možná a je-li možná, tak je složitá, dlouhá a trnitá, kdežto život běží dál a každý den vyžaduje svoje, každý den má svoje starosti a proto lidé, i když jsou vzdáleni od své vlasti, musí začít znovu žít a nejen žít nový život, ale i tvořit, aby svojí činností přispěli k celkovému obohacování lidstva trvalými hodnotami. Jejich přínosem kultuře jiného národa je to, že odevzdávají část svého já. Je to dar, který jako svíce stále zapalovaná plamenem jiných svící hoří bez přestání aniž by ubývala, ale naopak přibývá a osvětluje, ozařuje svým světlem celý chrám a celé lidstvo. Každý národ, každý člověk má své kořeny, své počátky a ten, kdo se

ocitne daleko od své země, v cizině sám, bez znalosti jazyka náhle se stává psancem, nikým a ničím. Čím vzdálenější je vlast, tím se všechno spojené s ní, všechno rodné a blízké stává vzácnějším a dražším a proto jedinec se snaží zachovat to svoje, to, co je neopakovatelné a unikátní v jeho národě. Člověk žijící v cizině se začíná obklopovat svými krajany, rodáky, protože ví, že ho nikdo tak nepochopí, jako lidé stejné národnosti a že na světě není nic tak krásného jako hudba vlastní řeči...

Nám, Gruzínům, se jeví tyto pocity naprosto pochopitelné a smysluplné, protože naše dějiny jsou kronikou prudkých vichřic rozprašujících nás po světě a vyvolávajících v nás nostalgii a ještě větší lásku ke ztracené vlasti. Intenzivně sdílela jsem tyto pocity s Čechy, když jsem navštívila Český krajanský spolek Zlatá Praha sídlící na ulice Džavachišvili poblíž katolického kostela. Na zdech úřední místnosti visela vlajka České republiky, heraldické symboly, obraz prezidenta republiky, fotografie českého vyslance a pracovníků vyslanectví, obraz duchovního vůdce Jana Husa a podobizna hezké světlovlásé dívky v lidovém kroji – vítězky soutěže krásy. Na policích byly rozloženy lesklé brožury s obrázky z Česka a Prahy, nejhezčího města Evropy. Byla jsem velmi dojatá, když jsem uviděla obyčejnou školskou tabuli, na které byla krasopisně vyvedena jednotlivá „živá“ písmenka české abecedy. Harold Šmalcel, předseda Českého krajanského spolku Zlatá Praha, mi řekl, že se zde pravidelně koná výuka češtiny. Zájem o studium jazyka svých předků je mimořádný jak u dospělých tak i u dětí. Jedna věc je prohlédnout krásné knihy a fotografie, ale je něco úplně jiného uslyšet živou českou řeč, která jim přibližuje život předků a vyvolává mocné pocity sounáležitosti s Českem. Potvrzuje to skutečnost, že Český krajanský spolek v Gruzii je organismus živý a dynamický. Sám předseda spolku Zlatá Praha je člověk velmi skromný a zdrženlivý. Když jsem sbírala materiály pro tento článek a poprvé se s ním setkala, nevěděla jsem o něm v podstatě nic až na to, že je předsedou spolku. Později jsem se dozvěděla, že se jedná o vědeckého pracovníka v oboru fyzikální chemie, absolventa Tbiliské státní univerzity, kandidáta věd, odborníka v oblasti analytické

přístrojové techniky, který pracoval v Geofyzikálním ústavu Akademie věd v Moskvě, pak byl vedoucím oddělení fyzikální chemie ve Výzkumném ústavu přístrojové techniky Analitpribor ve Tbilisi, je členem-korespondentem Ekologického ústavu Gruzínské Akademie věd... Ten, kdo vlastně neví, s kým mluví, nikdy by podle jeho přirozeného, skromného chování nepoznal, že před nim je uznávaný vědec a, dokonce, i hrdinný horolezec, který se jako člen záchranného horolezeckého týmu zúčastnil záchrany známých horolezců Michaila Cherchiani a Leonida Čartolani, kteří se dostali do potíží na vrcholu Elbrusu a pro vážné omrzliny při sestupu museli být nesení zachránci. Hory, jak je známo, jsou nejlepší prověrkou ryzosti a síly charakteru a zde Harold Šmalcel plně obstál.

Od pana Šmalcela jsem se dozvěděla o historii českého krajanského spolku toto:

Spolek Zlatá Praha byl založen v dubnu 1996, má 100 až 120 členů, asi polovina z nich jsou české národnosti, jejichž předkové se dostali do Gruzie v XIX-XX století. V první vlně přesídlenců v XIX. st. byli převážně vzdělaní lidé, odborníci, kteří chtěli uplatnit svoje znalosti a zkušenosti v různých oblastech vědy a techniky. V druhé vlně kolem roku 1925 převažovali technici-specialisté, lidé s vyšším a středním a odborným vzděláním. Mezi nimi byl, například, Josef Bureš, zakladatel a ředitel Strojírenských závodů Kirova, kde se vyráběly obráběcí stroje.

Povídání s panem Haroldem Šmalcelem a prostudování poskytnutých písemných materiálů, byly pro mě nejen velmi zajímavé, ale i překvapivé. Nikdy jsem nevěděla ani netušila, jak nečekaně bohatý a rozmanitý byl ve dvou minulých století přínos Čechů nejen do naší kultury, ale i do různých technicko-hospodářských a společensko-sociálních oblastí naší země, dokonce i tam, kde by se to sotva dalo očekávat. Naturalizovaní čeští vědci a technici budovali a uváděli do chodu velké továrny, projektovali a realizovali velká vodní díla, stavěli železnice, tunely a mosty. Pod vedením Petra Šmalcela, odborníka v oboru železničních staveb, který se přistěhoval do Gruzie v roce 1898, bylo vybudováno velké množství mostů a tunelů v zemích Blízkého Východu, v Číně. Na

území Ruského impéria vybudoval celou řadu významných staveb jako například podchod pod Centrálním železničním nádražím ve Tbilisi postavený za nepřerušného provozu, železniční tunel u Zeleného Mysu⁷ blízko města Batumi apod. Jedním z prvních inženýrů hydrotechniků v Gruzii byl jeho syn Nikolaj Šmalcel, který se zabýval modelováním hydrotechnických procesů prakticky pro všechny velké vodní elektrárny na území Gruzie a celého Kavkazu.

Češi významně ovlivnili gruzínské umění, zejména hudbu.

V roce 1880 přijel do Gruzie na pohostinské vystoupení známý operní pěvec, sólista pražské a helsinské opery, Josef Ratil (vlastním jménem Navrátil). Okouzlený Gruzii, především její lidovou hudbou, rozhodl zůstat zde natrvalo. Co ho vedlo k takovému činu? Bylo to nadšení pro krásu vznešených a velebných gruzínských lidových zpěvů. V tu dobu známý gruzínský pedagog, folklorista, spisovatel a novinář Lado Agniašvili, založil první gruzínský lidový pěvecký sbor a nabídl Navrátilovi místo sbormistra. Za krátkou dobu sbor dosáhl velké popularity. První koncert konaný 15. listopadu 1886 měl ohromný úspěch. Ve sboru účinkovalo 25 mužů oblečených do gruzínských lidových krojů, kteří zpívali nejen lidové písně Východní a Západní Gruzie, ale taky francouzská, švédská a německá díla. Ve sboru byli nejen lidoví pěvci, ale i budoucí známí skladatelé a hudebníci: D. Arakišvili, Ivan a Zacharij Paliašvili. I sám Ratil vystupoval jako sólista s mistrovským provedením písně „Světlo mých očí“. Vybrané písně českého folkloru v gruzínském překladu získaly takovou popularitu, že se brzy staly neoddelitelnou částí gruzínské kultury: „Povstaň, hrdino“, „Běžel zurčíc potůček“, „Na blankytném nebi“ a „Pluje koráb“. – Na scénu vstupují gruzínští zpěváci, oblečení do čochi⁸, štíhlé pasy, široká ramena mohutná jako štíty hor, ruce spočívají na třpytících se pochvách dýk. Sál ztuhl

⁷ Gruzínsky Mtsvane Kontskhi

⁸ Původem ze středověku, čocha je podlouhlý mužský vlněný kabát, rozšířený mezi národy Kavkazu. Charakteristickým rysem jsou nábojové pásy, šité na obou stranách hrudníku a vypasovaný střih. Doplněna je obvykle kápí na zavázání kolem krku, kožené boty a pásek, na který je připojen dlouhý nůž pokrytý inkrustacemi

v očekávání, všechno ztichlo a najednou z dálky z vysokých horských štítů zaznívá kouzelný hlas, nabírá sílu, mohutní, ozývá se ozvěnou a valí se dolů z vrchů do dolin a už je na plnou sílu slyšet gruzínská polyfonní píseň, její zvuky vyplňují sál hlediště, okouzlují a obestírají posluchače. Tiše naslouchejte, to mává širokými křídly horský orel, prodírá se Terek⁹, zurčí pramen, štěbetají ptáci. To zpívají hory velikáni, zpívá Gruzie. „Neocenitelným pokladem je pro člověka rodný jazyk, rodné písně. V různých koutech Gruzie je takové množství melodií, že nedokážu vyjmenovat jinou zem, která by se v tomto ohledu mohla srovnat s Gruzii. Zvláště je bohatá na chóry, polyfonii, mnohé písně jsou učiněné symfonie, uchvacující sluch Evropana“ – takto ocenil gruzínskou lidovou hudbu talentovaný český hudebník Ratil, který prožil v Gruzii 32 let a z nich deset zasvětil službě sborovému umění.

S operou je spojena činnost malíře-dekorátéra France (Františka) Nováka. Roman Novák (třída V. Čabukiani) se stal zaslouženým pracovníkem umění Gruzie. Zakladatelem první továrny na dechové nástroje ve Tbilisi byl Ivan Sokol. Josef Brouček dekorátér, upravil interiér operního divadla Z. Paliašvili, divadla Š. Rustaveli, foyer bývalého biografu „Amirani“ na třídě Davida Agmašenebeli, byl spolupracovníkem prvního konzulátu Československa v Gruzii. Pět studentů docentky Batumské konzervatoře Iriny Kherj (Cheř) se stalo laureáty mezinárodního soutěže Grand Prix. V průběhu mnoha let byla sólistkou opery Gertruda Šmalcel. Zpívala vedoucí party v operách „Abesalom a Eteri“, „Piková dáma“, „Tosca“, „Evžen Oněgin“ atd. Tolik velmi stručně o přínosu Čechů k hudební kultuře mé vlasti.

Působení českých lékařů v Gruzii se datuje od roku 1822. Doktor medicíny Ivan Příbyl¹⁰, internista a chirurg, byl zakladatelem a primářem Tifliské vojenské nemocnice. Jeho úloha v rozvoji gruzínského lékařství byla velmi významná. Byl předsedou komise

⁹ Terek – řeka, pramení na sklonu Hlavního Kavkazského hřbetu a Truso soutěsky z ledovce hory Zilga-Choch ve výšce 2713 n/m. Protéká na území Gruzie, Severní Osetie, Kabardino-Balkarie, Stavropolským krajem a Čečnou

¹⁰ Jeho jméno bylo psáno a vyslovováno jako Pribil

pro boj s morem a cholerou, zakládal zdravotnická střediska, vychovával mladé specialisty. Jako léčící lékař měl blízko k rodině Čavčavadze, léčil Gribojedova, kterého trápily záchvaty zimnice. V roce 1937 doprovázel cara Nikolaje I na jeho cestách po Gruzii a byl za to obdarován brilantovým prstenem s monogramem cara.

Pro mnoho našich spoluobčanů bude asi překvapením to, že „gruzinští Češi“ mají značné sportovní úspěchy. Čeští sportovci jsou jedněmi ze zakladatelů gymnastiky v Gruzii. Zakladatelem gymnastické společnosti Sokol (později přejmenovaný na Ševardeni¹¹) byl A. Lukeš. Pod vedením A. Lukeše, I. Nováka a G. Egnatašvili mezinárodní skupina tifliských gymnastů vybojovala první místa na všesokolských sletech v Praze a zasloužila si tak okřídlenou přezdívku „Sokolové od řeky Kury“.

Nebo už pozapomenuta historka: Čech Evžen Janoušek (Jevgenij Janušek) byl v Tiflise jedním z prvních motocyklistů. Měl nejsilnější motocykl, jmenoval se James¹² (Džejms), a stál celých 400 rublů. V tu dobu ve městě převážně běhala koňská pouliční dráha, jezdily kočáry, povozy, faetóny, ale zejména, motocykly byly velkou vzácností. Později E. Janoušek učil ve školách mladé lidi řídit motorová vozidla, napsal několik knih o stavbě a řízení motorových vozidel a pravidlech silničního provozu.

Na tbiliské Čavčavadzeho třídě vedle nového chrámu probíhají intenzivní stavební práce. V malém bufetu naproti je často vidět mladé a silné světlovlasé muže v pracovních oděvech. Mají přestávku a pijí nazlátlé jiskrné pivo. Jsou to smluvní stavitelé z Česka a staví budovu českého velvyslanectví. Viděla jsem působivý model té stavby.

Vazby mezi našimi národy jsou čím dále tím pevnější. Těšíme se na časy, když i my budeme členy společné, velké, evropské rodiny. Krajanský spolek „Zlatá Praha“ vyvíjí maximální úsilí proto, aby vztahy mezi našimi národy byly co nejužší.

Tina Kotetišvili

¹¹ Gruzínský sokol

¹² Zřejmě James Lansdowne Norton

JEJÍ HLAS SE HODIL PRO VŠECHNY ŽENSKÉ PARTY

V posledních dnech se ve Tbiliském státním akademickém divadle opery a baletu Zacharia Paliašvili konalo představení opery Giacomo Puccini Tosca věnované památce zaslužené umělkyně Gruzie Gertrudě Šmalcel. Letos (2011) by jí bylo 90 let.

Když ještě docela mladá poprvé vstoupila na tbiliskou operní scénu okamžitě obsadila jedno z prvních míst. Pak nebylo ani jednoho představení, ve kterém by nezněl její hlas. Hodil se skoro ke každé roli. Gertruda Šmalcel tak ovládala svůj hlas, že bylo obtížné určit, je-li to soprán lyrický nebo dramatický. Patřila k počtu těch profesionálů, kteří se zřídka vyskytují na evropské operní scéně. Z tohoto pohledu, podle mínění profesora Tbiliské státní konservatoře Nodara Andguladze, byla jedním z posledních mohykánů, jakých ani se svíčkou na evropské scéně nenajdeš.

- Teta nikdy nemyslela na operní scénu, dokonce neměla střední hudební vzdělání – vzpomíná Harold Šmalcel prezident Českého krajanského spolku v Gruzii Zlatá Praha. – Po absolvování všeobecně vzdělávací školy pracovala jako technik v Hydroenergoprojektu. Jednou šla s přítelkyní na konservatoř podpořit ji při zkouškách. Tam vznikla taková situace, že zaspívala. Známý pedagog, profesor Jevgenij Alexejevič Vronský (Евгений Алексеевич Вронский) velmi pochválil její hlas a nabídl slečně vstoupit bez zkoušek na konservatoř. Ona odmítala, protože vůbec se nechystala stát se pěvkyní, navíc, neměla k tomu příslušné hudební vzdělání. Nicméně tetu přesvědčili, stala se studentkou 1. ročníku a tak celý svůj život spojila s operou.

Pochopitelně ze začátku Gertruda Šmalcel s obtížemi doháněla ty, kteří měli střední hudební vzdělání, ale díky své pracovitosti a silné vůli se jí podařilo ukončit konservatoř se samými výbornými. Pěvecký ročník 1939 byl nejsilnější, spolu s ní se učili Batu Kraveišvili, Nar Ovanesjan, Naděžda Charadze, David Gamrekeli...

Ještě jako studentka Gertruda Šmalcel vystupovala na scéně Divadla opery a baletu Z. Paliašvili. V roce 1940 ji zapsali do

souboru. Její první role byla role Valentina v opeře Faust Charlese Gounoda.

Později vystupuje ve vedoucích operních rolích, mezi nimi v rolích Marie, Taťány, Lízy („Mazeppa“, „Evžen Oněgin“, „Piková dáma“ Čajkovského), Nataši („Ali“ Dargomyšského), Neddy („Komedianti“ Leoncavallo), Leonory, Aidy („Trubadúr“, „Aida“ Verdi), Floria Toscy („Tosca“ Giacomo Puccini), Michaely („Carmen“ Georges Bizet), Tamary („Démon“ Anton Rubinstein), Eteri („Abesalom a Eteri“ Zacharij Paliašvili), Nino, Nestan („Legenda o Šotha Rustaveli“ Dimitri Arakišvili), carevny („Nezvaní hosté“ Bukia) a jiných. Zúčastnila se dvou dekád gruzínského umění v Moskvě.

- Cele se věnovala opeře – povídá H. Šmalcel. – Pečlivě se připravovala na party a role. Jestli měla na scéně vytvořit nějaký složitý obraz vyžadující transformaci neváhala na veřejných místech vyhledat vhodný typ... Odborníci poznamenávali, že se jí vždy podařilo znázornit samu podstatu hudby skladatele... A kdybychom měli hovořit o jejích lidských vlastnostech, pak teta byla měkkým, klidným a soucitným člověkem. Všem lidem pomáhala vším, čím mohla. Gertruda Šmalcel se vyznačovala výjimečnou pracovitostí – pracovala od rána do večera. V posledních letech se zabývala pedagogickou činností, nelitujíc času ani sil, sdílela své zkušenosti a znalosti studentům III. hudebního učiliště, ctili ji jak kolegové, tak i její žáci. Ve volném čase ráda provozovala pěší turistiku - a vypalování do dřeva.

Jednou z nejvýznačnějších a nejoblíbenějších rolí Gertrudy Šmalcel byla Tosca. V ní dosáhla nejvyššího pěveckého mistrovství. Právě proto organizátoři Ministerstva kultury Gruzie (iniciativa náměstka Gruzínského ministerstva kultury Světlany Kecba), Velvyslanectví České republiky v Gruzii a ředitelství divadla vybrali toto hudební dílo. Představení bylo obnoveno a načasováno k výročí.

O této inscenaci opery se musí hovořit zvlášť. Premiéra byla v roce 1987. Hudebním ředitelem byl Guram Melija, uměleckým ředitelem byl Ušangi Imerlišvili a za dirigentským pultem stál Georgij Žordania.

Musíme zaznamenat vysoký profesionalismus umělců vystupujících v jubilejním představení. V první řadě to byl národní umělec Gruzie a držitel ceny Z. Andžaparidze Teimuraz Gugušvili v roli Maria Cavaradossi. Mistrovské ovládnání hlasu příjemného tónu, umění vžít se do obrazu a předávání hlubokého prožitku hrdiny ocenili milovníci operního umění. Důstojnou partnerkou T. Gugušvili byla Mišelina Kobaliani (Tosca). Mladá pěvkyně, vládnoucí krásným silným sopránem, dokázala posluchačům předat tragický impuls svého hudebního partu. A národní umělec Gruzie Eldar Gecadze byl přesvědčivý v roli darebáka barona Scarpia. Je třeba též poděkovat dalším umělcům – Juriu Aslanišvili, Givi Peikrišvili, Vano Galuašvili, Šohta Čankvetadze, Anne Carcidze.

Před začátkem představení vystoupil profesor Nodar Andguladze, partner H. Šmalcel v mnohých operních představeních, a vyprávěl o společné tvorbě. Též vystoupil mimořádný a zplnomocněný velvyslanec České republiky v Gruzii Jiří Nekvasil, který podtrhl nutnost prohloubení styků mezi českým a gruzínským národem.

Účast Velvyslanectví České republiky na organizaci festivalu opery není náhodná, protože Gertruda Šmalcel má české kořeny. Její rodiče přijeli na práci do Gruzie z Brna. Její otec byl známým železničním stavitelem. V rodině se zachovávaly české tradice a v souladu s římsko-katolickým náboženstvím se slavily náboženské svátky. Gertruda Šmalcel hovořila rodným jazykem, zpívala české písně. Vdala se za Poláka, flétnistu Nikolaje Kviatkovského. Bohužel se jí nepodařilo navštívit historickou vlast. Dnes se její synovec Harold Šmalcel snaží uchovat české tradice v Gruzii a celým svým působením přispívá k vytváření spojení mezi dvěma národy.

Nedávno byli v Gruzii čeští senátoři z Výboru pro vědu a kulturu, mezi nimi i jeho předseda. Uskutečnila se setkání na vysoké úrovni, s prezidentem Gruzie E. Ševarnadze, ministrem kultury Gruzie S. Gogiberidze, náměstkem ministra zahraničních věcí Z. Čumburidze. Se senátory mluvili i zástupci českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“.

Jako výsledek setkání byla plánována kulturní výměna, spolupráce v oblasti vědy, životního prostředí a pokračování vzdělávacích programů.

A brzy „Zlatá Praha“, společně s Velvyslanectvím České republiky v Gruzii a Tbiliskou sportovní službou, oslaví 90 výročí vítězství týmu Tbiliského tělocvičného spolku „Sokol“ na Všesokolském sletu gymnastů v Praze.

Inna BEZIRGANOVA

IVAN ANTONOVIČ PŘIBYL V GRUZÍNSKÉM LÁZEŇSTVÍ

Gruzie je zemí lázní. Těžko lze najít jiný takový stát, kterému by příroda nadělila tolik balneologických zdrojů jako Gruzii. Bohužel, devastace válečnými a přírodními katastrofami neumožňovala provést jejich hloubkovou studii. Studium fyzikálních a chemických vlastností minerálních vod a jejich použití pro terapeutické účely se začalo dít počátkem devatenáctého století.

V roce 1816 byl ve městě Gori ubytován Chersonský granátnický pluk pod velením P. Popova. Vojáky pluku posílali do Bordžomského kaňonu na přípravu palivového a stavebního dříví. Vojáci objevili minerální vody a v láhvích je pro velení odvezli do Gori. P. Popov se přesvědčil o užitečném působení bordžomských minerálních vod a v roce 1825 provedl s dobrým výsledkem léčení vodou ze zdroje Bordžomi.

V roce 1834 byl gorijský granátnický pluk vyměněn za Gruzínský husarský pluk, kterému velel hrabě Operman. Štábní lékař tohoto pluku Salomon Artemovič Amirov často léčil do Bordžomi odvelené vojáky, jejich rodiny a i civilisty, u kterých požíval velkou autoritu.

V roce 1837 se bordžomskými minerálními vodami léčila i manželka velitele pluku hraběnka Josefína. Není bez zajímavosti, že v tom pluku v hodnosti kapitána sloužil i známý gruzínský básník Grigol Orbeliani, který Josefíně Operman věnoval hezké verše.

Výzkum balneologického bohatství východní Gruzie probíhal pod vedením šéfa Tifliské vojenské nemocnice Ivana Antonoviče Přibyla.

Ivan Antonovič Příbyl byl lékař s vysokou kvalifikací a velký organizátor. Medicínské vzdělání získal v Praze a Vídni, kde se přednášela balneologie. Původem byl Čech a výborně ovládal gruzínštinu. S elánem sobě vlastním se spolu se spolupracovníky zabýval balneologickým bohatstvím Východní Gruzie.

Ivan Antonovič Příbyl v roce 1835 poslal správce nemocnice Ch. D. Willemse do Cichisdžvari na výzkum Cichisdžvarských minerálních pramenů. Také mu zadal studii Bordžomských minerálních pramenů, ale kvůli potížím s převozem zařízení ke zdrojům, nemohl rozkaz vykonat. Až v příštím roce 1836 Ch. D. Willems provedl výzkum Bordžomských minerálních vod, který je uznán jako první analýza těchto vod.

V roce 1838 na rozkaz Ivana Antonoviče Příbyla byly zkoumány Abastumanské a Uravelské minerální zřídla a Ačtalinské sopečné bahno v obci Gurdžaani.

Jako výsledek těchto studií byly navrženy předběžné techniky, indikace a kontraindikace pro jejich terapeutické použití a v následujících letech se upřesňovaly.

Ivan Antonovič Příbyl věnoval zvláštní pozornost Bordžomským minerálním pramenům, které pozoroval vojenský lékař Salomon Artemovič Amirov. Počínaje rokem 1842 I. A. Příbyl každoročně o letních měsících posílal do Bordžomi na léčení nemocniční pacienty s lékaři ordináři.

Výsledky pozorování byly posuzovány na vědeckých konferencích nemocnice, zpřesňovala se metodika léčení, symptomy indikací a kontraindikací. Zpracovávaly se články a letáky.

V roce 1852 S. Amirov publikoval článek o používání bordžomských minerálních vod pro léčbu. Jednalo se o první vědeckou a praktickou práci o minerálních pramenech Bordžomi, která byla provedena pod vedením A. Příbyla. A Příbyl si vždy vážil názoru S. Amirova a respektoval ho, všemožně mu v práci pomáhal poskytováním poradenství a užitečnými doporučeními, posílal k němu ze Tbilisi do Bordžomi pacienty na léčbu.

V roce 1850 Ivan Antonovič Příbyl převedl Solomona Artemoviče Amirova z Gori do Tifliské vojenské nemocnice na post vojenského lékaře ordináře. Při analýze rozsáhlého materiálu z pozorování v Bordžomi S. Amirov potvrdil dobrý účinek léčby pacientek s poruchou menstruačního cyklu.

S. A. Amirov a I. A. Příbyl doporučili dceři místodržícího na Kavkaze Kateřině, aby absolvovala léčebnou proceduru bordžomskými minerálními vodami. V roce 1842 Jevgenij Golovin (místodržící) s celou svojí rodinou přijel do Bordžomi. Úspěšné vyléčení Kateřiny bylo ukončeno velkou slavností. Na památku uzdravení dcery Jevgenij Golovin pojmenoval zřídlo č.1 jménem dcery - Kateřina a zřídlo č. 2 – Jevgenij.

V parku minerálních vod Bordžomi se zachoval podstavec, na jehož mramorové desce byly zapsány iniciály otce i dcery a z druhé strany podstavce byl na mramorové desce nápis „Na památku založení Kateřinských vod velitelem samostatného Kavkazského sboru generálem pěchoty Golovinem“. Podstavec byl svrchu ozdoben kamenným květináčem s čerstvými květinami. Bohužel, mramorové desky se nedochovaly.

V roce 1842, dopisem podepsaným vedoucím nemocnice v Tiflise Ivanem Antonovičem Příbylem a lékařem ordinářem - Popejko a Noodt, požádal Solomon Artemovič Amirov guvernéra Kavkazu E. A. Golovina o zřízení Bordžomi jako lázní.

Místodržící Kavkazu vydal dekret na studium léčivých vlastností Bordžomských minerálních pramenů a výstavbu lázní. Byly zahájeny stavební práce: v parku minerálních vod byly postaveny silnice a dva dřevěné domy, jeden s šesti pokoji, a další se čtyřmi, byly zrekonstruovány lázně, galerie a další.

Toto datum je považováno za legální datum vzniku Bordžomi jako lázní.

Role Ivana Antonoviče Příbyla při výstavbě střediska Bordžomi a popularizaci jeho minerálních vod je veliká. Právě Bordžomi je kolébkou gruzínské balneologie a stalo se vlajkovou lodí lázeňské sítě v Gruzii.

Na pokyn Ivana Antonoviče Příbyla byli vojenští lékaři E. R. Gomblat, I. Verzein a M. Skorov posláni studovat balneoklimatické faktory Abastumani a Uraveli. V 50. letech XIX století bylo v Abastumani založeno nemocniční oddělení pro léčbu 18 důstojníků a 84 vojáků. Profesor P. Kowalski se pochvalně vyjádřil o balneologické léčebně v Abastumani a vědecké práce lékařů I. Z. Gopadze a S. I. Vatsadze o sprchách by považoval za ozdobu jakékoliv kliniky.

Podle závěrů vojenských lékařů M. B. Skvarova a I. Z. Gopadze jsou klimatické podmínky Abastumani podobné klimatickým podmínkám alpských středisek v Davosu a Lausanne.

Místní obyvatelé již dávno znali léčivé vlastnosti akhtalinského bahna. Oni úspěšně léčili kožní choroby buvolů a prasat. Na pokyn Ivana Antonoviče Příbyla byl do vesnice Gurdžani poslán ke studiu vlastností akhtalinského bahna lékař-ordinář Tbiliské vojenské nemocnice Alexi-Meskchishvili. On v nemocničním oddělení v průběhu dvou let léčil bahnem s dobrým výsledkem pacienty s různými chorobami. Bylo rozhodnuto otevřít v Akhtala nemocnici s celoročním provozem, ale majitelé pozemků, knížata Sumbatovi, požadovali velkou sumu a smlouva byla zrušena.

Bez jakékoliv nadsázky, je třeba zdůraznit, že osvojení a rozvoj balneologických lázní Východní Gruzie patří Ivanu Antonoviči Příbylovi, který je zakladatelem nové vědy v Gruzii - balneologie.

Ivan Antonovič Příbyl byl zakladatelem a aktivním členem Kavkazské lékařské společnosti, která svým způsobem hrála roli jakési gruzínské akademie medicíny.

Je třeba poukázat na velkou prestiž Ivana Antonoviče Příbyla, a to nejen mezi gruzínskou lékařskou komunitou, ale i mimo ni. Příkladem je pozvání prominentního chirurga Pirogova do Tifliské vojenské nemocnice v roce 1847, který v nemocnici provedl 15 složitých operací, při kterých byl poprvé pro anestézii použit éter. Ve Tbilisi byl od 17. října do 1. listopadu.

Ivan Antonovič Příbyl byl dobrý klinický lékař, dobrý organizátor a výborný pedagog, vychoval řadu balneologů. Byl to muž velkého

prestíže, byl rozhodný při řešení složitých problémů a náročným na sebe a své podřízené. Byl nositelem několika vládních ocenění. Aktivně se podílel na vzniku a rozvoji Bordžomi a Abastumani a zvyšování autority bordžomských minerálních vod. Byl to muž s velkým srdcem.

Zásluhy Ivana Antonoviče Příbyla u gruzínské veřejnosti jsou velké a my mu dlužíme hlubokou vděčnost za jeho práci a úsilí.

Michail TVAURI

DIVADLO – DRUHÝ RODNÝ DŮM

V únoru tohoto roku (2011) by se pěvkyně Tbiliského operního divadla Gertruda Šmalcel dožila 90 let. V průběhu 25 let práce na scéně umělkyně vytvořila obrazy Marie v opeře „Mazeppa“, Toscy ve stejnojmenné opeře Puccini, Eteri v „Abesalom a Eteri“, Tatjany v „Evženii Oněginovi“, Jolanty v opeře „Jolanta“, Varvary v opeře „Bohdan Chmelnický“, Jaroslavny v opeře „Kníže Igor“ a mnoho dalších.

Gertruda Šmalcel přišla do divadla přímo z konzervatoře. V roce 1937, kdy se konala Dekáda gruzínského umění v Moskvě, byl nábor do sboru opery ze studentů konzervatoře, do kterého se dostala i Gertruda Šmalcel. Před absolutoriem na konzervatoři, zpívala ve sboru, a pak, bez jakýchkoli konkurzů, byla převedena mezi sólisty. V divadle se herečka musela učit, studovat role, zvykat si na velké pódium, na široké početné publikum. Na jevišti jejími partnery byli Cisana Tatišvili, Tatiana Malyševa, Ekaterina Chidžakadze, Andguladze D., N. Andguladze, Z. Andžaparidze, D. Mčedlidze. „Vstupuje do divadla na představení jsem celým srdcem cítila, že toto je můj druhý rodný domov“ - napsala později Gertruda Šmalcel ve svém deníku. Pěvkyní se Gertruda Šmalcel stala docela náhodou. Zpívala duet s přítelkyní, která chtěla na konzervatoř. Profesor Jevgenij A. Vronský slyšel Gertrudu a vzal ji na konzervatoř bez přijímacích zkoušek. Takže Gertruda Šmalcel se ocitla na střední hudební škole, nemaje základní hudební vzdělání. Studovala

neúnavně, a získávala nejvyšší hodnocení. Souběžně pracovala jako technik.

Když se chce, všechno jde. Herečka žila celou duší s divadlem a v krátké době se jí podařilo získat srdce publika. Nejcennější dárkem pro Gertrudu Šmalcel byla kytice od prodejce na květinovém trhu, který ji znal z mnoha představení. V divadle, kde je více smutku, se podobné radosti stávají památnými. Umělkyně si pamatovala i kuriózní případy z průběhu představení. Jednou, když Gertruda Šmalcel zpívala ukolébavku šílené Marie v opeře „Mazeppa“, praskla velká žárovka a úlomky jí spadly na hlavu. V tomto okamžiku si vzpomněla, že šílenci nemívají strach a pokračovala zpívat, předstírajíc, že ji nic nepolekalo. V průběhu celého uměleckého života umělkyně pátrala po tom jádru, které by v sobě ztělesnilo všechny vlastnosti: správné ovládnutí hlasu, přesná dikce a schopnost věrně předat myšlenku hry. Při návratech domů po zkouškách si Gertruda nevyšimala lidí, přemýšlela o své nové roli. Všechno toto hledání jádra, samozřejmě, neprošlo bezvysledně. Jádro bývalo nalezeno, práci bylo ozdobeno vrchními tóny a proměněno v perlu. Proto Gertruda Šmalcel nazývala herce „hledači perel“. Ale nejpříjemnější bylo dát představení k posouzení publiku.

„Umělcův život je velmi zajímavý a mnohostranný. Každý nový obraz hry vás nutí žít a znovu žít. A nemusíte si všimnout, že stárí se přiblížilo, musíte se rozloučit se scénou, kterou milujete, silně milujete jako milujete svou vlastní matku. Co dělat? Musíme jít“, - napsala ve svých pamětech pěvkyně.

V roce 1963, na rozlučkovém koncertě v Domě pracovníků umění, kdy Gertrudu Šmalcel vyprovázeli do důchodu, byla spousta květin, dárků a ...slzy. Když procházela přes sál, aby vystoupila na jeviště, zaznělo za ní aralalo z „Abesalom a Eteri.“ S prvním tónem nervy pěvkyně nevydržely a ona začala plakat. Plakal celý sál. Gertruda Šmalcel viděla známé „ošívání se publika na židlích, jak vytahují kapesníky, kašlou a poté popotahují nosem“.

Gertruda Šmalcel neměla ráda „mladé“ staré dámy, proto hovořila, že je důležité včas opustit scénu, aby zůstaly mladé v paměti publika.

Hořkost odchodu ze scény přehlušila novou prací v hudební škole pojmenované po M. Balančivadze. Začala připravovat studenty ke studiu na konzervatoři. Od té doby pak, i když v divadle pracovala celého čtvrt století, Gertruda Šmalcel navštěvovala operu pouze jako obyčejný divák.

Maka DALAKIŠVILI

MASARYK – PRVNÍ PREZIDENT NEZÁVISLÉHO ČESKOSLOVENSKA

Na nedávném jarním zasedání Akademie věd Abcházie, Gruzie, byla s velkou pozorností vyslechnuta přednáška prezidenta Českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“, dopisujícího člena Akademie věd Abcházie, Gruzie, Harolda Šmalcela. Přednáška byla připravena na popud prezidenta Akademie věd Abcházie Šota Misabišvili. Téma přednášky týkající se osoby politika, prvního československého prezidenta Tomáše Masaryka, nebyla vybrána náhodně. Šota Misabišvili byl v té zemi několik let, a podařilo se mu dostatečně dobře seznámit se se základními momenty jejího vývoje. Učence zejména zajímala otázka státního zřízení Československa po rozpadu Rakousko-Uherského císařství, které se formovalo pod vedením jejího prvního prezidenta. Taktéž byl připraven referát aspiranta Policejní akademie Goči Očigavy na téma „Parlamentní reforma v Československu po získání nezávislosti“. Oba referáty byly vyslechnuty s velkým zájmem a byly schváleny mimořádným a zplnomocněným velvyslancem České republiky v Gruzii Jiřím Nekvasilem, který byl čestným akademikem AV Abcházie, Gruzie.

Tomáš Garrigue Masaryk (1850 – 1937) – československý státník a politická osobnost. Vzdělání získal na Vídeňské a Lipské univerzitě. Od roku 1876 doktorát z filosofie. V letech 1882 – 1914 je Masaryk profesorem filosofie na Pražské univerzitě. V roce 1889 spolu s Kramářem a dalšími založili liberálně politickou skupinu Realisté. Masaryk byl zakladatelem a ideologem liberální České lidové (realistické) strany (1900 – 1920), usilující o autonomii Čechů v rámci Rakousko-Uherska. V roce 1898 svoje přednášky a články

zapracoval do knihy OTÁZKA SOCIÁLNÍ Základy marxismu filosofické a sociologické, která se v důsledku jejího kritického vztahu k marxismu používala jako ideologická zbraň. Díky svému boji s rakousko-uherským hegemonismem, antisemitismem a klerikalismem před první světovou válkou získal Masaryk popularitu mezi pokrokovou inteligencí. Nejednou byl zvolen poslancem do parlamentu. V letech 1887, 1889, 1910 navštívil Rusko. Od prosince roku 1914 žil v emigraci v Ženevě, Paříži, Londýně, Chicagu, Washingtonu a Bostonu. Po dohodě s Benešem a druhými politickými představiteli založil v Paříži Českou (později Československou) národní radu (1915), orientovanou v otázkách vytvoření samostatného státu na Antantu. Do roku 1917 Masaryk připouštěl, že nový stát může být monarchií v čele s představitelem z dynastie Romanovců. Telegramy pro knížata Lvova a Rodzjanko vítal únorovou buržoasně-demokratickou revoluci v Rusku. V květnu 1917 a březnu 1918 byl v Rusku a chtěl se sblížit se stranou kadetů. V projevech a v prohlášeních podporoval politiku Prozatímní vlády. K Říjnové socialistické revoluci se choval nepřátelsky.

Masaryk organizoval kontrarevoluční antisovětskou vzpouru Československého sboru. Dva měsíce po vyhlášení Československé republiky (říjen 1918) přijel do Prahy z USA, kde byl od dubna 1918. Národní shromáždění Masaryka zvolilo prezidentem republiky (byl opětovně zvolen v letech 1920, 1927, 1934). Spolu s Benešem byl vedoucím představitelem liberálně-buržoasního uskupení „Hrad“, jádra vedení nového Československa v letech 1918 – 1938. V zahraniční politice se Masaryk orientoval na západní mocnosti a realizoval antibolševický kurs. Masaryk si zasloužil tituly „velikého demokrata“, „humanisty“ a „přítele pracujících“.

Referát Harolda Šmalcela dovolil ukázat osobnost prvního prezidenta Československa Masaryka a podrobněji se seznámit se základními vrcholy jeho politické kariéry.

Jak už bylo poznamenáno, Masaryk po zvolení prezidentem Československa organizoval seskupení „Hrad“, skládající se z hlavních postav v zemi – bankéřů, finančníků, průmyslníků, kulturního a veřejného života. Velká jeho zásluha spočívá v tom, že

dokázal sjednotit veškerou elitu země do poválečné rekonstrukce země. Právě jemu patří teorie „humánní demokracie“, která byla založena na anglosaském parlamentarismu a mentalitě českého lidu. Tento princip pomohl národní demokracii přežít, dokonce i v té době, kdy se už v Evropě objevovaly fašistické a totalitární státy. V mnohém to pomohlo i v období druhé světové války. Princip „humánní demokracie“ jasně popsal i prezident Václav Havel v roce 1990. „Masaryk založil politiku na morálce. I my bychom měli v této nové době znovu zkusit obnovit takové chápání politiky. Sami se musíme naučit a učit i druhé, že politika má být vyjádřením snahy podpořit štěstí společnosti a nikoliv vyjádřením nutnosti podvádět společnost nebo ji vystavovat násilí. Měli bychom se sami naučit a učit jiné... jak zlepšit samých sebe a celý svět.

Zajímavý je Masarykův vztah k Říjnové revoluci. Byl jejím velkým odpůrcem, jako i osobnosti Lenina. V průběhu první světové války až do Říjnové revoluce celé tisíce, celé jednotky českých vojáků a důstojníků se vzdávaly Rusku. Tak se v Rusku nashromáždil velký počet českých zajatců. Masaryk se všemožně snažil vyvést je z těch oblastí ruského teritoria, které byly obsazeny Německem s cílem vystoupení proti bolševismu. Mezi jeho úspěšné kroky patří podpora Kolčaka, vzpoura zajatých Čechů a mnoho dalšího.

Masaryk aktivně podporoval legendárního ruského teroristu Borise Savinkova. Financoval provedení antibolševických akcí, za což mu byl Savinkov nekonečně vděčný. Masaryk pomáhal i spolubojovníkům Savinkova.

Významnou roli měl prezident při formování poválečné Evropy. Byl v emigraci v mnoha zemích Evropy i Ameriky. Právě proto byl obeznámen s evropskou a americkou politikou. S lehkostí se orientoval v libovolných politických situacích, co mu nejednou umožnilo najít správné řešení a taktéž nepřetržitě podporovat svoji myšlenku úplné nezávislosti Československa. Někteří členové Antanty, zvláště Anglie, si nepřáli rozpad Rakousko-Uherské říše, ale Masarykovi se podařilo přesvědčit je, že má pravdu. Podle jeho pevného přesvědčení mají země, které tvořily rakousko-uherskou

monarchii, včetně Československa, stát se nezávislými. Členové Antanty byli nuceni přiznat Masarykovi pravdu. Jejich souhlas dal celému procesu legitimitu a tak 14. listopadu 1918 Národní shromáždění Československa jednomyslně zvolilo T. G. Masaryka prezidentem republiky. Bez projednávání a bez podstatných změn bylo potvrzeno složení vlády, předtím dohodnuté v Ženevě. Ve vládě „národní koalice“, vedené K. Kramářem, byly role rozděleny tak, že nejdůležitější funkce v hospodářství a veřejné správě byly obsazeny zástupci buržoazních stran. Od té doby, a prakticky do konce existence republiky oni nepustili z rukou vedení ministerstva průmyslu a obchodu, financí, zemědělství, obrany, vnitra a zahraničních věcí a taktéž post premiéra.

Po získání nezávislosti se Masaryk spolu se skupinou „Hrad“ aktivně zabýval uspořádáním československého státu. Jako výsledek jednání ve vzájemné shodě s mentalitou českého lidu se mu podařilo za 10 – 15 let přivést republiku v objemu průmyslové výroby na čtvrté místo ve světě. Bylo to období rozkvětu vědy, kultury, průmyslu, politiky...

Ve starším věku Masaryk odstoupil z funkce prezidenta, ale jeho myšlenky pokračovaly silně působit na reformisticky smýšlející vrstvy českého lidu.

Diana ŠEREŠAŠVILI

ČESKÝ HUDEBNÍK JOSEF RATIL V GRUZII

Ke 160. výročí narození

Gruzie je dlouho známá svými pozoruhodnými kulturními tradicemi, unikátní lidovou hudbou jejímž výrazem je polyfonní zpěv. Po celá staletí Gruzíni vytvářeli a z pokolení na pokolení předávali bohatou lidovou a profesionální hudební kulturu. Nevyčerpatelným zdrojem inspirace pro gruzínské skladatele bylo vždy lidové umění, což je vždy výrazem nejjemnějších nuancí pohybu lidské duše, které jsou do něj zapojeny.

Dějiny gruzínské hudby mají velký sociálně-poznávací význam, a to nejen pro gruzínský národ, ale i pro ostatní, mající upřímný zájem

na rozvoji a posílení přátelství a vzájemného porozumění mezi národy. Důkladné studium jejích počátků pomáhá rozšířit rozsah dialogu mezi kulturami. Zmíníme se o jedné z nejsvětějších stránek historie gruzínské hudby, která je spojena se jmény dvou velkých synů jeho lidu: vynikajícího gruzínského učitele a veřejného činitele, folkloristy, etnografa, spisovatele a novináře Lado (Vladimír) Agniašvili a slavného českého hudebníka Josefa Rátla (skutečné jméno – Navrátil). Tyto dva lidi nerozlučně spojila vazbami přátelství a bratrství gruzínská hudební kultura. Každý z nich vešel do dějin pro jeho mimořádný přínos k zrození a formování gruzínské lidové písně.

O Lado Agniašvili se dá hovořit dlouho. Je to téma na samostatný rozhovor. Dotkneme se jen jednoho aspektu jeho vynikající práce. Byl to člověk bouřlivé energie, zaměřené na blaho vlasti a svého lidu. Nikdy ho neopouštěla myšlenka o tom, aby jak možno nejvíc dobra udělal pro svůj národ, svůj lid.

Lado Agniašvili se rozhodl zorganizovat gruzínský lidový sbor. K tomu po celé Gruzii a na své vlastní náklady, sezval známé lidové zpěváky, kteří reagovali nadšeně na jeho návrh. Ale Lado Agniašvili nebyl profesionální hudebník. Nemohl být vedoucím sboru.

Za sbormistra pozval Josefa Rátla, který jako operní zpěvák přijel na turné v roce 1880 do Tbilisi a okouzlený Gruzii, gruzínskou pohostinností a teplou pozorností navždy zde zůstal. Sblížil se s gruzínskými hudebníky a skladateli A. Benašvili, M. Balančivadze, I. Kargareti, Z. Čchikvadze a dalšími, prostudoval gruzínský folklor okouzlený krásou a svérázností gruzínské lidové písně, polyfonním zpěvem. Tento hluboký zájem ho sblížil s koryfeji gruzínské poezie – Iljou Čavčavadze, Akakim Cereteli a známými gruzínským pedagogem Ja. Gogebašvili a publicistou Sergejem Meschi.

Josef Rátal se s velkým nadšením chopil příležitosti. Všechny své znalosti a zkušenosti věnoval práci se sborem gruzínských lidových písní. V krátké době se mu podařilo vytvořit vysoce hodnotný pěvecký sbor, který se brzy stal slavným.

Přední gruzínská veřejnost netrpělivě očekávala první koncert. Stalo se to 15. listopadu 1886. Vystoupení sboru mělo ohromující úspěch. Svědčí o tom články v časopisech a novinách té doby. Například 18. listopadu 1886 v časopise Iveria byly uveřejněny dva komentáře známého gruzínského básníka Ilji Čavčavadze, kde bylo konstatováno, že vystoupení bylo vyjádřením emocionálních stavů duše a poryvů srdce.

Koncertní program byl různorodý. Sestával ze tří částí, v každé z nichž bylo zazpíváno po pěti písních z Východní a Západní Gruzie a taktéž několik francouzských, švédských a německých písní.

Sbor měl 25 členů, kteří byli oblečeni do národních krojů zpěváků. Byli mezi nimi známí gruzínští zpěváci, skladatelé a lidoví pěvci.

Oficiálním datem vzniku gruzínského sboru je rok 1885.

Úspěch prvního koncertu inspiroval Josefa Ratila. Značně rozšířil repertoár sboru a meze jeho působnosti. Koncerty gruzínské písně byly uspořádány nejen v Gruzii, ale i Severním Kavkaze, Pjatigorsku, Jessentukách, daleko za hranicemi země. Členy sbory byli známí gruzínští zpěváci a hudebníci – Dmitrij Arakišvili, Ivane a Zacharij Paliašvili, což mělo pozitivní vliv nejen na ně, ale i na diváky. Zvyšovalo to důvěryhodnost sboru.

Je třeba povědět, že sbor měl mnoho finančních problémů. Lado Agniašvili a Josef Ratil je museli spolu překonávat. Někdy po představení písní demonstrovali „živé obrazy“ s hudebním doprovodem. Vystupoval symfonický orchestr, interpretující „Gruzínské potpourri“ M. Balančivadze.

J. Ratil taktéž sám zpíval sólové písně. Například v jedné recenzi se můžeme dočíst: „Je překvapivé, jakou těžkou úlohu na sebe vzal J. Ratil a jak si dokonale osvojil kolorit a nuance. Píseň „Světlo mých očí“ („Ortav tvalis sinatlev“) zazpíval s takovým mistrovstvím, že od potlesku se trásl celé divadlo.“

Kromě gruzínských lidových písní Ratil se sborem nastudoval i několik příkladů svého rodného českého folkloru. Mezi nimi byly velmi populární čtyři české písně „Povstaň, hrdino“, „Běžel zurčíc potůček“, „Na blankytném nebi“, „Pluje koráb“.

Tyto písně vyvolávaly velké sympatie gruzínského publika, měly zvlášť velký úspěch u mládeže a začaly pronikat do běžného života. Milovníci hudby přejímali tyto písně s gruzínským textem až zlidověly. Až dosud tyto české melodie zaznívají na koncertech gruzínské lidové písně a tady jsou jejich gruzínské názvy: „Achsdeg gmirtgmiro“, „Čuchčuchitčamorbody“, „Lažvard caze“, „Midis gemi“.

Koncerty sboru napomáhaly propagandě pokrokových myšlenek, spojujících dva národy – gruzínský a český – silou a krásou lidového umění.

Josef Ratil je též známý jako sběratel gruzínského lidového hudebního folkloru a jako vynikající interpret gruzínských písní.

J. Ratil jako první přenesl do not, zapsal a zpracoval více než třicet gruzínských písní. Všechny tyto písně, které slyšel od lidových pěvců a členů sboru jím vedeného, byly nejednou zpívány na koncertech. Díky jemu jsou do dnešních dnů známy „Diambego“, „Alilo“, „Kachetínská pijácká“, „Gurijská Odelie“, „Osimdzra“ a další.

V prvních letech své práce J. Ratil se sborem nastudoval více než sto písní.

Výsledky práce gruzínského sboru vedeného J. Ratilem jsou velmi významné. Sbor obrodil mnoho cenných písní, často skoro zapomenutých.

Koncerty sboru pod vedením J. Ratila vyvolaly u předních osobností Gruzie myšlenku vytvoření Gruzínské hudební společnosti. Pozoruhodné interpretace lidových písní otevřelo možnosti založení národní opery.

Zachovalo se výborné mínění samého Ratila o gruzínské lidové hudbě. Časopis „Iveria“ sděloval, že sbor J. Ratila přijel na pohostinské vystoupení do Batumi. Na počest této události byla uspořádána recepce se slavnostním pohoštěním, při které J. Ratil pronesl přípitek, ve kterém mimo jiné pronesl: „Jenom ten národ je národem, jenom ten lid a lid, který zachoval svůj jazyk, melodie a svéráz. Pokladem k nezaplacení je pro člověka jeho mateřský jazyk a písně. Není možné, aby se změnil, degeneroval lid, který vlastní bohatý jazyk, melodie a písně. V různých koutech Gruzie je takové bohatství zpěvů a melodií,

že nemohu nazvat jinou zemi, která by se v tomto smyslu mohla s Gruzii porovnávat. Zvláště bohatá je Gruzie na mnohohlasé sbory, a mnohé z těchto písní jsou úplné symfonie uchvacující sluch Evropana.“

Tak ohodnotil gruzínskou lidovou hudbu talentovaný český hudebník, kterému se Gruzie stala druhou vlastí. Velkou část svého tvůrčího života J. Ratil věnoval rozvoji gruzínské hudební kultury.

J. Ratil ze svých 72 let prožil 32 let v Gruzii, 10 let byl stálým vedoucím gruzínského národního sboru. Zemřel 17. února 1912 ve Tbilisi.

V tom okouzlení Gruzii a gruzínským národním charakterem jistou úlohu sehrál Lado (Vladimír) Agniašvili, který Josefa Ratila vždy podporoval duševně i hmotně, svými dobrými gruzínskými mravy a srdečným přátelstvím.

Ciuri Beridze

ČESKÝ LÉKAŘ V GRUZII

Ivan Antonovič Příbyl patří k těm osobnostem, které byly uznávány již ve své době a které poutají pozornost do dnešní doby. Příbyl, Čech podle národnosti, získal vzdělání v Praze a pak ve Vídni a v roce 1808 přijel pracovat do Ruska. Byl poslán do jednoho z pluků nacházejících se v Gruzii. Tady prožil více než půl století své aktivní činnosti. Zemřel v Tiflisu ve věku 85 let.

Ivan Antonovič byl velmi vzdělaný člověk. Ovládal hlavní evropské jazyky, výborně znal latinu a v průběhu pobytu v Gruzii se naučil rusky a gruzínsky. Jeho život byl plný napětí a tvůrčí práce. Úspěšně vedl boj s epidemiemi moru a cholery. V průběhu mnoha let byl hlavním lékařem Tifliské vojenské nemocnice a jako léčící lékař měl ohromnou autoritu. V lékařské veřejnosti byl dobře známý, byl čestným členem Kavkazské lékařské společnosti a čestným členem Peterburské společnosti lékařů. V tisku té doby bylo možné se setkat s jeho články. Jeho působení velmi oceňovali ve svých poznámkách i cizinci pobývající v Gruzii, například prof. Eduard Eichwald a prof. Karl Koch.

Ivan Antonovič se oženil s gruzínskou katoličkou Jekaterinou Osipovnou Karajevou a měl velkou rodinu (tři syny a tři dcery). Jakov šel ve stopách otce a byl lékařem. Nikolaj po absolvování Moskevské univerzity pracoval v kanceláři místodržícího. Dosáhl vysokých hodností, měl mnoho vyznamenání a byl členem Rady místodržícího jeho Veličenstva na Kavkaze. Dcera Luisy se vydala za Poláka Konstantina Ivanoviče Orlovského, který odjel z Polska ve dvacátých letech 19. stol. Začal pracovat v kanceláři Besarabského občanského gubernátora a v roce 1834 již pokračoval ve své činnosti v Gruzii. Služebně stále postupoval, a v roce 1860 byl jmenován gubernátorem Tifliské gubernie a v této funkci setrval až do konce života v roce 1876. V rodině Orlovských bylo 10 dětí. Šest synů dostalo vzdělání v Peterburku: jeden se stal důstojníkem, dva právníky, tři absolvovali Institut inženýrů spojů. Dva z následujícího pokolení rodiny se zabývali medicínskou specializací: Nikolaj byl chirurgem a Evgenij Valentinovič Gorboskij (syn Julie Konstantinovny Orlovské) byl ve Tbilisi velmi známý oční lékař.

Na vzpomínkovém večeru věnovaném památce I. A. Přibyla byli přítomni dva jeho potomci: Natalie Konstantinovna Orlovská – filolog, profesor Tbiliské státní univerzity a Elizabeta Tengizovna Gugunava – filolog, docent Tbiliské pedagogické univerzity.

Natalie ORLOVSKAJA

HISTORIE V OSOBÁCH

„Zlatá Praha“, český krajanský spolek v Gruzii, oslaví v květnu příštího roku (2012) desetiletí svého trvání. Byl založen jako právnická osoba z iniciativy ministerstev zahraničních věcí Gruzie a České republiky pro upevnění přátelských vazeb mezi státy s pomocí lidové diplomacie. „Zlatá Praha“ sdružuje více než 100 členů a více než polovina z nich jsou Češi, jejichž předkové se dostali do Gruzie na hranici 19.-20. století. Mnozí z Čechů přijeli jako odborníci z různých oborů. Mezi členy spolku jsou význační státní a veřejní činitelé, známí vědci, inženýři apod. Jako právnické osoby do spolku vstupují takové organizace, jako „Saktechinformi“ nevládní organizace „Analitpribor“, Národní středisko pro řízení

zdravotnictví, které spolku bezplatně propůjčilo kancelářské prostory.

Hlavními úkoly spolku je nastavení vzájemně výhodných pracovních styků mezi organizacemi a podnikateli Gruzie a České republiky, kulturně-osvětová práce a řešení sociálních a ekologických otázek.

„Zlatá Praha“ spolupracuje s vedoucími vládními i nevládními organizacemi Gruzie a České republiky. První kanál České televize do svého filmu o Gruzii zařadil záběry o českém krajanském spolku. Gruzínský rozhlas, televize a tisk často uvádějí reportáže o jeho kulturních podnicích a věnují mu oddělené přenosy. Velkou pomoc mu věnuje velvyslanectví České republiky v Gruzii.

Stojí za povšimnutí, že Češi usídlení v Gruzii se aktivně zúčastňují vědeckých a inženýrských prací a ve stavebnictví. Nezanedbatelnou stopu zůstavili při rozvoji sportu, ve vzdělávání, kultuře, v organizaci velkých závodů atd. Uměleckým dekorátorem operního divadla byl Franc Novák. Ve filmových ateliérech skupinu kresleného filmu vedl A. Lukeš. Roman Novák (třída V. Čabukiani) se stal zasloužilým pracovníkem umění Gruzie. Evženie Nováková byla mnoho let hlavním inženýrem projektu řady hydrotechnických zařízení. Docentka Batumské konzervatoře Irina Cherž připravila pět laureátů mezinárodního konkurzu „Velká cena“. Velkou autoritu má její sestra Marina Cherž, vědecký spolupracovník Institutu fyziky AV Gruzie. Zakladatelem první továrny na dechové nástroje ve Tbilisi byl Ivan Sokol, Světlana Sokol vedla odbor aspirantury Institutu metrologie. Josef Bureš byl zakladatelem a ředitelem továrny na obráběcí stroje S. Kirova. Legendárním uměleckým vedoucím prvního gruzínského pěveckého sboru byl Josef Navrátil (Ratil) sólista Pražské a Helsinské opery, koncertní mistr, pedagog a sběratel gruzínských lidových písní, dirigent, skladatel. Stopu v dějinách, v kultuře a vzdělávání v Gruzii zanechala i rodina Broučků. Josef Brouček – návrhář, navrhl interiér operního divadla Z. Paliašvili a divadla Š. Rustaveli, foyer bývalého kina „Amirani“ na třídě D. Agmašenebeli, byl zaměstnancem prvního konzulátu Československa v Gruzii. Ludmila Brouček – učitelka hudby,

zasloužilý pedagog republiky. Franc Brouček – doktor chemie, profesor GSU, vedoucí katedry analytické chemie, vědecký sekretář časopisu „Sborník gruzínské akademie věd“, získal medaili a Řád Cti, čestný prezident společnosti „Zlatá Praha“.

Čeští sportovci jsou zakladateli gymnastiky v Gruzii. A Lukeš založil gymnastickou společnost „Sokol“ (později „Ševardeni“). Pod vedením A. Lukeše, J. Nováka a G. Egnatašvili mezinárodní skupina tifliských gymnastů obsadila nejprve druhé a pak i první místo na celosvětových sletech gymnastů v Praze. Za tento úspěch je nazvali „sokoli od břehů Kury“.

Význačným odborníkem železničního stavitelství byl Petr Šmalcel. Pod jeho vedením bylo postaveno mnoho mostů a tunelů na Blízkém Východě, v Číně, na území Ruského impéria. Ve Tbilisi byl pod jeho vedením bez přerušení provozu vybudován podzemní přechod pod Ústředním železničním nádražím. Podílel se na stavbě tunelu v Zeleném mysu nedaleko Batumi, postavil několik budov pro železnici.

Jedním z prvních inženýrů hydrotechniků byl Nikolaj Šmalcel, který řídil průzkumné práce pro stavbu Zemo Avčalské hydroelektrárny. Zabýval se modelováním hydrotechnických procesů prakticky pro všechny velké vodní elektrárny na území Gruzie.

Gertruda Šmalcel byla mnoho let sólistkou opery. Zpívala hlavní role v operách „Abesalom a Eteri“, „Piková dáma“, „Tosca“, „Sedlák kavalír“, „Evžen Oněgin“ a další. Byla účastnicí dekad gruzínského umění v Moskvě, získala vládní ocenění.

Harold ŠMALCEL

Krátce o autorovi

Harold Šmalcel vystudoval fyzikální fakultu Tbiliské státní univerzity, poté pracoval na Moskevském institutu aplikované geofyziky Akademie věd SSSR, zúčastnil ve leteckých a horských vědeckých expedic, byl členem družstva podílejícího se na horské záchranné činnosti (např. při spouštění z Elbrusu Michaela Chergiani a Leonida Čartolani s omrzlinami). Je odborníkem pro stavbu přístrojů pro analýzy. Na svém kontě má desítky prací v oblasti

atomové a tepelné energetiky, kosmu, zemědělství, chemického a hutního průmyslu, ekologie atd. Je PhD. v chemii, vedl oddělení fyzikálněchemického výzkumu Tbiliské nevládní organizace „Analitpribor“, je člen korespondent Akademie ekologických nauk Gruzie a akademik Abchazského oddělení AV Gruzie.

Za rozvoj oboru stavba přístrojů pro analýzy v Gruzii byl vyznamenán Řádem Cti. Rozpracovával řídicí systémy Národního střediska řízení zdravotnictví. V současné době se zabývá veřejnými činnostmi a vede český krajanický spolek.

HEREC – TO JE HLEDAČ PEREL

Gruzínská operní scéna nikdy netrpěla nedostatkem dobrých hlasů. Plejáda výborných zpěváků učinila ze Tbiliského operního divadla středisko, kam se stahovali fanoušci a jiní příznivci scénického umění. Oni věděli všechno o oblíbených hercích, nikomu nedávali úlevy a hodnotili úhrnem.

Jednou z předních hereček Tbiliské opery v průběhu 25 let – od roku 1935 do roku 1960 – byla Gertruda Šmalcel. Její lyrickodramatický soprán s velkým rozsahem v těch letech zněl v rolích základního repertoáru, jí vytvořené obrazy přitahovaly velkým vokálním mistrovstvím a jasným dramatickým obrazem. Uměla přesně vystihnout úmysl autora i v klasických italských operách, i v dílech ruských a gruzínských skladatelů, buď to Eteri „(Abesalom i Eteri“ Z. Paliašvili), Nino i Nestan („Legenda o Šota Rustaveli“ D. Arakišvili), Tosca v opeře Puccini, Jaroslava v „Knížeti Igorovi“ Borodina, nebo hrdinky Čajkovského, v jehož operách vystupovala zvláště často: Taťjana („Evžen Oněgin“), Jolanta, Marie („Mazeppa“), Líza („Piková dáma“).

Pěvkyně vždy v roli hledala to hlavní, to jádro, ze kterého vyklíčí a vyjde najevo hudební obraz. Herce nazývala „hledáči perel“.

Dá se povědět, že pěvkyní se Gertruda Šmalcel stala náhodou. Přizvukovala v duetu kamarádce, která dělala zkoušku na konzervatoř. Když ji slyšel profesor Jevgenij Alexejevič Vronskij

přijal ji na konzervatoř bez přijímacích zkoušek. Výborně se učila a při tom pracovala.

Do Tbiliského operního divadla zpěvačka nastoupila hned z konzervatoře. Od roku 1934 zpívala ve sboru složeném ze studentů konzervatoře, a po ukončení studia byla přijata do funkce sólistky. „Divadlo je můj druhý domov“, napsala zpěvačka ve svém deníku. A skutečně, na koncertě na rozloučenou v Domě umělců v roce 1963, kdy byla vyprovázena do důchodu, bylo mnoho květin, dárků a ... slz. Jeviště vyměnila za novou práci ve třetím hudebním učilišti Melitona Balančivadze, ve kterém připravovala žáky na vstup na konzervatoř.

Letos si připomínáme desetiletí jak nás pěvkyně opustila. Z iniciativy ředitele třetího hudebního učiliště Gurama Bevaneli byl uspořádán vzpomínkový večer. Ve slavnostní síni Svazu skladatelů se sešli žáci, přátelé, kolegové, příbuzní, všichni kdo pěvkyni znali osobně nebo slyšel její vystoupení. Kolegové Gertrudy Šmalcel vedoucí vokálního oddělení učiliště Tereza Tuchareli a dřívější pedagog učiliště Tina Sagaradze vyprávěli o ní jako o vysoce kulturním člověku, okouzující ženě, výborné herečce, přemýšlivém a erudovaném pedagogu. Vzpomínali, že bez její účasti neprošla jediná akce, ať to byl patronátní nebo charitativní koncert.

„Chtěl bych vyjádřit svoji hlubokou vděčnost za to, že nezapomínáte Gertrudu Šmalcel, jsem přesvědčen, že studenti pokračují v práci svých pedagogů, v jejich vystoupeních je cítit duši učitele“ – řekl synovec pěvkyně Harold Šmalcel, prezident Českého krajského sdružení v Gruzii „Zlatá Praha“.

Představitelé mezinárodních organizací – konzul České republiky v Gruzii Drahomíra Zdvíhalová, představitelé velvyslanectví České republiky a další uctili památku Gertrudy Šmalcel, jejíž práce na poli operního umění se stala symbolem česko-gruzínských vzájemných vztahů.

Maja MAČITIDZE

PROJEV H. ŠMALCELA K VÝROČÍ GRUZÍNSKÉ GYMNASTIKY.

Vážené dámy a pánové, vážení přátelé, milí sportovci a aktivní fanoušci! Vítám vás na Velvyslanectví České republiky.

Na rok 2002 připadá mnoho výročí spojených s rozvojem gymnastiky a proto jsme uspořádali toto setkání a já chci povědět něco o roli Čechů ve vývoji moderní gymnastiky.

Vývoj gymnastiky dosáhl nejvyššího stupně rozvoje v Řecku. Probíhal od VIII století před nl. až do IV stol. nl. Řekové udělali z gymnastiky zdroj antické krásy. Ideálem každého Řeka bylo stát se zdravým, silným a krásným!

Ve středověku křesťanství odmítlo antické vzdělávání a tělesnou výchovu a učilo starat se jen o spásu duše a tělo považovalo za „obydlí ďábla“. Proto se tak rozvinul asketismus.

V XV. století se začaly připomínat humanistické metody vzdělávání a antické kultury. Nástupcem humanitárního vzdělávání byl český Jan Ámos Komenský (1632-1704), pedagog a filosof. Jeho následovníci byli Angličan John Locke (1632-1704) a Francouz Jean-Jacques Rousseau. Oni kázali ve svých spisech nejen vzdělání ducha ale i těla. Jak se říká – oni našli a zvedli ztracený prapor - „ve zdravém těle zdravý duch“. Později se stal velmi vlivným hlas Jean-Jacques Rouseaua, který na základě prací svých předchůdců rozvinul humanistické pojmy.

Tyto názory podporovali i Němci a Johann Christoph Friedrich Guts Muths napsal první knihu o gymnastice. Pak Friedrich Ludwig Jahn založil školu veřejné gymnastiky. Jeho zásluhy považují Němci za tak velké, že jej nazývají „otcem gymnastiky“.

Pak v Německu a Švýcarsku Adolf Spiess založil školy hygienické a léčebné gymnastiky.

Praktickou gymnastiku do Čech, právě do Prahy, přinesl z Německa v roce 1842 Rudolf Stefani. Jeho žáky byli Jan Malýpetr a J. Schmidt. Ze stejného ústavu vyšel i Prof. Ph.Dr. Miroslav Tyrš, zakladatel české sokolské veřejné gymnastiky. Tyrš použil německou

praktickou gymnastiku jako základ, přepracoval ji v antickém duchu a získal zcela novou gymnastickou školu, vysoce převyšující ostatní systémy. V této práci mu byl nejbližším spolupracovníkem Jindřich Fügner.

Čím pro Němce byl Ludwig Jahn, tím, a ještě mnohem více byl pro Čechy Tyrš, protože Slované celého světa převzetím společnosti Sokol přijali jeho zásady a ideje.

O moderní gymnastice se dá povědět, že je to fúze vědy a umění, vyžadující vyššího stupně tělesné výchovy, mistrovství a volných kvalit. Současná gymnastika zavazuje k neustálému zdokonalování, rychle se rozvíjí a mládne. Je třeba poznamenat, že tyto úspěchy jsou založeny na práci mnoha vědců, pedagogů a sportovců.

Nyní chci předat slovo našemu zaslouženému a milému Irakliji Egnatašvili, synovi jednoho ze zakladatelů gymnastiky v Gruzii Georgie Egnatašvili. Pová vám o tom, jak se tiflisští gymnasté stali nejprve „Sokoli“ a pak „Ševardeni“!

Je nutno poznamenat, že Iraklij Egnatašvili má velké zásluhy na rozvoji gruzínské gymnastiky.

Blahopřeji všem k čtým jubileím v historii gymnastiky, která připadla na rok 2002. O tom vám též poví Iraklij Egnatašvili.

Hlavní výročí, které chci vyzvednout, je získání tiflisskými gymnasty prvního místa na jubilejním Všesokolském sletu v Praze. Fakticky to bylo mistrovství světa. Bylo to velké a zasloužené vítězství, získané s pomocí a bezprostřední účastí českých gymnastů a učitelů.

Ještě jednou všem blahopřeji.

Máte slovo, Irakliji Georgijeviči!

Harold Šmalcel

ČEŠI V GRUZII

Čechy v Gruzii představuje „Zlatá Praha“, Český krajanský spolek v Gruzii. Vznikl na doporučení prvních náměstků ministrů zahraničních věcí Gruzie Michaela Ukleba a České republiky

Alexandra Vondry. Spolek byl zaregistrován Ministerstvem spravedlnosti 16. května 1996. Jako nevládní nezisková organizace je mezinárodní asociací a právníckou osobou. Má vlastní kulaté razítko, razítko, hlavičkový papír a bankovní účet. V souvislosti s novým Občanským zákoníkem Gruzie krajanský spolek byl 30.11.1998 přeregistrován Tbiliským Čuguretským oblastním soudem a nyní se jmenuje „Český krajanský spolek v Gruzii „Zlatá Praha“, registrovaný spolek“.

Spolek má asi 100 členů, z nichž asi 60 má mezi svými předky Čechy, kteří se do Gruzie dostali jako odborníci na konci 19. stol. a začátku 20. stol. Ostatní členové jsou osoby nejvíce gruzínské nebo jiné národnosti, přátelé, kolegové a zájemci o Českou republiku. Mezi členy tohoto typu jsou náměstci ministrů, poslanci parlamentu Gruzie, vedoucí odborů ministerstev, ředitelé podniků a institucí. Mezi členy české národnosti jsou většinou odborníci, vědci, inženýři, umělci a nyní hodně důchodci. Jako právnícká osoba jsou členy vědecko-výrobní družstvo „Analitpribor“, Institut vědeckotechnických informací, Národní středisko řízení zdravotnictví Gruzie. Toto středisko krajanskému spolku přenechalo zdarma kancelářské prostory.

Krajanský spolek je aktivní těleso s dobrými vazbami na území Gruzie, v České republice a zemích SNS. Má velké organizační a vědecko-technické schopnosti.

V souladu se stanovami má spolek následující priority činnosti:

- zavádění vzájemně výhodných obchodních styků mezi organizacemi a podnikateli Gruzie a České republiky,
- kulturní a vzdělávací činnost,
- sociální a ekologické otázky.

V oblasti zavádění obchodních styků se shromažďují informace pro vyplňování databáze obchodních dat. Gruzínští podnikatelé jsou seznamováni s návrhy českých firem a návrhy gruzínských podnikatelů jsou směřovány do České republiky.

„Zlatá Praha“ má rozsáhlá spojení s jinými krajanskými spolky v Gruzii, s Ministerstvem kultury, Slovanským domem,

Multietnickým střediskem „Mnohonárodnostní Gruzie“, operními a dramatickými divadly a dalšími organizacemi. Podporují se přátelské styky s Gruzínským kulturním střediskem v Praze „Samreklo“.

Česká televize ČT 1 natáčela film o Gruzii a v uveřejněném televizním filmu použila i záběry o našem krajanském spolku. V gruzínském rozhlasu a televizi často referují o aktivitách organizovaných naším spolkem a věnují jim i samostatné přenosy.

Naše aktivity v části propagandy české kultury, vědy a zboží jsou zaměřeny na seznamování občanů Gruzie s vysokou autoritou České republiky ve světě.

V oblasti ekologie jsme na veřejných principech připravili vědeckou práci o koncepci monitorování znečištění mořské a říční vody Černomořského a Kaspického povodí.

Členové spolku se zúčastňují různých seminářů, kulturních akcí, slaví různé svátky včetně svátků členů spolku.

V sociální oblasti vedeme práce k zdokonalení stavu práv člověka. Na toto téma byly připraveny návrhy a předány do Státní Kanceláře. Tyto návrhy získaly plný souhlas Úřadu pro lidská práva OBSE v Gruzii. Zúčastňujeme se projednávání návrhu zákona o státním jazyce.

Práce pokračují ve všech směrech, ale je třeba poznamenat, že s otevřením velvyslanectví České republiky v Gruzii cítíme v práci jeho pomoc.

To je to, co se týká práce krajanského spolku, ale je třeba ukázat jak velkou práci odvedli Češi, kteří se usídlili v Gruzii na přelomu století. Češi se podíleli na vědeckých a inženýrských pracích, ve stavebnictví. Velkou stopu zanechali ve sportu, ve vzdělávání, v organizaci podniků apod.

Lze uvést některé příklady. Franc Novak byl malířem-dekorátorem operního divadla, degustátorem, animátorem ve filmovém studiu, pod vedením A. Lukeše se zúčastnil všesokolského sletu – je to člověk všestranných schopností. Roman Novak – tanečník (třída B. Čabukiani), malíř, Zasloužilý umělec Gruzie. Evženie Novak – vedoucí projektant vodních staveb.

Irina Cherž – docent Batumské konzervatoře, připravila pět vítězů mezinárodního konkurzu „Grand Prix“ v Itálii, Americe, Francii.

Marina Cherž – fyzik, vědecký pracovník Institutu fyziky AV Gruzie.

Ivan Sokol – zakladatel první továrny na dechové nástroje ve Tbilisi. Světlana Sokol – vedoucí oddělení aspirantury Institutu metrologie.

Josef Ratil- legendární zakladatel gruzínského lidového pěveckého sboru, gruzínské sborové polyfonie, sólista pražského a helsinského operního divadla, koncertní mistr, pedagog, sběratel gruzínských lidových písní, dirigent, skladatel.

Josef Brouček – dekoratér. Upravil interiér operního divadla a Divadla Rustaveli, dřívější biograf „Amirani“ na třídě D. Āgmašenebeli. Byl zaměstnancem prvního konzulátu Československa v Gruzii. Ludmila Brouček – učitelka hudby, Zasloužený pedagog republiky. Franc Brouček – doktor chemie, profesor GSU, vedoucí katedry analytické chemie, vědecký sekretář časopisu „Sborník Akademie věd Gruzie“. Vyznamenán medailí a Řádem Cti. Čestný prezident českého krajanského spolku.

Petr Šmalcel – odborník na železniční stavitelství. Postavil mnoho mostů, tunelů, budov v Turecku, na Blízkém Východě, Číně, na území Ruského impéria. V Gruzii postavil podzemní přechod pod nádražím bez vyloučení železniční dopravy, postavil tunel nedaleko Batumi pod Zeleným mysem, ve Tbilisi postavil budovy pro železnici. Zasloužený důchodce Republiky Gruzie. Nikolaj Šmalcel – jeden z prvních inženýrů hydrotechniků, vedl průzkumné práce pro ZAGES. V Ústavu hydrotechniky a energetiky vedl práce modelování hydrotechnických procesů prakticky pro všechny vodní elektrárny v Gruzii. Gertruda Šmalcel – sólistka opery, v průběhu mnoha let zpívala hlavní role v operách „Abesalom a Eteri“, „Piková dáma“, „Tosca“, „Sedlák kavalír“, „Evžen Oněgin“ a další. Zúčastnila se obou dekád gruzínského umění v Moskvě, pedagog, vyznamenána řády a medailemi. Herold Šmalcel – fyzik, pracoval v Moskvě ve Fyzikálním ústavu AV SSSR, zúčastnil se leteckých a

horských expedicí. Odborník na analytickou instrumentalizaci, vedl oddělení ve Tbiliské nevládní organizaci „Analitribor“, PhD. chemie. Pracuje v Národním středisku řízení zdravotnictví Gruzie. Prezident Českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“.

Seznam by se mohl rozšířit.

V současné době několik členů spolku pracuje. Z mládeže jsou to jednotlivci. Doufáme, že se změní podmínky ke zlepšení pracovních aktivit.

Harold ŠMALCEL

ČESKÉ ŽENY

Lili Podobina – narodila se ve Tbilisi. Absolvovala studia na chemicko-technologické fakultě Gruzínského polytechnického institutu. Pracovala v Elbruské vysokohorské expedici AV SSSR, Tbiliském vědecko-výrobním sdružení „Analitpribor“. Převážná část její práce byla v Ústavu stavebních materiálů, kde prošla funkcemi mladšího vědeckého pracovníka, vedoucího oddělení a tajemníka Vědecké rady. Je kandidát technických věd. Její práce jsou odměněny diplomem a jinými vyznamenáními.

V souvislosti se vznikem slovanských států existují různé legendy. Povídá se, že tři bratři, Čech, Lech a Rus se se svými lidmi vydali hledat lepší země. Čech zůstal u Vltavy, Lech a Rus šli dál. Tak se objevily Čechy, Polsko a Rusko.

V českých historických legendách se projevuje uctívání vztah k ženám a ony se projevují v celé své vznešenosti a kráse.

Ve veršované kronice Dalimil vypráví o českých amazonkách, které zabily své manžele a v roce 739 pod vedením Vlasty začaly válku s muži. Pod ochranou mohutné pevnosti se symbolickým jménem „Děvín“ žily tyto bojovné ženy, ovládající různá řemesla a vojenské umění, vytvářely svoje zvyky a zákony. V kronice se podrobně povídá o tom, že až po sedmi letech úporných bojů byly díky podvodu české amazonky muži poraženy. Je zajímavé, že o šest století později podobnou komunitu bojovných žen našel v Čechách

italský básník, ze kterého se později stal papež Pius II. Podle jeho slov tyto ženy vedly brutální diktaturu ve vztahu k jejich manželům.

V jedné z legend se hovoří, že když zemřel Krok (následující vládce po Čechovi), zůstaly po něm tři dcery: Kazi, Teta a Libuše. Tak jako mezi polním kvítím vynikají svou ztepilostí lilie, tak Krokovy dcery vynikaly svou moudrostí a ušlechtilostí duše nad svými vrstevnicemi. Všichni byli okouzleni jejich krásnými obličejí, ztepilými a vysokými postavami. Ale největší oddanost pociťovali Češi k Libuši, i když byla nejmladší. Jak krásná, ztepilá, přátelská a spolu s tím majestátní Libuše byla, tak klidné a pevné byly její rozmluvy, že drsní vojáci snižovali hlas a byli zdrženlivější ve slovech, když procházela kolem. Zmoudřelí zkušenostmi a věkem starci ji chválili a říkali: „Jsi krásnější než tvá matka a rozumnější než tvůj otec“. S posvátným strachem lidé hovořili o tom, že někdy na Libuši přichází osvětlení shora. Tehdy se její obličej mění, oči svítí prorockým světlem, a ona, dívajíc se do tmy budoucnosti vidí to, co se stane.

Shromáždili se všichni stařešinové a velký dav lidí v posvátném háji u studánky a rozhodli ponechat vládu v Krokově rodu a předat ji jeho nejmladší dceři Libuši.

S jáсотem vedli mladou kněžnu na slavný Vyšehrad. Posadili ji na kamenný trůn pod košatou lípou, kde sedával její otec Krok, moudrý soudce a vládce. Když ji zvolili za kněžnu začala bydle na Vyšehradě a ne na svém zámku a moudře vládla Čechům.

Tato legenda hovoří o hluboké úctě k ženě již za starých časů. Je třeba poznamenat, že staré české legendy a pověsti jsou velmi zajímavé a poučné. Barvitě se v nich povídá o životě českého lidu a mají velký výchovný význam.

Když už hovoříme o tradicích, tak první co nás napadne jsou svátky a obyčeje s nimi spojené. A když je řeč o svátcích, tak nejočekávanější a nejoblíbenější jsou Štědrý den a Vánoce, tj. Štědrý večer a Vánoce. Posuďte sami: dodržovat tradice ve spojitosti se svatbou je ochotna polovina Čechů, ale vánoční tradice jsou pro ně svaté. 96 procent Čechů si nedovede představit štedrovečerní večeři

bez tradičních jídel – kapra s bramborovým salátem, vánočního cukroví a vánočky. A jaký shon je v předvánočních dnech v obchodech! Každý, kdo byl alespoň jednou koncem listopadu, v prosinci v Praze ví o čem je řeč.

Kvůli snaze dodržet tradice lépe než sousedka upadají v předvečer vánoc starostlivé hospodyňky do deprese, uvažte: napéct dvacet druhů vánočního cukroví, koupit celé rodině dárky a zabalit je do parádního papíru, postarat se o stromeček, zajistit kapra a prostírání štedrovečerního stolu, a k tomu vygruntovat celý byt jako novobranec před generálskou vizitou.

A nyní trochu o významu barbarské velikonoční tradice z hlediska emancipovaných žen Západu – šlehání dívek a vdaných žen proutky spletenými do karabáče. V základu slova „pomlázka“ leží „omlazení“ – zmlazování. Dívky švihali proto, aby jim předali svěžest a mládí mladého stromu. Kromě toho pomlázka je zárukou dobré nálady a zdraví dívek a žen v průběhu celého roku. Hospodář šlehal služku, aby nebyla lenivá, krávé projížděl po bocích pomlázkou, aby se rychleji otelila. Předpokládalo se, že z vdaných žen velikonoční karabáč vyžene sklon ke klevetám a pomluvám – připomene očistec.

Zajímavé jsou též svatební obřady: podle českých zvyků mladé zahánějí do komory, kde jeden druhému berou napřed čepici, pak boty. V pohanských dobách mezi ženichem a nevěstou probíhal obřad zouvání. Spočíval v tom, že žena na znak pokory měla muži sundat boty. V jedné z nich byla mince. Jestli novomanželka zula tuto botu jako první bylo to znamením, že ji v rodinném životě čeká štěstí. Jinak to znamenalo, že bude jako otrok vyhovovat manželovi. Při zouvání muž na znamení své vlády zlehka bil ženu karabáčem, který jako dárek dostal od tchána.

Během svatby kradou nevěstě střevíc a žádají za něj výkupné. Držet v rukou střevíc nevěsty znamená štěstí, protože i ona měla štěstí a vdala se. Za ženicha a nevěstu hází staré obnošené boty a to proto, aby pro novomanžele vše staré zůstalo v minulosti a aby se nikdy nevzpomínalo, jako se nevzpomínají staré boty.

Městské ženy byly emancipovanější, ve vesnickém kolektivu ženy byly v podřízenějším postavení, byly spíše pasivními účastnicemi, kdežto muž byl vždy aktivní. Jestli se to ale porovná s městským obyvatelstvem, s měšťanskou vrstvou, tak uvidíme, že městské ženy byly častěji ještě pasivnější než ženy venkovské. Proto u vesnických žen byla přísně určena funkce v hospodářství. Zabývaly se mléčným hospodářstvím, chovem drůbeže. Všechny produkty, které v tomto hospodářství vypěstovala, jako máslo, vajíčka, sýr, mléko, prodávala na trhu. Získané peníze byly její peníze a mohla s nimi nakládat.

Naše vyprávění je i o osudu operní pěvkyně Češky Gertrudě Šmalcel, která prožila svůj život ve Tbilisi a významně přispěla k rozvoji opery v Gruzii.

Nejprve něco o tom, jak se Češi objevili v Gruzii.

První hlavní vlna migrace Čechů do Gruzie proběhla ke konci 19. století. Došlo k tomu tak, že v Rakousko-Uherské říši, zvláště v Rakousku, se rozvinul vzdělávací systém vedoucí k přebytečnému počtu absolventů, kteří nenacházeli pracovní uplatnění. Jedním z takových absolventů byl Petr Šmalcel, otec Gertrudy.

V Rakousku získal titul v oboru stavitel mostů a tunelů. Pracoval jako stavbyvedoucí při výstavbě železničních mostů a tunelů v Srbsku, Bulharsku, Evropském Turecku, v Malé Asii, Mandžusku, na Dálném Východě. V Petropavlovsku-Kamčatském postavil budovu první ruské rozhlasové stanice Sankt-Peterburg-Petropavlovsk-Kamčatský.

V roce 1898 již jako zkušený odborník přijel Petr Šmalcel do Gruzie na stavbu železnice Tiflis-Kare a zůstal zde navždy. Skoro dvacet let pracoval v Gruzii. Svoje hluboké vědomosti a zkušenosti dával do služeb Zakavkazské železnice. Podílel se na stavbě tunelu pod Zeleným mysem v blízkosti Batumi, postavil podzemní přechod pod ústředním nádražím ve Tbilisi (bez přerušení dopravy, co v té době bylo úspěchem) a několik budov pro železnici.

Petr Šmalcel byl vysoce erudovaný člověk. Znal několik evropských jazyků: češtinu, srbochorvatštinu, němčinu,

francouzštinu, italštinu. Studoval perštinu a ruštinu, naučil se gruzínštinu.

Jeho manželka Antonína-Kristýna Zuzan je z nejstarší šlechtické rodiny. Narodila se v Brně, kde strávila své dětství a dospívání. Antonína velmi milovala Gruzii a gruzínský lid. Byla uznávána kolegy a sousedy. Též ovládala několik evropských jazyků, naučila se rusky a gruzínsky. Lásce k své vlasti učila své děti i vnoučata. Výchově dětí se převážně věnovala ona, protože Petr byl často na cestách. Antonína znala mnoho českých písní, zpívala je dětem a vnukům, učila je češtině a jiným jazykům. Velmi ráda četla, měla ráda ruční práce, pletla, vyšívala a udržovala dům.

V této rodině se 17. února 1912 narodila Gertruda Šmalcel jako šesté dítě.

Gertruda po ukončení německé školy (byla v luteránském kostele na bývalé Kiročnoj ulici, nyní ulice Mardžanišvili) pracovala jako technik v Hydroenergoprojektu. Její technická kariéra nebyla příliš dlouhá. Způsobila to náhoda. Přítelkyně ji požádala, aby při přijímacích zkouškách na konzervatoř s ní zpívala v duetu. Měl se přednést duet pastorále z opery „Piková dáma“ P. I. Čajkovského. Uslyšev její hlas profesor Jevgenij Vronský jí navrhl nastoupit na konzervatoř bez zkoušek. Hned nenastoupila, protože jejím dětským snem bylo stát se lékařkou. Na podzim, když už na konzervatoři začalo vyučování, Vronský pro ni poslal studenta a tak ona, bez základního hudebního vzdělání se ocitla na konzervatoři. Gertruda neúnavně pracovala. Ani se neptala, jakou si v oboru zaslouží známku. Na konci třetího ročníku Jevgenij Vronský ji požádal o předložení zápočtového listu (matrikul) a za tři ročníky jí zapsal tři výborné.

Zpočátku bylo velmi obtížné ve studiu dohnat ty, kteří měli střední hudební vzdělání, ale díky své pili a houževnatosti dokázala absolvovat konzervatoř se samými výbornými. Ročník zpěváků 1939 byl silný, spolu s Gertrudou absolvovali Vatu Kravejšvili, Nar Ovanesjan, Naděžda Charadze, David Gamrekeli...

Ještě jako studentka Gertruda Šmalcel vystupovala na scéně divadla opery a baletu Z. Paliašvili. V roce 1940 ji přijali do souboru. Její první rolí byl role Jaroslavny v Borodinově opeře „Kníže Igor“, Valentýny v opeře „Hugenoti“ Meyerbeera. Pak zpívala hlavní operní party. Mezi nimi Marie, Taťjana, Líza (Mazeppa“, „Evžen Oněgin“, „Piková dáma“ Čajkovského), Nataša („Ali“ Dargomyšského), Neda („Komedianti“ Leoncavalla), Leonora, Aida („Trubadúr“, „Aida“ Verdiho), Tosca („Tosca“ Pucciniho), Micaela („Carmen“ Bizeta), Tamara („Démon) Rubínštejna), Eteri („Abesalom a Eteri“ Paliašviliho), Nino, Nestan („Pověst o Šota Rustaveli“ Arakišviliho), carevna („Nezvaní hosté“ Alexandra Bukia) a další. Zúčastnila se obou dekád gruzínského umění v Moskvě.

Docela mladá vstoupila na tbiliskou operní scénu a hned od samého začátku obsadila jedno z vedoucích míst. Pak už nebylo žádné významnější představení, ve kterém by nezazněl její hlas.

Gertruda Šmalcel velmi volně ovládala svůj hlas, takže bylo obtížné určit, zda se jedná o lyrický nebo dramatický soprán. „Patřila k těm profesionálům zřídka se vyskytujících v evropských operních divadlech. Z toho hlediska je Gertruda Šmalcel poslední mohykán, jakých na současných operních scénách ani se svíčkou nenajdeš“. To jsou slova profesora Tbiliské státní konzervatoře Nodara Andguladze.

Výraznou a nejmilejší rolí Gertrudy byla postava Toscy. V této roli dosáhla nejvyššího vokálního mistrovství.

Když měla na scéně vytvořit nějaký složitý obraz vyžadující proměnu hledala Gertruda vhodný typ na veřejných místech. Odborníci konstatovali, že se jí vždy podařilo představit samu podstatu hudby skladatele...

Na scéně jejími partnery byli Cisana Tatišvili, Taťjana Malyševa, Jekatěrina Chidžakadze, D. Andguladze, N. Andguladze, Z. Andžaparidze, D. Mčedlidze. „Jdouc do divadla na představení cítím celým srdcem, že je to můj rodný dům“, napsala Gertruda ve svém deníku.

Celou svoji uměleckou kariéru pěvkyně prožila v hledání „jádra“, které by v sobě ztělesňovalo všechny kvality: správné ovládnutí hlasu, přesná dikce, umění správně předat záměr představení.

Při návratech domů ze zkoušek neviděla lidi, přemýšlela o své nové roli. Všechno to hledání ovšem nezůstalo bez výsledku. „Jádro“ bývalo nalezeno a v práci se ozdobovalo vrchními tóny a proměňovalo v perlu. Proto Gertruda nazývala herce „hledáči perel“. Nejlepší ovšem bylo předvést představení divákům k posouzení.

Herečka žila divadlem a v krátké době dokázala získat srdce diváků. Nejcennějším dárkem pro Gertrudu byla kytice květin, kterou dostala na tržnici od prodáváče květin a který ji znal z mnoha představení.

V divadle, kde je mnoho roztrpčení, se podobné radosti zapamatovávají na celý život. Herečka si pamatuje i kuriózní případy z představení. Jednou, když zpívala ukolébavku šílené Marie v opeře Mazeppa, praskla velká žárovka. I když se jí stěpiny sypaly na hlavu pokračovala zpívat a tvářila se, že ji to nepolekalo.

„Život herce je velmi zajímavý a mnohostranný. Každý nový obraz nutí žít a žít a ani nezpozoruješ, že nastal čas, kdy je třeba se se scénou rozloučit, ale ty ji miluješ, silně ji miluješ, jako svou vlastní matku. Co naděláš? Je třeba odejít“, psala pěvkyně ve svých vzpomínkách.

Na koncertě na rozloučenou v Domě pracovníků umění v roce 1963, kdy se s Gertrudou loučili, bylo mnoho květin, dárků a ...slz. Když procházela sálem aby vystoupila na scénu, zaznělo za ní Aralalo z „Abesalom a Eteri“. Od prvního tónu to její nervy nevydržely a ona zaplakala. Plakali všichni v sále. Gertruda viděla známé „vrtění se diváků na křeslech, jak dostávají kapesníky, pokašlávají a popotahují nosem“. Gertruda Šmalcel neměla ráda „mladé“ stařenky, proto povídala, že je důležité včas odejít ze scény, aby v paměti diváků zůstala mladá. Od té doby chodila Gertruda do divadla jen jako obyčejný divák, i když v divadle pracovala čtvrt století. Hořkost odchodu ze scény byla otupena novou prací

v hudební škole pojmenované po Melitonu Balančivadze. V ní nacházela velké tvůrčí uspokojení. Ráda se věnovala žákům, připravovala je k nastoupení na konzervatoř.

V hudební škole pracovala skoro 30 let. Ředitelka školy Ksenie Džikia ji nazývala „unikátem“. Skutečně, ona byla výraznou neobyčejnou osobností. Měla neuvěřitelnou tvůrčí energii, fantazii a neobyčejnou píli. Jako člověk byla velmi skromná, laskavá s mírnou povahou. Ráda pomáhala lidem, při potížích vždy přišla na pomoc. Celý její život prošel jako služba umění a lidem.

Lili Podobina

ČEŠTÍ INSTRUKTOŘI TĚLESNÉ VÝCHOVY NA KAVKAZE

Z. V. Šerazašvili, doktor pedagogiky, v referátu o své doktorské disertační práci (TSU č. 972) na téma „Tělesná výchova na Gruzínských školách v letech 1801 – 1917 napsal: „Zásluha o rozvoj školní tělesné výchovy a gymnastiky nejen v Gruzii, nejen na Kavkaze, ale i v Rusku patří v Gruzii pracujícím českým a jednotlivým gruzínským „sokolům“, protože oni řádně řešili řadu podstatných otázek tělesné výchovy.“

- Činnost v Gruzii pracujících českých a gruzínských „sokolů“ měla význam při přípravě moderní tělesné výchovy na školách.

- Gymnastická organizace ve Tbilisi jako první v Ruském impériu v září 1907 získala právo pojmenovat svoji organizaci „sokolskou“. V seznamu ruských „sokolských“ organizací, zveřejněném v roce 1914, tři organizace z 58 byly v Gruzii (Tiflisská, Kutaiská, Batumská).

- Právě tady se v té době v neuvěřitelném měřítku rozvinula činnost krátkodobých kurzů zaměřených na přípravu učitelů „sokolské“ gymnastiky (celkem bylo vyškoleno nebo překvalifikováno okolo 800 osob). Kurzy byly organizovány každoročně v průběhu let 1909 – 1914, 4krát ve Tbilisi, 2krát

v Kutaisi a jednou v Stavropolu, Jekaterinodaru, Novorossijsku, Vladikavkazu, Jelizavetopoli¹³ i v Terské oblasti.

- V letech 1898 – 1914 pracovalo v Rusku v 386 školách asi 200 českých učitelů „sokolské“ gymnastiky, včetně 36 žen.

Do roku 1900 pracovalo jen 7 učitelů, z nich 5 v Gruzii, a to:

Od roku 1889 Julius Grumlík ve Tbilisi

Od roku 1891 Bohumil Potůček ve Tbilisi a František Olšaník v Moskvě

Od roku 1896 Alois Skoták a Antonín Lukeš ve Tbilisi a Antonín Houdek v Kutaisi

Od roku 1897 Karel Havlka ve Stavropolu

„Gymnastická organizace Tbilisi“ se 9.12.1898 sjednotila a jako první v Rusku v září roku 1907 získala právo nosit jméno „Sokol“. Četní čeští učitelé přednášeli na středních školách Zakavkazska klasické a současné jazyky, tělesnou výchovu, hudbu a jiné předměty.

Na snímku z roku 1906 je učitelský sbor Tiflisského obchodního učiliště. Jsou tam tři Češi: ředitel Jaroslav Svatoš, Antonín Lukeš a Julius Grumlík. Přátelské styky mezi ruskými, gruzínskými a českými lidmi jsou tradiční a mají hluboké kořeny. Na snímku z roku 1894:

- zleva: sadař Vebesta, Čech; dirigent Dvořáček, Čech; ředitel přádelny hedvábí v zahradě Muštaid Šavrov, Rus; filolog Rakušan, Čech; učitel gymnastky Potůček, Čech; učitel matematiky a fyziky Gamkrelidze, Gruzín;

Diplomatické styky Sovětských republik s Československem se uskutečňovaly především styky s Gruzínskou SSR;

- Osvědčením č. 322 z 26. března 1921, vydaným Narkomindel¹⁴ SSSR bylo předsedovi „Rady Česko-Slovenské národní společnosti

¹³ Gandža (azerb. *Gəncə*) druhé největší město v Azerbájdžánu. V období let 1804 – 1918 se jmenovalo Elizavetpole, v letech 1918 – 1935 navraceno jméno Gandža, v roce 1935 přejmenováno na Kirovobad (na počest S. M. Kirova) v roce 1989 obnoveno jméno Gandža.

v Tiflise“ Jaroslavu Svatošovi uděleno právo diplomatického zástupce Československa.

- Obě strany si vyměnily oficiální dokumenty v červenci-srpnu roku 1921

- Zastupitelství Československa bylo umístěno ve Tbilisi na Leninově ulici č. 9 (nyní ulice Kostava).

Jaroslav Josefovič Svatoš se narodil ve městečku Luže (Východní Čechy).

V roce 1881 se jeho rodiče s pěti dětmi přestěhovali do Ruska.

V roce 1890 absolvoval gymnázium v Simferopolu.

V roce 1894 absolvoval na historicko-filologické fakultě Moskevské univerzity s diplomem prvního stupně.

V září 1894 se usadil ve Tbilisi, kde byl učitelem v I. ženském gymnáziu a pak ve II. mužském gymnáziu a od roku 1918 v I. gruzínském gymnáziu.

25. května 1904 byl jmenován ředitelem Tiflisského obchodního učiliště. Od 1. září 1909 do 1. září 1918 byl ředitelem I. Tiflisského ženského gymnázia.

Od jara 1921 do února 1923 byl diplomatickým zástupcem vlády Československa a konzulem v GSSR.

Od 1. ledna 1925 žil v Praze. Češi, kteří se po pobytu v Gruzii vraceli do vlasti s láskou vzpomínali život a lidi starého Tiflisu a uchovávali fotografie a suvenýry.

Tak se v rodině Dvořáčka a Potůčka zachovalo okolo 80 fotografií, které jsou nyní uloženy u Alexeje Svatoše. Mezi nimi:

Tiflis, celkový pohled

Tiflis, pevnost Narikala

Tiflis, třída Rustaveli (dříve Golovinská)

Tiflis, velbloudí napajedlo v centru města.

Harold Šmalcel

¹⁴ Наркоминдел Národní komisariát ministerstva zahraničních věcí

ÚČASTNÍK PŘEHLÍDKY VÍTĚZSTVÍ JEVGENIJ JANUŠEK

Tři generace jedné rodiny

... Pijeme kávu a vzpomínáme na minulost. Dalekou i blízkou. Jsou tu starobylé fotografie, hlavičkový papír dokumentů minulého století. Moje společnice je Era Jevgenievna Kobachidze, lingvista, znalec francouzštiny a angličtiny, dřívější redaktor časopisu „Mecniereba“ Akademie věd Gruzie. Po své matce Apolonii Snosek, ve které se jak hovoří Era, snoubí krása a rozum, je Polka, po otci Jevgeniu Januškovici je Češka. Mnoho let žila v lásce a harmonii se svým manželem, v lékařském světě známém vědci fyziologem akademikem Zurabem Kobachidze. Po jeho smrti s ní zůstal syn Goča, absolvent GPI¹⁵ a věrná tetička Valja.

- Zurab je mrtvý a mne to bolí dívat se na budovu balneologických lázní, kde on mnoho let pracoval – pokračuje – chtěl ve staré části Tbilisi udělat lázně skutečným léčebným střediskem, ve kterém by měšťané blízko svého domova mohli udržovat své zdraví.

Era Jevgenijevna je člověk s vzácnou duší. Šetrně opatruje památky o zesnulých. Hovoří o nich jako o živých, usmívá se, vzpomíná vtipy, vypráví o nemocech a nepříjemnostech a když zajde řeč o otci Jevgenii Georgeviči objeví se na stole tlusté fotoalbum.

- Otec byl zanícený automobilista, byl ve Tbilisi jeden z prvních majitelů motocyklu, -vzpomíná. – Celý svůj život strávil na kolech.

Jevgenij Georgijevič nebyl řidičem, závodníkem ani konstruktérem. Byl důstojníkem, učitelem automobilizmu v různých organizacích, tenistou, cestovatelem a obyčejným veselým společenským člověkem. Vždy kolem něj byli příbuzní, přátelé a žáci. Připravil více než čtyři tisíce řidičů automobilů, 360 důstojníků v záloze, kteří s jeho pomocí mohli sednout za volant.

- Můj otec si nikdy nevedl deník – pokračuje Era Jevgenijevna – ale když už mu bylo přes osmdesát začal psát knihu, založenou na

¹⁵ Gruzínský polytechnický institut

dokumentech, které celý život pečlivě a šetrně opatroval. Svoji práci pojmenoval „Moje vzpomínky“.

Kniha začíná takto: Můj otec Georgij Nikitič, syn vojína ve výslužbě Nikity Nikiforoviče Januška, se narodil v roce 1873 ve městě Temir-Chan-Šura¹⁶. Nejprve absolvoval Moskevskou vojenskou zdravotnickou školu a pak Kazaňskou univerzitu. Po získání diplomu dentisty byl zařazen do služby v Kavkazském vojenském okruhu.

Vojenský medik byl hned poslán na nejožehavější místo na Kavkaze, do pěchotního pluku v Karsu¹⁷. Byl svědkem a účastníkem hrdinné obrany pevnosti a po odchodu ruských vojsk byl převelen nejprve do Gorjačevodsku a pak do Tiflisu jako medik Kavkazské okružní vojenské správy. Pak se v roce 1919 ve Tbilisi objevila rodina Čechů Janušků, otec, matka Anastázie Mitrofanovna a tři děti; Lidie, Anatolij, Jevgenij.

Vyhlášení nezávislosti Gruzie ukončilo vojenskou kariéru vojenského důstojníka, vyznamenaného carskou vládou řádem Stanislava III. stupně, medailemi na památku „Století války roku 1912“ a „300 let domu Romanových“. Jako civilista se zabýval důkladným léčením zubů a současně pracoval jako tajemník Tiflisské společnosti zubních lékařů. Georgij Nikitič Janušek zemřel v roce 1943 a je uložen na Kukijském hřbitově (ve Tbilisi).

Jevgenij Georgijevič se narodil v Karsu a do Tbilisi ho dovezli jako osmiletého chlapce. Rodina Janušků dostala byt na dřívější Taťjaninské ulici. Učil se v pracovní škole na Andrejevské ulici (nyní Theodore Mgbdeli) a studentská léta strávil na Alexandrovské (nyní Ninošvili) ulici, kde tehdy byly architektonické a stavební kurzy.

...Bylo to v roce 1928. Ve Tbilisi jezdila koňka, faetóny a kočáry byly běžné, ale motocykly, sen většiny mládenců, byly raritou. Svůj první motocykl Jevgenij koupil právě v tomto roce. Byl to James a stál ten stroj 400 rublů. Peníze na plnou úhradu neměl a proto ho

¹⁶ Темир-Хан-Шура, Dagestán, v roce 1922 přejmenován na Buynaksk

¹⁷ Kars, Turecko

koupil na úvěr s úhradou dlužné částky v průběhu jednoho roku. Motorizovaný mládenec nerad rušil svoje sliby a proto si hned našel zaměstnání ve správě policie, rychlé pomoci a "Spectorg" (byla tehdy taková organizace).

Tvrdou práci řidiče hned pro tři organizace kombinoval se studiem na ТИИЖД¹⁸. Diplomovou práci budoucí inženýr-mechanik věnoval vytvoření parku speciálních automobilů pro sanitární čištění města. Jeho projekt byl tak dobrý, že ho opublikovali na stránkách novin „Заре výchоду“¹⁹.

Je nepochopitelné jak to dělal, že kromě práce a studia ještě stíhal zabývat se tenisem, ve kterém poměrně rychle byl jedním z nejlepších sportovců města a zúčastňoval se prestižních soutěží. Podle kroniky „Vzpomínky“ se Jevgenij Georgijevič roku 1939 stal vojenským důstojníkem z povolání. Sloužil ve 44. automobilním praporu a dostal první úkol: uvést do náležitého stavu techniku, která přišla z finské fronty.

Ministerstvo obrany plánovalo na 23. června 1941 v Moskvě soutěž v tenise. Janušek se svými přáteli přijel do Moskvy několik dnů před zahájením soutěže. Ubytovali se v hotelu CDKA²⁰.

Za svítání 22. června začala válka. Soutěž byla zrušena a bylo třeba se co nejrychleji vrátit do Tbilisi ke své jednotce. Těžko popsat jaký to byl návrat – přeplněné vlaky, plačící ženy a děti a znepokojení muži...

Půl roku války Jevgenij Janušek strávil se svým praporem na Navtlugské²¹ železniční stanici – dnem i nocí probíhaly manipulační práce s náklady.

¹⁸ ТБИИЖТ Тбилисский институт инженеров железнодорожного транспорта
Tbiliský institut inženýrů železniční dopravy

¹⁹ Заря Востока, tbiliské noviny v ruštině, vychází dodnes

²⁰ ЦДКА Центральный дом красной армии Ústřední dům Rudé armády,
přejmenován 1951 на Центральный дом Советской Армии (ЦДСА) Ústřední
dům Sovětské armády

²¹ Тбилиси - Навтлуги nádraží Navtlugi jihovýchodní část Tbilisi

Hned první den roku 1942 byl prapor, ve kterém sloužil mladý Čech poslán na frontu. Nikdo nevěděl, kam vlak směřuje. Za tři dny dojeli do Novorosijska. Křest ohněm dostali v průběhu vykládání vlaku. Více než deset nepřátelských stíhaček skoro současně střemhlav útočilo na nádraží. 15 osob zemřelo dříve než vzalo pušku do ruky...Bombardování města trvalo skoro bez přestávky, byla ničena jedna čtvrt za druhou. Bojový úkol Januškovy jednotky spočíval v tom, aby co nejrychleji poškozenou techniku vraceli do útvaru. Po půl roce byli převeleni na Kubáň, jeho pak jmenovali vedoucím zvláštního opravářského automobilního praporu 51. armády, která se zabývala obnovením techniky, nejprve v Melitopoli²² a pak v oblasti Daugavpilsu²³.

Na Den vítězství 9.5.1945 byl Jevgenij Janušek v Pobaltí a v červnu byl poctěn projít v bojovém tvaru po Rudém náměstí v přehlídce Vítězství. Když se vrátil do Tbilisi právě tam probíhal nábor důstojníků odborníků na automobilovou techniku pro výuku na vojenské katedře Gruzínského polytechnického institutu.

- Otec se rozhodl podat dokumenty – vzpomíná Era Jevgenijevna. Brzy bylo jasné, že je rozený učitel. Náročný, ale spravedlivý J. Janušek učil mládež automobilní techniku nejen na vysoké škole, ale i ve školách a DOCAAF²⁴-u. Současně začal psát učebnice o automobilovém příslušenství a pravidlech silničního provozu.

- Každé léto se naše rodina vydávala na cesty – povídá Era Jevgenijevna. – Kde jsme jen nebyli: v Kyjevě, Brestu, Kaliningradě, Rize, Orlu, Charkově, Dněpropetrovsku...

- Benzin stál kopějky, - vzpomíná ve své knize J. Janušek, - takže výlety neměly vliv na rodinný rozpočet. Nepřestávali jsme jezdit dokonce i tehdy, když chtěli za litr 20 kopějek, penze byla solidní. Konec těmto exkurzím postavily 90. roky, když se cena pohonných

²² Leží v Záporoží

²³ Daugavpils je druhé největší město Lotyšska.

²⁴ ДОСААФ Добровольное общество содействия армии, авиации и флоту
Dobrovolná společnost spolupráce armády, letectva a námořnictva. Po roce 1991 se rozpadlo na regionální společnosti. V ČSSR SVAZARM.

hmot přiblížila k jednomu lari²⁵. Jaképak cestování s takovou cenou benzínu.

- Víte – pokračuje Era Jevgenijevna, - často jsme se scházeli u rodičů a nad rozevřeným albem fotografií vzpomínali na ty šťastné dny.

S Erou si prohlížíme alba, ty zvláštní mosty do minulosti. Po prohlédnutí třetího se mi už zdá, že s rodiči mé spolence se už dávno znám a že u dentisty Nikolaje Nikoforoviče jsem se setkala v jeho zubařské ambulanci.

Lena MARŽAK

VĚNOVÁNO 200. VÝROČÍ PRAŽSKÉ KONZERVATOŘE

Koncert věnovaný 200. výročí Pražské konzervatoře se konal v slavnostním sále Ministerstva kultury Gruzie z iniciativy vedoucího Českého krajanského spolku v Gruzii Harolda Šmalcela.

- Šťastná je země, kde konzervatoř existuje již 200 let – řekl při zahájení večera ministr kultury Gruzie Nikoloz Rurua. Zdůraznil, že jedna z nejstarších kulturních institucí ve Střední Evropě byla vytvořena podle vzoru milánské a pařížské konzervatoře dostupnou pro všechny vrstvy obyvatelstva.

Harold Šmalcel přivítal vedoucího zastupitelstva Evropské komise v Gruzii velvyslance Filipa Dimitrova a mluvil o historii vzniku Pražské konzervatoře.

Svetlana Kecba, profesorka kulturních studií, se ve svém vystoupení zaměřila na českou hudbu. Hlavní důraz udělala na období vlády Habsburků a následujícího obrození. Zazněla jména Josefa Myslivečka, Antonína Dvořáka, Bedřicha Smetany, Jana Zelenky, Jana Kubelíka a dalších koryfejí české hudby. Pochopitelně byl vzpomenut i Josef Navrátil, který žil 32 let v Gruzii a založil

²⁵ Lari – peněžní jednotka Gruzie, obsahuje 100 tetri, kód podle ISO 4217: GEL.
Zavedena v roce 1995 v období vlády Eduarda Ševarnadze. Dnešní kurz (2015)
1 GEL = 29,40 RUB

první profesionální sbor, zapsal a zachránil mnoho neopakovatelných vzorků gruzínského folkloru.

Na koncertě zazněla díla klasické hudby v provedení studentů tbiliské konzervatoře (třídy profesorů Nani Sanadze a Alexandra Gerbera). F. Liszt – etuda „Vzpomínky“ v provedení Tamar Midelašvili; F. Mendelsohn – skladba pro 2 klarinety a klavír v provedení Šota Gogadze, Iraklij Džibuchaja, Sofio Kočlamazašvili (klavír); Verdi- Keller variace na téma opery „La Traviata“ v provedení Tamar Sakandelidze (flétna) a Sabina Simonia (klavír); S. Rachmaninov Etuda-obraz c moll, op. 39, № 7; Brahms „Capriccio“ v provedení Natia Džanikašvili; Z. Paliašvili opera „Daisi“²⁶ Kartuli²⁷ v provedení R. Merabov (akordeon); Nedětské variace na téma dětské písně „Žužuna cvima“²⁸ R. Merabov; „Sačidao“²⁹ v provedení Tekuti Džajani (housle) a Sofio Kočlamazašvili (klavír).

Georgij ADEIŠVILI

V GRUZII SE NIKDY NENUDÍTE

Rozhovor (2011) s mimořádným a zplnomocněným velvyslancem České republiky v Gruzii a Arménii Ivanem Jestřábem ke dni nezávislosti Československa.

- Povězte, prosím, o hlavním svátku země.

- 28. říjen – Den nezávislosti Československa byl stanoven v roce 1918 po ukončení první světové války a rozpadu Rakouskouherské říše. Češi hledali obnovení českého království v říši a když se přesvědčili o marnosti snah a s ohledem na rozdělení moci mezi

²⁶ Daisi Západ slunce, soumrak

²⁷ Kartuli - Gruzínský lidový spárovaný tanec, známý také jako lezginka. Hudební velikost tance - 6/8, středně rychlé tempo. Účinkují v doprovodu instrumentálního souboru (trubky, zurna, harmonika, bubínek) Vzorky klasické Kartuli lze nalézt v opeře „Daisi“ a „Abesalom a Eteri“

²⁸ Žužuna cvima Slepý deštěk

²⁹ Sačidao Lidová gruzínská melodie hraná při sportovních soutěžích

Vidní a Budapeští začali se od konce 19. století dožadovat nezávislosti.

Konec světové války vytvořil předpoklady pro vznik společného státu Čechů a Slováků, kteří se nacházeli pod Maďarským vlivem, na rozdíl od Čechů německy orientovaných. Otcové zakladatelé nepočítali s rozdíly mezi těmito dvěma státotvornými etniky.

Kromě nich v období první republiky žilo v Československu tři miliony takzvaných „domácích“ Němců. Nebyli to emigranti, bylo to domorodé obyvatelstvo. Po příchodu Hitlera k moci jejich velká část začala podporovat jeho ideje o připojení k Říši. To je ale jiná historie.

- Udržel si Den nezávislosti Československa funkci hlavního svátku země?

- On takový byl i v období vlády komunistů. V roce 1945 byl znárodněn těžký průmysl a tak se snažili zabudovat do něj ideologii. Ale v paměti lidí tento den zůstal hlavním svátkem České republiky, i když oficiálně máme čtyři státní svátky.

- Jaké ještě svátky vy a vaše rodina uznáváte a milujete?

- Ovšem, nejoblíbenější svátek jsou vánoce. Tradičně se v ten den schází všichni členové rodiny, jdou na půlnoční mši do kostela, dokonce i lidé bez náboženského založení. Taktéž oslavy velikonoce mají ne docela náboženský charakter, chápáné jako oslavy jara. 8. květen – Den osvobození od fašizmu³⁰. 6. července vzpomínáme smrt reformátora církve Jana Husa, který zahynul v roce 1415 za kritiku církve a návrh vrátit se k pramenům. Začal tak hnutí reformace dlouho před Lutherem. 7. července – den svatých bratří Konstantina a Metoděje, kteří přišli ze Soluně na Velkou Moravu šířit křesťanství. A nakonec 1. ledna 1993 byla vyhlášena Česká republika. Tento den připadá na slavnosti Nového roku, takže je přijímán spíše jako den volna.

³⁰ Současný název Den vítězství 8.5. od roku 2004

- Co může poradit země, která prošla cestu do evropských a euroatlantských struktur Gruzii, usilující o vstup do společného evropského domu?

- Každá země jde svou vlastní cestou podle svých podmínek a využívající vlastní metody. V období socialismu bylo Československo rozvinutou zemí s demokratickými tradicemi první republiky, takže obnovit je bylo mnohem snazší než jiným. Vrátili jsme se tam, odkud jsme nedávno odešli.

Nejdůležitější věcí pro každou zemi, která se snaží rozvíjet svou společnost, je posílení demokratických institucí, což zahrnuje pluralitu, svobodu pro všechny politické strany, rovné příležitosti, svobodné volby bez jakéhokoli zásahu ze strany státních orgánů, nezávislé soudnictví. Obnovení všech těchto zásad je velká otázka, ale bez nich je úspěšný vývoj země nemožný. Za uskutečnění těchto zásad se musí bojovat, aby se staly trvalým atributem země.

- Čím jste začal jako velvyslanec v Gruzii?

Do Tbilisi jsem přijel v dubnu tohoto roku a od té doby se nenudím. Přijel jsem z Bělehradu, kde jsem též byl v čele našeho velvyslanectví. Návrh služby na Kavkaze jsme s manželkou uvítali s potěšením, protože jsme věděli, že je to krásná krajina s výraznou přírodou, zajímavými lidmi a kouzelnou kuchyní. O víně vůbec nemluvím, z tohoto pohledu nejsem typický Čech a dávám vínu přednost před pivem a Gruzie je, jak je známo, kolébkou vinařství.

Plánoval jsem postupně zvládat problematiku, studovat gruzínštinu, ale události se rozvíjely tak rychle že na adaptaci nebyl čas a musel jsem projít „zrychlený kurz“ a rychle se orientovat v probíhajících událostech. Naštěstí nebyly potíže v komunikaci. Bylo to dáno nejen dobrými mezistátními vztahy, ale i vztahy na mezilidské úrovni. Všude, kde jsem byl sdělení, že jsem Čech, otevíralo všechny dveře.

Od nového roku bude Česká republika po Francii předsedat Radě EU co s ohledem na události posledního období znamená, že na velvyslanectví budeme mít hodně práce.

- Jak se budoují česko-gruzínské vztahy?

- Nepociťujeme žádné problémy. Politická aktivita je značná. V červnu byl ve Tbilisi ministr zahraničních věcí České republiky a nedávno tu byla parlamentní delegace. Naši politici se na mezinárodních fórech běžně setkávají.

Mírně zaostává ekonomická sféra. Výměna zboží by mohla být lepší. Možností je víc než odpovídá společným aktivitám. Ve vzájemné spolupráci jsou dobré příklady, jako například s českou společností „Energopro“. V průběhu posledních 4 – 5 let se značně zlepšila energetická situace v Gruzii. Firma „Blok“ se zabývá rekonstrukcí místních nemocnic a poliklinik. Gruzínská silniční policie používá české automobily Škoda Octavia (o její spolehlivosti jsem se sám přesvědčil v průběhu čtyř let práce v Srbsku).

Tyto příklady ukazují kolik možností ještě není využito, kolik se toho ještě musí udělat. Po srpnových událostech³¹ se mnozí investoři zamysleli, jestli mají v Gruzii pokračovat nebo ne. Kapitál má tu vlastnost že snadno odejde a není snadné ho vrátit.

Poslední době se předseda vlády České republiky setkal s vedoucími pracovníky bankovníctví, finančních institucí a podniků a snažil se vysvětlit, že Gruzie je slibná země, kam je nutné investovat a neztrácet tento trh.

- A jaký je oficiální pohled Prahy na srpnové události?

Při hodnocení se neomezujeme jen na události 7.-8. srpna a snažíme se pochopit celý proces, který začal dlouho před tím. Česká republika a Gruzie jsou malé země a když je malá země vystavena agresi ze strany velkého souseda tak to přinejmenším vyvolá soucit. Česká republika patří k těm zemím, které podporují Gruzii v jejich snahách o spolupráci s evropskými a euroatlantskými strukturami. Česká republika taktéž požaduje zachování územní celistvosti a suverenity Gruzie. Když se hovoří o podpoře my současně poukazujeme na nutnost rozvoje demokratických hodnot, nejen slovy, ale i konáním. Tyto otázky jsou propojeny a není slučitelná snaha zařadit se mezi demokratické země a při tom tyto instituty doma nerozvíjet.

³¹ Ozbrojený konflikt v Jižní Oseti 2008

- Jak jsou uspořádány vztahy velvyslanectví a Českého krajanského spolku v Gruzii Zlatá Praha?

- Rozvíjíme těsnější vztahy s našimi krajany, podporujeme aktivity krajanského spolku. Jsou ale i jiné formy humanitní spolupráce. Například chystáme slavnostní vyznamenání gruzínských školáků laureátů a vítězů mezinárodní soutěže dětské kresby „Lidice“. Mám za to, že podobná kulturní akce s historickým příkladem bude mít vliv na výchovu nastupujícího pokolení. Již Římané tvrdili, že kdo se chce vyznat v současnosti musí znát historii.

- Odkud jste a jak se utvářela vaše životní cesta?

- Narodil jsem se v roce 1957 v Jižních Čechách. Otec je právník a matka je učitelkou českého a ruského jazyka. Myslím, že už se mi podařilo odstranit jihočeský akcent. Od sedmi let rodina žije v Praze a tam jsem absolvoval speciální školu s rozšířenou výukou jazyků. To mi umožnilo postoupit na fakultu mezinárodních vztahů MSIMV³² Po ukončení vysoké školy jsem byl rok v armádě.

V ostatním čase jsem se věnoval diplomacii. Specializoval jsem se ve skandinávském směru, naučil jsem se švédsky, dánsky a norský (dnes je to něco středněskandinávské). Byl jsem překladatelem velvyslance v Kodani, zástupcem velvyslance a chargé d'affaires ČR v Norsku v oddělení ministerstva zahraničních věcí pro severní Evropu.

Pak následovala cesta do Delhi (to nejlepší pro odborníka na Skandinávii), tam jsem byl velvyslancem v Indii, Nepálu, Bangladéši a Srí Lance (prakticky celá jižní Asie bez Pákistánu). Zastával jsem funkci ředitele ministerstva zahraničí pro administrativní záležitosti zahraniční politiky a pomocníka ministerského předsedy pro zahraniční politiku.

Poslední čtyři roky jsem byl velvyslancem České republiky v Srbsku, Makedonii a Černé Hoře. Odtud, aniž bych vybalil kufry, jsem letěl do Tbilisi.

³² МГИМО Московский государственный институт международных отношений Moskevský státní institut mezinárodních vztahů

- Po celou tu dobu s vámi byla manželka...

- Od třetího ročníku jsme stále spolu. Narodila se v Karlových Varech, studovala na fakultě ekonomie Moskevské státní univerzity. Vzali jsme se dva týdny před ukončením vysoké školy v roce 1981. Vychovali jsme dvě dcery. Starší absolvovala filosofickou fakultu Univerzity Karlovy a Filmovou akademii. Mladší studuje jazyky na univerzitě.

Manželka musela pracovat nárazově. Možnosti v zahraničí jsou omezené, zaměstnavatelé v Praze nebyli nadšeni, že manželka velvyslance může kdykoliv odjet. Tady ve Tbilisi je manželka dobrovolníkem v nevládní organizaci „Člověk v tísni“, pomáhající pečovat o sirotky, otevírat malé firmy atd.

Michail GVENCADZE

DO GRUZIE JSEM JELA BEZ STRACHU

**Náš host – konzul České republiky
v Gruzii Olga Horáková**

Olga Horáková vede konzulární službu velvyslanectví České republiky v Gruzii. Do Tbilisi přijela v září tohoto roku v období velmi neklidných dnů pro naši zem, kdy na hlavních silnicích stály zátarasy, byly vyhazovány do vzduchu mosty, nevyřešena zůstala otázka uprchlíků a Gruzie byla považována za „horké místo“, kam se nedoporučuje jezdit ani turistům, ani podnikatelům. Konzulární služba Českého velvyslanectví slouží nejen Gruzii, ale i Ázerbájdžánu a Arménii. Olga už byla služebně v Jerevanu a příští výjezd bude do Baku.

Horáková výborně hovoří rusky a zná několik gruzínských slov.

- Nebála jste se jako mladá žena jet do Tbilisi?

- Vůbec ne. Když mi navrhli místo konzula hned jsem se poradila s manželem. Řekl „Souhlas!“ Byli jsme přesvědčeni, že se vše uspořádá tak, že ani nám dospělým, ani naší dceři nic vážného nebude hrozit. A nemýlili jsme se.

- Přijela jste do Gruzie sama nebo s rodinou?

- S mužem a naší tříletou dceruškou Maruškou, které se ve Tbilisi velmi líbí a už má i kamarády.

- Můžete mi, prosím, povědět, co je v práci konzulátu nejdůležitější?

- Jestli vysvětlovat obecná ustanovení, pak je to přesná shoda s mezinárodními požadavky a smlouvami. Každý, kdo se na nás obrátí musí si být jist, že nevzniknou žádné umělé potíže při vyhotovování dokumentů a že vše proběhne v souladu s platnou legislativou.

- Kdo se nejčastěji obrací na konzulární oddělení?

- Podnikatelé, studenti, turisté. Obracejí se na nás osoby potřebné v léčení slavnými karlovarskými vodami. Přinášejí dokumenty a pozvánky rodiče, jejichž děti podnikají v České republice.

- Česká republika je oblastí Schengenské smlouvy. Jaká víza obvykle vydáváte?

- To vše závisí na účelu cesty a délce pobytu - krátkodobé vízum pro jednu cestu nebo dlouhodobé.

- A v případě účelových cest?

- Opět platí, že jestli se jedná o krátkodobou cestu vydává se krátkodobé vízum, které opravňuje držitele ke vstupu do Schengenského prostoru až na 90 dnů v průběhu šesti měsíců (180 dnů), počínaje prvním vstupem do jedné ze zemí Schengenské smlouvy.

- Jaké jsou jiné povinnosti konzula kromě vydávání víz?

Povinností je mnoho a jednou z nich je ochrana našich občanů, kteří žijí mimo území České republiky. Během srpnových událostí konzulární služba pomáhala našim občanům vrátit se domů přes Arménii. Úzce jsme spolupracovali s jinými ambasádami, zejména s polskou.

Většina práce je ve službách vzdělávání a kultury. V současné době je otevřen konkurz na studia v České republice. Vítězové dostanou stipendium díky kterému mohou získat titul bakaláře, magistra nebo doktora. Konkurz je vyhlášen na programy v angličtině nebo češtině.

Uchazeči, kteří budou přijati na programy v češtině, mohou v průběhu dodatečného roku studovat v místě češtinu. Nedávno velvyslanectví hostilo výstavu prací mladých umělců z mezinárodního konkurzu Lidice (podle názvu vesnice vypálené v průběhu druhé světové války).

- Byly mezi vítězi i naše děti?

Šest nebo sedm. Každý z nich dostal od velvyslanectví dárek na památku. Na akcích věnovaných našim národním svátkům s velkým úspěchem vystupují gruzínští zpěváci a tanečníci. Já si zvlášť pamatuji soubor „Mziuri“, který překvapil vysokou úrovní představení.

- Brzy budou radostné svátky vánoc. Kde je budete slavit – v Gruzii nebo doma?

Poprvé mimo území České republiky se svou malou rodinou – s manželem a dcerou.

- Co se tradičně na sváteční stůl připravuje?

Smažený kapr a bramborový salát – povinná nabídka. U nás doma maminka ještě připravovala čtyři-pět různých polévek, které, nevím proč, v ten den byly zvlášť chutné.

- Vy vaříte dobře?

Maminka mne od jedenácti let seznamovala s kuchyní. Měla za to, že žena má umět všechno udělat sama.

- U mnohých se vytvořil stereotyp, že Česko je „Škoda“, křišťál, kvalitní obuv a ovšem nejlepší pivo na světě...

To jsem taky nejednou slyšela, i když v České republice je mnoho věcí, na které můžeme být hrdí.

- Měla jste čas ochutnat naše vína?

- Ovšem že ano. Jsou velmi dobrá. Na chuť má vliv hojnost slunce, tepla a dovednost vinařů a ta má kořeny v dávné minulosti.

- Co jste stihla za tu krátkou dobu pobytu v Gruzii navštívit?

- S vaší zemí jsem se seznámila již v roce 1990, kdy jsem na pozvání máminých přátel přijela do Tbilisi i se starším bratrem. Ten

výlet je těžké zapomenout. Pohostinští hostitelé nás všude vozili. Navštívili jsme památky, pobýli jsme u Černého moře. A když po svatbě u nás vznikla otázka o cestě, hned jsem manželovi navrhla cestu do Arménie a Gruzie. Ani on ani já toho nelitujeme. Pro něj jako odborníka na nedávnou historii zemí bývalého SSSR byla ta cesta zvláště zajímavá.

- **Na závěr našeho rozhovoru vám přeji veselé vánoce.**

- Děkuji.

Rozhovor vedla Jelena ORAGVELIDZE

KOUZLO GRUZÍNSKÉ POLYFONIE

Ve velkém sále Tbiliské konzervatoře zněla hudba - gruzínské lidové písně, spirituály, slavné operní árie. Koncert byl věnován 170. výročí narození skladatele, sólisty Pražské a Helsinské opery, korepetitora, učitele Josefa Navrátila (Josef Rátil), 150. výročí narození Lado (Vladimír) Agniašvili a 125. výročí vzniku gruzínskému národního sboru - díla talentovaných hudebníků. Večer byl organizován Českým krajským spolkem v Gruzii Zlatá Praha a Tbiliskou konzervatoří Vano Sarajišvili s podporou Velvyslanectví České republiky v Gruzii.

- Vedoucí koncertu Givi Mundžišvili vyprávěl o tvůrčí cestě významného Čecha, o jeho přátelství s Lado Agniašvili a o významu jeho práce na obnovení zájmu o gruzínskou lidovou hudbu v současné kultuře.

- Josef Rátil přijel na turné do Tbilisi v roce 1880 jako operní pěvec a okouzlený Gruzii, gruzínským pohostinstvím, přívětivostí a pozorností zůstal zde navždy. Český hudebník přivezl do země, která ho uchvátila, to nejdražší – svůj talent. Hluboké znalosti hudebního umění mu umožnily sblížit se s gruzínskými hudebníky a skladateli – A. Benašvili, M. Balančivadze, I. Kargareti, Z. Čchikvadze a jinými. Zvláště je třeba podtrhnout přátelství s vynikajícím gruzínským pedagogem, veřejným pracovníkem, folkloristou a etnografem Lado Agniašvili. Právě Lado Agniašvili patří myšlenka organizovat lidový sbor sezváním nejlepších interpretů ze všech

oblastí Gruzie. Jako sbormistra pozval Josefa Ratila, kterému se podařilo vytvořit vysoce umělecký kolektiv souboru, který si dokázal získat velkou publicitu. Všichni netrpělivě očekávali první představení – koncert se uskutečnil 15. listopadu 1886 a měl ohromující úspěch. Ve sboru bylo 25 zpěváků v gruzínských národních krojích. Mezi nimi byli známí gruzínští zpěváci skladatelé Dmitrij Arakišvili, Ivane a Zacharij Paliašvili a další.

Kromě gruzínských lidových písní Ratil se sborem nastudoval i několik ukázek svého mateřského českého folkloru. Josef Ratil byl nejen výborným interpretem gruzínských písní. Ocenil je a stal se sběratelem gruzínského lidového hudebního folkloru. V prvních letech Ratil nastudoval se sborem přes sta písní, oživil skoro zapomenuté. Kromě toho zapsal a zpracoval přes třicet gruzínských písní. Všechny byly zařazeny do repertoáru sboru.

Odborníci se domnívají že původ současného souboru lidových písní a tanců Gruzie „Erisioni“ (vedoucí D. Čkuaseli), je právě v tomto období. Zrovna toho „Erisioni“, v jehož provedení americká agentura „NASA“ poslala do kosmu sondou Voyager píseň „Čakrulo“ jako vzorek hudebních úspěchů lidstva. „Erisioni“ začínal v roce 1885 jako pěvecký soubor lidových písní, shrnuje Givi Mundžišvili.

Toho večera na konzervatoři se zúčastnil i Mimořádný a zplnomocněný velvyslanec České republiky Ivan Jestřáb.

- V Gruzii si pamatují a hluboce ctí českého skladatele Josefa Navrátila, a doma, když se vzpomíná jeho jméno oceňují jeho obrovský přínos k rozvoji gruzínské lidové hudby, řekl velvyslanec.- V Dobšíně, malé české vesnici, kde se Josef Navrátil narodil, žije nyní okolo 200 obyvatel. Ale sjíždějí se sem ze všech koutů země aby se podívali na dům ve kterém se skladatel narodil a žil. Dům byl nedávno restaurován a je v něm nyní skladatelovo muzeum. Na restaurování a otevření Domu-muzea se podílela i moje manželka Eva Jestřábová.

Na večeru ve Tbiliské konzervatoři byly přítomné příbuzné Josefa Ratila – pravnučky Ludmila, Dagmara a Margareta. Publikum vřele uvítalo potomky talentovaného hudebníka.

Koncertu se zúčastnili i mužská vokální skupina Sionského chrámu (dirigent Laša Zaališvili), sbor rustavské hudební školy č. 3 (dirigent Sofio Avanidze, koncertní mistr Tamar Talakvadze), soubor „Basiani“ (dirigent Georgij Donadze), folklorní soubor konzervatoře pod vedením Nato Zumbadze, soubor „Rustavi“ (vedoucí Anzor Erkomaišvili), mužský vokální sbor katedrály Samba (dirigent Svimon Džangulašvili), lidový pěvecký sbor Niko Culchanišvili (dirigent Tamar Talakvadze). Vedle sborových skladeb zazněly árie z oper Revaze Lagidze, Dmitrije Arakišvili a Otara Taktakišvili.

Na závěr koncertu složený lidový sbor Niko Sulchanišvili a akademický studentský dirigentský sbor (vedoucí Lia Čonišvili) zahráli „Gutnuri“ s doprovodem potlesku diváků. Diváci ve stoje dlouho děkovali interpretům.

Natalie CCHVEDIANI

HAROLD ŠMALCEL

„Navštívil jsem Antarktidu, Tichý oceán, Elbrus i Bajkonur, ale vždy jsem se vrátil do Tbilisi.“

Český krajanský spolek v Gruzii Zlatá Praha sdružuje přes 100 členů a většina z nich jsou Češi, jejichž předkové přišli do Gruzie koncem 19. a začátkem 20. století. Mnozí Češi přijeli do naší země jako odborníci různých oborů. Mezi členy spolku jsou význačné státní osobnosti a osobnosti veřejného života, známí vědci, inženýři apod.

„Zlatá Praha“ spolupracuje s vedoucími vládními i nevládními organizacemi Gruzie a České republiky. První kanál České televize do svého filmu o Gruzii zařadil i záběry o českém krajanském spolku, gruzínský rozhlas, televize i tisk dělají často reportáže o kulturních akcích českého krajanského spolku a věnují mu

samostatné přenosy. Velká pomoc je poskytována prostřednictvím velvyslanectví České republiky v Gruzii.

Češi, kteří se usadili v Gruzii se aktivně účastnili vědeckých, inženýrských prací a výstavby. Nezanedbatelnou stopu zanechali v rozvoji sportu, vzdělávání, kultuře, organizaci velkých továren atd.

Ve filmových ateliérech pracoval kolektiv animátorů pod vedením A. Lukeše. Dekorátérem operního divadla byl Franc Novák. Tanečník Roman Novák (třída V. Čabukiani) se stal zaslouženým pracovníkem umění Gruzie. Jevgenije Novák mnoho let pracovala jako hlavní inženýr projektu řady vodních staveb. Docent Batumské konzervatoře Irina Cherž připravila pět laureátů mezinárodního konkurzu Grand Prix. Velkou autoritu má její sestra Marina Cherž, vědecký pracovník Fyzikálního institutu AV Gruzie. Zakladatelem první továrny na dechové nástroje ve Tbilisi byl Ivan Sokol, Světlana Sokol vedla odbor aspirantury Metrologického institutu. Josef Bureš byl zakladatelem a ředitelem Tbiliského strojírenského závodu. Legendárním uměleckým vedoucím prvního gruzínského sboru byl Josef Navrátil (Ratil), sólista Pražského a Helsinského operního divadla, koncertní mistr, pedagog, sběratel gruzínských lidových písní, dirigent a skladatel. Stopu v historii, kultuře a vzdělávání Gruzie zanechala rodina Broučků. Josef Brouček, umělec dekoratér, upravil interiér operního divadla Z. Baliašvili a divadla Š. Rustaveli, foyer bývalého biografu „Amirani“ na třídě D. Agmašenebeli, spolupracoval s prvním konzulátem Československa v Gruzii. Ludmila Brouček, učitel hudby, zasloužený pedagog republiky. Franc Brouček, doktor chemie, profesor GSU³³, vedoucí katedry analytické chemie, vědecký tajemník časopisu „Sborník AV Gruzie“, vyznamenaný medailí a Řádem Cti, čestný prezident krajanského spolku Zlatá Praha.

Čeští sportovci jsou zakladateli gymnastiky v Gruzii. A. Lukeš organizoval gymnastickou společnost Sokol (následně

³³ Gruzínská státní univerzita

„Ševardeni“). Pod vedením A. Lukeše, I. Nováka a G. Egnatašvili mezinárodní skupina tfliských gymnastů obsadila nejprve druhé a pak první místo ve světových sletech gymnastů v Praze. Za tyto úspěchy získali jméno „sokoli z břehů Kury“³⁴.

Nabízíme čtenářům příběh Harolda Šmalcela, prezidenta Českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“.

Besedujeme s Haroldem Šmalcelem, prezidentem Českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“ o horách a ještě lepších mořích, o příbuzných, blízkých a přátelích. Bere mne do starého dědečkova domu, který více než století stojí na poměrně tiché ulici hlavního města. Na dvoře stojí prosincem oholené stromy a na stole mísa zralé churmy³⁵.

- Je z naší zahrady, - usmívá se společník. – Sazenice churmy a jiných rostlin před mnoha lety mému dědečkovi věnoval Andrej Krasnov, botanik a geograf, zakladatel botanické zahrady na Zeleném mysu nedaleko Batumi.

Harold Šmalcel patří k těm, kteří si pamatují a ctí svoje kořeny, rodinná pouta.

- Dědeček Petr Šmalcel se narodil v malém městečku Předhradí – vypráví. – Absolvoval v Praze školu připravující odborníky železničního stavitelství a začal pracovat jako námezdní dělník v Íránu. Nevím přesně jak se dostal do Tbilisi, ale měl tu známého Čecha, strýce jeho budoucí ženy. Přijel k němu na krátkou dobu na návštěvu a současně se zamiloval jak do veselého internacionálního města, tak i do mladé Češky Antoníny-Kristýny z Brna, která vůli osudu byla právě na návštěvě u svého strýce.

Mladí se brzy vzali a spolu odjeli na Kamčatku, kde Petr dostal za úkol postavit v Rusku první budovu rozhlasové stanice, která spojila Sankt-Peterburg s Petropavlovskem Kamčatským.

Dědeček se mezitím podílel na stavbě tunelu Východočínské železnice v oblasti Bajkalu, kde se i narodil můj otec. Mladí by

³⁴ Kura řeka protékající Tbilisi

³⁵ U nás známá jako kakichurma *Diospyros kaki*

možná i zůstali v jednom z měst Sibíře, nebo odjeli do České republiky, ale táhlo je do útulného přátelského Tbilisi, kde je čekal strýc.

Na Nikolajevské ulici (nyní N. Džavachišvili), nedaleko katolického chrámu svatých Petra a Pavla dostali mladí stavební pozemek a postavili dům. Petr přijal práci podle specializace – stavěl domy, mosty, tunely a to jak v samotném Tbilisi, tak i podél celé železnice. Na Zeleném Mysu se seznámil s Andrejem Krasnovem, se kterým se pak přátelil po celý život.

Malý dvorek rychle zaplnily dětské hlasy. Rodina se zvětšovala, děti dospívaly, ale nespíchaly odejít z domova.

- Velmi dobře si pamatují dědečka i babičku – pokračuje Harold Nikalejevič.- Byli velmi vážení. Kolem nich stále byli přátelé, známí. Často je navštěvovali nedaleko bydlící Ivan Sokol, zakladatel první výroby dechových nástrojů ve Tbilisi, Jaroslav Svatoš, zakladatel v Gruzii v Čechách populární sportovní organizace „Sokol“, nyní pojmenované „Ševardeni“. Dědeček se setkával i s Václavem Burešem, prvním voleným ředitelem Tbiliského strojírenského závodu.

Rodina dodržovala tradice přijaté v Čechách. Zvláště si pamatují vánoční stromečky a obědy. Všichni se shromažďovali za velkým stolem v čele s dědečkem. Před ním kalíšek vodky. Po modlitbě dědeček vypil vodku a babička jako na signál vzala dlouhou naběračku aby všem nalila polévku.

Rodina byla hrdá na úspěchy všech šesti dětí. Starší Nikolaj, otec Harolda, se stal známým hydroinženýrem, modeloval hydrotechnické stavby prakticky pro všechny gruzínské a kavkazské vodní elektrárny. Dcera Gertruda Šmalcel byla sólistkou Tbiliského divadla opery a baletu, často cestovala. Během války bývala členkou koncertních brigád.

Harold se narodil a vyrostl na Nikolajevské ulici. Těsně před válkou šel do tehdy slavné páté železniční školy. V průběhu války školu předělali na nemocnici vojenského námořnictva a později v ní otevřeli Institut traumatologie.

Po škole se Harold málem stal ponorkářem. Do školy jezdil na nábor mladý sympatický námořní důstojník, zástupce Bakinské námořní školy a vybíral mládence, takové jako Harold, silné, atletické a inteligentní. Táhnulo ho moře, výborný plavec, hráč vodního póla. Prošel komisí vojenského velitelství a byl připraven sloužit u námořnictva. Ale pod vlivem přítele si to rozmyslel a přihlásil se na katedře fyziky Tbiliské státní univerzity.

Do oblasti Elbrusu se dostal po dokončení studia na univerzitě. Dostal umístěnku do Moskevského institutu aplikované geofyziky. V podhůří Elbrusu byla vědecká základna tohoto institutu. Základním Haroldovým pracovním místem se staly laboratoře umístěné na vrcholcích Terskol³⁶ a Čeget ve výšce přes 3000 m nad mořem.

- Vedoucím filiálky byl Georgij Sulakvelidze – vypráví dál Harold Šmalcel – neobyčejný člověk, laureát Stalinovy ceny, aktivní účastník bojů proti skupině horolezců Německé divize Edelweiss. Později pod vedením Nikolaje Husáka malý oddíl horolezců, ve kterém byl i Georgij Sulakvelidze, v zimě kdy teplota vzduchu v horách klesá do minus 50 stupňů, sundali s Elbrusu německou standardu a vztyčili sovětskou vlajku.

Husák zorganizoval první v SSSR vysokohorskou záchrannou skupinu a zařadil do ní Harolda. V průběhu jedné záchranné operace pomohli i Mišovi Chergiani³⁷. Ale „sněžný tygr“ by nebyl tygrem,

³⁶ Nyní je tam Hvězdárna Peak Terskol - Mezinárodní astronomická observatoř, která byla založena v roce 1980 na vrcholu Terskol 3 kilometry od vrcholu Elbrusu (v dolní části na jižním rameni Elbrusu), v nadmořské výšce 3150 metrů nad mořem je to součást Mezinárodního centra astronomického a lékařského výzkumu a ochrany životního prostředí. Od 1. ledna 2005 je observatoř provozována společně s AV Ukrajiny, větve Terskolskim INASAN a Mezinárodního centra astronomického a lékařského výzkumu a ochrany životního prostředí. Nedaleko od observatoře Terskol je také Baksan neutrino observatoř.

³⁷ Michail Chergiani, legenda sovětského alpinizmu, sedminásobný mistr SSSR, zasloužený mistr sportu SSSR, nositel Řádu Cti, zahynul 4. července 1969 při zdolávání Su Alto (Civetta masiv v Dolomitech)

jestli by s amputovanými palci na obou nohách nepokračoval v úspěšných výstupech udivujících celý svět.

V rodinném albu Harolda je málo snímků z té doby a na těch, které se dochovaly je vedle něj manželka Lili, vedoucí oddělení lehkých betonů³⁸ Tbiliského institutu stavebních materiálů.

- Kdesi – povídá,- byly fotografie jaků, které k nám do expedice přivezli místo terénních vozidel. Bohužel se snímky někde ztratily.

- Čím se geofyzici ve výšce tři, čtyř i více tisíc metrů zabývali?

- Elbrus je překrásná přírodní laboratoř s čistým vzduchem, velkým rozdílem teplot a atmosférického tlaku. Po prvé jsme začali s výzkumem fyziky krupobití, rozpracovali jsme metodiku a techniku umělého působení na vznik krup. Kromě toho jsme vypracovávali optickou metodiku navádění raket na vzdušné cíle v infračervené oblasti. Kdo si to pamatuje, právě takovou raketou bylo sestřeleno špionážní letadlo Powerse.³⁹

- Vyčlenili nám pro výzkum – pokračuje zajímavý rozhovor Harold Nikolajevič – speciální letadlo IL-14, které jsme přebudovali na létající laboratoř. Po každé, když meteorologové předpovídali přibližující se bouřku vylétali jsme do bouřkové oblasti. Bylo to nebezpečné a velmi zajímavé. Letadlo letělo do oblasti turbulencí a padalo do vzdušných jam. Jednou, upoutaný pozorováním jsem málem vypadl z otevřeného zavazadlového průlezu, noha se opřela do prázdna. Práce to byla natolik nebezpečná, že za hodinu letu nám platili tehdy nevídanou částku – 200 rublů.

- Mnoho jste nalétali?

- Přes 400 hodin

Po několika letech práce v Moskvě a na Elbrusu se Harold přestěhoval do Tbilisi a začal pracovat ve vědeckém a výrobním družstvu „Analitpribor“, které bylo vedoucím ve vytváření celé řady přístrojů, majících použití ve vojenskoprůmyslovém komplexu

³⁸ Lehký beton – skupina betonů s objemovou hmotností nižší než 2000 kg/m³.

³⁹ Francis Gary Powers pilotoval špionážní letadlo U-2 sestřelené 1.5.1960 nad Sverdlovským raketou zem-vzduch. Powers přežil, odsouzen na 10 let vězení a vyměněn za sovětského špiona Rudolfa Abela, odhaleného v USA

ponorkového a ledoborcového námořnictva, atomové energetice, kosmonautice a dalších oborech. Později se Harold Nikolajevič zapsal na dálkové aspirantské studium na Leningradském technologickém institutu, získal titul kandidáta věd a hodnost vedoucího vědeckého pracovníka. Je autorem zajímavých projektů, má přes 70 vědeckých prací a vynálezů a na jeden vynález švýcarský patent.

Jak vyplynulo z besedy Harold se námořníkem nestal, ale na moře jezdil velmi často. Jako konstruktér přístrojů musel být na četných ponorkách, pracovat na atomových ledoborcích brzdících moře Severního ledového oceánu. První ponor ponorky s dieslovým pohonem si dodnes pamatuje, trup lodi se chvěl od vibrací a hlava stále bolela. Jinak to bylo na atomových ponorkách, kde bylo poměrně ticho a pohodlně. Pracoval taky na kosmických objektech, ale ovšem na zemi, při práci při řešení problémů životních potřeb kosmonautů a kosmické energetiky. Navštívil například i stavěný „Buran“⁴⁰. Velké práce prováděl i v oboru ekologie povrchových vod.

Jedna služební cesta následovala za druhou, ale vždy skončil ve Tbilisi, v rodném domě.

Za rozvoj výroby analytických přístrojů v Gruzii a velkou veřejnou práci byl najednou odměněn medailemi a čestnými uznáními. Jedno z nejprestižnějších ocenění je Řád Cti.

⁴⁰ Buran (Буран) byl sovětský raketoplán s identifikačním číslem 1K, který byl postaven v roce 1986 jako součást programu Eněrgija-Buran. Jeho první start se měl uskutečnit 29. října 1988, ale 51 sekund před spuštěním odpočtu byl odvolán. Start se uskutečnil 15. listopadu 1988. Na jeho palubě nebyla posádka, ani nebyla nainstalována podpora života, let byl plně automatický. Původně se počítalo s třídní misí, nakonec kosmoplán letěl jen 3 hodiny. Po dvou obletech Země přistál na k tomuto účelu postavené přistávací dráze na kosmodromu Bajkonur. V roce 1989 se ještě na hřbetu letounu Antonov An-225 ukázal na letišti v Praze po předchozí návštěvě aeroshow v Paříži, ale dalšího letu se již nedočkal. Spolu s novou nosnou raketou Eněrgija byl uložen v hangáru na kosmodromu Bajkonur. Po rozpadu Sovětského svazu přešel (stejně jako celý kosmodrom) do vlastnictví Kazachstánu. 13. května 2002 se po větrné smršti propadla střecha hangáru, 8 lidí zemřelo a zničen byl i kosmoplán a nosná raketa.

Zakladatel a prezident českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“ je vždy v práci.

Hlavní pro člověka – uvažuje – život, jev dynamický. Zastavíš se a dá o sobě vědět stáří.

Jelena ORAGVELIDZE

KAVKAZSKÉ HORY URČILY MOJI BUDOUCNOST

- Harolde Nikolajeviči, jaké je vaše povolání?

- Po ukončení studia na Fyzikální fakultě Tbiliské státní univerzity v roce 1956 jsem byl poslán do Moskvy do Institutu aplikované geofyziky AV SSSR jako mladší vědecký pracovník. Institut měl svoji vědeckou základnu na Severním Kavkazu. V Nalčiku bylo sídlo správy a v horách se vedl praktický vědecký výzkum, který určil charakter mé práce.

- Čím jste se zabývali?

- Studiem otázek ovlivnění přírodních procesů, zvláště mraků krupobití, vypracováním náplní raket proti krupobití. Měli jsme k dispozici letadlo zařízené vědeckými přístroji. Lety po území měly cílem vstup do bouřkových mraků, zapůsobit na ně a shromáždit nezbytná data.

- Lety přes bouřkovou frontu – nebezpečný počín...

- Ovšem, patří to k tomu. Jinak ale nelze ze všech stran problém prostudovat. Naši práci ve své knize „Jdu do bouřky“⁴¹ dobře popsal známý spisovatel Daniil Granin. Kromě toho jsem se v laboratořích umístěných na vrcholcích Terskol a Čeget zabýval rozpracováním systémů sledování a vyhledávání vzdušných a mořských cílů a i jiným výzkumem.

- Kdo byl vašim vědeckým vedoucím?

- Talentovaný vědec, doktor geografických věd a výborný člověk Georgij Konstantinovi Sulakvelidze. Vědeckou základnu vedl

⁴¹ Česky: Daniel Alexandrovič Granin – Letím do bouřky, Mladá fronta 1964

akademik Jevgenij Konstantinovič Fjodorov, jeden z hrdinů legendární papaninské čtyřky, přezimující na driftující kře „Severní pól 1“⁴². Když vstoupil do vedení Institutu aplikované geofyziky na místě ředitele základny ho vyměnil Georgij Sulakvelidze.

- Georgij Konstantinovič je známý nejen jako vědec, ale i jako zkušený horolezec. V únoru 1943 se se skupinou horolezců zúčastnil výstupu na Elbrus a tehdy se od účastníků výstupu vyžadovala statečnost, vytrvalost a důvtip.

- S čím byl spojen výstup ve složité válečné situaci?

- V srpnu 1942 horolezci hitlerovské 1. horské střelecké divize „Edelweiss“ umístili na Elbrusu nacistické prapory. Na začátku roku 1943, kdy na Kavkaze sovětská vojska přešla do ofenzívy velitel Zakavkazského frontu armádní generál Ivan Tjuleněv vydal rozkaz dvěma speciálním oddílům horolezců vystoupit na Elbrus shodit fašistické standarty a vztyčit sovětské vlajky.

- Kdo vedl expedici, ve které byl i Georgij Sulakvelidze?

- Můj krajan, zasloužilý mistr sportu v alpinizmu poručík Nikolaj Husák. Seznámil jsem se s ním až po válce, pracovali jsme spolu na vědecké základně. Husákova skupina vystoupila na vrchol ze západního sklonu Elbrusu a druhá skupina pod velením vojenského inženýra třetí hodnosti⁴³ známým horolezcem Alexandrem Husevem z východního sklonu (ve skupině byl i gruzínský horolezec Beknu Chergiani). Bojový úkol byl splněn, nad Elbrusem znovu vlála vlajka země.

- Soudím podle vašich odpovědí, že Sulakvelidze a Husáka po válce spojovaly společné zájmy, včetně vědeckých.

- Styk s nimi a s ostatními členy našeho přátelského kolektivu měl velký vliv na moji práci a na zvládnutí všech hloubek profese.

- Jak dlouho trvala vaše práce na vysokohorské základně?

⁴² Driftující stanice „Severní pól“, 6. června 1937 až 19. února 1938. Vedoucí Ivan Papanin, meteorolog a geofyzik Jevgenij Fjodorov, radista Ernst Ernst, hydrobiolog a oceánograf Petr Širšov

⁴³ военным инженером 3-го ранга

- Tři roky a po návratu do Tbilisi jsem začal pracovat ve vědeckovýrobním družstvu „Analitpribor“. Tam se rozpracovávaly otázky, tak řešeno z přední linie vědy, přístroje pro atomovou a kosmickou energetiku, otázky zajištění života kosmonautů. S „Analitpribor“ je spojeno mých více než třicet let práce, od funkce hlavního inženýra až do vedoucího oddělení fyzikálněchemického výzkumu, když jsem odešel do penze.

- Takže jste na zaslouženém odpočinku...

- Jestli se to dá nazvat odpočinkem. Mnoho času zabere vedení českého krajského spolku „Zlatá Praha“. Spolupracujeme s místními úřady, velvyslanectvím České republiky v Gruzii, veřejnými organizacemi...

- Jaké jsou priority pro tuto činnost?

- Podpora kultury, historie českého národa, informace o známých veřejných osobnostech a vědcích, jejichž život a tvorba jsou spojeny s Gruzii. V tomto roce krajský spolek oslaví 15. výročí svého založení.

- Vyjmenujte vaše rodáky, kteří zanechali nezanedbatelný otisk v historii gruzínské kultury.

- Oni tvůrčím způsobem pracovali v různých oborech. Například lékař Ivan Příbyl postavil na vědecký základ práci lázní Bordžomi, pak ve Tbilisi založil vojenskou nemocnici a stal se jejím vrchním lékařem. Hudebník, dirigent a skladatel Josef Navrátil (v Gruzii známý jako Ratil) spolu s Lado Agniašvili založil ve Tbilisi první gruzínský lidový sbor, stal se jeho uměleckým vedoucím a sběratelem lidových písní. Ve filmových ateliérech „Gruziafilm“ byl natočen plnometrážní film „Děkujeme, Ratile“. Mohu též uvést veřejného pracovníka Jaroslava Svatoše, který do Gruzie pozval učitele gymnastiky z pražské sportovní organizace „Sokol“. Oni v Tiflise organizovali sportovní sekci „Ševardeni“ pod vedením Antona Lukáše. Gymnasté, mezi nimiž byl i legendární sportovec Georgij Egnatašvili, byli vítězi turnaje v gymnastice v Praze a byli srovnáváni s mistry světa. Gruzínské atlety s úctou nazývali „sokoli od břehů Kury“.

- Kým pro vás byla Gertruda Šmalcel v minulosti známá sólistka Divadla opery a baletu Z. Paliašvili?

- Byla to vlastní sestra mého otce Nikolaje Šmalcela, zasloužená umělkyně Gruzie. Hrála hlavní role světového operního repertoáru, s její účastí byly uváděny „Abesalom a Eteri“, „Jevgenij Oněgin“, „Piková dáma“, „Tosca“, „Sedlák kavalír“...

- Měli jste v rodině ještě zpěváky, hudebníky?

- Ne, neměli. Můj otec byl inženýr hydrotechnik, zabýval se modelováním hydrotechnických procesů prakticky pro všechny hydroelektrárny Gruzie. Jeho otec, můj dědeček Petr Šmalcel byl velkým odborníkem železničního stavitelství. On se, mezi jiným, účastnil stavby unikátního tunelu v oblasti Zeleného mysu v Adžárii.

- Povězte něco o vaší rodině.

- Manželka Lili je chemik technolog, kandidát věd. Syn Jurij, zrovna tak jako i jeho manželka Ludmila studovali na katedře fyziky GPI, pracovali v MION.⁴⁴ Po odjezdu do Moskvy Jurij pracuje ve firmě mikroelektroniky. Mají dceru Jelenu, je na magisterském studiu v Praze a pracuje jako marketingový manažer jedné firmy.

- V roce 1962 ve Tbilisi na mezinárodním turnaji v basketbalu bylo u českého sportovce Bohuslava Diviše zjištěno infekční onemocnění kůže velké části povrchu těla. Do Tbilisi přijeli profesori z Moskvy i z Prahy, ti však pouze konstatovali, že na podobné infekční onemocnění není známo specifické léčení. Jen kouzelná mast Turmanidze pomohla Divišovi zbavit se od neduhu.

- Je mi známa tato skutečnost, tehdy o tom na svých stránkách psal populární časopis „Ogoňok“.

- Přímý potomek dynastie Turmanidze, vedoucí chirurgického oddělení kliniky Tbiliské lékařské univerzity Zurab Turmanidze si s Divíšem dopisoval, ale v poslední době se spojení přerušilo a on by chtěl se něco dalšího dovědět o osudech sportovce.

⁴⁴ Тбилисский НИИ "Мион", Tbiliský vědeckovýzkumný institut „MION“, výzkumný ústav fyziky polovodičových přístrojů

- Náš krajanský spolek se obrátil na České velvyslanectví a doufám, že jím v tomto bude poskytnuta pomoc.

- Závěrem se vás chci zeptat, co považujete za nejdůležitější ze styků s lidmi, kteří sehráli ve vašem životě určující roli?

- Bez minulosti není přítomnost, bez přítomnosti není budoucnost. Měl jsem štěstí pracovat se svým krajanem Husákem, profesorem Georgijem Sulakvelidze, akademikem Jevgenijem Fedorovem, horolezci Michailem Chergiani, Beknu Chergiani a jinými pokořiteli hor. Roky prožité v horách Kavkazu určily moji další práci a navždy zůstanou v mé paměti.

Besedoval Boris ZAMBACHIDZE

DON QUIJOTE Z BOLNISI⁴⁵

„Roman Novák? Ovšemže znám. To je přece Don Quijote!“ – slyšela jsem nejednou, když se zavedla řeč o mém novém známém „gruzinském Čechovi“. V roli Dona Quijota ze stejnojmenného baletu Ludviga Minkuse v průběhu čtyřiceti let služby může Talii Roman Novák vystupoval – 2400krát! Oblíbilo si ho nejedno pokolení milovníků baletu. Nedávno Roman Novák, v současné době žijící v České republice, navštívil svoji vlast – Gruzii. A ponořil se do svých vzpomínek o minulosti a svých kořenech.

„NEUMÍTE SI PŘEDSTAVIT, JAK JE ZDE DOBŘE!“

- Z dávných dob v Čechách platila tradice: když v rodině bylo mnoho dětí pak dědictví patřilo jednomu – nedělilo se. Všichni ostatní opouštěli rodný dům, odcházeli z vesnice do města, osvojovali si nějaké povolání. Můj pradědeček byl sedlák a v roce 1818 přesídlil do Oděsy, otevřel dílnu, zbohatl, narodil se mu syn –

⁴⁵ Město na jihozápad od Tbilisi. Při založení se město jmenovalo Čoruk Kemerli, na památku sestry cara Alexandra I Jekateriny Pavlovny bylo v roce 1818 přejmenováno na Katarinenfeld, když se tu usídlilo 95 německých rodin ze Švábska. Po sovětizaci bylo v roce 1921 přejmenováno na Luxemburg na počest německé komunistky Rosy Luxemburgové. V roce 1941 na začátku války byli všichni Němci (kromě těch, kteří byli v manželství s Gruziny) přesídleni na Sibiř a do Kazachstánu. V roce 1944 bylo město přejmenováno na Bolnisi.

můj dědeček. V roce 1912 dědeček přešel do Tbilisi prostřednictvím slavných Malcevovských závodů⁴⁶, v Tiflise na Michajlovské třídě, později třídě Plechanova, otevřel obchod, odkud se výrobky z křišťálu dostávaly až do Persie a sousedních zemí. Dědečkovi se v Tiflise velmi líbilo, dokonce svým příbuzným napsal: „Nepředstavujete si, jak je zde dobře, dokonce velmi dobře! Je tady mnoho cizinců, inteligence. Město je hezké, větší než Oděsa, může soutěžit s Varšavou“. Moji rodiče byli z různých vrstev a jestli by nebylo Říjnové revoluce jejich osudy by se nepotkaly. V Čechách jsem našel své kořeny jdoucí do hluboké minulosti, jako výsledek mnohaletého přehrabování v archivech.

Tragicky se složil osud mého dědečka, v roce 1937 ho ve věku 54 let pronásledovali. Hned po revoluci ho zavřeli, ale brzy propustili. Tehdy přesídlil do bývalé německé kolonie Luxemburg⁴⁷, nyní Bolnisi, kde pracoval jako účetní a po druhé se oženil s Němkou. Takže já jsem první roky žil v německé kolonii, hovořil jsem německy a rusky. Mezi jiným, svoje obrazy podepisuji pseudonymem Roman Novak-Bolnisieli.

Z HVĚZD NA ZEMI

Roman Novak, budoucí baletní mistr, absolvoval Tbiliský institut železničního inženýrství (později GPI), ale nikdy v oboru nepracoval. Byla to pouhá formalita, nenašel s technikou společný jazyk.

- Školu jsem ukončil se zlatou medailí a chtěl jsem být astronomem. Vábilo mne nebe, kosmické prostory. Ponořoval jsem se do astrálního tak daleko a hluboko, že jsem někdy byl úplně mimo a usiloval jsem se vrátit do toho života. Georgij Alexandrovič Korsaveli, náš výborný ředitel školy, se jednou zeptal, kam se chystám postoupit. Odpověděl jsem „Do astronomického!“ On se rozchechtal, přeslechl se že jsem řekl „Do gastronomického!“ Tehdy jsem pomyslel že sám nemohu jet do druhého města, abych

⁴⁶ Historický exkurz <http://archive-bryansk.ru/af/index.php?act=fund&fund=3040>

⁴⁷ Viz poznámku 45

uskutečnil svůj sen stát se astronomem. Tak jsem se rozhoupal pro odbornost „mosty a tunely“ a ve výsledku jsem se ocitl na fakultě „elektrifikace dopravy“ a to kvůli přání hrát volejbal v mužstvu této fakulty.

BALET – UMĚNÍ MLADÝCH

K baletu se Roman Novak dostal poměrně pozdě – když mu 22 let. Studoval v experimentální třídě choreografické školy u Sobotova a Ivaškina. Předtím tancoval ve školním kroužku na vysoké škole a dokonce s úspěchem vystupoval na republikových soutěžích.

- Před taneční školou jsem mnoho studoval u pedagogů, i klasiku, mezi jiným. Učili mne Venis, Bušinská, Sologašvili. V mládí mne mnohé přitahovalo – dramatické kroužky, slovní doprovody, sborový zpěv. Hrál jsem na mandolínu ve školním smyčcovém orchestru, dokonce jsme získali první místo v republikové soutěži. Velmi lituji, že nemám ucelené hudební vzdělání.

Vždycky mne táhlo jeviště. Jestli by to nebyl balet, byla by to činohra. Mezi jiným, zvali mě do divadla Gribojedova. Určitě bych to v činohře dotáhl výš než v baletu. Zúčastňoval jsem se velkých ochotnických představení, jako například „Revizor“, „Živý mrtvý“, „Mášeňka“. Při tom se mi proces zkoušek zdál statickým, já se chtěl ale aktivněji pohybovat, dovádět, skákat, běhat! A když nazrála otázka balet nebo drama, vybral jsem balet. A vůbec balet, to je umění mladých. Když ještě nemáš třicet a krev v tobě vře, pak ještě v čase repeticí cosi zkoušíš, dokonce i tehdy, když to nemáš dělat. Za to nás dokonce hnali ze třídy. Takové je mládí!

- Vy i teď vypadáte mladě.

- To je takové zocelení. Asi proto, že jsem se zabýval různými činnostmi. Například, jste-li myslivec musíte i houby sbírat i ryby chytat... Různorodá činnost udržuje člověka ve formě. Čím více zálib, tím lépe. Jsi-li fyzicky unavený, vezmeš do ruky štětec a odpočíváš při tom. Ale i malba velmi přetěžuje člověka. Při práci zapomeneš na všechno na světě, mrzneš, ztuhneš a jen potom ti dojde, že je ti zima... Z rozmanitosti svých zájmů jsem si dnes ponechal jen svoje nejmilejší – malbu a rybaření. Mohl by to být i

lov, ale nechci zabíjet. V Praze je tradice sportovního rybaření. Chytit, políbit, pohladit a vypustit. A co je důležité, že se při rybaření shromáždí dobré publikum, nejvíce inteligence. Odehrávají se zajímavá seznámení, vedou se poutavé besedy. A já jim vyprávím o Gruzii...

- Takže jste za zdravý životní styl?

- Ve zdravém těle, jak je známo, i duch je zdravý. Je velmi jednoduché toho dosáhnout. Je potřebné naladění, zanícení pro různé věci. Nelze se uzavřít do něčeho jednoho.

„VALPURŽINA NOC“ PODLE ČABUKIANI

Malířství, retuš, výstavba, rybaření, sadaření – čím vším se zabýval Roman Novak! Pouštěl se do všeho co ho zajímalo a snažil se přitáhnout i svoje blízké a přátele.

- Pro zdraví je nejlepší mít mnoho zájmů. Ale pro kariéru je třeba vytrvale jít k jednomu cíl. Aby člověk dosáhl opravdový úspěch musí být velkým sobcem. A jsem přesvědčen, že čím sobečtější povaha, tím významnější úspěch. Navíc v baletu a i jiných oblastech umění vládne soupeření. Kdekdo se snaží utopit souseda, aby na jeho pozadí více vynikl. Nikdy jsem se tak ale nechoval. Těšil jsem se ze všeho, pro mne scéna byla na prvním místě. Vyjdu na podium a celý svět je zapomenut. Dívá se na tebe tisíce očí a celého sebe odevzdáš divákům. Nemá význam co máš na sobě, kůži opice nebo princovu kamizolu. V divadle jsem se cítil lehce a radostně, protože jsem měl potěšení ze všeho, co jsem dělal. Ovšem, měl jsem i sny, které se neuskutečnily. Snil jsem o tanci ve „Valpuržině noci“ z opery Faust Gounoda, balet aranžoval Vachtang Čabukiani. Výborná hudba, úžasná choreografie! Velmi jsem si přál být v kvartetu tanečníků. Nepodařilo se... protože „Valpuržinu noc“ brzy stáhli. Mnozí se v ní blýskli, Nodar Abuladze, Vasiko Abašidze... Připravuji materiál pro velkorozměrové plátno „Valpuržina noc“ podle Čabukiani“. Do konce svých dní ho budu malovat... V paměti mám uložené takové obrazy! Ale potřebuji materiál, do svého budoucího obrazu chci v komponovat všechny účastníky toho baletu. Čabukiani to je zjevení, ryzí talent v baletu. V něm sladěno všechno, byl to velký

umělec, výkonný tanečník. Měl Bohem pro balet obdařené tělo – malá hlava, malá pěst, malé chodidlo, hezký tvar nohy. Díky souměrnému tvaru těla vypadal na scéně jako gigant. A hlavně fantastická plastika. Mohl by tancovat i místo baletky tak, jak by to baletka nezatancovala. Navíc byl velký choreograf. V poslední době o něm hovoří méně než by si zasluhoval. Měli by o něm hovořit, postavit mu pomníky! On je přece tvůrce gruzínského klasického baletu. Pamatuji si jak Vachtanga Čabukiani po představení doslova nosili na rukou, policie na koních stála v několika řadách, nebylo možné se ke vchodu dostat. Tancoval jsem v jeho baletech „Gorda“⁴⁸, „Othello“. V „Sinatle“⁴⁹ jsme byli čtyři čerti – Čabukiani, Zurab Kukaleišvili, Vasiko Abašidze a já. A s jakými baletkami jsem měl štěstí tancovat – Žeňa Gelovani, Vera Cignadze! S Cignadze jsem tancoval v „Bajaděře“, hrál jsem brahmína. A v „Gisele“ hajného Hanse...

MEZI „HVĚZDAMI AMERICKÉHO BALETU“

- V roce 1960 přijel do Tbilisi soubor herců „Hvězdy Amerického baletu“. Tehdy jsem právě končil školu. Američané zahájili svoje vystoupení ale v tom přišla epidemie chřipky. Mnozí hostující umělci onemocněli a Američané poprosili Čabukiani zapůjčit alespoň pět-šest našich mužů, protože těch měli katastrofální nedostatek. K tomu umělecký soubor divadla Paliašvili byl na dovolené. Tehdy Vachtang Michajlovič spolu s americkými vedoucími „Hvězd“ Lucií Chase a Oliverem Smithem přišli k nám do třídy a vybrali pět-šest lidí, mne mezi nimi. Vydali nám propustky. Ovšemže KGB nás stopoval, sledoval každý náš krok. My jsme zkoušeli a začali vystupovat spolu. Byl to ohromný dojem, dojem na celý život. Jednou jsem na ulici potkal svého kamaráda a on povídá: „Roma, oni tam mají jednoho mládence, no, celá tvoje kopie!“ „Ano“, odpověděl jsem, „i to se stává!“ V americkém souboru jsem se cítil přepychově, nějak jsem se

⁴⁸ „Gorda“ mužské jméno, čtyřaktový hrdinně vlastenecký balet, Toradze, 1949, libreto na motivy středověkých legend

⁴⁹ „СИНАТЛЕ“ – „Světlo“, tříaktový baletní příběh podle hry I. K. Gedevanišvili

u ní dobře zapsal. Tancoval jsem v baletech „Námořníci na břehu“⁵⁰, „Modrovous“, „Křišťálový palác“. Mrzuté je, že se nedochovala ani jedna fotografie. Pak „Americké hvězdy“ odjely do Moskvy, odtud nám poslali velká alba s podpisy a přáními všeho dobrého.

- V čem spočívala zvláštnost jejich choreografie?

- Otevře se opona – až vám to vyrazí dech, tak originálně, opravdovými umělci světla citlivě navržené osvětlení. My jsme měli jednoduše osvětlovače a choreograf sám určoval světla. Opravdový umělec se světlem umí postavit obraz tak, až vám to bere dech. Přitom všichni umělci, jak ti vpředu, tak i ti vzadu, tancovali naplno, s elánem, důrazem a měli velkou radost z tance. Nejhorší je, když člověk v baletu pracuje. Slovo „práce“ by se v divadle vůbec nemělo vyslovovat... V divadle jsem byl ještě v roce 1998, před odjezdem do Prahy jsem tancoval kintauri a bagdaduri⁵¹ v „Keto a Kote“, tehdy mi bylo 63 let. Dnes mne choreografie tak netáhne. Tanec dříve – to byl tanec! A teď je to více proplétání těl a válení se na podlaze... a vlastního tance je čím dál méně a méně. Všechno je těžké, přespříliš nahromaděné... bez námětu. Ačkoliv libovolná podívaná to je především podívaná pro diváka. Divák čeká nějakou zápletku. Na balet se dívám ne hlavou a očima, ale srdcem. Mám rád Balanchina⁵². Jeho balety jsou hudba vyjádřená pohyby. Můžete si zacpat uši a podle tancujících si můžete vybavit to, co hraje orchestr. U některých současných choreografů jsou taky zajímavé momenty, ale stále méně se mi to líbí. Nefandím současnému baletu. Ano, i v malbě dávám přednost staré škole.

ZA PŘÍNOS DO... OPERNÍHO UMĚNÍ

- Je zajímavé, že mi udělili titul zaslouženého umělce ne za úspěchy v baletu, ale za přínos do operního umění. Jednou jsem měl

⁵⁰ „МАТРОСЫ НА БЕРЕГУ“ („Fancy free“) „Námořníci na břehu“, jednoaktový balet, hudba L. Bernstein, choreografie J. Robbins., 18. 4. 1944

⁵¹ Kintauri nebo bagdaduri – tanec gruzínských „kinto“, pouličních obchodníků u kterého je povinnou výbavou výrazný šátek „bagdadi“

⁵² George Balanchine (22.01.1904 – 30.04.1983), původním jménem Giorgi Melitonovič Balančivadze, gruzínský baletní choreograf narozený v Rusku, proslavil se v USA kde roku 1934 založil slavnou baletní školu

možnost vystoupit v opeře „Hudba pro živé“ skladatele Giji Kančeli v inscenaci Roberta Sturua. Hrál jsem úlohu oficíra s určitou ideovou náplní zlého ducha, který vraždí hudebníky. Myšlenka byla taková, hudba je ale nesmrtelná, ji nezničíš. V představení byla obsazena i Maka Macharadze v úloze Ženy s křížem, která se později promění na anděla. A tak mne zničili, z mého oficíra zbyl na scéně jen oděv – červené rukavice, klobouk, plášť s vyznamenáními. Po premiéře byl humbuk. V představení účinkovali takoví výborní herci jako Paata Burčuladze, Zurab Andžaparidze. Jednou, když jsem po představení odcházel, viděl jsem Sturua, Kančeli i Džansuga Kachidze. Přívětivě mi blahopřáli: „Jsme vám velmi vděční za spolupráci.“ – „Za co prosím? Je to moje práce!“ – namítal jsem. „Ale přesto, jestli bude něco na nás záviset určitě pro vás něco uděláme.“ A také udělali... byl mi udělen titul zaslouženého umělce za přínos do operního umění... Nehonil jsem se za tituly. A co se týká opery... Jednou, poprosili mne, jsem cosi četl z pódia. Pak mi koncertní mistr řekl, že mám zvučný hlas, že bych měl zkusit zpívat, ale odmítl jsem. A vůbec, jestli sníš o něčem vznešeném a velkém, musíš tomu zasvětit celý život. Moje zájmy byly ze začátku proměnné a teprve později se ustálily. Doteď se udivuji, jak jsem to všechno stihl dělat. A k tomu ještě sport, volejbal.

- To je zájem o život ve všech jeho projevech?

- Ano. Později to všechno může přijít vhod. Máš-li takovou zkušenost určitě ji využiješ ve výtvarném umění. Kdybych byl spisovatelem, životní dojmy, vědomosti, též by mi velmi pomohly. Já jsem vždy se všemi nacházel společný jazyk, ať je to včelař nebo sadař, vždy budu s nimi hovořit jejich jazykem, přitom se do těch sfér mohu ponořit velmi hluboko. Potkám sportovce, budu hovořit o sportu. Je to velmi důležité, nejsem přece omezen čímsi jedním. Ačkoliv k dosažení v každé oblasti vrcholu je třeba být géniem.

ŽÁCI ČABUKIANI

S baletem jsou spojeni i Novakovi blízcí. Žena, v minulosti balerína Ludmila Novakova. Mladší syn Stanislav – tanečník, pracoval v Bratislavě, v Praze, nyní v Německu. Je to jeden z posledních žáků Čabukiani.

- Také se považují za žáka Čabukiani. Pamatuji si, jak v vznikaly jeho balety, Vachtang Michajlovič je vytvářel nám na očích... Vstane, ukáže a nám nadšením vylézají oči z důlků.

ČECHY – GRUZIE

Dnes jsou Čechy novým domovem Romana Novaka. Jsou zde jeho početní příbuzní, se kterými se často stýká, kteří ho obklopili pozorností a starostlivostí, zajistili byt, dobrou penzi a různé úlevy. Atmosféra v Čechách, její příroda se Novakovi velmi zalíbily. A Tbilisi se mu dnes zdá být jiným, ne takovým, jako ho před deseti lety opustil.

- Odešlo něco neopakovatelného, zvláštního a nebude jednoduché to vrátit. Jestli by atmosféra byla jako dříve, řekli bychom jako kdysi můj dědeček: „Vy si neumíte představit, jak je zde dobře!“

Inna BEZIRGANOVA

KDYBYCH BYL PLACEN PODLE ČASU, KTERÝ TRÁVÍM V PRÁCI, UŽ BYCH BYL MILIONÁŘEM

*Rozhovor s mimořádným a zplnomocněným velvyslancem
České republiky v Gruzii a Arménii
Ivanem Jestřábem*

-Povyprávějte, prosím, o významném státním svátku ve vaši zemi.

Je to 28. října - Den vzniku samostatného československého státu. V roce 1918 po ukončení První světové války a po rozpadu Rakousko-Uherska bylo vytvořeno nezávislé Československo. Češi usilovali o obnovení Českého království v rámci Rakousko-Uherské monarchie, ale po rozdělení moci mezi Vídní a Budapeští přesvědčili se o marnosti svých snah a proto koncem XIX století začali bojovat o nezávislost. Konec světové války vytvořil předpoklady pro vznik společného státu Čechů a Slováků. Slováci se, na rozdíl od německy orientovaných Čechů, nacházeli pod vlivem Maďarů. Otcové - budovatelé Československa si neuvědomovali tento rozdíl mezi těmi dvěma státotvornými národy. V době první republiky žili v Československu kromě nich i tři milionů svých tak zvaných „domácích Němců“. To nebyli emigranti, ale autochtonní obyvatelé.

Po příchodu Hitlera k moci většina z nich podporovala jeho myšlenku připojit se k Říši. Ale toto je úplně něco jiného, co k tomuto tématu nepatří.

-Zachoval si Den vzniku samostatného Československa charakter nejvýznamnějšího státního svátku?

-Tento svátek byl takovým i za vlády komunistů i přesto, že se oni do něho snažili propašovat více své ideologie na základě toho, že v Říjnu 1945 byly znárodněny velké průmyslové podniky. I když oficiálně máme čtyři státní svátky, zůstal tento den v paměti národa nejvýznamnějším českým svátkem.

-Jaké jiné svátky jsou oblíbenými a ctěnými ve vaší rodině a u vás osobně?

-Ovšem, že nejpoblárnějšími svátky byly a zůstávají Vánoce. V tento den se tradičně scházejí všichni členové rodiny, o půlnoci jdou do kostela, bez ohledu na to, zda-li jsou věřící nebo ne. Též oslavy Velikonočních svátků nemají jen náboženský ráz, lidé je berou spíše jako oslavy Jara. 8. května slavíme Den vítězství - osvobození od fašistů. 5. července je Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje. Svati bratři Cyril a Metoděj přišli ze Soluně do Velké Moravy jako šířitelé křesťanství. 6. července vzpomínáme na Den upálení mistra Jana Husa, když v roce 1415 zahynul reformátor Jan Hus odsouzený za kritiku církve a návrh vrátit se k jejím počátkům. Jan Hus začal proces reformace značně dříve než Luther. A nakonec, 1. ledna 1993 byla vyhlášena Česká republika. Na tento den připadá státní svátek – Den obnovy samostatného českého státu. Tento den koliduje s oslavou Nového roku a proto je vnímán spíše jako den volna.

-Co nám může poradit země, která překonala úskalí na cestě do evropských a euroatlantických struktur, aby se stala součástí společného evropského domu?

Každá země jde svou vlastní cestou a používá metody odpovídající jejím specifickým vlastnostem. Do dob socialismu Československo bylo zemí s rozvinutou ekonomikou a demokratickými tradicemi z dob První republiky. Proto znovu obnovit tento stav bylo pro nás

mnohem snadnější, než jiným – jen jsme se vrátili tam, odkud jsme celkem nedávno odešli.

Nejdůležitější věcí pro každou zemi, která chce vybudovat občanskou společnost, je posilnění takových demokratických institutů jako pluralismus, svoboda pro všechny politické strany, rovné možnosti, svobodné volby bez jakéhokoli vměšování státu, nezávislý soud. Obnovit tyto principy je tím největším problémem, ale bez jeho vyřešení úspěšný vývoj země není možný. Za uskutečnění těchto principů je třeba bojovat a dosáhnout toho, aby se staly trvalými atributy státu.

Z čeho jste začal svou činnost jako vyslanec České republiky v Gruzii?

Přijel jsem do Tbilisi v dubnu tohoto roku (2010?). Od tohoto momentu rozhodně nudou netrpím. Přijel jsem sem z Bělehradu, kde jsem taky byl českým velvyslancem. Nabídku služební cesty na Kavkaz jsme s mou chotí s velkým přijali potěšením. Věděli jsme, jaký je to krásný kraj s překrásnou přírodou, zajímavými lidmi a báječnou kuchyní. O vínu ani nemluví. Gruzie, jak je známo, je kolébkou vinařství a já v tomto smyslu nejsem typický Čech, protože dávám přednost vínu před pivem. Plánoval jsem postupně se obeznámit s tím, jak se věci mají, začít studovat gruzínský jazyk, ale události se vyvíjely tak rychle, že na adaptaci nebyl čas. Musel jsem zvládnout „rychlou kurs“ v přehledu situace a neodkladně se zorientovat v dění kolem. Na štěstí jsem neměl problémy se styky s lidmi ani z důvodu mezinárodních vztahů nebo osobních. Všude, kam jsem zavítal, prohlášení, že jsem Čech, vždy mi otevíralo všechny dveře. Od Nového roku Česká republika převezme po Francii předsednictvo Evropské unie, což bude znamenat, že naše ambasáda značně přibude práce.

-Jak se vyvíjí česko- gruzínské vztahy?

-Nemáme žádné problémy. Z politického hlediska je aktivita velmi vysoká. V červnu navštívil Tbilisi český ministr zahraničních věcí, před nedávnou dobou zde byla česká parlamentní delegace. Naši politici se regulérně setkávají na mezinárodních fórech.

Poněkud zaostává ekonomická sféra. Objem výměny zboží mohl by být větším. Možnosti jsou značně vyšší než vzájemná aktivita. Jsou ale i dobré příklady spolupráce. Za posledních čtyři-pět let díky české společnosti Energopro se značně zlepšila energetická situace Gruzie. Firma Blok uskutečňuje rekonstrukci místních nemocnic a poliklinik. Gruzínská silniční kontrola používá česká auta Škoda Octavia. Osobně jsem se ujistil v jejich spolehlivosti v průběhu svého čtyřletého působení v Srbsku. Tyto příklady ukazují na to, kolik ještě je nevyužitých možností a kolik je ještě třeba vykonat práce. Mnoho investorů po srpnových událostech začali přemýšlet nad tím, jestli mají pokračovat ve své činnosti v Gruzii nebo ne. Kapitál má tuto vlastnost – odchází rychle, přitáhnout ho, ale, není snadné. Nedávno se český předseda vlády snažil vysvětlit vedoucím představitelům českých finančních a bankovních kruhů, že Gruzie je perspektivní zemí z hlediska investování a není třeba ztrácet tento trh.

-Jaký má postoj k srpnovým událostem oficiální Praha?

-Neomezujeme se jen na hodnocení samotných událostí 7.-8. srpna, ale snažíme se porozumět celému procesu, který se začal dávno před tím. Jak Česko, tak i Gruzie nejsou velké státy a když se malá země stává objektem agresivity velkého souseda vyvolává to, při nejmenším, soucit a porozumění. Česko patří mezi ty státy, které podporují její snahu o spolupráci s evropskými a euroatlantickými strukturami. Naše země taky požaduje zachování územní celistvosti a suverenity Gruzie. Současně, ale, upozorňujeme na nutnost rozvíjení demokratických hodnot nejen slovy, ale i činy. Tyto otázky mají vzájemnou souvislost, není možné se snažit dostat do společenství demokratických států bez rozvoje těchto demokratických institutů ve vlastní zemi.

-Jak se budují vzájemné vztahy ambasády s Českým krajauským spolkem „Zlatá Praha“ v Gruzii?

Pěstujeme těsné vztahy s našimi krajany, podporujeme činnost krajauského spolku. Ale existují i jiné formy humanitární spolupráce. Například, chceme uskutečnit slavnostní předávání cen mezinárodní soutěže dětské kresby „Lidice“ gruzínským žákům – laureátům a oceněným diplomu. Podobné akce považují z hlediska výchovy

dorostu historickými příklady za velmi důležité. Jak říkali Římané – dějiny je třeba znát proto, aby se mohlo lépe vyznat v současnosti.

-Odkud pocházíte, jaká je vaše životní dráha?

-Narodil jsem se v roce 1957 v Jižních Čechách v rodině právníka a učitelky češtiny a ruštiny. Doufám, že se mi povedlo zbavit se jihočeské výslovnosti. V Praze bydlím od svých sedmi let, tam jsem absolvoval školu s rozšířenou výukou cizích řečí. To mi pomohlo dostat se fakultu mezinárodních vztahů MGIMO⁵³. Po ukončení studia jsem byl rok na vojenském cvičení. Celý můj další život jsem zasvětil diplomacii. Mým oborem byla skandinávská oblast, vystudoval jsem švédčinu, norštinu, dánštinu – dnes by se to řeklo středo-skandinávské jazyky. Pracoval jsem jako překladatel vyslance v Kopenhagenu, jako zástupce vyslance a jako dočasný čs. pověřenec v Norsku, pak v ministerstvu zahraničních věcí v oddělení pro Severní Evropu. Pak byl jsem poslán do Dillí (velmi vhodné pro specialistu na Skandinávii!) jako velvyslanec v Indii, Nepálu, Bangladéši a Srí Lance (prakticky pro celou Jižní Asii bez Pákistánu). Služební funkce, které jsem doposud vykonával: ředitel správního odboru MZ, poradce předsedy vlády v otázkách zahraničních věcí. Poslední čtyři roky byl jsem českým velvyslancem v Srbsku, Makedonii a Černé Hoře. A odtud, bez toho, abych znovu balil kufry, jsem přiletěl do Tbilisi.

-A celou tu dobu vaše choť byla s vámi...

-Jsme spolu od doby, kdy jsme byli ve třetím ročníku univerzity. Ona se narodila v Karlových Varech, studovala na Ekonomické fakultě MGU⁵⁴. My jsme se vzali dva týdny před ukončením studia v roce 1981. Vychovali jsme dvě dcery. Starší je absolventkou Filosofické fakulty Karlovy univerzity a absolventkou Filmové akademie, mladší na univerzitě studuje řeči.

Manželka byla nucena pracovat s přerušením. V zahraničí jsou pracovní možnosti omezené, zaměstnavatelé v Praze nebývají

⁵³ Moskovskij gosudarstvenyj institut meždunarodnych otnošenij – Moskevská státní univerzita mezinárodních vztahů

⁵⁴ Moskevská státní univerzita M. V. Lomonosova

nadšení tím, že manželka velvyslance může kdykoli odjet. Zde ve Tbilisi moje manželka je dobrovolná spolupracovnice české nevládní organizace Člověk v tísni, která pomáhá opatrovat sirotky, otevírat malý byznys atd.

-Už jste se seznámil s Gruzii, s Tbilisi? Co se vám líbí a co ne?

-Prošel jsem třemi nezbytnými etapami. První období je „turistické“, když turista něco přečte, něco uslyší a začne se seznamovat s pamětihodnostmi. Další etapou je etapa „nepřítele“, když najednou všechno začíná rozčilovat, například, jízda bez respektování pravidel, rozbité chodníky. A, nakonec, třetí etapa – etapa „obyvatele“, člověka, který se přizpůsobil a který chápe všechny klady a zápory země, v níž se nachází.

Domnívám se, že teď právě prožívám třetí etapu, která je tak důležitá pro objektivitu diplomata vniknuvšího do všech nuancí. Nejsem nadšen, ale ani se nerozčiluji. Porovnám-li s Indií, vidím, že tamní řidiči jsou ještě bláznivější. Co se týče cest, ty se zde zlepšují rok co rok. Takže, pokrok je zřetelný.

-Povyprávějte, prosím, o vašich zálibách. Jak trávíte svůj volný čas?

Na záliby mi nezůstává prakticky žádný čas. Kdybych byl placen podle času, který strávím v práci, byl bych už milionářem. Pro příliš dlouhý čas strávený sezením za pracovním stolem a v autě, mám nedostatek pohybu. Proto o víkendech dávám přednost pobytu v přírodě. Na štěstí, v Gruzii to není problém. Rádi se s manželkou touláme v okolí Želvího jezera.

Hodně čtu. Na jedné straně se jedná o odpočinek, na druhé straně čtení historických knih, kterým dávám přednost, je prospěšné. Nedávno jsem přečetl moderní dějiny Kavkazu, což je velmi důležité pro mojí práci. Hodně užitečných informací čerpám z internetu.

Jako každý Čech, mám rád dobrou kuchyň. V tomto směru je Gruzie velmi nebezpečná země. Je třeba velké opatrnosti, abych nepřibrál – je velmi nesnadné nebýt uveden do pokušení

v gruzínských restauracích. Nedávno nás navštívily dcery, velice si pochvalovaly chačapuri a chynkali⁵⁵.

Besedoval Michail AJDINOV.

POZNÁMKY PRO BUDOUCNOST A BOUŘKOVÁ MRAČNA NAD ELBRUSEM

V únoru 1943 vysokohorský oddíl operační jednotky Zakavkazské fronty dostal rozkaz prozkoumat bývalou opevněnou základnu nepřítele, sundat z vrcholu Elbrusu černo-červené nacistické standarty a na jejich místo vztyčit státní vlajky SSSR. Vlajku nacistického Německa na nejvyšší bod Kavkazu umístili horští ostřelovači v průběhu operace Edelweis, jejímž cílem bylo dobytí Kavkazu a Zakavkazí. Jak je známo, hitlerovskému vojenskému vedení se nepovedlo uskutečnit tyto záměry.

Operaci odstranění z Elbrusu nacistické vlajky se zúčastnilo dvacet vojnů-alpinistů, mezi nimiž byla jedna žena jménem Lubov Karatajeva a horští průvodci - Svanové. I přes tvrdé časy, účastníci operace neztratili romantické nálady: Lubov Karatajeva a průzkumník Andrej Grjaznoje vymyslili a napsali vzkaz pro „doby budoucí“, vložili ho do prázdného granátu a schovali v horách.

Skupina alpinistů se dostala na vrchol Elbrusu, sundala nacistickou vlajku a na její místo vztyčila sovětskou. Mezi členy skupiny tohoto památného výstupu byli Alexandr Sidorenko, Beknu Chergiani, Nikolaj Husák, Vladimír Kudinov, kteří později dosáhli titulu zasloužilého mistra sportu. Člen skupiny Giorgi Sulakvelidze se stal později doktorem fyzikálně-matematických věd a vysokoškolským profesorem. Po mnoha letech se nyníjší předseda Českého krajanského spolku „Zlatá Praha“ Harold Šmalcel řízením osudu setkal s těmito lidmi.

V roce 1956 vedoucí Elbruské expedice Institutu aplikované geofyziky AN SSSR G. Sulakvelidze hledal mladé, zdravé,

⁵⁵ Chačapuri – pečená placka pokrytá nebo plněná sýrem, chinkali – vařená taštička plněná kořeněnou směsí masa

sportovně zdatné mladé specialisty pro práci v horách. Měli řešit sekundární problémy v návaznosti na raketovou techniku a jadernou energetiku. Nabídku zúčastnit se horské expedice dostal i čerstvý absolvent Fyzikální fakulty Tbiliské státní univerzity Harold Šmalcel.

-Pracovali jsme ve výšce 3200 m v zimě při teplotě až do -50°C , - vzpomíná on dnes. – V malém pokojíčku se tísnila laboratoř s dvěma infračervenými zařízeními pro pobřežní hlídku. Sloužily k pozorování průzračnosti atmosféry při různých povětrnostních podmínkách, které se potom vyhodnocovaly pro vypracování systémů navádění na cíl.

Někdy se stávalo, že se radiace na Elbrusu až stanásobně zvýšila. Bylo to v důsledku zkušebních atomových výbuchů na Nové Zemi. Pro mladé vědce to byla příležitost studovat proces šíření radioaktivního spadu, proto z těžkou měřicí aparaturou šli do hor.

Šmalcel byl mezi těmi, kdo pracoval na vývoji chemického náboje do střely rozhánějící bouřková mračna. Nejednou též létal do nich letadlem. Stávalo se, že se letadlo propadávalo do hlubokých vzdušných jam hlubokých až 600 m, přitom přístroje odskakovaly tak, že poškozovaly vnitřní obložení letadla IL-4. Nyní s úsměvem vzpomíná, jak jednou málem vypadnul z letadla, když kvůli požadavkům experimentu letadlo mělo otevřený příklop. Ale tehdy mu rozhodně nebylo do smíchu. Nepoužíval kyslíkovou masku ani tehdy, když pracoval v horách ve výšce více než sedm tisíc metrů. Možná, že to mu umožňovaly individuální schopnosti anebo jeho sportovní zocelení: hrál fotbal a vodní pólo, plaval, bruslil, lyžoval, byl horolezec.

G. Sulakvelidze byl výborným vedoucím, pomáhal při řešení úkolů a pronikal k samé podstatě problémů. I přestože neměl dobré zdraví a byl mnohem starší než členové týmu, vystupoval s nimi na vrcholy hor. Na základě úspěšných výsledků prací na Elbrusu byl zřízen Vysokohorský ústav a G. Sulakvelidze se stal jeho ředitelem. Když tento ústav přešel do kompetence Kabardino-Balkarii, G. Sulakvelidze předal svou funkci ředitele ústavu místním činitelům a

vrátil se do Tbilisi, kde se ujal vedení katedry experimentální meteorologie Tbiliské státní univerzity.

N. Husák byl zakladatelem první Horské záchranné služby na Kavkaze. Jedním z členů této služby se stal i H. Šmalcel. Tam se seznámil a spřátelil s V. Kudinovem. Nejednou tato služba zachraňovala jak neúspěšné turisty, tak i zkušené horolezce, kteří se dostali do nesnází.

V druhé polovině padesátých let bývalí účastníci vojenských událostí na Elbrusu a jejich mladší kolegové často nacházeli na ledovcích různé druhy zbraní, kulometry a tělesné pozůstatky lidí. O něco dřív v roce 1953 našli i ten granát s poselstvím pro příští generace.

G. Šmalcel dostal nedávno dopis od Iraklíia Kandareliho z města Gori, který se účastnil Druhé světové války a který dostal od Československa titul čestného občana. Kandareli je taky čestným občanem městyse Pschu v Horní Abcházii, který byl jako jediné území Gruzie okupováno za války Němci. Ve svém dopise I. Kandareli připomněl slova písně složené členy skupiny zúčastněných v událostech na Elbrusu v roce 1943. V. Tereňtjev složil hudbu písničky na slova A. Grjaznoje, L. Karatajeva, H. Persijanceva, A. Bagrova: „Pamatuješ na ten granát na tomto skalním hřebeni a poselství v něm pro dny budoucí...“

Tuto píseň, kterou měl H.Šmalcel tak rád, často zpíval Giorgi Sulakvelidze během práce na Elbrusu.

Mariana CHUBUA.

„ZLATÉ PRAZE“ JE 10 LET

Sice to není až tak velký, ale přece je to nějaký věk. Nebylo možné si nevšimnout činností, kterou za tuto dobu vyvinul Český krajanský spolek. Nejen Češi žijící v Gruzii se účastnili jeho různých akcí. Večery přátelství pořádaná spolkem posilují kulturní kontakty mezi Gruzii a Českem a umožňují hlubší porozumění významu vzájemné spolupráce. Aktivními členy spolku jsou vysoce kvalifikovaní odborníci žijící a působící v Gruzii, kam se jejich předkové dostali

řízením osudu a kde se oni narodili a vyrostli. Češi žijící v Gruzii se aktivně zúčastňují řešení problémů ve všech oblastech politického a ekonomického života země. Spolek aktivně spolupracuje s Kanceláří prezidenta Gruzie, s ministerstvy, státními a nestátními organizacemi, vědeckými a kulturními institucemi. Velkým přínosem pro činnost spolku je České velvyslanectví v Gruzii, které má intenzivní vztahy s gruzínskou diasporou v České republice.

Aktivita „Zlaté Prahy“ v oblasti propagandy českých dějin, působení předních českých veřejných činitelů a vědců a podpory kontaktů mezi českými a gruzínskými podnikateli vyvolávají zájem gruzínské veřejnosti. Velkou prací koná krajanský spolek v oblasti snižování jazykových bariér mezi národními menšinami Gruzie. Tomuto účelu slouží slovník nejvíce používaných gruzínských slov a jejich překladu do ázerbájdžánského, arménského a ruského jazyka. Toto dílo je pokračováním důležité spolupráce spolku v oblasti obrany práv národnostních menšin s Radou ombudsmana Gruzie. Je připravena k vydání brožura „Koncepce monitorování znečištění vod Černomořského a Kaspického povodí, v níž jsou diskutovány vědecké, technické a organizační problémy vytvoření účinné systémové ochrany vod od znečištění. Přitom to není jen jedna ojedinelá práce stvořená spolkem v oboru ekologie.

Prezident Českého krajanského spolku v Gruzii Harold Šmalcel na jubilejní oslavě seznámil přítomné s dějinami spolku fungujícího od května 1996. Za deset let bylo toho uděláno hodně. Ale jak zaznělo v příspěvcích řečníků, hodně ještě zůstává uskutečnit. K 10. výročí „Zlaté Prahy“ byl vydán Sborník článků o činnosti spolku v Gruzii. Perfektně udělaná kniha vypravuje o přátelství a spolupráci Čechů žijících v Gruzii s obyvateli této země, která po dosažení nezávislosti jde cestou demokratizace společnosti. Tuto nelehkou cestu Česko už má za sebou, takže se máme z čeho poučit a co i převzít. Dokumentární filmy o Česku promítané účastníkům tohoto setkání, přesvědčivě ukázaly, že se tato země stala přitažlivou pro turisty a že se máme od Pražanů učit, jak třeba milovat historické památky své země a starat se o jejich zachování.

Každý kamen v Gruzii dýchá dějinami, její starobylost a unikátní kulturou. Proto naše země může plným právem intenzivně rozvíjet turistický ruch. Ale především je třeba vyřešit některé problémy. Spolek „Zlatá Praha“ je připraven s tím pomoci. Asi právě toto měl Harold Šmalcel na mysli, když řekl: „Čeká na nás mnoho zajímavých věcí“.

Džilda IVANIŠVILI

IVAN PŘIBYL PŘIJEL⁵⁶ DO GRUZIE A ZŮSTAL TU NAVŽDY...

Uběhlo už skoro dvě stě let, ale potomci stále s hlubokou vděčností vzpomínají na Ivana Příbyla (1781-1866). S jeho jménem jsou spojeny takové objekty a činy jako Tbiliská vojenská polní nemocnice, kliniky a lékárny evropského typu, použití narkózy, zavedení homeopatie do lékařské praxe v době, když ještě ve mnoha státech Evropy Hahnemannovo učení nebylo osvojeno. A nejenom to: nařídil začít s výzkumem léčivých účinků minerální vody v lázních Bordžomi, Abastumani, Achtales apod.

Ivan Příbyl se narodil a vyrostl v Evropě a nabyl vynikající lékařské vzdělání na vídeňské a pražské univerzitách. Ovládal mnoho cizích řečí – byl polyglotem. Když dostal povolení k pobytu v Rusku, často navštěvoval Kavkaz a jezdil i do Gruzie.

Náměstek ruského cara na Kavkazu a jemu blízcí lidé často vyhledávali Ivana Příbyla kvůli léčení svých zdravotních potíží. I. Příbyl byl úředně poslán do Pjatigorska, aby prozkoumal léčivé účinky minerálních vod a jejich využití v léčebné praxi. Svůj úkol splnil tak dokonale, že byl jmenován mnohostranným oborovým specialistou s rozsáhlou působností prakticky ve všech oblastech medicíny. Zavedl nové metody léčení takových nebezpečných infekčních chorob jako mor, neštovice a malárie. Za své značné úspěchy v léčení těchto chorob dostal od cara vysoké vyznamenání. Povídal se, že byl velmi obětavý a pomoc nemocným pokládal za

⁵⁶ V originále hra slov – Příbyl přibyl

svou prioritu. Dokonce i v den své svatby s krásnou Kateřinou Charašvili pocházející z významného šlechtického rodu, když se doslechl, že někde vypukla epidemie neštovic, bez váhání odjel na místo, kde se to stalo.

V roce 1822 I. Příbyl byl jmenován primářem Tbiliské vojenské nemocnice. Za jeho působení vznikla vzorová klinika, která se stala školou pro celou plejádu výborných lékařů. Díky I. Příbylovi byla ve Tbilisi vybudována lékárna, jejíž prvním vedoucím byl známý lékař, chemik a biolog Winnes, který vytvořil novou metodiku léčení infekčních nemocí, zejména moru. Nebyla to náhoda, že jména Příbyl a Winnes se velmi často vyskytují společně – byli nejen kolegové, ale lidmi stejně smýšlejícími, kteří dělali maximum pro to, aby se zdravotní péče stala dostupnou všem společenským vrstvám. Byl obklopen celou kohortou gruzínských lékařů, absolventů univerzity v Peterburgu. Mezi nimi byl taky i Sardion Alexi-Meschešvili, vedoucí výzkumu achalinského bahna, které bylo velmi účinným při léčení různých chorob. S. Alexi-Meschišvili byl znám nejen jako výborný lékař, ale i jako vynikající překladatel cizí vědecké a krásné literatury.

V roce 1849 Ivan Příbyl rezignoval na funkci ze zdravotních důvodů, ale pokračoval ve své činnosti spojené s rozvojem medicíny. Jako velmi zkušený lékař perfektně seznámený se specifickými chorobami regionu byl členem doprovodu Jeho císařské milosti během jeho cestování po Kavkazu. Měl svůj velký sen – chtěl, aby v Gruzii vzniklo centrum evropské medicíny. Vybudování Kavkazské lékařské společnosti, jejíž členem zůstal až do konce svého života, bylo krokem k uskutečnění této jeho ideje.

Ivan Příbyl, významný vědec a věhlasný lékař zemřel ve Tbilisi ve věku 85. let. Jeho činnost dosud vyvolává pozornost našich současníků, zejména těch, kteří studují dějiny medicíny. Patří k nim, například, známý doktor lékařských věd, profesor katedry všeobecné chirurgie Tbiliské státní lékařské univerzity Guram Mgaloblišvili, jehož práce jsou význačným přínosem pro studium díla I. Příbyla.

Profesor Ramaz Šengelia, vedoucí oboru dějin lékařství a bioetiky, podotknul, že doba, v níž žil a tvořil I. Příbyl, byla nelehká. Byl to

začátek XIX. Století, když Gruzie ztratila svou nezávislost a fakticky se stala gubernií Ruského impéria. Do Gruzie odtud začalo být posíláno mnoho carských úředníků a taky i lidí do vyhnanství. Právě v tuto dobu úředně přijíždí i skvělý Ivan Příbyl, který si díky tomu, že byl polyglot, mohl zvolit pobyt kdekoli v Rusku nebo v Evropě. Ale Gruzie mu učarovala, zůstal tam navždy. Proto R. Šengelia se domnívá, že je na čase, aby jedna z ulic Starého Tbilisi byla pojmenována po Příbylovi.

Ivan Příbyl měl početnou rodinu – tři syny a tři dcery a mnohočetné potomstvo. Všichni dostali velmi dobré vzdělání v Peterburgu a Moskvě a v souladu s rodinnou tradicí se z nich stali úspěšní odborníci – lékaři, právníci a inženýři. Většina z nich se trvale usadila na Kavkaze, zejména v Gruzii. Syn Jakob následoval příkladu otce a stal se lékařem. Syn Mikuláš, absolvent Moskevské univerzity, nastoupil do Kanceláře carského náměstka, se dopracoval vysokých funkcí, byl členem Rady náměstka jeho Veličenstva na Kavkaze, dostal mnoho vyznamenání a řádů. Dcera Luiza se provdala za Konstantina Orlovského, Poláka, který odjel z Polska v dvacátých letech XIX. Století. Svou kariéru započal v Kanceláři gubernátora Besarábie a od roku 1834 pokračoval ve své činnosti v Gruzii. Postupně dosahoval různých vysokých postů až skončil v roce 1860 jako gubernátor Tifliské gubernie. Tuto funkci zastával až do svého skonu v roce 1876. Rodina Orlovských měla deset dětí. Tři ze synů dostali své vzdělání v Peterburgu: jeden se stal důstojníkem, dva právníky, tři absolvovali Vysokou školu dopravní. Dva synové v dalším pokolení si zvolili profesi lékařskou – Mikuláš se stal chirurgem, Evžen Gorbovský, syn Julie Orlovské, byl ve Tbilisi velmi uznávaným očním lékařem.

Jeden z potomků I. Příbyla, známá odbornice na západoevropskou filologii, profesor Tbiliské státní univerzity Natálie Orlovskaja vyprávěla se svým osobitým humorem o svých předcích.

-Strýc Míša skvěle balil kufry, víc nic o něm není známo. Strýc Mikuláš s klidem řekl svému synovi, že ani tři sta padesát vlaštovek jaro nedělají. Můj dědeček Valerián studoval (světe diy se!) právo spolu s budoucím známým ruským skladatelem P. I. Čajkovským.

Jednou vyprávěl tuto veselou příhodu: můj dědeček měl bídný hudební sluch a jednou na otázku Čajkovského, jaká hudba se mu líbí, zazpíval árii z opery Evžen Oněgin takovým způsobem, že ohromený skladatel se zmohl jen na to, že odpověděl zpěvem cikánských romancí. Další veselá příhoda, která se uchovala jako rodinná anekdota, byla spojena se synovcem dědy Josefem. Oba pracovali v Gandže⁵⁷. Josef, mladý úředník pověřený zvláštními úkoly, chtěl se ve Tbilisi trochu pobavit, proto požádal děda chystajícího se na cestu do Tbilisi, poslat mu odtud telegram, že babička onemocněla. Telegram měl ukázat gubernátorovi a požádat ho o dvoutýdenní dovolenou. Dostal veršovaný telegram:

Jako horka sirna koupel
Jako vlna bourliveho more
Tak tva stara baba Anna
Zdravim a silou plna.

Josef dostav telegram zuřil, ale když večer hrál v klubu karty, přečetl telegram společnosti. Všechny to pobavilo, ale nejvíc samotného gubernátora. Ten dal Jozefovi dovolenou, aby „léčil“ svou zdravou babičku Annu.

Natálie Orlovskaja taky sdělila, že se nedávno objevil další Příbylův potomek, který bydlí v Moskvě a který vlastní rodinné album fotografií svých předků a osvědčení o šlechtickém původu.

Na jubilejní oslavě I. Příbyla vystoupil s proslovem český velvyslanec v Gruzii Ivan Jestřáb, který podotknul, že jména takových lidí je třeba pečlivě uchovávat, protože právě toto je spolehlivým mostem mezi minulostí a současností. Slavnostní večer byl uspořádán na podnět Českého krajanského spolku v Gruzii a Abchazského centra duchovní kultury.

Džilda IVANIŠVILI

⁵⁷ Viz poznámku 13

IVAN PŘIBYL – PŘEDSTAVENÝ NEMOCNICE

- Gruzii ještě čeká určit úlohu a místo národnostních menšin ve struktuře gruzínské státnosti a kulturního prostoru – poznamenala vedoucí střediska kulturních vztahů „Kavkazský dům“ Naira Gelašvili na vzpomínkovém večeru, věnovaném památce etnického Čecha Ivana Antonoviče Příbyla, zakladatele vědy o lázeňství v Gruzii.

V rámci projektu „Kalendář kultury“ „Kavkazského domu“ bylo spolu s českým krajanským spolkem „Zlatá Praha“ oslaveno 250. výročí narození I. Příbyla. O jeho životopise vyprávěl profesor Tbiliské státní lékařské univerzity Guram Mgaloblišvili.

I. Příbyl se narodil v Čechách. Vzdělání získal v Praze a Vídni. Po příjezdu do Ruska vstoupil do vojenské služby a po získání funkce náčelníka Tiflisské vojenské nemocnice spojil celý svůj život s Gruzii, kde se zabýval nejen vojenskou medicínou. Díky jeho úsilí bylo v Tiflise otevřeno léčebné lůžkové oddělení evropského typu.

I. Příbyl studoval balneoklimatické bohatství Východní Gruzie. Zabýval se otázkami lázeňství, klimatoterapie, vychoval plejádu gruzínských balneoklimatologů. Stál u zdrojů vznikající chirurgické, interní a infekční kliniky, zorganizoval zdravotnickou školu a školu zdravotních sester, založil Kavkazskou lékařskou společnost.

Gruzie byla druhou vlastí Ivana Antonoviče. Oženil se Jekaterinou Karašvili. Naučil se gruzínsky. Stal se přítelem rodin Orbeliani a Čavčavadze. Podle některých svědectví léčil od malárie A. S. Gribojedova. Stal se osobním lékařem carské rodiny v Gruzii. Za zásluhy byl poctěn neobyčejným vyznamenáním – briliantovým prstenem z ruky ruského imperátora.

Praprapnučka Ivana Antonoviče Natalie Konstantinovna Orlovská, profesor Tbiliské státní univerzity I. Džavachišvili na večeru vyprávěla o životě přímých potomků I. Příbyla.

Vedoucí českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“ Harold Šmalcel předal hostům večera pozdravy od mimořádného a zplnomocněného velvyslance České republiky Ivana Jestřába a taktéž povyprávěl o Češích, jejichž jména jsou neoddelitelnou částí

gruzínské kultury, o Josefu Navrátilovi alias Ratilovi, jak ho v Gruzii nazvali, sběrateli gruzínských lidových písní, Jaroslavu Svatošovi řediteli ženského tiflisského gymnázia, iniciátoru hnutí „Sokol“ („Ševardeni“) v Gruzii, Petru Šmalcelovi staviteli železničních mostů a tunelů, Nikolaji Šmalcelovi hydroenergetiku a operní pěvkyni Gertrudě Šmalcel...

Před týdnem nastoupila do úřadu konzula České republiky v Gruzii Dana Denková. V jejím vystoupení na večeru zazněla slova poděkování na adresu lidí, kteří si uchovali památku o dobrých skutcích jejich krajanů, jejichž jména pro sebe v Gruzii objevuje.

Marianna CHUBUA

„I KDYŽ JE TO TADY TĚŽKÉ ODJET ZE TBILISI MNE NIKAM NETÁHNE.“

Harold Šmalcel

Byli jste někdy v Praze? Úzké uličky, domy , takové čisté a opečované, jako by vypadly z obrázku, unikátní architektura, překrásné zámky – to vše dává pocítit středověkou Evropu. Z celého světa přijíždí do Čech tisíce lidí aby vychutnali její krásu a navždy si ji zapamatovali.

Na jedné z takových ulic tisíce kilometrů od vlasti předků žije v třetím pokolení gruzínský Čech Harold Šmalcel. Pro něho je Tbilisi rodné a milované město. Začátkem devadesátých let vláda České republiky vypracovala program pomoci pro přesídlení Čechů ze zemí s obtížnou ekonomickou situací (týkalo se to bývalého SSSR a Rumunska). Z Gruzie tehdy odjeli pouze jednotlivci.

„Já neteskním po své historické vlasti, v Gruzii se mi líbí. Měl jsem ovšem možnost odjet do Čech nebo někam jinam, ale zůstal jsem. Tady jsou moje kořeny. Ze Tbilisi mne nikam netáhne, i když je to tady těžké.“ – povídá Šmalcel.

V domě postaveném ještě jeho dědečkem Petrem Šmalcelem je nyní i kancelář Českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“. Spolek vznikl na doporučení tehdejších prvních náměstků ministra zahraničních věcí Gruzie Michaila Ukleba a České republiky

Alexandra Vondry a byl zaregistrován Ministerstvem spravedlnosti Gruzie 16. května 1996.

Spolek sdružuje více než sto členů, z nichž více než polovina jsou potomky těch Čechů, kteří se do Gruzie dostali jako odborníci koncem 19. a začátkem 20. století. Ostatní členové jsou převážně Gruzíni a zástupci jiných národů, přátelé a kolegové a lidé zajímající se o Českou republiku. Prezident krajanského spolku Harold Šmalcel je fyzik, odborník na stavbu přístrojů pro analýzy, kandidát chemických věd.

ČESKÁ RODINA V GRUZII

„Můj dědeček Petr Šmalcel se narodil v nevelkém městečku Předhradí. Absolvoval v Praze školu připravující odborníky železničního stavitelství a začal pracovat jako námezdní dělník v Íránu,“ vypráví Harold. V období Rakouskouherské říše se vzdělávání rychle rozvíjelo, ale mladí odborníci neměli kde pracovat, proto mnozí Češi odjížděli pracovat do ciziny.

„V roce 1898 dědeček přijel do Gruzie na stavbu železnice Tiflis – Kare. Ve Tbilisi měl známého Čecha a na nedlouho se u něj zastavil a současně se zamiloval do hlučného mnohonárodnostního města a mladé Češky Antoníny-Kristýny z Brna, která právě byla na návštěvě u svého strýce,“ pokračuje ve vyprávění Harold. „Brzy se vzali a odjeli spolu na Kamčatku. Petr tam měl postavit budovu rozhlasové stanice první v Rusku, spojující Sankt-Peterburg s Petropavlovskem Kamčatským. Dědeček pak spolupracoval na stavbě tunelu na Východočínské železnici v oblasti Bajkalu. Tam se taky narodil můj otec. Odtud rodina v zimě přijela na saních přes Bajkal do Gruzie. Táhlo je do slunečného a pohostinného Tbilisi, kde je čekal strýc.

Nedaleko katolického kostela svatého Petra a Pavla na Nikolajevské ulici (nyní Džavachišvili) Šmalcelovi získali parcelu a postavili dům. Petr dostal místo podle specializace – stavěl domy, mosty, tunely ve Tbilisi a po celé trase železnice. Byl velmi erudovaný, znal několik evropských jazyků: český, srbochorvatský,

německý, francouzský, italský. Naučil se perštinu, ruštinu a naučil se mluvit gruzínsky.

Rodina rostla a zbývajících pět dětí Šmalcevů se narodilo ve hlavním městě Gruzie. Výchovou se nejvíce zabývala Antonína, protože Petr byl často na cestách. Ona znala velmi mnoho českých písní, zpívala je dětem a vnukům, učila je češtinu a i jiné jazyky. Rodiče byli pyšní na úspěchy svých dětí. Starší syn Nikolaj, otec Harolda, byl známým inženýrem hydrotechnikem. Vedl práce při modelování hydrotechnických procesů prakticky u všech hydroelektráren v Gruzii.

„Otec dlouho pracoval v Suchumi, byl vedoucím povodí Abcházie, to znamená, že vedl pozorování všech řek i moře“, vypráví Harold.

Sestra Nikolaje Gertruda byla sólistkou Tbiliského divadla opery a baletu, často pohostinsky vystupovala, zpívala hlavní role v operách „Piková dáma“, „Tosca“, „Sedlák kavalír“, „Evžen Oněgin“ a jiných.

„Teta nikdy nepřemýšlela o operní kariéře a dokonce ani neměla střední hudební vzdělání“, - vypráví Šmalcel. – „Po ukončení všeobecně vzdělávací školy pracovala jako technik v Hydroenergoprojektu. Jednou šla spolu s kamarádkou do konzervatoře – podpořit ji při zkouškách. Vznikla taková situace, že teta zpívala. Známy pedagog profesor Jevgenij Alexejevič Vronský vysoko ocenil její hlas a navrhl jí vstoupit na konzervatoř bez zkoušek. Ona to odmítala, že se nechystala stát se zpěvačkou, že nemá jakékoliv hudební vzdělání. Tetu ale přemluvili a ona se stala studentkou 1. ročníku a tak celý svůj život svázala s operou.“ Po zásluhách byl ohodnocen její přínos do operního umění, byl jí udělen titul zasloužené umělkyně Gruzie a uděleno nemálo vyznamenání. Do konce života si Gertruda Petrovna pamatovala pestré kytice květů a objetí přátel a kolegů.

„Dobře si pamatuji dědečka a babičku“ – pokračuje Harold – „Byli to velmi vážení lidé. V domě stále byli přátelé a známí. Často přicházeli nedaleko bydlící Ivan Sokol, založivší ve Tbilisi první výrobu dechových nástrojů, Jaroslav Svatoš, organizátor filiálky ve

Tbilisi v Čechách populární sportovní organizace „Sokol“, nyní nazývané „Ševardeni“.

Rodina dodržovala české tradice. Zvlášť důležité byly vánoční stromečky a obědy. Všichni se shromáždili za velkým stolem s dědečkem v čele. Povinně četli modlitbu. Hlavní jídlo byl kapr, protože podle starého zvyku na českém vánočním stole maso nemá být.

„V mládí jsem hrál vodní pólo, dobře jsem plaval, měl jsem rád moře. Málem jsem se stal ponorkářem. Do naší školy přijel verbíř mladý důstojník, představitel Bakinské vojenské námořní školy. Hledal silné sportovně založené mládence. Prošel jsem komisí vojenského velitelství a byl jsem připraven sloužit u námořnictva. Kamarádi mne ale umluvili předat dokumenty na fyzikální fakultu Tbiliské státní univerzity“ – Harold nikdy nelitoval, že to tak udělal, protože jeho život v budoucnu byl stejně svázán s mořem. Pracoval jako odborník na řízení reaktorů na všech typech atomových ponorek.

Po absolvování univerzity Harold dostal umístěnku do Moskevského institutu aplikované geofyziky. V podhůří Elbrusu byla vědecká základna tohoto institutu. Tam se Harold seznámil s Nikolajem Husákem, taktéž Čechem, který tam organizoval první v SSSR horskou záchrannou službu a zařadil do ní i Harolda.

„Jednou v zimě Michail Chergiani, nazývaný 'tygr skal', a jeho parťák Leonid Čartolani se rozhodli pro zimní výstup na Elbrus. Nikolaj Husák je upozornil na nebezpečí spojené s takovým výstupem, ale Svanové⁵⁸ neposlechli, dokonce si ani válenky a mačky⁵⁹ neobuli. V noci jsme měli na horské službě poplach. Foukal strašný vítr, mráz byl pod čtyřicet stupňů. Horolezce jsme museli

⁵⁸ Svanové jsou jihokavkazský národ a jsou etnickou podskupinou kartvelské jazykové skupiny. Žijí ve Svanetii, což je region v Gruzii. Svanská příjmení končí –ani.

⁵⁹ Mačky, horolezecké mačky nebo také stoupací železa patří k horolezecké výbavě pro pohyb v ledovém a sněhovém terénu. Jsou tvořeny rámem se sadou hrotů, který se připevňuje na obuv. Název pochází ze slovenského názvu kočky.

spouštět, protože jim omrzli nohy. Chergiani amputovali palce na obou nohách, ale on nehledě na to později absolvoval úspěšné výstupy uchvacující celý svět“ – vzpomíná Šmalcel.

Po několikaletém zaměstnání v Moskvě a v oblasti Elbrusu se Harold vrátil do Tbilisi, kde byl zaměstnán ve vědeckovýrobním sdružení „Analitpribor“, které bylo vedoucí organizací ve výrobě celé řady přístrojů, majících použití ve vojenskoprůmyslovém komplexu. Šmalcel jako vývojář přístrojů musel jít na mnoho ponorek, pracovat na atomových ledoborcích brázdících moře Severního ledového oceánu.

„Jedna z nejživějších vzpomínek je vzpomínka na fyzické pocity, které jsem vnímal při přeplutí naší lodi z klidného Avačinského zálivu na Kamčatce na velké tichooceánské vlny.“

Cestoval Harold skutečně hodně. Jenom v Leningradě podle svých výpočtů byl více než dvěstěpadesátkrát. A tam, v Technologickém institutu, zahájil dálkové studium aspirantury, získal titul kandidáta věd a hodnost samostatného vědeckého pracovníka. Ale Tbilisi stále zůstávalo jeho rodným městem a všechny cesty ho tam přiváděly.

Harold je aktivní a společenský člověk, má mnoho přátel a známých. Život, má za to, má být dynamický. Proto už více než deset let vede bohatý společenský život, spojený s aktivitami krajanského spolku „Zlatá Praha“. Spolek dělá velkou práci při propagandě českého jazyka, kultury, české historie, vysvětluje činnost význačných českých veřejných činitelů a vědců, vede informační podporu českých a gruzínských podnikatelů a spolupůsobí na upevnění kulturních styků mezi Českou republikou a Gruzii.

Nedávno, poprvé v Gruzii, byl krajanským spolkem s využitím počítačové technologie vydán slovník nejrozšířenějších gruzínských slov s překladem do ázerbájdžánštiny, arménštiny a ruštiny. Slovník pomáhá rychleji a efektivněji studovat státní jazyk za účelem integrace do občanské společnosti. Autor slovníku – Harold Šmalcel.

On též přednáší češtinu. Jeho žáci jsou ti, kteří mají poměr k České republice, nebo se tam chystají studovat nebo pracovat.

SLAVNÍ ČEŠI

Mezi Gruzii a Českou republikou se v oblasti vědy, kultury a sportu složily pevné vazby. Veřejný činitel a pedagog Jaroslav Svatoš pozval do Gruzie z Pražského sportovního sdružení Sokol učitele gymnastiky, kteří v Tiflise organizovali sportovní sekci vedenou Antonem Lukešem. Gymnasté tifliského „Ševardeni“ včetně legendárního Georgije Egnatašvili se stali vítězi a nositeli medailí na turnajích v gymnastice v Praze, které se přirovnávají k mistrovství světa v gymnastice. Díky význačným úspěchům sportovce z Gruzie nazvali „sokoly z břehů „Kury“.

Josef Brouček – návrhář, navrhl interiér operního divadla Z. Paliašvili a divadla Š. Rustaveli, foyer bývalého kina „Amirani“ na třídě D. Agmašenebeli, byl zaměstnancem prvního konzulátu Československa v Gruzii.

Lékař Ivan Příbyl postavil na vědecký základ práci Bordžomských lázní, ve Tbilisi zorganizoval vojenskou nemocnici a stal se primářem. Jako léčící lékař měl blízko k rodině Čavčavadze, léčil Gribojedova, kterého trápily záchvaty zimnice. V roce 1837 doprovázel Nikolaje I na jeho cestě po Gruzii a byl jím odměněn brilantovým prstenem s monogramem imperátora.

Hudebník, dirigent a skladatel Josef Navrátil (v Gruzii známý jako Ratil) spolu s Lado Agniašvili zorganizoval ve Tbilisi první gruzínský lidový sbor, stal se jeho uměleckým vedoucím a sběratelem lidových písní. Čtyři roky byl vedoucím sólistou Tbiliského divadla opery a baletu a pak navždy zůstal v Gruzii, okouzlený naší zemí, gruzínskou vřelostí, pohostinstvím, tradicemi a hlavně gruzínským polyfonním zpěvem. Ze 72 let svého života Josef Ratil zasvětil 32 let obnově gruzínské kultury. Proto jeho vnuci a pravnucci navždy spojili svůj osud s Gruzii. Oni i teď žijí ve Tbilisi. Ve filmových ateliérech Gruziafilm byl natočen plnometrážní film „Děkujeme, Ratile“.

Česko zůstane záhadou dokonce i pro ty, kteří v té zemi byli několikrát: revoluce zde byla sametová, rozdělení se Slovenskem mírumilovné, hospodářský růst je intenzivní a stabilní. Proč Češi,

kteří přijeli do Gruzie byli tak úspěšní ve svém počínání? Harold Šmalcel na tuto otázku odpovídá: „Důvod je asi ve zvláštnosti české národní povahy. Nejprve všechno promyslíme, projednáme a připravíme se a teprve potom jednáme!“

*Nazi Žoržoliani
studentka pátého ročníku
fakulty žurnalistiky
Sankt-Peterburgské státní univerzity*

STUDIUM ČESKÉHO JAZYKA

Vyučování češtiny v českém krajanském spolku začalo v roce 1997.

Objem vědomostí, které posluchači získají, odpovídá 1-2 letům studia.

Vyučování probíhá po sobotách od 16 hod. a trvá až dvě hodiny. V průběhu všech let nedošlo k vynechání vyučování. Výuka je bezplatná.

Stálým učitelem je prezident krajanského spolku Harold Šmalcel. V počátcích vyučování několik lekcí vedl známý kartvelolog Václav Černý a spolupracovník Mise OBSE v Gruzii Miroslav Vymětal.

Výuka je zajištěna všemi potřebnými pomůckami. Část pomůcek zaslalo MZV České republiky, druhou část odtud přivezl Harold Šmalcel jako dar MZV. Velké množství literatury zakoupil v Praze a jiných městech. Kromě učebnic má spolek české videofilmy, díla českých spisovatelů, příručky, slovníky aj. V poslední době velkou pomoc poskytuje internet. S internetem se rozšířily i možnosti využití nových didaktických pomůcek: videokurzy, různé učebnice, on-line slovníky a překladače, paralelní texty a mnoho jiného.

Sobotní vyučování je organizované. V průběhu celého vyučování posluchači opakují probraný materiál a seznamují se s novým. K osvojení hudby českého jazyka slouží poslech audiozáznamů, českých lidových písní. Posluchači se seznamují s krásami české architektury, zámky, historií Čech, legendami aj.

Během let vyučování se vytvořila určitá metodika přednášení, která vyhovuje výuce jazyka v prostředí jiného jazyka. V počátcích a v průběhu celé výuky se předkládá posluchačům poslechnout audiomateriál a české písně. Velká pozornost se věnuje osvojení fonetiky, výslovnosti, melodii věty. Pak posluchači studují jazyk podle témat. Věnuje se čas překladům z češtiny a do češtiny. Posluchači čtou, překládají a vyprávějí nevelké texty v češtině. Ke zvětšení aktivní slovní zásoby se učí slova podle frekvenčního slovníku českého jazyka. Je to velmi efektivní způsob rozšíření slovní zásoby. Posluchači, kteří nemají počítač, dostávají rozložené učebnice gramatiky, cvičebnic a jiných materiálů.

Popsanou metodiku lze popsat následujícím způsobem: posluchači šířeji studují fonetiku českého jazyka, výslovnost slov a vět, učí se vyprávět texty. Získávají základy gramatiky, učí se používat slovník a překlad, učí se stavbu českých vět podle čítanky a tématických textů, doplňují slovní zásobu nejčastěji užívaných slov podle frekvenčního slovníku českého jazyka. Zajišťuje se tak osvojení nejčastěji používaných v češtině slov, převzatých jak ze společenských, tak i politických, právnických a běžných textů.

Je třeba poznamenat, že takový postup je oprávněný. Posluchači, kteří odjeli do České republiky jsou svými novými učiteli příznivě hodnoceni.

V průběhu minulých let školu českého jazyka navštěvovaly stovky posluchačů. Mezi nimi jsou doktorandi Karlovy univerzity a i jiných vysokých škol, magistři, bakaláři, spolupracovníci firem, podnikatelé, rodiny, které se přestěhovaly do České republiky, zájemci o český jazyk a další.

Harold Šmalcel

ROZHOVOR S KONZULKOU ČESKÉ REPUBLIKY V GRUZII OLGOU HORÁKOVOU

Jaké jsou funkce konzula?

První a nejdůležitější je výdej víz. K povinnostem též patří poskytovat pomoc občanům České republiky, kteří žijí v Gruzii,

Arménii, Ázerbájdžánu. Například jestli někoho okradou, může se obrátit na konzula, který se spojí s příbuznými poškozeného, ti se za něj zaručí, dají záruky, pošlou peníze, aby mohl jet domů. Jestli se přihodí neštěstí, například člověk se dostane do nemocnice, konzul řeší organizační otázky, spojuje se s pojišťovnami, řeší otázky příjmu do nemocnice. Naštěstí v našem konzulátu se nic takového nestalo.

Jaká je dynamika turistické výměny mezi Českou republikou a Gruzii?

Přesná čísla neznám, ale při vrcholící turistické sezóně o vízum žádá asi 40 osob denně. Za týden to bývá 150 – 200 osob, většina z Gruzie. Ne všichni žádající vízum dostanou. Z České republiky do Gruzie jedou nemnozí, převážně mládež s přáním prohlédnout si Gruzii.

Jak sem může rozvíjet kulturní spolupráce mezi dvěma zeměmi?

Vláda České republiky v tomto směru hodně dělá, uvolňuje prostředky pro kulturní výměnu a spolupráci. Pod záštitou velvyslanectví probíhají různé výstavy, koncerty a jiné akce. Máme hodně plánů do budoucnosti, ale máme málo lidí pro organizaci. Například velvyslanectví Francie má mnoho spolupracovníků, kteří mají určitou specializaci, já jsem sama jak na konzulskou službu, tak i na sdělovací prostředky a kulturu.

Jak plánujete vybudovat vztah s médii?

Jsem ráda kontaktům s tiskem, mám s ním dobrý vztah. Sama jsem svého času pracovala v novinách, takže to prostředí znám z první ruky.

Tradičně se právě konzulární služba zabývá krajany. Jak se chystáte navázat styky s českým krajanským spolkem „Zlatá Praha“?

Velvyslanectví přiděluje finanční prostředky na tyto účely, takže peníze máme. Už jsem se zúčastnila akce organizované krajanským spolkem v literárním muzeu G. Leonidze.

Na vaší prezentaci na velvyslanectví jste uvedla, že v Gruzii nejste poprvé. Kdy jste tu byla o co jste si prohlédla?

Na pozvání přátel jsem v Gruzii byla s bratrem v roce 1990. Tehdy jsem ještě navštěvovala střední školu. Podařilo se nám prohlédnout celou Gruzii, včetně Batumi a Kobuleti. Všechno se nám líbilo a bylo to velmi zajímavé. Pamatuji si park Vake, byl velmi hezký, a pamatuji si trolejbusy na třídě Čavčavadze. Byli jsme zde ve dnech velmi obtížných pro Gruzii, právě po událostech 9. dubna. Je nám to známé, u nás podobné události probíhaly v roce 1989.

Odkud jste, kdo jsou vaši rodiče? Kde jste studovala a jak jste se dostala k diplomacii?

Narodila jsem se v Ostravě, to je ve střední⁶⁰ Moravě. Nejprve jsem studovala na ekonomické fakultě Ostravské univerzity, pak jsem vstoupila na žurnalistiku, ale to už bylo v Praze. Zabývala jsem se překlady z angličtiny do češtiny. Zajímala jsem se historií, pracovala v novinách v mezinárodním oddělení.

Pak jsem podala žádost na MZV. Tam je vždy velký konkurz, ne všichni uspějí, ale měla jsem štěstí. Měla jsem stáž v Rusku, Anglii, a Tunisu. Pomáhala jsem na velvyslanectví, seznámila jsem se s konzulární problematikou. Služebně jsem jezdila do konzulárních oddělení Taškentu a Kyjeva.

Co ve vašem životě znamená rodina?

Rodina – to je pro mne všechno. Mám velmi dobrého manžela. Dceři je teď dva a půl roku. To je takový zajímavý věk! Od toho dne, kdy se narodila, se nedíváme na televizor. Když je dítě není třeba televizor. Kdybych tady s sebou neměla rodinu, kdyby zůstali v České republice, nikdy bych sem nejela. Nemohu si sebe představit bez rodiny.

Besedu vedla Anna ČLIKADZE

**„GRUZÍNSKOU KUCHYNI ZA HRANICEMI GRUZIE
PŘEDVÉST NELZE“**

Ivan JESTŘÁB

⁶⁰ (sic!)

- Jestli nemáte námítky budeme besedovat v pokoji Ratilů – navrhuje mimořádný a zplnomocněný velvyslanec České republiky v Gruzii Ivan Jestřáb.

Vycházíme z kanceláře velvyslance a sestupujeme z třetího podlaží budovy velvyslanectví na první podlaží.

...Česká republika je jedna z mála zemí světa, která budovu svého diplomatického představitele ve Tbilisi postavila „z gruntu“, tj. od první do poslední cihly.

Pamatuji si, jak jsem se v roce 2003 či 2004 zúčastnil slavnostního pokládání základního kamene budoucího velvyslanectví. Bylo hodně hostů, slavnostní řeči, přípitky...

Shromážděné představitele diplomatického sboru Richarda Milese (USA), Vladimíra Čchikvišvili (Rusko), Constantine Garbu (Rumunsko) a další srdečně pozdravil tehdejší velvyslanec ČR v Gruzii Jiří Nekvasil. I s největší fantazií bylo těžké si představit, že na prázdném prostranství, kde probíhala slavnost, brzy vyroste elegantní dvoupatrová budova, ve které se teď s pochopitelným zájmem rozhlížím.

Scházíme do přízemí velvyslanectví. Malý útulný pokoj s vkusně sladěnými dřevěnými lavicemi, určenými pro různé slavnostní akce a přijímání hostů. U protější stěny pianino známé německé firmy „Smit&Wegener“. Nad pianinem portréty tří představitelů rodiny Ratilů: Josefa Ratila (Navrátila), sólisty Pražského a Helsinského divadla opery, koncertního mistra, pedagoga, sběratele gruzínských lidových písní, dirigenta a skladatele, jeho manželky Marie Vjačeslavovny a dcery Mery.

- Tento hudební nástroj má neobyčejný a zajímavý osud – vypráví Ivan Jestřáb. – Patřil rodině Ratilů. Muzicíroval na něm Josef Ratil i jeho dcera Mery. Mery se nevdala a před smrtí odkázala svým dědicům udržovat pianino v pořádku a slíbila, že se někdy bude vracet a hrát na něm.

- Po mnoha letech se Ratilovi potomci rozhodli prodat pianino - pokračuje ve vyprávění pan Jestřáb. – Naše velvyslanectví ho koupilo, dalo zrestaurovat, zaplatilo naladění a teď stojí na čestném

místě v přijímacím salonu. A důvěrně vám řeknu, že spolupracovníci velvyslanectví mi nejednou vyprávěli, že po nocích slyšeli melodie hrané na tom nástroji. Jsou přesvědčeni, že to Mery Ratil přichází navštívit oblíbené pianino.

Se zvláštní úctou Ivan Jestřáb vypráví novináři o historii nevelké, ale vlivné české diaspory v Gruzii. Jmenuje doktora medicíny a chirurgie, zakladatele první Tifliské vojenské nemocnice Ivana Příbyla, umělce dekorátéra Tbiliského operního divadla France Nováka, početné představitele slavné dynastie Šmalcelů... Mezi jiným, dnešní den je v historii česko-gruzínských vztahů stejně důležitý, jako den včerejší.

- Jak byste, pane velvyslanče, zhodnotil současný stav politických a hospodářských vztahů Gruzie a České republiky?

- Zní to triviálně, ale mohu tvrdit, že naše vztahy jsou každým rokem pevnější. Napomáhá tomu vytrvalá snaha obou stran, přičemž nepochybný přínos do tohoto úsilí vnesli moji předchůdci ve funkci velvyslance České republiky v Gruzii Jiří Nekvasil a Josef Vrabec. Velmi zajímavá a napjatá etapa v současné historii Gruzie připadla na období mé práce. Přijel jsem do Tbilisi skoro před třemi a půl lety, v dubnu roku 2008, tj. tři měsíce před dramatickými srpnovými událostmi, které se pochopitelně odrazily i v mých aktivitách

- V té době jste se často ukazoval na našich obrazovkách s prohlášeními o podpoře teritoriální celistvosti Gruzie...

- Od ledna roku 2009 Česká republika půl roku předsedala Evropské unii a to pochopitelně na ni a i na její zahraniční zastoupení kladlo velkou odpovědnost. Proto jsem musel často vysvětlovat stanovisko naší země a to jak k Evropské unii vcelku, tak i k mnohým palčivým otázkám současného veřejného a politického života. Kromě toho, právě v té době se začaly realizovat mnohé důležité programy česko-gruzínské ekonomické spolupráce, mezi jiným i ty v rámci „Východního partnerství“, jejichž počátek byl zahájen na zasedání lídrů evropských států v květnu roku 2009 v Praze.

Nedávno Tbilisi navštívil ministr zahraničních věcí ČR Karel Schwarzenberg a měl jednání se svými gruzínskými kolegy. Dostali jsme velmi jasné hodnocení našich vzájemných vztahů, vyznačujících se naprostou vzájemnou důvěrou. Česká republika podporuje územní celistvost Gruzie, podporuje demokratické procesy probíhající v zemi, hájí zájmy Tbilisi v těch mezinárodních organizacích, ve kterých zatím nejste členem.

- Můžete jmenovat alespoň některé české společnosti a firmy, které úspěšně spolupracují s gruzínskými partnery...

- S radostí. Například společnost „Ros“ se zabývá rekonstrukcí a obnovou vybavení nemocnic. Poslední odevzdaný objekt byla nemocnice ve Tbilisi ve čtvrti Krcanisi. Firma „EnergoPro“ se zabývá distribucí elektrické energie na území Gruzie. V Gruzii, konkrétně v oblasti Ozurgeti, české firmy spolupracují na obnovení čajových plantáží...

- Můžete o tom, prosím, více...

- Kdysi byl gruzínský čaj v Evropě velmi populární, i v České republice. Když v mé vlasti někdo řekl „čaj“, rozuměl se tím právě gruzínský čaj. Po jmenování velvyslancem do Tbilisi mne moji čeští přátelé často prosili přivést z Gruzie čaj místního původu. Bohužel po dlouhou dobu se mi nedařilo tuto prosbu splnit. A teď, zdá se, ledy se hnuly. S podporou českých firem se v Ozurgeti obnovují čajové plantáže, začaly pracovat čajové továrny... Zkrátka, nakonec jsem své přátele v Praze potěšil dlouho očekávaným dárkem.

- Asi lze připomenout, že hlídková policie Gruzie používá automobily české firmy Škoda.

- Je to docela zajímavý příběh. Když jsem se u vedoucích vaší hlídkové policie zajímal o to, proč vybrali automobily právě české firmy, odpověděli mi, že se posuzovalo několik variant. Do soutěže o dodávky automobilů pro hlídkovou policii Gruzie se přihlásila řada známých výrobců automobilů. Když ale kupující spočítali náklady na provoz ukázalo se, že automobily „Škoda“ jsou nejspolehlivější.

- Jaké jsou podle vašeho názoru vyhlídky na obnovení územní celistvosti Gruzie?

Postavení gruzínské vlády je jasné: Abcházie a Jižní Osetie jsou neoddělitelnou součástí Gruzie. Mezinárodní společenství je zcela solidární s tímto postojem. Dosažení obnovení územní celistvosti však vyžaduje určitý čas.

- V zásadě je to možné?

- Existuje mnoho historických příkladů, kdy se některé otázky mezinárodní politiky zdály být ve slepé uličce, ale pak byly úspěšně vyřešeny. Jestli by mně v polovině 80tých let řekli, že otázka Německa bude brzy uspořádána ani za nic bych tomu nevěřil. Ale fakt zůstává faktem – Německo je jeden stát. Proto hovoříme, že obnovení teritoriální celistvosti Gruzie je dosažitelné, ale jen cestou dohod, prostřednictvím rozšíření a prohloubení kontaktů mezi lidmi. Otevřeně řečeno, někdy se pociťuje netrpělivost některých mých besedníků, kteří by chtěli řešit všechny otázky doslova do příštího pondělí. V politických procesech a zvláště tak složitých jako je otázka Abcházie a Jižní Osetie sotva lze očekávat brzké výsledky.

- Byl jste někdy v Abcházii a v Cchinvalské oblasti?

- V Cchinvali⁶¹ jsem byl před válkou v srpnu 2008. Takovou možnost jsem pak už neměl. V Abcházii jsem byl jen jednou v Galském⁶² okrese.

- A jaké jsou vaše dojmy?

- Rozdíl mezi centrální Gruzii a jejími odpadlými oblastmi je pochopitelně velmi citelný. Mohu vyjádřit svůj dojem: člověk, který navštíví Galský okres jako by se vrátil v čase i prostoru o několik desetiletí zpět...

- V Gruzii žijete a pracujete už více než tři a půl roku. Jaké změny jsou zvláště nápadné?

⁶¹ Do roku 1990 administrativní centrum Jiho-osetínské autonomní oblasti, nyní hlavní město neuznávané Republiky Jižní Osetie

⁶² Gal – větší osídlené místo, dříve Gali, hlavní město Galské oblasti. Přejmenováno v roce 1992. Vzdáleno 77 km od Suchumi, hlavního města Abcházie.

- Nečekal jsem, že uvidím tak velký a rychlý pokrok. Život v Gruzii není jednoduchý. Mohu povědět bez vykrucování, že k létu roku 2011 má země za sebou velkou cestu.

Budu upřímný: po příjezdu do Tbilisi jsem se divil, jak místní ženy dokáží chodit na vysokých podpatcích na tak zničených městských chodnících. Teď je ve městě úplně jiná situace. Například zásobování. Před příjezdem do Tbilisi jsem si koupil průvodce – byla to kniha vydaná v roce 2000, a tam se hovořilo, že v hlavním městě země fungují všeho všudy jen tři slušné obchody s potravinami. Teď je ve městě rozvětvená síť supermarketů „Populi“, „Goodwill“, „Dzhimarti“ aj. Pochopitelně problémy v zemi jsou, mezi nimi i vážné, ale je jasný směr pohybu vpřed a to nelze ignorovat.

- Vláda naší země nedávno požádala vlády druhých zemí aby ji od nynějška nenazývali Gruzii ale Georgii. Co jste na to říkal?

- Myslím si, když se o tom hovořilo, že s podobnou otázkou by měly být vzaty do úvahy tradice té země, na kterou se s podobnou prosbou obracíte. Jméno „Gruzie“ je v mnoha zemích již dávno běžným. Bylo by těžké se ho zřeknout. Pojmenování „Gruzie“ organicky vstoupilo do českého jazyka, navíc, jestli se v České republice řekne slovo „Gruzie“, všem je jasné, že se jedná o zemi s hlavním městem Tbilisi a ne o Americký stát Georgie.

- Jak nazývají vaši zemi v jiných státech?

- Náš stát je složen ze tří historických území: Čech, Moravy a části Slezska. V češtině nazýváme náš stát „Česko“. Je to název pro vnitřní použití. Za hranicemi státu nás nazývají Českou republikou.

- Řekněte nám, prosím, čím jste se zabýval před příjezdem do Gruzie?

- Do Tbilisi jsem přijel ze srbského hlavního města Bělehradu, kde jsem též byl velvyslancem. Byly to velmi zajímavé čtyři roky, zacházely do minulé rozporuplné etapy vývoje té země, spojené se jménem autoritativního Slobodana Miloševiče. V Srbsku přišla k moci demokratická vláda Vojislava Koštunici. Před Srbskem jsem byl čtyři roky velvyslancem v Indii. Vyprávět o tomto období mého profesionálního života bych mohl velmi dlouho.

- Váš kariérní postup je velmi zajímavý...

- Skutečně, nemohu si stěžovat. Přitom se to týká i mých předcházejících zařazení. Podle vzdělání jsem skandinávista. Řadu let jsem pracoval v diplomatických misích naší země ve státech Severní Evropy. Ale v určitém okamžiku moji vedoucí zřejmě rozhodli přeměrovat mne na jih a byl jsem jmenován ředitelem odboru pro Asii našeho MZV. Pak jsem nějakou dobu pracoval jako poradce pro zahraniční politiku tehdejšího ministerského předsedy Vladimíra Špidly.

- Byl jste někdy předtím v Gruzii?

- Když mi bylo 16 let vyhrál jsem medaili na mistrovské soutěži v gymnastice v Praze a dostal jsem možnost koupit zlevněný poukaz do Soči. Díky organizátorům naší cesty podařilo se ze Soči odjet na několik dnů na abchazské pobřeží Gruzie. Suchumi, Gagra, Picunda, jezero Rica, to vše na mne nesmazatelně zapůsobilo, i když těmi dvěma dny se moje tehdejší seznámení s Gruzii omezilo.

- A jak jste se dostal k diplomatické kariéře?

- Po ukončení střední školy jsem vstoupil na právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Na druhém ročníku jsem se dozvěděl, že se nabírají studenti na MGIMO. Pochopitelně, přijetí na tuto univerzitu předpokládá určité základní vědomosti, zvládnutí ruštiny. Bez falešné skromnosti mohu povědět, že jsem zvládnul velmi obtížnou zkoušku a stal jsem se studentem této prestižní moskevské univerzity.

- Velmi dobře hovoříte rusky...

- To je zásluha nejen moje, ale i mé matky, učitelky českého a ruského jazyka, která dělala vše, aby ze mne vychovala vzdělaného člověka, vštěpovala mi lásku k jazykům, hudbě. Takže jsem s ruštinou neměl žádné problémy. V tehdejší ČSSR to bylo horší s angličtinou...

- Dnes ovládáte kolik jazyků?

- Ovládám ruštinu, angličtinu, srbštinu. Mohu komunikovat švédsky, norský a dánský. Hovořím i polsky, ale bojím se, že srbština z mé paměti vytěšňuje polštinu.

- **Těžko vám nezávidět a nevzpomenout citát slavného gruzínského spisovatele a veřejnou osobu Ilji Čavčavadze: „Kolik jazyků znáš, tolikrát jsi člověkem“.**

- Ano, je to známý citát a jejím autorem je český osvícenec a pedagog Jan Ámos Komenský, který žil v 17. století.

- **Skutečně? A já, jako i mnozí v Gruzii jsme přesvědčeni, že to řekl Čavčavadze. Řekněte mi, nezkoušel jste se naučit gruzínský jazyk?**

- Samozřejmě že jsem se chystal. Dal jsem si slovo, že budu studovat gruzínštinu hned, jak přijedu do Tbilisi. Ale běda, jak jsem už řekl, do Gruzie jsem přijel na jaře roku 2008 a hned jsem se ocitl v takovém víru událostí, že na studium jazyka nebylo možné ani pomyslet.

- **Jak jste přijal zprávu o vašem jmenování do Gruzie? Byla to vaše volba, nebo tak rozhodlo vedení MZV?**

- Když mi končil termín mise v Bělehradě nabídli mi v ministerstvu několik variant další práce. S ženou jsme tu otázku projednali a dospěli jsme k závěru že Tbilisi je právě to místo, kam bychom chtěli jet. Ani jednou jsme tohoto výběru nelitovali. Práce zde je zajímavá a život příjemný. Cestování poskytuje potěšení. Musím říci, že Jižní Kavkaz je vůbec velmi zajímavá oblast. Jako velvyslanec ČR pro Arménii osobně sám jsem se o tom přesvědčil. Moje žena a moje dcery se ztotožňují s tímto názorem.,

- **Ale přesto, proč volba padla právě na Tbilisi?**

- Chtěli jsme vybrat zemi, která by byla z profesionálního hlediska zajímavá. Jet za prací do Gruzie byla svým způsobem výzva, a tu bylo možno buď přijmout, nebo odmítnout. Naše rodinná rada rozhodla výzvu přijmout.

- **Které oblasti Gruzie jste už navštívil?**

- Myslím, že všechny. Nedávno jsme byli v Mta-Tušeti. Předtím jsme byli ve Svanetii, navštívili Kazbegi, byli jsme v Adžárii, Gurii, Kacheti... Jsem šokován neobyčejně zajímavými pohledy na jeskyně Sataplia.

- Náš čtenář by se rád seznámil s členy rodiny velvyslance České republiky...

- Moje manželka Emma Eva Jestřábová mne doprovází na mém cestování... Tbilisi není výjimkou. Ačkoliv pojem „doprovází“ je s těžší způsobilý charakterizovat její aktivní způsob života. Emma Eva je členkou Mezinárodní asociace žen cizinců žijících v Gruzii. Asociace poskytuje pomoc potřebným lidem, financuje provedení některých složitých chirurgických operací, má patronát nad školkami, psychiatrickými klinikami. Jinak řečeno, vede velmi užitečnou a blahodárnou činnost. S Emmou Evou máme dvě dcery, které žijí v Praze. Jsou to plně samostatní lidé s vlastními rodinami.

- A matka?

- Ona teď taky žije v Praze. Jsme s ní, pochopitelně, ve stálém kontaktu, telefonujeme si, hovoříme po skype...

- Čím se zabýváte ve volném čase?

- Volného času mám, bohužel, méně než bych chtěl. Když se to ale naskytne, rádi s manželkou chodíme po okolí Tbilisi. Vystoupáme od parku Vake k Želvímu jezeru. Někdy stoupáme ještě výše, občas dojdeme do Mtacminda. Na zpáteční cestě zajdeme do nějaké restaurace...

- Nemohu se nezeptat na váš vztah ke gruzínské kuchyni.

- Na otázku o gruzínské kuchyni odpovídám že je velmi nebezpečná, zvláště když sedíš za prostřeným stolem. Mám rád šašlik, chinkali, ořechové přísady... Vím, že když si uždibnu kousek chačapuri že už se nezastavím, dokud ten kulinární zázrak nesním do konce. Potraviny místní výroby jsou zvláštní. Taková rajčata, jako jsou v Gruzii, jsem nikde jinde nejedl.

Asi právě proto nelze gruzínskou kuchyni reprodukovat za hranicemi Gruzie – nejsou odpovídající potraviny. Nemohu nevzdát hold gruzínskému vínu a to tím spíše, že se ve vínu vyznám. Nemálo jsem toho nápoje v životě ochutnal. Z hlediska kvality vína jsme přijeli do chvályhodné země.

- Vaše koníčky?

- Mám zálibu v dějinách. Rád čtu, ale to je převážně profesionální čtivo. Politika, diplomacie... O víkendu vyprovodím z kuchyně manželku, obleču zástěru, z chladničky vyndám potřebné produkty a ... vařím. Neptejte se co. O oblíbených jídlech svého menu jsem už povídal.

S velvyslancem besedoval

Vadim ANASTASIADI

PS: *Čtenáři „Večerního Tbilisi“ zdraví kolektiv velvyslanectví České republiky v Gruzii, vedený mimořádným a zplnomocněným velvyslancem České republiky v Gruzii Ivanem Jestřábem u příležitosti státního svátku České republiky – dnem založení samostatného Československa 28. října.*

JOSEF RATIL: „PÍSNĚ GRUZIE – SKUTEČNÉ SYMFONIE“

„... Není možná degenerace nebo přerod lidu, který má bohatý jazyk, melodie a písně. V různých koutech Gruzie je takové bohatství písní a melodií, že nemohu nazvat jinou zemi, která by se v tomto smyslu mohla s Gruzii srovnávat. Gruzie je zvláště bohatá na pěvecké sbory, mnohohlasé písně, a mnohé z těch písní jsou skutečné symfonie, uchvacující sluch Evropanů.“ Tato slova patří českému skladateli Josefu Navrátilovi (Josef Rátil), kterému byl věnován vzpomínkový večer v „Kavkazském domě“ u příležitosti 170tého výročí narození. Večer byl organizován Českým krajanským spolkem v Gruzii „Zlatá Praha“ a Státní konzervatoří Vano Saradžišvili s podporou Velvyslanectví České republiky v Gruzii.

- V Gruzii si pamatují a ctí českého skladatele Josefa Navrátila, a doma, když vzpomenu jeho jméno, všimají si jeho velkého vkladu k rozvoji národní gruzínské hudby – poznamenává mimořádný a zplnomocněný velvyslanec České republiky v Gruzii Ivan Jestřáb.

V nevelké české vesnici, kde se Josef Navrátil narodil, žije nyní všeho všudy 200 obyvatel. Ale sjíždějí se sem z celé země a

návštěvníci nepromarní možnost podívat se na dům, kde se skladatel narodil a žil.

Dům byl nedávno zrestaurován a bylo v něm otevřeno skladatelovo muzeum. Na slavnosti bylo mnoho oficiálních hostů a mezi nimi ovšem i mimořádný a zplnomocněný velvyslanec Gruzie v České republice Nino Nakašidze s delegací.

Josef Ratil, jak ho v Gruzii nazývali, se stal symbolem přátelství mezi gruzínským a českým národem. Při svých cestách po Rusku navštívil pohostinsky Gruzii a okouzlený jí zůstal zde po celý zbytek života. Řadu let sbíral vzorky gruzínských lidových písní a vrátil jim nový život. Zněly v provedení jím vedeného gruzínského lidového sboru. Český skladatel zanechal hlubokou stopu v gruzínském lidovém umění. Tady v Gruzii žijí jeho potomci a z jejich rodiny velvyslanectví České republiky získalo klavír, na kterém muzicíroval Josef Navrátil a teď se nachází na našem velvyslanectví. Gruzii patří díky za památku na tuto světlou osobnost, řekl velvyslanec závěrem.

Pak vystoupil prezident Českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“ Harold Šmalcel a podtrhl, že Ratil rozdělil svůj život mezi dvě země – Českou republiku a Gruzii a ze svých 72 let zasvětil 32 let své druhé vlasti.

Z Čech přivezl do země, která ho okouzila, to nejcennější – svůj talent. Hluboké vědomosti z hudebního umění mu umožnily sblížit se s gruzínskými hudebníky a skladateli – A. Benašvili, M. Balančivadze, N. Kargareti, Z. Čchikvadze a dalšími. Nevysychající zájem Ratila o gruzínskou lidovou hudbu upoutal pozornost Ilji Čavčavadze, Akakia Cereteli, Ja. Gogebašvili, významného publicisty Sergeje Meschi. Zvlášť je třeba podtrhnout přátelství s významným gruzínským pedagogem, veřejným činitelem, folkloristou a etnografem Lado Agniašvili. Právě Lado Agniašvili přináší idea organizovat lidový sbor, shromáždivše ze všech oblastí Gruzie nejlepší interprety. Jako sbormistra pozval Josefa Ratila, který jako operní pěvec přijel v roce 1880 na pohostinné vystoupení do Tbilisi a navždy ve Tbilisi zůstal.

Ratillovi se podařilo vytvořit kolektiv pěveckého sboru na vysoké umělecké úrovni, který velmi rychle dosáhl značné publicity. Všichni netrpělivě očekávali první koncert, který se uskutečnil 15. listopadu 1886 a měl ohromující úspěch. Psal o tom v časopise „Iveria“ Ilja Čavčavadze, který koncert nazval „vyjádřením emocionálních stavů duše a poryvů srdce“. Ve sboru bylo 25 zpěváků, oblečených do gruzínských lidových krojů. Byli mezi nimi známí gruzínští zpěváci, skladatelé Dmitrij Arakišvili, Ivane a Zacharij Paliašvili a další. Avšak Lado Agniašvili a Josef Ratil se hned setkali s hmotnými problémy. Hned je začali spolu řešit, rozšířili repertoár koncertu zařazením nových lidových děl. Někdy po ukončení koncertu demonstrovali „živé obrazy“ s hudebním doprovodem symfonického orchestru interpretující „Gruzínské potpourri“ M. Balančivadze. Někdy i sám Ratil interpretoval sólové písně. V recenzi na koncert bylo poznamenáno, že „... Ratil se chopil velmi těžkého úkolu a nebezvysledně si osvojil kolorit a nuance. Píseň „Světlo mých očí“ zazpíval s takovým mistrovstvím, že celé divadlo se od potlesku třásl“.

Se sborem Ratil kromě gruzínských lidových písní nastudoval několik příkladů svého rodného českého folkloru. Tyto české písně měly velký úspěch zvláště u mládeže.

I. Ratil byl nejen výborným interpretem gruzínských písní. Ohodnotil jejich přednosti a stal se sběratelem gruzínského lidového hudebního folkloru. V prvních letech I. Ratil se sborem nastudoval více než sto písní a obnovil skoro zapomenuté. Kromě toho I. Ratil poprvé zapsal do not a zpracoval více než třicet gruzínských písní. Všechny byly zařazeny do repertoáru sboru.

Tato vděčná práce dvou výborných lidí – Lado Agniašvili a Josefa Ratila – svázaných upřímným přátelstvím porodila myšlenku organizovat Gruzínskou hudební společnost. Oficiálním datem vzniku gruzínského sboru je rok 1885 a též je spojen s jejich jmény. Odborníci mají za to, že počátky nynějšího Státního akademického sboru lidových písní a tanců Gruzie „Erisioni“ (vedoucí D. Čkuaseli) se vztahují právě k tomu období. Právě toho „Erisioni“, v jehož provedení píseň „Čakrulo“ poslala americká agentura NASA

Voyagerem do kosmu jako příklad hudebních schopností lidstva. „Erisioni“ začínal v roce 1885 jako sbor gruzínských lidových písní. Závěrem večera se uskutečnil koncert gruzínské a české hudby. Studenti Tbiliské konzervatoře a hudební školy předvedli díla Otara Taktakišvili, Dvořáka, Smetany, Sulchana Cincadze.

Džilda IVANIŠVILI

„MŮJ KRAJAN NIKOLAJ HUSÁK“

Neslavný konec „Edelweiss“ – pod takovým titulkem zvláštního vydání „Večerního Tbilisi“ („Kolokol“ č. 14, říjen 2008), věnovaném 65. výročí bitvy o Kavkaz, byly zveřejněny materiály vypovídající o hrdinství dvou skupin horolezců. V únoru roku 1943 podnikli výstup na Elbrus, z vrcholku shodili fašistické standarty, které tam vztyčili hitlerovci v srpnu 1942 a vztyčili státní prapor. Připomeneme čtenářům, že první skupina, kterou vedl poručík Nikolaj Husák, uskutečnila výstup ze západního svahu 13. února a druhá skupina, vedená vojenským inženýrem třetí hodnosti Alexandrem Husevem z východního svahu 17. února. Jeden z prvních, kdo se na tuto zprávu ozval, byl prezident Českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“ Harold Šmalcel. Uprostřed padesátých let minulého století se seznámil s Nikolajem Husákem. Náš korespondent se setkal s H. Šmalcelem.

- Kde jste se seznámili?

- V roce 1956, po absolvování Tbiliské státní univerzity jsem byl poslán do Moskvy. V Ústavu aplikované geofyziky Akademie věd SSSR jsem začal pracovat jako mladší vědecký pracovník. Ústav má vlastní vědeckou základnu, která se nachází v Nalčiku (kde je především administrativní část) a na Terskolu, kde se provádí zejména vědecké a praktické práce. Při mé první návštěvě na Terskolu jsem se setkal s Nikolajem Husákem, který na této základně pracoval několik let.

- Co víte o jeho životě?

- Národností je to můj krajan – Čech. Do války měl zálibu v horolezectví, byl instruktorem a vodil do hor skupiny. Roce 1942

byly na Kavkaze těžké boje. Vojáci umírali pod lavinami a sesuvech kamení, protože se neuměli v horách orientovat. Tehdy přišel rozkaz vrchního velení shromáždit zkušené horolezce a poslat je jako instruktory na Kavkaz. Jeden z prvních byl Nikolaj Husák, který vystoupal skoro na všechny sedmitisícovky na území SSSR a měl titul zaslouženého mistra sportu. Na úsek vojenských akcí na Kavkaze byli vysláni zkušení horolezci Georgij Sulakvelidze a Vladimír Kudinov. Byli zařazeni do skupiny Nikolaje Husáka, která v únoru roku 1943 vystoupala na Elbrus a vztyčila tam sovětskou vlajku. Útok se uskutečnil v zimním období, kdy počasí způsobovalo množství problémů. Cesta na vrchol probíhala v extrémních podmínkách. Tady odpovědnost spočívala na vedoucím skupiny, jehož zkušenost, výdrž a důvtip byly příkladem pro účastníky expedice. Cíle bylo dosaženo.

- Úspěch toho unikátního výstupu sám po sobě charakterizuje Husákovu osobnost. Sdělte, prosím, vaše osobní dojmy z komunikace s ním.

- Nikolaj Afanasjevič byl ve všech ohledech výborným člověkem a přirozeným v komunikaci. Byl nevelké postavy, ale v časech našich společných expedic jsem nejednou viděl, jak lehce nesl ruksak s váhou nejméně padesáti kilo. Výborná trénovanost a vytrvalost byly jeho hlavní rysy jako trenéra a vedoucího expedic a ne pro nic za nic ho potvrdili jako vedoucího první horské záchranné služby v SSSR. Nejednou se zúčastnil záchranných akcí, když se horolezci ocitli v extrémních situacích. Při neštěstích byly i nenahraditelné ztráty. S pohnutím v srdci se dozvěděl, že v horách zahynul výborný horolezec Aleša Džaparidze, se kterým ho pojilo dlouhodobé přátelství. Dva roky vedl vyhledávání těla svého přítele, a když ho našel, jenom sestra Aleši, též známá horolezkyně Alexandra Džaparidze, poznala pozůstatky podle ponožek z různobarevné vlněné přize, které sama pro bratra pletla.

- Záchranné práce Husák spojoval s pracemi trenéra.

- Nikolaj Afanasjevič štědře rozdával mladým horolezcům svoje bohaté zkušenosti. V létě roku 1957 Michail Chargiani (prozvaný „Tygr skal“) a jeho parťák Leonid Čartolani uskutečnili výstup na

obtížně dostupný vrchol Kavkazu Donguzorun, nacházející se na horních tocích řek Baksan a Inguri. N. Husák je před výstupem podrobně instruoval a v průběhu výstupu stále udržoval radiem spojení se svými svěřenci, poskytuje potřebná doporučení. Před Chergiani a Čartolani se nikdo nepokusil o výstup touto cestou. Oba gruzínští horolezci, díky úsilí českého odborníka, splnili vytčený úkol a stali se mistry SSSR.

- Husáka, Sulakvelidze a Kudinova i v poválečných letech spojovaly společné zájmy, včetně vědeckých.

- Okolnosti vyšly tak, že i v mírové době pokračovali pracovat v horách Kavkazu. Potom, jak vedoucího vědeckou základnou v Terskonu akademika Jevgenije Konstantinoviče Fedorova, jednoho z hrdinů legendární papaninské čtyřky, jmenovali ředitelem Institutu aplikované geofyziky, vyměnil jej ve funkci ředitele základny Georgij Sulakvelidze, který se později stal doktorem geografických věd.

Na základně probíhala velká vědecká práce. Často jsme stoupali na různé vrcholy v okolí Terskolu, kde jsme umísťovali vědecká zařízení poskytující bohatý materiál pro řešení problémů geofyziky. Časem vědecká základna získala status vysokohorského geofyzikálního institutu.

- Co je vám známo o dalších osudech Nikolaje Husáka a jeho přátelích z války?

- Po odchodu na penzi se Husák usídlil v Moskvě a trénoval tam mladé horolezce. Georgij Sulakvelidze mnoho let vedl katedru experimentální meteorologie Tbiliské státní univerzity. Bohužel oba nás už opustili. O osudu Vladimíra Kudrnova se mi nepodařilo nic zjistit, i když jsem ho hledal.

- Povyprávějte o vašich vědeckých projektech.

- V Terskolu jsem studoval otázky působení na přírodní procesy, jmenovitě na kroupové mraky, navrhoval náplně raket pro potlačení krupobití, spolupracoval na projektech navádění raket na vzdušné cíle.

- Kdy jste se vrátil do Tbilisi?

- V roce 1959. Pracoval jsem ve vědecko-výrobním družstvu „Analitpribor“, kde se navrhovaly přístroje pro atomovou a kosmickou energetiku, pro zajištění života kosmonautů a mnoho dalších.

- Povídá se, minulost je vždy s námi...

- Bez minulosti není přítomnost, bez přítomnosti není budoucnost. Měl jsem štěstí asi tři roky pracovat s mým krajanem Nikolajem Husákem, Georgijem Sulakvelidze, Michailem Chergiani, akademikem Jevgenijem Fedorovem, vědeckým vedoucím první driftující stanice na Severním pólu, člověkem velké erudice a inteligence. Roky strávené v Moskvě a na Terskolu zůstanou v mé paměti navždy.

Besedu vedl Boris ŠACHNAZAROV

PRVNÍ VELVYSLANEC ČESKÉ REPUBLIKY V GRUZII – JIŘÍ NEKVASIL

*„Situace v Gruzii se bude měnit k lepšímu
s každým dnem – jsem si tím jist.“*

Tento výrok pronesl po ukončení svého diplomatického pověření v naší zemi první mimořádný a zplnomocněný velvyslanec České republiky v Gruzii pan Jiří Nekvasil. Šestého června roku 2000 pan Nekvasil odevzdal svoje pověřovací listiny tehdejšímu prezidentu Gruzie a od té doby probíhá oficiální činnost velvyslanectví České republiky v Gruzii.

Pan Nekvasil hovořil o sobě – Jsem bývalý voják. Dvaatřicet let jsem prosloužil v armádě. V roce 1988 probíhalo na Černém moři rozsáhlé vojenské cvičení. Tehdy se mi poprvé podařilo pobýt na gruzínském pobřeží. Později, předtím než jsem do Gruzie přijel jako velvyslanec ministerstva zahraničních věcí České republiky jsem se zabýval problematikou tří bývalých svazových republik Jižního Kavkazu. Ale studovat zemi z těch nebo jiných zdrojů je něco úplně jiného, než vidět všechno z blízka vlastníma očima.

V odpovědi na otázku, co ho překvapilo nebo co bylo pro něj v Gruzii neočekávaným velvyslanec odpověděl:

- V armádě jsem dosáhl určitého stropu a když mi nabídli práci diplomata považoval jsem to za projev vysoké důvěry České republiky a velkou čest pro sebe. Gruzie se stala první zemí v mojí diplomatické kariéře a mohu povědět, že jsem velmi rád, že jsem se dostal právě sem. Na začátku bylo pro mne neuvěřitelné nakolik se podobá mentalita Čechů a Gruzínů. Bylo to pro mne velkým a příjemným překvapením. A druhý moment, o tom jsem věděl z dřívějšíka, Gruzíni měli vždy teplý vztah k Československu, mnozí byli u nás a musím sebekriticky přiznat, že Gruzíni znají Česko lépe než Češi Gruzii.

V souvislosti s problematikou gruzínských politických bouří a určením kritérií úspěšnosti snah zavedení opatření zeměmi přešel rozhovor na fenomén Václava Havla, kterého nejednou na začátku jeho politické cesty srovnávali s prvním prezidentem Gruzie Zviadem Gamsachurdia.

- Asi nemá smysl provádět přímé paralely, řekl tehdy J. Nekvasil, protože zdejší podmínky byly zcela jiné než v České republice. V Gruzii, zrovna tak jako i v celém prostoru bývalého Svazu, vůbec nebyly státní instituce samostatné. Česká republika byla státem i když socialistickým, i když pod vlivem Sovětského svazu, ale přece samostatným. Ale vy jako součást Sovětského svazu, jste ztratili mnohé funkce suverénního státu a proto tady bylo třeba vše budovat znovu, od nuly. V tom je rozdíl.

Pan Havel byl ve své době historickou postavou – pokračoval velvyslanec – my jsme v České republice měli štěstí. Nejenom my, ale i Evropa a svět, a to proto, že je to osoba světového měřítka. Jako vedoucí generálního štábu České republiky jsem měl bezprostřední možnost s ním pracovat, byly to výborné roky mého života. Svým fenoménem on přesně určil polohu České republiky na světové aréně a v mnohém přispíval k tomu, aby se Česká republika rozvíjela v současném směru. Jsme parlamentní republika. Základní řídicí funkce na sebe převzal stát na čele s ministerským předsedou, který se volí každé čtyři roky. Václav Havel odešel z politiky, ale neodcházel z české historie. Máme návaznost, ale na nové vyšší úrovni, která se diametrálně liší od předchozího období.

Když v rozhovoru zašla řeč o mládeži a časem o mladých kádrech na vedoucích postech, velvyslanec řekl:

- Mohu povědět s odvoláním na vlastní zkušenost, že když jsem měl provést transformaci v české armádě, došel jsem k závěru, že nové způsoby nelze zavést se starými lidmi.

Jak se ukázalo největším potěšením J. Nekvasila je ve volném čase pěstování sadu a ošetřování květin. Jako voják často měnil místo pobytu a pokaždé bylo těžší opustit svoje malé zahrádky. Při odjezdu z Gruzie on v prvé řadě popřál svým novým známým a přátelům zdraví a doušku – když je člověk zdrav všeho ostatního dosáhne.

Marianna CHUBUA

NENÍ UMĚLEC, KTERÝ SPOLU S DIVADLEM NEHOŘEL

Jsou rodiny, podle jejichž osudů lze studovat dějiny. Náš dnešní host zná minulost svého rodu počínaje rokem 1700. Besedujeme s Romanem Novákem, dřívějším tanečníkem Tbiliského divadla opery a baletu Z. Paliašvili. Nyní je občanem Česka a bydlí v Praze. Co vedlo vaše předky k přesídlení z Čech do Gruzie?

- V zemědělských hospodářstvích v Čechách nebylo zvykem dělit polnosti mezi dětmi. Když hospodář zestárl, polnosti se předaly jednomu z dětí, zpravidla nejmladšímu. Ostatní dostali určitou částku a odcházeli z domu. Tak se můj dědeček Václav Novák, narozený v roce 1850, ocitl při hledání práce v Oděse. Zařídil se velmi dobře a zbohatl. Oženil se s Polkou Marií Fabrikevič z Krakova. V rodině byly čtyři děti, tři dcery a syn Viktor. Jeho, už jako finančníka, v roce 1912 poslali na revizi akciové společnosti Malcevských závodů. Malcevovi vlastnili výrobu skla v Gus-Chrustalnj⁶³. V Tiflise se speciálně pro jižní země vyráběly křišťálové kaliány⁶⁴.

⁶³ Gus-Chrustalnj je město ve Vladimírské oblasti nyní Ruské federace. Leží na řece Gusi, levém přítoku Oky, 63 kilometrů jižně od Vladimíru a zhruba 200 kilometrů na východ od Moskvy

⁶⁴ Orientální vodní dýmka

Je zajímavá historie vzniku akciové společnosti „Malcevské závody“ ve Tbilisi. Jeden z rodiny Malcevových byl členem diplomatické mise v Persii, když zahynul A. Gribojedov⁶⁵ a byl jediným, kdo po udavší se tragedii zůstal naživu. Jako kompenzaci mu místní vláda povolila bezcelní obchod s křišťálem. Tato výhoda nejen že umožnila rozšíření výroby, ale i vytvoření nových technologií, začali vyrábět výrobky zlatisté a stříbřité barvy, které na Východě měly velký odbyt.

Můj dědeček Viktor Novák, jako i jeho otec, byl finančníkem. Gruzie ho okouzila. V dopise matce do Oděsy psal „Nedokážete si představit, jak je zde dobře.“ Dědeček přetáhnul do Tiflisu své dvě sestry a matku. V Oděse zůstala jeho žena se dvěma dětmi. Zabral děti, odloučil je od matky. Byla to rodinná tragédie.

- Nováci se usídlili ve Tbilisi?

Dědečka vzali do služby u guvernéra Kavkazu. Mezi jiným, v té době byl rakouským státním příslušníkem. V Gruzínské demokratické republice měl též vysoké postavení, bolševici mu to potom připomněli. Několikrát ho uvěznili, dali do vyhnanství v Achalciche. S obtížemi se mu podařilo najít učitele a vrátit se do Tbilisi. Neměl ale práci. Dědeček tehdy odjel do bývalé německé kolonie Lucemburk, nynější Bolnisi. Začal pracovat jako účetní v oddělení katastru. Oženil se s Němkou. V Bolnisi se narodil můj otec a pak i já.

- Jak jste se po Bolnisi dostal do baletní skupiny tbiliského divadla?

V bolniské škole pracovaly na velmi dobré profesionální úrovni kroužky – sborového zpěvu, dramatický a taneční. Všude jsem se učil. Po osmé třídě školy jsem postoupil do experimentální třídy

⁶⁵ A. Gribojedov jako znalec Orientu během rusko-perské války 1826-1827 vykonal platné služby při vyjednávání o mír. Byl poslán s návrhem výhodné mírové smlouvy k carovi, který jej za jeho služby jmenoval zplnomocněným velvyslancem na perském dvoře. V Teheráně pak byl zfanatizovaným davem, který v něm viděl nenáviděný symbol ruské moci, 11. února 1829 zavražděn s celým personálem ruského velvyslanectví

Tbiliské choreografické školy a po jejím ukončení jsem šel do divadla a tancoval jsem tam 40 let.

- Kdy jste stihnul absolvovat technickou vysokou školu?

Nejdříve jsem spojoval balet se studiem na Tbiliském institutu železniční dopravy. Dostal jsem diplom ale ani jeden den jsem po specializaci nepracoval. Přesto všechno se mi diplom hodil. Jak se ukázalo, v Česku dává dokument o vyšším vzdělání pro výpočet penze určité výhody.

- Jaké role jste hrál?

Převážně charakterní repertoár. V „Keto a Kote“ jsem až do odchodu do důchodu tancoval kintauri a bagdaduri. Tančil jsem roli Dona Quijota, lesníka v „Gisele“, všechny cary a krále, Brahmína v „Bajaděře“.

Nesmrtelným Donem Quijotem byl pro mne Dudko⁶⁶. V období války pracoval na území okupovaném fašisty. Kvůli tomu měl pak problémy s prací, ale Čabukiani ho přijal do baletní skupiny.

Existuje rčení - není umělec kdo spolu s divadlem nehořel. V případě známého požáru v našem divadle jsem vynášel věci, nadýchal jsem se kouře a otrávil. Pokud budovu obnovovali pracovali jsme v Domě odborových svazů. Návrat mezi rodné stěny byl svátkem, když jsme se mohli po rekonstrukci vrátit na rodnou scénu. Práce ve Tbiliském divadle opery a baletu navždy zůstane pro mne tím nejlepším, co v mém životě bylo.

- Kdy jste dostal cenu jako nejlepší zahrádkář amatér. Povězte nám o tom něco.

- Vždycky jsem se rád zabýval zahradničením, včelařením. A když v městečku Napetvrebi v Mchetském okrese dostali spolupracovníci divadla po šesti arech půdy, hned jsem ji začal obdělávat. Mimochodem, právě já jsem navrhl spolupracovníkům divadla usadit se v Napetvrebi s tím, že tam si všichni spolu budeme krátit stáří. Zavedli jsme elektřinu, vybudovali vodovod, postavili domky. Půda je v Napetvrebi výborná. Roste všechno co posadíš. Pochopitelně

⁶⁶ Michail Andrejevič Dudko, umělec baletu, *18.12.1902, †11. 9.1981

jsem neopomněl to využít. Jednou mne zavolali k vedení divadla a sdělili, že republiková organizace zahradníků mi udělila první místo mezi zahradníky amatéry. Jako dar jsem dostal nástěnné hodiny.

- Ještě jedna vaše vášeň – malování...

- Dobře maloval můj dědeček. Povídají, že výborně vymalovával skla. V roce 1937 ho ale uvěznil. Jedno z jeho obvinění spočívalo v tom, že se oženil s Němkou, jejíž bratr jako německý občan odjel bydlet do fašistického Německa. Dostal 10 let. Dědeček zemřel v Kazachstánu v roce 1946, a v roce 1958 ho rehabilitovali. Zachovala se u mne pohlednice z Kazachstánu, napsaná drobným kaligrafickým rukopisem, na které dědeček prosí o zaslání teplých věcí, tabáku a česnek... V rodině se ještě uchovává jeden jeho obraz. Já jsem maloval, nakolik si sebe pamatuji. Dokonce jsem byl ve školním kroužku malování. Ale tehdy jsem měl nevím proč dojem, že talent umělce se určuje uměním přesně přenést na list vzezření člověka. Mně se to nedařilo a odešel jsem z kroužku. S léty jsem se znovu chopil tužky, pak jsem se pustil do akvarelu. Později jsem si koupil všechno potřebné pro práci s olejem a nyní s potěšením maluji. Obraz, který zůstal po dědečkovi, je pro mne svým způsobem talismanem. Ve stejném formátu a taktéž olejem jsem ho kopíroval a věnoval všem příbuzným jak zdejším, tak i těm, koho jsem našel v Česku.

- Jak se vaše rodina navrátila do historické vlasti?

Začátkem 90tých let první odjel mladší syn. Je tanečník. Studoval na Tbiliské choreografické škole ve třídě Vachtanga Čabukiani. Z této třídy se všichni rozjeli, pouze Ju. Sorokin zůstal ve Tbilisi. Syn odjel do Bratislavy, když ještě Československo nebylo rozdělené, a my tady jsme čekali změny k lepšímu. Za několik let za synem odjela moje žena, v té době platil zákon o slučování rodin. Dodávám, že žena věnovala tbiliskému baletu 20 let a tady ji znali jako Ludmilu Novak a v Česku je Ludmila Nováková. Brzy za matkou přešel starší syn a pak jsem se i já připojil k rodině. Pak nám přiznali důchod, invalidní staršímu synu z dětství invalidnímu, mně a ženě starobní. Od státu jsme dostali v Praze byt, nejprve

dvoupokojový a později třípokojový, když jsme podali příslušnou žádost o rozšíření. Vyhlídka, čtvrt, vše je znamenité.

- Býval jste už dříve v Česku?

S divadlem jsem jezdil na turné po celé Evropě ale z nějakých důvodů jsme ani jednou nebyli v Československu. Teď, když jsem se ocitl v Česku a uviděl, jaká je tu situace, příroda, klima, osvojil jsem si jazyk, získal mnoho známých, našel příbuzné. Spolu rybaříme, cestujeme po zemi, malujeme. Začal jsem číst historické romány, pocítil duch národa a svoji příslušnost k němu, pocítil jsem nakolik je mi to vše blízké. Tak jsem získal druhou vlast. Ale Gruzie, to je celý můj život, hroby mých předků, to je rodné divadlo. Tbilisi – město, bez setkávání s ním teskním. Tak jsem nakrátko přijel k přátelům.

- Váš mladší syn pokračuje pracovat v baletu?

Teď tancuje v Berlíně. V Bratislavě má dceru, bydlí tam s matkou, též balerínou. Mimochodem, hlavním choreografem v bratislavském divadle pracuje Tbilisec Rafael Avnikjan.

Besedovala Marianna CHUBUA

NOVÁ NEVLÁDNÍ ORGANIZACE

Tolerance – snášenlivost k cizímu mínění a jednání, schopnost přijímat je bez podráždění, obecně zřídka rys lidského charakteru, byla Gruzínům vždy vlastní. Oni uměli vážit si cizího přesvědčení, jiného způsobu života, chování, zvyků, náboženského přesvědčení a spolu s tím přidávali do vlastní kultury to nové, co přicházelo od přesídlenců a ve výsledku obohacovalo každodenní život původního obyvatelstva. Různé historické kolize přiváděly do Gruzie cizince. Mnozí z nich zde zůstávali navždy. Jejich děti a vnuci věrně sloužili zájmům Gruzie.

Dnes všechny aspekty života společnosti zachvátila krize a ve společnosti roste agrese. Potomci přesídlenců, kterým se Gruzie stala vlastní, nechtějí zůstávat stranou problémů a hledají možnosti, jak uplatnit svůj intelektuální potenciál a věnovat svoje vědomosti a zkušenosti ve prospěch výstavby gruzínské státnosti. Jak se s úctou k minulosti a se zachováním tradic orientovat na nové hodnoty?

Především tato otázka znepokojovala vedoucího českého krajského spolku v Gruzii Harolda Šmalcela, když si usmyslil organizovat novou nevládní organizaci, následně pojmenovanou „Mezinárodní asociace vedoucích národnostních menšin zemí EU v Gruzii“.

Evropská unie dnes sjednocuje 27 států. Tento mezinárodní útvar spojuje příznaky mezinárodní organizace a státu. Evropská unie patří mezi velmi úspěšné oblasti planety. Díky dosažené solidaritě mezi jejími členy a spravedlivému rozdělování plodů ekonomického růstu podstatně stoupla životní úroveň nejméně rozvinutých částí Unie. Nelze zapomínat na tu skutečnost, že Evropa je kontinent humanistických hodnot, tradicí svobod, solidarity a rozmanitosti ve všem a to předurčuje úctu k jazyku, tradicím a kultuře jiných národů.

Cíle nové nevládní organizace vyhlásili její zakladatelé G. August, R. Beleva-Achalkacišvili a R. Jakobidze, představitelé německé, bulharské, litevské a lotyšské diaspory v Gruzii. Členem správní rady Mezinárodní asociace představitelů národnostních menšin EU pro Gruzii, jejíž prezidentem se stal H. Šmalcel, je také šéf polské diaspory M. Filina a zástupce řecké diaspory K. Jordanov, vedoucí polskou a řeckou diasporu. V pozvánce na prezentaci bylo uvedeno, že v podmínkách budování moderního nezávislého státu má pro Gruzii evropská zkušenost nezanedbatelný význam. Posláním nové nevládní organizace je předat Gruzii evropskou zkušenost budování demokratického nezávislého státu s otevřenou občanskou společností metodami národní diplomacie. Za účelem spolupůsobení na stálý a zrychlený rozvoj Gruzie na základě zkušeností zemí Evropy, předpokládá se provádět výzkum, shromažďovat materiál a pak na tomto základě navrhnout doporučení a propagovat evropské metody občanské integrace. Nesmíme zapomínat, že základním rysem občanské společnosti je to, že může stát kontrolovat, odporovat mu a tak mu pomoci zbavit se rozporů, které brání jeho normálnímu vývoji. S rozsáhlými zahraničními kontakty se členové asociace chystají spolupůsobit na posílení mnohostranných vztahů Gruzie se zeměmi Evropy, propagovat investiční, přírodní, vědecko-technický a kulturní potenciál Gruzie, aktivně využívat geopolitickou polohu

Gruzie k rozvoji mezinárodní spolupráce. Jeden z vůdců hnutí za nezávislost Československa, a po získání nezávislosti první prezident republiky T. Masaryk tehdy řekl: „Když se malý národ o něco snaží svými slabými silami, má to nesmírný morální význam.“ On věřil, že každá rozumná a poctivá politika je realizací a upevnováním principů humanizmu a že politiku, tak jako i všechno co děláme, je třeba podřídit etickým principům. V nové asociaci se chystají řídit právě těmito principy. Na prezentaci zaznělo jen zvláštní prohlášení o záměrech, o programech ale nebylo řečeno nic konkrétního. Proto zůstane zatím uspokojit se slovy M. Filinové o tom, že „všechno vykonané na styku kultur zpravidla přináší pozitivní výsledek“. Budeme doufat. Zakladatelům Mezinárodní asociace vedoucích národnostních menšin Evropské unie pro Gruzii popřál úspěchy v práci jménem prezidenta Gruzie jeho poradce T. Kincurašvili. Na prezentaci vystoupili také politolog M. Arešidze, náměstek ministra ekonomického rozvoje Gruzie U. Karkusov, politolog G. Kuprašvili, opat církve svatých Petra a Pavla otec Adam a další.

Marianna CHUBUA

O HLAVNÍCH ÚKOLECH PŘESEDÁJÍCÍ ZEMĚ EVROPSKÉ UNIE

1. ledna 2009 předsednictví EU převzala od Francie na půl roku Česká republika. To znamená, že náš stát bude předsedat Radě EU - unikátního mezinárodního subjektu nesoucího znaky jak mezinárodní organizace tak i státu. EU není subjektem mezinárodního práva, ale má pravomoc se podílet na mezinárodních vztazích a hraje v tom nezanedbatelnou úlohu. Česká republika chce pokračovat v aktivitě Francie a především zdůrazňovat právní aspekty iniciativ a návrhů zákonů. O prioritách předsedající země nás informoval na brífinku velvyslanectví České republiky v Gruzii velvyslanec Ivan Jestřáb. Rekl:

Jednou z hlavních úloh je minimalizace následků globální ekonomické krize. Dalšími úlohami jsou problémy spojené

s efektivitou energetiky a jejích nositelů. Pozornost bude též věnována kontaktům Evropy s ostatním světem.

Zdůraznil, že EU je faktorem stability ve světě a podotkl, že důležitost dobrých vztahů s Ruskem v kontextu evropské politiky dobrých sousedských vztahů. Řekl, že východní partnerství – posunutí EU na Východ (Ukrajina, Moldavsko, Bělorusko) budou vyžadovat nové iniciativy. Je plánován summit států tvořících východní partnerství.

-Budeme se snažit být aktivním hráčem při zklidnění konfliktů, - zdůraznil I. Jestřáb – Co se týká předsedající země, bude záležet na požadavcích uchování teritoriální celistvosti a plnění těch dohod, které byly přijaty po vojenském konfliktu v srpnu minulého roku (pozn. překl.: vojenský konflikt s Ruskem v srpnu 2008)

Na množství pozorovatelů EU měl I. Jeřáb vlastní názor. Podle něho je jejich počet zatím postačující, v budoucnosti by měl být korigován podle reálných potřeb.

-Je obtížně předvídat, bude-li možné přesunout na pozorovatele část funkcí mise OBSE, - poznamenal velvyslanec. – Čekáme na výsledky rozhovorů a na postoj Ruska k této otázce.

Niko MEČITAŠVILI

O LINĚ A EMILU VACULÍKOVÝCH

Bylo mi nabídnuto abych napsala o svých velmi milovaných a blízkých příbuzných Lině a Emilu Vaculíkových trvale bydlících v České republice. Tato nabídka byla učiněna proto, že se jedná o velmi zajímavé lidi, jejichž životy řízením osudu jsou spojeny s některými historickými událostmi v této zemi během posledních padesáti let a s lidmi aktivně v nich zúčastněných. Proto, abych se nedopustila nějakých nepřesností nebo nesprávné interpretace faktů, jsem se obrátila na svou sestru Linu s prosbou podrobně mi povyprávět o hlavních událostech v jejich společném životě. Po dlouhém přesvědčování (oba se vyhýbají zbytečné popularitě), Lina mi vyhověla a poslala dlouhý podrobný dopis s prosbou, abych jsem se sama rozhodla, co z toho použiju. Dopis se mi natolik líbil, že

jsem se rozhodla, že ho nebudu „kazit“ vlastním převyprávěním a že ho nechám v originálním znění.

Natela Nadibaidze

Dlouhý předlouhý dopis mé sestře Natele

Má drahá, velmi si přeješ, abych ti pověděla o sobě a o našem životě v Česku. Nevím, koho by to mohlo zajímat, ale splním tvé naléhavé přání a budu se snažit dát dohromady to nejdůležitější:

Takže...

V tomto roce 7.7. jsem se dožila 77 let (2011). Asi tyto čtyři sedmičky způsobily, že jsem se rozhodla vyhovět ti a zavzpomínat na minulost.

Mnoho času uplynulo, víc než půl století, od doby, co jsem opustila svojí rodnou zemi – Gruzii – a odjela do vlasti svého manžela - do bývalého Československa. Mnohokrát byla jsem dotazována, zda-li se mi stýská po domovu, po svých příbuzných, přátelích a známých, po své rodné řeči, hudbě, žhavému slunci, širokým, překypujícím životem tbiliským třídám a křivým uličkám starého města a jestli bych se nechtěla vrátit zpátky domů?

Odpovědět na tuto otázku je těžké: fyzická přítomnost člověka v určitém místě ještě neznamená, že duchem nemůže být tam a současně i jinde - ve své rodné zemi, se svými blízkými. Právě toto mě uchránilo od nostalgie. Myslím si, že je to jediná pravdivá odpověď, kterou mohu dát.

Vyprávění o svém životě bude asi správně začít z toho momentu, když 1. září, 1942 moje maminka Nina Gvenetadze šla se mnou do Dívčí střední školy č. 25, kde já, čerstvá školačka zasedla poprvé do školské lavice třídy 1B. Vedle mě seděla Marina Vepchvadze, před námi Liana Otarišvili (teď Lobžanidze) a Lamara Čeišvili. Do lavici za námi se usedly Ciala Sturua, ale s kým, teď si už nepamatuji. Později, ve třetí třídě lavici za námi obsadily Gina Kusraeva (teď Čelidze) a Genrietta Galustova. V této sestavě jsme společně strávily 11 let svého školského života - od 1. až po 11. třídu, kterou jsme ukončily maturitou v roce 1953. Celkem ve třídě nás bylo dvacet pět.

I přesto, že to byly těžké časy Druhé světové války a poválečné doby, všechny vzpomínáme na ně s velkou láskou.

Během dětských let bývala jsem často nemocná. Podle rady dobrého známého naší rodiny, lékaře Niko Gurgenidze, začala jsem pěstovat sporty: gymnastiku, plavání a skoky do vody. K velkému překvapení celé naší rodiny (ale nejvíce i mne samotné) vyhrála jsem tři roky po sobě - 1950, -51 a -52 mistrovství Gruzie ve skocích do vody a reprezentovala republiku ve všesvazových mistrovstvích SSSR. Mezi jiným, má starší sestra Esmá, jako typická představitelka gruzínské krasavice reprezentovala Gruzii na Mládežnické olympiádě v Moskvě.

Naše rodina byla malá, ale současně i velká. Můj otec zahynul na začátku války, ovdovělá maminka zůstala s námi, se dvěma dcerami – mnou a starší sestrou Esmou, sama. Ale necítili jsme se osamocené. Dvě maminčiny sestry – Tamara a Milia – nebyly pro nás nejenom tety, vnímaly jsme je jako vlastní matky. Takže spolu se syny Milii - Otarem a Tejmurazem – tvořili jsme jednu velkou a družnou rodinu. Kromě dvou maminčiných sester bylo kolem nás i mnoho jiných příbuzných, kteří nám pomáhali překonat bez větších problémů potíže té velmi těžké doby. Letní prázdniny jsem často trávil u příbuzných v Kacheti, v Telavi – městě, kde jsem se narodila a odkud pocházel rod mé maminky ze strany jejího otce, mého dědečka. Jednou, během svého pobytu v Telavi, potkala jsem tam svou nejlepší školní přítelkyni Lianu Otarišvili. K našemu velkému překvapení jsme zjistily, že jsme vlastně příbuzné - její otec, který též jako můj zahynul na začátku války, byl maminčiným bratrancem. V té těžké době moje máma ztratila kontakt s pozůstalými svého bratrance a tak se stalo, že jsme se dozvěděly o svém příbuzenském vztahu až ve 4. třídě.

Školské roky utekly rychle. Odmaturovala jsem s vyznamenáním, dostala jsem za výborný prospěch během celé školní docházky zlatou medaili. A stála jsem před problémem, co dále, jakou mám zvolit fakultu, jakou zvolit profesi? Zlatá medaile mi dávala možnost dostat se na libovolnou vysokou školu bez přijímacích zkoušek. Ale jakou zvolit profesi? To byl pro mě velký problém. Zajímaly mě jak

humanitní tak i přírodovědní obory: filosofie, dějiny, lingvistika, psychologie, biologie, fyzika... Po dlouhém uvažování jsem se rozhodla zvolit takovou specializaci, která by nemohla být ovlivňována politicky a ideologicky. V tu dobu v SSSR, jednou z jeho republik byla i Gruzie, takové vědy, jako například, kybernetika, genetika, psychoanalýza byly považovány za pseudovědy, práce známých západních filosofů a psychologů, mezi nimi i takových jako Nietzsche, Heidegger, Freud, Jung nebylo možné vypůjčit z knihovny bez speciálního povolení, lingvistická teorie Marra se vykládala jen z hlediska „třídniho boje“, Mendel byl považován za šarlatána, o kvantové fyzice moc se nemluvilo... To všechno způsobilo, že jsem se rozhodla pro studium technického oboru – elektrotechniky, protože Ohmův zákon byl platný všude stejně bez ohledu na ideologii a státní systém a nikdo do jeho znění nemohl mluvit.

Měla jsem mnoho přátel, kteří byly na dva- tři roky starší než já. Nejbližší z nich - Nina Čitošvili, Gogi Kecchoveli, Vladimír Osinský po maturitě odjeli na studia do Petrohradu dříve Leningradu nebo jako Guram Buačidze do Moskvy. Když se vraceli na prázdniny domů, zajímavě vyprávěli o svém samostatném životě v Rusku. Asi jejich vyprávění o romantickém Severu a o městu mého oblíbeného básníka Alexandra Bloka ovlivnilo moje rozhodnutí odjet na studia do dalekého tajemného Piteru (tak v tu dobu říkali mnozí starousedlíci a studenti Leningradu). Moje obětavá maminka, i když velmi nerada, s tím souhlasila, ale většina příbuzných a známých kroutila hlavou a varovala: „Hloupost, na Severu a zejména v Rusku, dlouho nevydržíš.“ Čas jim dal za pravdu, ale tehdy byla jsem přesvědčena, že se mýlí.

Když jsem přijela do Leningradu, zjistila jsem, že zápis do prvního ročníku vysokých škol je ukončen a že jediná škola, na kterou se ještě bylo možné dostat byla Vysoká škola vojenské techniky. Nechtěla jsem se vrátit domů ani ztratit rok, proto jsem se rozhodla pro tuto školu. Vzpomínám na první ročník jako na jedno z nejtěžších období svého života. Celková atmosféra této školy byla velmi nepříjemná a depresivní: hrubost, intriky, donašečství, celková

velmi nízká kultura studentů a personálu. Jen pýcha a tvrdohlavost mi nedovolila vrátit se domů – viděla jsem v duchu pobavené úsměvy svých blízkých a slyšela jejich hlasy: „Přece jsme ti to říkali...“ Protrpěla jsem tam školský rok a po uzavření druhého semestru přestoupila na Vysokou školu elektrotechnickou (LETI-Leningradský elektrotechnický institut). Tato škola, jedno z nejstarších ruských technických vysokých učení, měla ve všech směrech neporovnatelně vyšší úroveň než předcházející–, vzájemné vztahy mezi studenty byly přátelské, většinou vysoce erudovaní vyučující se nechovali ke studentům formálně a jejich přednášky a semináře byly zajímavé. To všechno bylo pro mne po předchozích zkušenostech příjemnou a vítanou změnou. Zanedlouho jsem už měla velmi dobré přátele, našla jsem je zejména mezi studenty z Estonska a Československa. Při silvestrovské oslavě v roce 1955 jsem se seznámila se studentem Radiotechnické fakulty Emilem Vaculíkem z Československa. Bylo mu jako jednomu z nejlepších studentů ČVUT nabídnuto děkanátem Elektrotechnické fakulty pokračovat ve studiích radiotechniky v Leningradě. Emil pocházel z Moravy, z malého města Brumov. Když jsme se seznámili, jeho rodiče už nebyli naživu. Měl jednu sestru a dva bratry. Sestra se svoji rodinou zůstala žít v domě po rodičích v Brumově. Pracovala jako účetní na závodě MEZ Brumov, její manžel dělal tam mistra na dílně. Starší bratr Ludvík, novinář a spisovatel, žil s rodinou v Praze, mladší bratr Oldřich byl řidičem autobusu městské hromadné dopravy v Uherském Hradišti, kde s rodinou žil.

To naše setkání o Silvestru se stalo pro nás osudovým. Počínající tímto dnem jsme prakticky skoro celý svůj volný čas trávili spolu – procházeli se po městě, obdivovali nádherné panorama a architekturu města, navštěvovali muzea se vzácnými exponáty, obrazové galerie s bohatými sbírkami obrazů a soch a divadla a koncerty, které se vyznačovaly v té době vysokou uměleckou úrovní a širokým repertoárem. Ale tato idylka netrvala dlouho. Stranickému a komsomolskému výborům fakulty se nezamlouvala moje přátelství se studenty s ciziny – Československa, Polska, Německa, Maďarska, Číny a proto rozhodly, že je třeba mě „převychovávat“ a „zbavit

buržoazních předsudků a kosmopolitizmu“. Vztah okolí ke mně se změnil, stával se čím dál tím více podezřívavý a nepřátelský, mnozí ze strachu před „nepřátelským elementem“ se přestali se mnou stýkat. Čs. studentský krajanský spolek začal naléhat na Emila, aby přerušil „ideologicky“ nevhodnou známost. Moje situace se čím dál tím víc zhoršovala, navíc severské studené a vlhké počasí zapříčinilo moje vážnější zdravotní problémy. Rozhodla jsem se po ukončení 4. semestru vrátit se domů a pokračovat ve studiu na Elektrotechnické fakultě Gruzínské polytechnické univerzity ve Tbilisi.

Na studentské roky ve Tbilisi vzpomínám jako na nejlepší období svého života. Samozřejmě, že jsem těžce nesla rozloučení s Emilem. Ale, jak se ukázalo, můj odjezd nás nerozloučil, ale naopak ještě více upevnil náš vztah a rozhodli jsme se uzavřít sňatek. Emil jako cizinec neměl právo volného pohybu na území SSSR. Proto v roce 1958 o zimních prázdninách – byli jsme tehdy ve 4. ročníku, odjela jsem se do Leningradu, jsme se vzali. Měli jsme velmi skromnou svatbu na městském úřadě – jen my a dva svědkové, naši kamarádi Georg Maak a Alexandra Chjarm, studenti z Estonska. Dokud jsme neukončili studia, setkávali jsme se jen o prázdninách, Emil po sňatku dostal povolení jezdit do Gruzie. Moje příbuzenstvo a přátele ho přijali velmi dobře, on sám se velmi rychle „aklimatizoval“ a stal se miláčkem mých blízkých. I přesto mnozí z nich neschvalovali mé rozhodnutí po ukončení studia odjet spolu s manželem do jeho vlasti. Byli to vlastenci, pro které život mimo Gruzii byl nepředstavitelný.

První návštěva ČSR v létě 1958 udělala na mě velký dojem. Emilovo početné příbuzenstvo – sourozenci, tety, strýcové, sestřenice a bratrance na Moravě a v Praze vřele nás uvítali. Byla jsem pro ně určitým způsobem exot – Gruzínku ještě nikdy nepotkali, ale cítila jsem se v jejich společnostech dobře. Výborné vztahy se staršími a mladšími generacemi Emilova příbuzenstva trvají až dodnes.

Moje první dojmy po prvním příjezdu do ČSR byly z Moravy. Nejprve jsme navštívili v Brumově sestru Emila Lídu a strávili s ní a její rodinou v rodném domku Vaculíkových první dva týdny svého pobytu, během kterého jsme denně navštěvovali někoho z jeho

početných příbuzných a známých a podnikali spoustu výletů po celé Moravě, zejména do Uherského Hradiště k mladšímu bratru Olinovi, do Hluku, odkud pochází jeho manželka Heda a do Vsetína, kde bydlela jeho teta a sestřenice. Dojem ze všeho a ze všech byl okouzující.

Ale největším dojmem, samozřejmě, na mě zapůsobila Praha. Její esteticky nepřekonatelné panorama, tajemnost a mystika Starého města, vznešená gotika harmonicky přecházející do rozverného baroka a dekorativní secese mě navždy očarovalo. Bydleli jsme u staršího bratra Emila Ludvíka. V tu dobu on ještě nebyl tak slavný a populární, jako později po vydání své druhé knihy Sekyra a zejména po opublikování politického manifestu „2000 slov“ v roce 1968. To nadlouho poznamenalo jeho život tím, že po okupaci země Sovětskou armádou byl spolu s celou rodinou i nejbližším příbuzenstvím dlouhé roky perzekuován. V období „normalizace“, i přesto, že mu byla zakázána veškerá publicistická činnost a jeho tvorba se neměla v ČSR vydávat, napsal několik knih, které byly vydány v zahraničí, přeloženy do mnoha jazyků a přinesly mu světovou proslulost zdůrazněnou ještě i tím, že byl jedním ze zakladatelů „Charty 77“ a redaktorem samizdatu „Petlice“. Po změně režimu roce 1989 jeho tvůrčí a politická činnost byla vysoce oceněna, dostal státní vyznamenání a celou řadu prestižních literárních cen. Ale v roce 1958, když jsem poprvé poznala jeho a svou skvělou švagrovou Marii, nikdo s nás, ani on sám netušil, k jakému obratu dojde v jeho životě přesně za deset let po našem prvním setkání.

Moje první prázdniny v Československu zůstaly pro mě navždy nezapomenutelnými svými dojmy nejen z této krásné země, ale hlavně z teplého přijetí do rodiny mého manžela. Díky Ludvíkovi už tehdy jsem se potkala s řadou nejlepších představitelů české kultury jakými byli a jsou jeho přátelé-spisovatelé – Ivan Klíma, jeho manželka psycholožka Helena a Alexandr Kliment. Později v dalších letech to byli i velmi známé osobnosti jako například cestovatelé M. Hanzelka a M. Zikmund, umělci V. Beneš, Ida Vaculková, O.

Zoubek, šachový velmistr L. Pachman, olympijský vítěz E. Zátoupek a mnoho jiných.

Natrvalo do Československa jsem se definitivně přestěhovala v roce 1960 po obhajobě diplomové práce. V tu dobu Emil už pracoval ve vývojovém oddělení n.p. Tesla Orava v Nižné nad Oravou na Slovensku jako samostatný vývojový pracovník jednotlivých dílů televizorů, které tehdy poprvé začaly vyrábět v Tesle Orava. V době, když televizní technika byla v ČSR teprve na samém počátku, jednalo se o velmi náročnou a odpovědnou práci. Nastoupila jsem, jako projektantka elektrických sítí a elektrických obvodů víceúčelových zařízení, do stejného podniku – jiná možnost v malé vesničce Nižné, kde žilo pár stovek rodin a v rámci industrializace Slovenska byla otevřena továrna na výrobu televizorů, ani nebyla. Později jsem se podílela na koordinaci montážních prací při přestavbě závodu s hlavním investorem a realizátorem EZ Bratislava. Tato pracovní etapa měla velký význam pro mou další profesionální dráhu, protože mě naučila samostatnosti a komplexnímu přístupu k řešení technických a organizačních problémů. Když se vezme do úvahy, že ze začátku jsem nemluvila česky ani slovensky a dá se říci, že jsem se učila těmito jazykům „za pochodu“ jen z poslechu a čtení, vskutku byly to pro mě krušné časy! Jako první řeč jsem zvládla slovenštinu, češtinu později, až po tom, co jsme se po sedmi letech života na Slovensku přestěhovali do Prahy.

Během našeho života na Slovensku jsme získali hodně známých a kamarádů, trávili jsme společně s nimi volný čas, navštěvovali se navzájem. Hostila jsem návštěvy gruzínskými jídly, vyprávěla o své zemi, o jejích dějinách, kultuře a zprostředkovala mnohým z našich slovenských a později i českých přátel pobytu v Gruzii v rodinách mých příbuzných a přátel.

Na Slovensku jsme žili až do roku 1968. Tam se narodili naše děti: dcera Dagni (toto norské jméno jsme zvolili jako kompromis – nechtěli jsme z jistých důvodů ani české ani gruzínské jméno, tak jsme rozhodli pro neutrální norské) a syn Pavel (toto jméno v podstatě ve stejném znění je běžné ve všech křesťanských zemích a

proto bylo vhodné pro obě země). Po tom, co se narodil náš syn, přijela k nám moje maminka, která právě odešla do důchodu a rozhodla se, že dokud děti nevyrostou, bude žít s námi a starat se o děti a domácnost. Tím nám značně ulehčila život a umožnila věnovat více času práci a studiu. Byla jsem totiž ještě na Slovensku přijata na externí aspiranturu (teď se to jmenuje doktorandské studium) na Elektrotechnické fakultě Vysoké školy dopravní v Žilině.

V lednu 1968 jsme se přestěhovali do Prahy a oba nastoupili do práce do Výzkumného ústavu silnoproudé elektrotechniky (VÚSE) v Praze Běchovicích jako samostatní výzkumní pracovníci. Emil se zabýval problematikou měření neelektrických veličin v sítích při zkratových zkouškách vysokonapěťových vypínačů a návrhem a konstrukcí speciálních přístrojů pro tato měření. Svou činnost v ústavu jsem začala ve skupině zabývající výzkumem tyristorových systémů a jejich aplikací, konkrétně se jednalo o výzkum, zkoušky a uvedení do chodu tyristorových systémů buzení výkonových hydroalternátorů a spolupráce v této oblasti s podnikem Škoda Plzeň. Po úspěšných zkouškách systému buzení prvního tohoto typu v republice, byly tyristorové budiče instalovány na všech alternátorech Vltavské vodní kaskády (Štěchovice, Slapy, Lipno) a fungují tam od sedmdesátých let minulého století po potřebných renovacích až dodnes. V roce 1973 jsem byla pověřena vedením státního dílčího výzkumního úkolu Elektromagnetická kompatibilita (EMC). Průmyslové zdroje vysokofrekvenčního rušení a odolnost elektrických zařízení a systémů vůči němu. Výsledky řešení tohoto úkolu vyvolaly zájem mezinárodní komise IEC CISPR, začala jsem být zvaná na účast v mezinárodních sympoziích a konferencích EMC a později jsem byla zvolena jako členka vědeckého výboru Vratislavského sympozia EMC. V tuto dobu jsem již měla dokončenou disertační práci, jejíž podstatná část byla publikována v knize „Zpětný vliv výkonových polovodičových měničů na napájecí síť“ napsanou ve spoluautorství s J. Mačátem a O. Záviškou. V tu dobu jsem též spolupracovala s katedrami Telekomunikační techniky a Elektrických měření ČVUT Praha jako konzultantka a lektorka.

Jak jsem se už zmiňovala, do Prahy jsme se přestěhovali v lednu 1968. Čím se tento rok vepsal do dějin českého národa je všeobecně známo – v srpnu došlo k okupaci země „bratrskými“ vojsky Varšavské smlouvy v čele ze Sovětským svazem. Až do tohoto měsíce náš život v Praze byl velmi zajímavý a činorodý – měli jsme intensivní kontakty s Ludvíkem a jeho rodinou, velmi často jsme chodívali do divadel, zejména do oblíbeného Semaforu, do muzeí a galerií, podnikali s dětmi různé výlety do okolí Prahy, do hradů a zámků. Byla to pro nás nádherná doba, kterou drasticky ukončili ruské tanky. Byla to tragedie pro celý národ, ale naše rodina to pocítila zvlášť bolestně. Můj švagr Ludvík, známý spisovatel a novinář za svou činnost během Pražského jara a po celou dobu tzv. normalizace, zvláště potom, co napsal manifest 2000 slov vyzývající k okamžitému odchodu sovětských vojsk, byl pronásledován nejen sám ale i celá jeho rodina, bližší příbuzní a přátelé. Všichni jsme se stali politicky nespolehlivými a proto různým způsobem šikanováni. Tak například, ani po pěti letech od odevzdání disertační práce mi nebyla povolena její obhajoba, byla jsem zbavena vedení výzkumného úkolu, na sympozia do Polska jsem mohla jezdit jako soukromá osoba. Emilovi byl zamezen veškerý kariérní postup a cesty do zahraničí, jak služební včetně účasti na konferencích a sympozii, tak i soukromé. To všechno vedlo k tomu, že jsem se rozhodla odejít z VÚSE. Emil tam zůstal, protože ho by sotva kdo zaměstnal ze strachu před StB. V tu dobu mnoho významných odborníků a vysoce vzdělaných lidí, hlavně těch, co podepsali Chartu 77, museli pracovat v různých nekvalifikovaných dělnických profesích, například, jako topiči, čističi oken, závozníci aj.

Po odchodu z VÚSE v lednu 1977 jsem nastoupila jako zkušební technik na zkušebnu elektrických pohonů závodu ČKD Polovodiče. Sice jsem se ucházela o místo samostatné výzkumné pracovnice ve vývoji regulovaných pohonů, ale vzhledem k tomu, že jsem byla švagrova „toho Vaculíka“, musela jsem být ráda, že mě do ČKD Polovodiče vůbec vzali. Z hlediska politického útlaku byla celková atmosféra v závodě v porovnání s výzkumným ústavem více uvolněná. Proto se mi podařilo během dvou let přejít do vývoje na

funkci výzkumné pracovnice a pokračovat v práci spojené s řešením problematiky VF rušení generovaného výkonovými polovodičovými měniči a jeho omezení. Pokračovala jsem i na novém pracovišti ve svém skoro marném boji s vedením a výborem komunistické strany za doporučení obhajoby své disertace, což se nakonec, asi díky mé gruzínské umíněnosti a pevnému odhodlání nenechat se zastrašit a prosadit své oprávněné nároky všemi legálními prostředky, přece se povedlo. Po získání titulu kandidáta věd (CSc.) mohla jsem se už oficiálně zúčastňovat mezinárodních konferencí a symposií. V roce 1985 jsme společně s J. Svobodou, docentem na katedře telekomunikační techniky, založili v rámci České vědecko-technické společnosti (VTS) skupinu EMC.

V letech 1988-89 jsem začala být více politicky aktivní – podepsala jsem Chartu 77, pravidelně zúčastňovala protestních mítinků a demonstrací. Po pádu starého režimu se náš život radikálně změnil. Emil, vzhledem k podstatným změnám ve výzkumném ústavu, rozhodl se odtud odejít, přijal práci na Ministerstvu kontroly jako vedoucí oddělení a po reorganizaci, když Ministerstvo bylo zrušeno a místo něho vznikl Nejvyšší kontrolní úřad NKÚ, pokračoval tam jako kontrolor až do odchodu do důchodu v roce 2004.

Pracovala jsem v ČKD Polovodiče až do odchodu do důchodu v roce 1992. Ale i potom jsem pokračovala v činnosti jako nezávislý konsultant v oblasti EMC a jako externí spolupracovník - expert Českého institutu pro akreditaci ČIA. Po rozdělení Československa se ministrem zahraničních věcí stal Jiří Diensbier, s kterým jsem se znala od dob disentu. Na základě našich dřívějších debat a mých článků v Lidových novinách a Literárních novinách analyzujících politické události v Gruzii za prezidenta Zviada Gamsachurdii a po jeho pádu doporučil mě českému velvyslanci R. Slánskému v Moskvě jako analytika na kavkazskou problematiku a později, když se začalo jednat o otevření českého velvyslanectví, jako českou velvyslankyni. Bohužel, k mé velké lítosti toto se neuskutečnilo vzhledem ke změně naší domácí politické scény – po volbách s vítěznou ODS a V. Klausem jako předsedou vlády přišla doba

divoké privatizace a korupce. Spolupráce této vlády se mnou nebyla ani v jejím zájmu ani v mém.

V roce 1995 až 1998 mým hlavním zájmem byla práce nad knihou Elektromagnetická kompatibilita elektrických systémů. Byla jsem hlavním autorem této publikace a vedla kolektiv spoluautorů – odborníků v této složité a široké problematice. Mými spoluautory byli taky Emil a náš syn Pavel, odborník na ochranu elektronických zařízení proti přepětí. Emil, který kromě toho, že napsal jednu kapitolu, vykonal veškerou editorskou práci, potřebnou pro odevzdání rukopisu technickému nakladatelství Grada, které vydalo knihu v roce 1998. Byla to objemná publikace – 500str., 286 obrázků a 140 tabulek, která měla v profesionálních kruzích velký úspěch. Recenze na ni od známých odborníků byly velmi pochvalné. Kniha ani po tolika letech neztratila na své aktualitě, doposud se používá jako příručka a jako učebnice na elektrotechnických fakultách a dokonce jí někdo anonymně umístil v roce 2015 (!) na internet pro volné použití. O kvalitě této publikace svědčí i to, že moje kapitoly v ní byly přijaty Elektrotechnickou fakultou Ostravské technické univerzity jako habilitační práce a v roce 2000 jsem dostala hodnost docentky a dalších několik let tam přednášela. Po roce 2014, když jsem dosáhla věku osmdesáti let, jsem svou profesionální dráhu v oblasti elektrotechniky definitivně ukončila.

Po odchodu Emila do důchodu v roce 2004 jsme se rozhodli přestěhovat z Prahy na trvalo na naši chalupu v malé osadě Čavyně, která spadá pod město Vodňany. Tuto chalupu, bývalou kovárnu ze 17. století jsme koupili jako objekt určený k demolici v roce 1980 a postupně ji renovovali tak, aby co nejvíce byla zachována její původní architektura, ale přitom vznikl komfortní rodinný domek. Žijeme tam poklidným vesnickým životem, jako koníčka mám překlady knih a článků z gruzínštiny, ruštiny a angličtiny do češtiny. Z rodné gruzínštiny jsem přeložila zatím brožuru Zviada Gamsachurdii Duchovní míse Gruzie a knihu Levana Fruidzeho Pokladnice vydanou v Tbilisi v roce 1975, v níž autor velmi poutavě vypráví o archeologických pokladech objevených v Gruzii při vykopávkách nebo náhodně. Zatím tyto knihy nenašly svého

vydavatele. V rámci Křesťanské akademie jsem měla přednášku o Gruzii ve Vodňanech a Českých Budějovicích.

Něco málo o našich dětech: dcera Dagni pracovala v Institutu hygieny a epidemiologie IHE, po tom, co její manžel Karel Vika po roce 1989 založil vlastní malou zahradnickou firmu Hortenzie, odešla s IHE a pracovala v jeho firmě. V rámci Biblické společnosti odjeli oba jako misionáři na Ukrajinu, kde strávili patnáct let. Po návratu Karel obnovil fungování své firmy a Dagni po absolvování speciálního kursu na Karlově univerzitě a kursu pedagogického minima učí ruskojazyčné cizince českému jazyku. Bydlí v Praze a každý druhý víkend tráví s námi v Čavyni.

Syn Pavel po absolvování Elektrotechnické fakulty ČVUT v oboru radiotechnika pracoval ve Zkušební laboratoři EMC ve Výzkumném ústavu sdělovací techniky v Praze. Před osmi lety se přestěhoval do Českých Budějovic vzdálených od nás jen třicet km, takže můžeme se často vidět. Pracuje v německé firmě Rhode @ Schwarz, manželka Kateřina je s dcerou Kamilou, naši jedinou vnučkou zatím v domácnosti, ale už se chystá znovu nastoupit do práce.

Dokud naše děti byli malé, skoro každé léto jsme jezdili s nimi do Gruzie, kde jsme trávili čas jak ve Tbilisi, tak i u Černého moře. Když děti povyroستly, hodně jsme cestovali po Gruzii a navštívili mnoho zajímavých míst, jako například, archeologické vykopávky v Bordžomské roklině, Vardzii, Náhorní Tušethi a mnoho jiných. Za tyto cesty vděčíme hlavně tobě, má drahá Natelo a tvým přátelům. Později, když Dagni a Pavel mohli cestovat sami, jezdili do Gruzie i se svými přáteli velmi často.

Během svého dlouhého života v Česku – více než půl století – jsme vždy byli ve velmi těsném kontaktu s mým gruzínským příbuzenstvím, spolužáky a přáteli, které nás tady v Praze navštěvovali ještě častěji než my a naše české příbuzné a známé Gruzii. S nadsázkou se by dalo říci, že Emil zde zastával funkci honorárního konsula Gruzie – za dobu našeho společného života vybavil pozvání pro desítky a desítky Gruzínů, které jsme hostili u nás v Praze a později v Čavyni. Mezi nimi bylo i mnoho známých gruzínských osobností jako například hydrogeolog profesor Guram

Buačidze, oftalmolog profesor Valiko Kontridze, sběratelka obrazů naivních malířů Liana Lobžanidze, pěvkyně Nanuli Abesadze, herečka Lali Badurašvili... Ať mi ostatní, které neuvádím, prominou, opravdu by to byl příliš dlouhý seznam...

Na konec svého velmi dlouhého dopisu chci ti ještě jednou zdůraznit, že se i přesto, že Česko se stalo pro mě skutečně druhou vlastí, kde mám svou rodinu, Emilovi příbuzní se stali i mými blízkými a český jazyk se dokonce stal mojí druhou mateřštinou, a to natolik, že značně zhoršil zejména v poslední době mojí aktivní znalost rodné řeči. Tak se to stalo taky i proto, že jsem zestárlí nejenom my, ale i ti, co nás tak často navštěvovali a tím jsem prakticky ztratila kontakt s živou řečí. Spojení z Gruzií přes skype to nenahradí. Pasivní znalost svého rodného jazyka udržuju hlavně čtením gruzínské literatury. K mým oblíbeným gruzínským spisovatelům patří především Goderdzi Čocheli, Othar Čiladze, Čabua Amiradžibi, Džemal Karčhadze a básníci Muchran Mačavariani, Galaktion Tabidze.

Natelo, jsem ti velice vděčná za to, že jsi mi poslala román Citheli mgeli (Červený vlk) od G. Čocheliho. Doufám, že se tato kniha dočká překladu do češtiny. Kéž by se toho ujal profesor Václav Černý, vynikající překladatel s gruzínštiny a jiných kavkazských řečí! Taky ráda bych přečetla v originále Grigola Robakidzeho. Četla jsem jeho Ztracenou duši v českém překladu z roku 1930, který mi daroval švagr Ludvík.

Tak toto je velmi krátce (uložit tak dlouhý život do několik stran pro Sborník je opravdu problém) celý můj „tavgadasavali“-životopis. Nevím, nakolik je zajímavý pro čtenáře život Gruzínky, kterou osud zanesl do Čech, ale plním tvé přání a doufám, že ty z toho něco vybereš.

Zdravím a přeji všechno nejlepší.

Tvá sestřenka Lina.

Z KAVKAZU DO PRAHY

V létě 1941 Irakli Kandareli a jeho přítel Marcel Homer dostali nabídku zúčastnit se archeologické výpravy vedené známými vědci akademikem Ivane Džavachišvili a Simonem Džanašia. Ale, bohužel, jeho velký sen se neuskutečnil – Druhá světová válka zasáhla i jeho zem. Spolu se svými několika spolužáky hned druhý den po vypuknutí války šel jako dobrovolník na Vojenskou zprávu a byl poslán do Prvního vojenského pěchotního učiliště. Zanedlouho se frekventanti už účastnili boje o Kavkaz.

V jedné bitvě byl Kandareli zraněn a evakuován do vojenské nemocnice. Po uzdravení byl poslán na 4. Ukrajinskou frontu jako velitel průzkumného oddílu 183. Charkovské střelecké divize. V posledních týdnech války jeho divize bojovala za osvobození Československa. „Spolu s námi,“ vzpomíná veterán, „bojovala taky za město Ostrava Československá tanková brigáda pod velením odvážného bojovníka podplukovníka Vladimíra Janko. Za aktivní účast v osvobozování Československa osm měst a vsí ho zvolilo čestným občanem a tři doly – čestným havířem.

Válka se blížila ke konci, vítězný květen dával naději, že všechny potíže už jsou pryč. Ale boje pokračovaly i v poslední dny války a lidé umírali. Irakli Kandareli nikdy nezapomněl na datum 3. května 1945, když při výkonu služby zahynul jeho nejlepší kamarád, četař Petr Bondarenko. Kandareli se dlouho snažil najít jeho rodiče a teprve v 1966 se mu to podařilo. Na mítinku v ukrajinské vsi Tokarevka předal rodičům padlého vojáka krabici se zemí z jeho hrobu a pozvání od místní správy navštívit hrob syna v českém Petřvaldu.

Rodiče padlého vojína byli velmi vděční gruzínskému kamarádovi jejich syna za to, že je našel a přijali ho za člena své ukrajinské rodiny.

Kontakty s českými spolubojovníky za osvobození Československa pokračovaly i po ukončení války. Společně prováděli práce spojené s vyhledáváním padlých a nezvěstných sovětských bojovníků na území Československa, pomáhali rodinám pátrat po osudu jejich

nejbližších. Za svou činnost Kandareli byl dvakrát vyznamenán československým Ministerstvem obrany odznakem „Za aktivní vyhledávání“. Též Československá společnost pro mezinárodní vztahy vysoce ocenila jeho práci a vyznamenala ho stříbrnou a za několik let později zlatou medaili se stuhou.

I. Kandareli nepřestává vést aktivní občanský život. Jako člen Spolku veteránů v Gori, pomáhal za ruské agrese v srpnu 2008 s rozmíst'ováním utečenců, zprostředkoval jim potravinovou pomoc a různé potřeby.

Veterán vojny se dožil svého kulatého jubilea 85. let. Český krajanský spolek v Gruzii „Zlatá Praha“ ho pozdravil a popřál mu pevného zdraví a všechno nejlepší v dalším životě.

Gela TABADZE

PRVNÍ MEZI ROVNÝMI

**Věnováno výročí vzniku Československa-
interview s mimořádným a zplnomocněným
velvyslancem České republiky v Gruzii
Ivanem Jestřábem**

- Co se v Česku slaví 28. září?

- Jedním ze státních svátků je Den založení Československa v roce 1918. Je to základ moderních států Čechů a Slováků, vzniknuvších jako výsledek první světové války. Datum se zachovalo, protože Češi si uvědomují, že právě od něj se odvíjí jejich moderní stát. I když Československo přestalo existovat koncem roku 1992, jsou to naše kořeny.

V České republice je několik státních svátků a zákon neupravuje zda je některý z nich „hlavní“. Historicky to však vyšlo tak, že 28. říjen je „první mezi rovnými“. Toto sváteční datum už druhým rokem slavím ve Tbilisi a tím vyjadřuji naše přátelské vztahy ke Gruzii jejímu lidu.

- Ze všech zemí bývalé Varšavské smlouvy je Česko jednou z mála, která z bývalých spojenců nevytváří obraz nepřítele a

podává příklad vyvážených vzájemných vztahů se sousedy. Jaký je zahraničněpolitický vektor oficiální Prahy?

- Vztahy se sousedy jsou úspěšné, nejsou ostré rozpory, neřešitelné problémy. Samozřejmě život přináší svoje problémy, kterým lze ale v klidu čelit. Samozřejmě naší hlavní starostí – vlády i společnosti – je bezpečnost země.

Česko je členem NATO a Evropské unie, našimi hlavními zahraničněpolitickými prioritami. Díky jim se cítíme sebejistě a bezpečně. První pololetí tohoto roku Česko předsedalo EU. Zejména naše velvyslanectví v Gruzii plnilo funkci prostředníka mezi EU a místní vládou. Práce to byla nesnadná kvůli omezenému stavu diplomatů a období současně probíhajících masových protestních akcí opozice. Ale zkušenost to byla, bez pochyb, velmi zajímavá.

- Jak bylo v Česku vyhodnoceno odmítnutí Washingtonu rozmístit ve Východní Evropě systém protiraketové obrany?

- Otázku protiraketové obrany nazíráme z různých hledisek. V prvé řadě je to sebeobrana před budoucími vnějšími hrozbami, na boj proti kterým se musíme připravit. Dalším aspektem je upevnění spojeneckých vztahů s Polskem, USA. Diskuse o účelnosti protiraketové obrany se dosud vedou v celé alianci.

Skutečnost, že současná americká vláda upustila od plánů svých předchůdců neznamená, že tento problém zmizel. Náš zájem trvá. Jsem přesvědčen, že ochrana před vnějšími hrozbami je důležitá i pro naše spojence. Diskuse odborníků na toto téma pokračují. Jak provést ochranu a jakými technickými prostředky je věcí odborníků. Naše vláda projevila vůli se konkrétním způsobem podílet na uskutečnění plánů, které nahradí zrušené řešení.

- Projevila se nějak světová ekonomická krize na životě řadových občanů Česka?

- Pokud budete číst české noviny, tak krize zuří, když budete poslouchat přátele, příbuzné a známé, obraz bude zcela jiný. Makroekonomické ukazatele, statistika, rozbory ukazují pokles ekonomických aktivit, pokles hrubého domácího produktu. Ale životní úroveň se buď vůbec nesnížila, nebo se zhoršila nepatrně.

Rodina například musí odložit koupi nového automobilu, nebo nejet na dovolenou na Mauritius. Myslím si, že to není katastrofa. Takové samoomezení je zcela přijatelné.

Pokud se tyto události označí jako krize, mohlo to být mnohem horší. Uvidíme, jak to vyjde v příštím roce. Nikdo nemá křišťálovou kouli, aby věštil budoucnost, ale je naděje, že v příštím roce se ekonomika vrátí do období růstu. Ačkoliv, krize všem připomněla, že ne vše je v rozvoji ekonomiky, nelze očekávat jenom nepřetržitý růst čísel, platů, výhod. Je třeba být obezřetným a vědět, že může být hůře. Je třeba také přemýšlet o budoucích generacích a nejen o hmotných statcích, ale i o kvalitě života a jeho nemateriálních stránkách.

- Jak by to nebylo paradoxální, ve XXI. století jsou znalosti naší veřejnosti o české kultuře omezené. Řekněte nám, prosím, co zajímavého se děje v české kultuře? Můžeme se seznámit s jejími příklady?

- Problém je v tom, že žijí v Gruzii. Mám ovšem trochu víc informací než průměrný Gruzín. Naše velvyslanectví se snaží informovat o tom, čím žijí představitelé české kultury, co je nového a zajímavého. Koncem listopadu chceme v kině „Rustaveli“ ukázat dokumentární filmy vynikající režisérky Heleny Třeštíkové.

Ty filmy jsou zajímavé tím, že jsou časosběrné, snímaly se celé roky, někdy i desetiletí. Autorka sleduje osudy osob a shromažďuje zajímavý materiál. Diváci vidí jak plynou všední dny živých, konkrétních, nevymyšlených lidí, žijících ve skutečném světě.

- Co se podařilo vašemu velvyslanectví udělat pro rozvoj bilaterálních vztahů?

- Nechci se omezit obecnou frází, že vztahy se úspěšně vyvíjejí, ale je to skutečně tak. Nedávno do Gruzie přijel náš ministr pro evropskou integraci Štefan Fale s cílem pokračovat v česko-gruzínském dialogu. Není to tajemství, že Česká republika tvrdě a důsledně podporuje teritoriální celistvost a suverenitu Gruzie. Máme zájem na upevňování vzájemných vztahů Evropské unie a Gruzie a pomoci Gruzii v upevňování jejích pozic.

Jedním z nejdůležitějších aspektů naší spolupráce je realizace ekonomické a humanitární pomoci. Na donorské konferenci v říjnu minulého roku se Česká republika zavázala poskytnout pomoc v rozsahu 150 milionů českých korun (9 milionů US dolarů). Finanční prostředky vešly do jednotlivých projektů uskutečňovaných na území celé Gruzie, mimo jiné v Zugdidi, Kutaisi.

Je to pomoc a podpora rozvoje zemědělství v Gruzii, obnovení pěstování čaje v Západní Gruzii, výstavba polikliniky v osadě běženců v Cerovani, zařízení nemocnice v Gori. S prostředky se počítá do konce příštího roku. Většina je už vyčerpána, nebo se právě čerpají. Připravují se projekty na příští rok, kontroluje je náš nový diplomatický atašé pro humanitárně ekonomickou spolupráci.

Michail GVENCADZE

DVĚ STOLETÍ PRAŽSKÉ KONZERVATOŘE

Ministerstvo kultury a památkové ochrany Gruzie hostilo koncert věnovaný 200. výročí Pražské konzervatoře. Jak poznamenal ministr N. Rurua, Gruzii a Českou republiku spojuje mnoho let dobrosrdečných vztahů a podobné osudy v nedávných desetiletích a proto ministerstvo ochotně reagovalo na žádost českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“ na organizaci večera věnovaného významnému datu. V odpovědi vedoucí krajanského spolku H. Šmalcel vyjádřil na adresu ministra vděčnost a povyprávěl o tradicích kulturní výměny mezi zeměmi.

O historii Pražské konzervatoře vyprávěla vedoucí Abchazského centra duchovnosti a kultury S. Kecba. Pražská konzervatoř byla první ve Východní Evropě. Prohlášení o jejím založení podepsalo v dubnu 1808 osm urozených českých aristokratů s povinností podporovat konzervatoř v průběhu prvních šesti let. Nicméně, apelovali na spoluobčany podpořit nový projekt finančními prostředky. Tak vznikla „Společnost na podporu hudby v Čechách“. Vyučování na konzervatoři započalo v dubnu 1811 a v roce 1815 vyšli první absolventi.

Původně byli školeni pouze instrumentalisté, protože se předpokládalo připravovat hudebníky, kteří by mohli být páteří různých orchestrů. Později, v roce 1817, byla otevřena vokální třída. Díky „Společnosti na podporu hudby v Čechách“ výuka na konzervatoři byla bezplatná, co otvíralo brány talentované málo zajištěné mládeži. V prvních dobách třídami byly byty pedagogů. To trvalo do té doby, až byly získány místnosti v klášteře dominikánského řádu, kde konzervatoř sídlila prvních 80 let. V roce 1890 se s konzervatoří sloučila respektovaná Pražská škola varhaníků. Bylo otevřeno oddělení kompozice a třída klavíru.

V roce 1918 po získání samostatnosti Československa byla konzervatoř znárodněna. V roce 1919 byl otevřen dramatický obor a po druhé světové válce obor tance.

Nyní je konzervatoř umístěna ve dvou budovách, na Starém Městě a na Malé Straně. Svě dvoustleté výročí začala slavit už v roce 2008, k výročí zveřejnění prohlášení českých aristokratů rozhodli obnovit tradici české hudby. Vyvrcholením oslav je nynější rok 2011.

Účastníky koncertu u příležitosti 200. výročí Pražské konzervatoře na ministerstvu kultury a památkové ochrany Gruzie byli studenti tříd profesorů Tbiliské konzervatoře N. Sanadze a A. Gerbera, akordeonista R. Merabov. V provedení T. Midelašvili, Š. Ggadze, I. Džibuchaia, S. Kočlamazašvili, D. Sakandelidze, S. Simonia, N. Džanikašvili, T. Džaviani zazněla díla evropských, ruských a gruzínských skladatelů.

Marianna CHUBUA

PŘIBYL MI DAL LÉK

Rozvoj medicíny na Kavkaze je nepochybně zajímavý pro studium. V průběhu 19. století sem přijížděli četní cestovatelé a mezi nimi vědci různých specializací, včetně lékařů. Přibyvší z Ruska a evropských zemí tady dlouho pracovali a někdy zůstávali na celý život a zasvěcovali místní činitele do úspěchů evropské medicíny. Právě jednomu z těchto lékařů je věnován tento článek.

Ivan Antonovič Příbyl je jednou z těch osobností 19. století, které už tehdy byly uznávány a které dodnes poutají pozornost. Čech podle národnosti, narodil se v roce 1781, získal vzdělání v Praze, později ve Vídni. V roce 1808 přijel pracovat do Ruska a byl jmenován do jednoho z pluků v Gruzii. Jak je uvedeno v poznámkách B. L. Modzalevského k materiálům vydaným v časopise „Ruský archiv“, „I. A. Příbyl, doktor medicíny a chirurgie byl ze zahraničních lékařů přijat do ruské služby v roce 1808 ve Vídni... Od roku 1822 byl hlavním lékařem Tifliské vojenské nemocnice, v roce 1840 dostal hodnost státního rady a od roku 1849 byl nezbytným členem Vojensko-lékařského vědeckého výboru“. Příbyl více než půl století působil v Gruzii jako lékař. Naučil se rusky a gruzínsky a to dávalo možnost snadno se domluvit s místním obyvatelstvem. Oženil se s Gruzínkou Jekaterinou Osipovnou Karajevou, pocházející z rodiny v Gruzii známých lékařů, kteří dokonce léčili poslední gruzínské cary. Příbyl měl velkou rodinu, prožil dlouhý život a zemřel v Tiflise v roce 1866. Čas, který Příbyl strávil v naší zemi, byl vyplněný tvrdou a plodnou prací. Vedl boj s morem a cholerou, které několikrát v Gruzii vypukly. Když na podzim roku 1811 byla vytvořena komise pro odvrácení epidemie v hlavním městě, byl do ní zařazen doktor Příbyl a v příkazu o zařazení bylo „obeznámený a zkušený s nakažlivou chorobou“, a k roku 1817 se vztahuje žádost generála Jermolova „o odměně Příbyla za práci při zdolávání nákazy“.

V roce 1837 měl Příbyl nařizeno doprovázet Nikolaje I. při jeho cestě po Gruzii, protože on „díky dlouhodobému pobytu na Kavkaze zná vlastnosti klimatu toho kraje a způsoby léčení nemocí tam nejvíce převládajících“. V dopise B. Čiljajevu z 22. října roku 1837 Příbyl s uspokojením psal: „Jeho Veličenstvo zůstalo s nemocnicemi spokojeno. Za práci s doprovázením Jeho Veličenstva po Gruzii laskavě mi věnovalo briliantový prsten s monogramem JIV.“

I. A. Příbyl sehrál významnou úlohu v rozvoji místní medicíny, byl organizátorem léčebných středisek a vedoucím řady mladých odborníků. Renomovaný lékař V. I. Priselkov napsal: Jméno Ivana Antonoviče Příbyla vždy úzce souviselo s postupným zdokonalováním

medicíny na Kavkaze a ne jedna stovka mediků je mu zavázána vědeckým nasměrováním, ve kterém mnozí slouží dosud.

Jako lékař měl Příbyl obrovskou autoritu. V nekrologu v novinách „Kavkaz“ je napsáno, že „slavná minulost“ Příbyla zajímá všechny, kdo ho znal. Přitom se autor se dvěma otazníky ptá: „A kdo ho neznal?“

Příbyl měl blízko k rodině A. Čavčavadze, léčil Gribojedova, který při pobytu v Gruzii nejednou žádal o lékařskou pomoc. V letech 1827 – 1828 v dopisech Praskovii Nikolajevně Achverdové (rozené Arseňjeva) se Gribojedov stěžoval na záchvaty zimnice, které ho trápily. V jednom z dopisů se zmiňuje o doktoru Příbylovi, který ho léčil: „Laskavý příteli, viděl jste mne na začátku mého záchvatu. Byl to jeden z nejsilnějších a pokračoval do dnešního rána. Příbyl mi dal lék.“ Doktora Příbyla znali nejen lidé, které léčil a kteří se s ním stýkali. Byl velmi dobře znám medicínské veřejnosti, byl čestným členem Kavkazské lékařské společnosti a taktéž čestným členem Sankt Peterburské společnosti lékařů. Jim napsané články o otázkách medicíny jsou uveřejněny v odborných časopisech a tisku té doby.

S informacemi o Příbylovi se lze setkat i v zahraniční literatuře, například v popise cest dvou německých vědců, kteří v letech 1820 1830 byli v Gruzii.

První z nich, Eduard Eichwald, cestoval v letech 1835 – 1836. Pozorování a dojmy autora jsou v objemné knize vydané ve Stuttgartu v roce 1837 pod názvem „Cestování po Kaspickém moři a po Kavkaze. Čtvrtá hlava této knihy je zasvěcena popisu cesty do Kacheti. První zastávkou na cestě, popsanou v jeho knize, byla Vojenská nemocnice, která upoutala jeho pozornost. Není to divné, protože sám Eduard Eichwald byl profesorem lékařské akademie ve Vilniusu a též členem akademie věd v Petěrburgu a Bonnu. Proto ho mohla zajímat úroveň zdravotní péče a znalosti lékařů v zemi, kterou projížděl. „Přibližně ve vzdálenosti tří verst od města na břehu Kury je krásná nová Vojenská nemocnice, skládající se z několika velkých budov“ píše autor. Schvaluje umístění nemocnice a poznamenává, že

teplota vzduchu v tom místě je vždy o dva nebo dva a půl stupně nižší, než ve městě.

Eichwald kromě svých osobních dojmů od nemocnice použil informace od lékárníka Wilhelmse, který na něj udělal velmi dobrý dojem jako osoba zkušená a zajímavící se o svoji práci a který shromáždil velkou kolekci kavkazských rostlin. S Wilhelmsovými slovy píše o hlavním lékaři nemocnice Příbylovi, „který postupně získával stále větší úctu a v současné době je prvním lékařem v Tiflise“. Kromě něj, jak autor píše, v té době v nemocnici ještě pracoval jeden vedoucí lékař a sedm ordinářů.

V Příbylově činnosti Eichwald zvláštní pozornost věnuje jeho zálibě v Hahnemannově metodě⁶⁷ a homeopatii. „Počátek vývoje medicíny jako vědy a umění už nepočítá od Hippokrata, ale od vystoupení Hahnemanna“, píše, zřejmě zase podle slov téhož Wilhelmse. Avšak jiné zprávy získané cestovatelem poněkud upřesňují Příbylův vztah k homeopatii. Lékař z nemocnice v Gombori, se kterým Eichwald besedoval, ho ujišťoval, že Příbyl není jednoznačným přívržencem nové metody, ale řídí se vlastní zkušeností a používá jiné způsoby léčby, ze kterých může mít nemocný prospěch.

Všimneme si, že tato informace uvedená v knize německého vědce je v souladu s jinými údaji. Podle svědectví J. Krasnogljadova, dobře znajícího Příbyla, on pečlivě studoval Hahnemannův „Organon“, ale ve své vlastní činnosti se nepřidržel výhradně něčí léčebné soustavy a neměl rád žádné extrémy.

Eichwalda zřejmě překvapilo, že nový homeopatický systém léčení se rozšířil na Kavkaz, tak daleko od Evropy. „Je to opravdu překvapující“, píše, „že v současné době v Tiflise je Hahnemannova

⁶⁷ Moderní homeopatii zformoval německý lékař Samuel Hahnemann (1755–1843) v knize *Organon der rationellen Heilkunde (Prostředek racionální léčby)*, která vyšla roku 1810 v Lipsku (a v dalších vydáních byla přejmenovaná na *Organon léčebného umění*). Vycházel přitom z tradic antického řeckého lékařství, středověké alchymie a evropské herbalistické tradice.

metoda tak populární.“ Autor to srovnává s Vilniusem, „kde tato metoda nejen že není vyzkoušená, ale je vůbec neznámá.“

Úsudek Eichwalda přitahuje pozornost svojí věcností a prozrazuje v něm odborníka zainteresovaného stavem medicíny a léčebnými metodami.

Další německý cestovatel, který věnoval pozornost činnosti I. A. Příbyla, byl též vědec. Profesor Karl Koch cestoval po Rusku a Kavkaze ve druhé polovině 30. let a v letech 1842-1843 vydal ve Stuttgartu dva svazky popisů svých cest. Dvacátá devátá hlava druhého svazku jeho díla je věnována okolí Tiflisu a začíná popisem cesty do Vojenské nemocnice v Navtlugi. Koch, jako i Eichwald se setkal s Wilhelmsem, „kavkazským botanikem“, jak ho nazývá a prohlížel si jeho nádhernou kolekci rostlin. Právě Wilhelms představil Příbylovi německého profesora. Ve své knize se Koch o něm vyjadřuje s velkou úctou a vysoce ho hodnotí jako odborníka i jako člověka. „Byl tak laskav, že mi dal možnost se blíže seznámit s nemocnicí, kterou řídí,“ píše autor. Koch, zrovna tak jako i Eichwald, zaznamenává výhodnou polohu nemocnice v nejzdravější části předměstí. Píše o budovách nemocnice, pořádku a čistotě, ve které jsou udržovány. Kromě základních místností, „lékárna, prádelna a lázeň jsou ve výborném stavu, protože doktor Příbyl pečlivě dbá, aby byly v dokonalé čistotě“. Hlavní lékař, lékárník a někteří zaměstnanci, podle svědectví Kocha, bydleli v jiných domech nedaleko nemocnice. Je známo, že ulice, na které bydlel Příbyl, byla později pojmenována jeho jménem.

Koch se zmiňuje o zásluhách Příbyla jako léčícího lékaře a vysoce vzdělaném odborníkovi na současné vědecké úrovni. Ukazuje, že Příbyl se „už dávno usadil na Kavkaze“ a mnoho úsilí vynaložil na studium a boj s epidemickými chorobami. „Tamější medicína je mu mimořádně zavázána za mnohé, protože nehledě na vzdálenost od vědecké Evropy je on blíže k vědě než mnohý lékař v Německu.“ Koch v zápětí konstatuje, že kromě vlastních pozorování a velké zkušenosti Příbyl neustále pracoval s odbornou literaturou a byl seznámený s nejnovějšími úspěchy v medicíně v jiných zemích.

„I přes velkou cenu objednává důležité časopisy z Německa, Anglie, Francie a pečlivě je studuje.“

Zprávy Kocha se shodují s výroky jiných autorů, poznamenávajících, že Příbyl ovládal základní evropské jazyky a stále objednával odbornou literaturu. Lékař V. I. Priselkov píše v novinách „Kavkaz“ (1866, č. 19), že Příbyl „do posledních svých dnů sledoval všechny novinky v medicíně“, a přidává „Vždy jsem ho zastihl v pracovně a určitě s knihou nebo časopisem.“

Později kavkazolog E. G. Veidenbaum napsal, že „Ve své době Příbyla považovali za nejvzdělanějšího a zkušeného lékaře v Tiflise“.

Autorita, kterou Ivan Antonovič Příbyl měl, je jasně cítit v uvedených knihách německých vědců, kteří na základě získaných údajů a osobních dojmů vytvářejí působivý obraz člověka věrného svému povolání medika a zasluhujícího za své vědomosti a osobní kvality hlubokou úctu okolí.

Natalie ORLOVSKAJA

ÚRYVKY Z KNIHY VACHTANGA GOGOLAŠVILI – „VELKÝ SOUBOR 'ERISIONI'“

Překlad z gruzínštiny Givi Chuberašvili

V roce 1885 na gruzínské scéně poprvé zpíval gruzínský národní sbor vedený Lado Agniašvili, dirigoval Josef Ratil.

Lado Agniašvili se narodil v roce 1860 v rodině telavského kněze. Léta dospívání prožity mezi sladkými kachetínskými písněmi a velkou společenskou aktivitou jsou podrobně popsána v knize spisovatele Josifa Imedašvili „Lado Agniašvili“, Tbilisi 1922 a taktéž v knize I. Lekišvili „Ratil v Gruzii“.

Jako dirigent sboru byl pozván vynikající znalec vokálního umění Čech Josef Ratil, který v roce 1880 přijel do Tbilisi s ruskou operní skupinou a byl tak fascinován Gruzii, že se s ní až do smrti nerozlučoval. Nejprve zpíval na scéně Tbiliského operního divadla, ale pak ho natolik upoutala krása gruzínských lidových písní, že zbytek života zasvětil jejich zachování a zdokonalení.

Lado Agniašvili navrhl sboru nemalý plat (po jednom rublu podle početnosti sboru, ve kterém bylo nejméně 25 osob) a taktéž čtvrtinu zisku z koncertu. Později pak, když u sboru bývaly materiální potíže, Ratil většinou slíbený honorář nedostával. Nicméně ale upřímně miluje svou práci si Čech ani jednou nepostěžoval. Tak ze vzpomínek Vasilije Kirvalidze vysvítá s jakým úsilím v těžkých podmínkách se budoval sbor díky snahám Lado Agniašvili a Josefa Ratila – první vysoce profesionální soubor gruzínské lidové písně a kde je počátek jeho historie. „Na podzim roku 1885 mne V. Bakradze poprosil, abych sezval dobré gruzínské zpěváky a v určený čas je přivedl k Agniašvili, kam i on přijde. Pozval jsem 8 lidí. V určenou dobu k Agniašvili přišli (Ančischatská ulice, dům Pirumova, vrchní patro). Agniašvili nás uctivě přijal. V té době u něj byli i jiní. Po uvítání a seznámení nám nabídli čaj. Zazpívali několik písní, ale byli v rozpacích. Lado to zpozoroval a řekl hospodyni v druhém pokoji – Račinci⁶⁸ to tak nemají rádi, to jsou lidé pohostinští, předved' pohostinství. Za několik minut byl jídelní stůl prostřen. Moji zpěváci vypili několik skleniček, trochu se osmělili a zapěli.

Před odchodem Lado řekl, abychom se svými pěvci šli do Čugureti⁶⁹ na byt k Ratilovi. V určený čas jsme byli u Ratila. Tam jsme se sešli s několika mužskými. Ratil nás požádal abychom zazpívali. Naše hlasy se mu líbily. Řekl, že v průběhu dvou týdnů k němu musíme přicházet, abychom upravili naše písně. Začali jsme k němu chodit. Ratil pracoval velmi ochotně a neúnavně. Je pravda, že gruzínsky on nerozuměl, ale zato výborně vedl úvod, předzpěv a refrén. Ratil přepsal do not následující písně: „Mahla mthas modga“ (Přišel jsem k vysoké hoře), „Khalsa visme erkhva šrošana“ (Nazval konvalinkou), „Miqvars sampherad suphra gašlili“ (Miluji prostřený stůl), „Šavi kuršao“ (Černý Kuršo), „Oi, Kriste agdga“ (Ó, Kristus vstal), „Kvedrula“ (Kvedrula – jméno račínské řeky) a jiné.

⁶⁸ Rača – severozápadní region Gruzie

⁶⁹ Čugureti – místní název části starého Tbilisi

Všechny měly velký úspěch, byly velmi populární. Lado stále býval u Ratila, jeho práce se mu velmi líbila a těšila ho. Agniašvili nám řekl, že brzy uspořádáme koncert a pozveme vás.

Slíbený koncert měl být koncem roku 1885. Tak to bylo napsáno v dohodě Agniašvili a Ratila. Ale sestavení sboru a práce na repertoáru trvaly více než rok. V novinách „Iveria“ Ilji Čavčavadze uveřejnil článek, ve kterém mimo jiné psal: „V sobotu 15. listopadu gruzínský sbor, jestli se nemýlím v počtu dvaceti pěti osob, přednesl v gruzínském divadle pod vedením pana Ratila národní písně přepsané do not. Lidí bylo hodně a všichni to uvítali nejen s potěšením, ale s nadšením. Chvála a čest průkopníkům tohoto díla... Nemalý dík zasluhuje pan Ratil, cizinec, který sbor připravil. Vděčné publikum tam přímo v divadle sebralo peníze a dalo darem panu Ratilovi. Potlesk byl bez konce.“

Josef Ratil se takto vyjádřil: V Gruzii je tolik písní, takové množství melodií, že nemohu jmenovat zemi jí rovnou. Gruzie je bohatá na hlasy pro pěvecký soubor. Je to hotová symfonie, která okouzluje sluch Evropana“. Nejdříve však sám Ratil byl okouzlený Evropan. Právě to ho přimělo pokračovat v dirigování sboru, když ze sboru odešel Lado Agniašvili. Za svoje skromné finanční prostředky on složil a připravil sbor na koncerty, který se pak nazýval „Ratilův pěvecký sbor“. Tento sbor existoval do roku 1896 a byl velkým přínosem pro rozvoj pohostinských vystoupení gruzínské písně a zachránění mnohých melodií. Ratil první založil účast písňového pěveckého souboru v gruzínských představeních.

V roce 1889 se ke sboru připojila nevelká taneční skupina, jen 12 osob. Začalo předvádění gruzínských lidových tanců v doprovodu lidového souboru. Tuto událost pokládají za vznik současného souboru lidového tance „Erisioni“. Soubor je nyní na turné a je známý po celém světě.

V letech 1890-1892 sbor účinkoval v několika představeních Alexandra Kazbegi „Arsena“ (mužské i ženské jméno), ve kterém byli zpěváci oblečení do selských oděvů a zpívali píseň „Gavlesot dzmebo namgali“ (Nabrousíme, bratři, srp). Ratilovi zpěváci taktéž účinkovali v „Patara Kachi“ (Malý Kachi) Cereteli, kde ve druhém

aktu zpívali „Mumli muchasa“ (Muška na dubu) a „Urmuli“ (píseň vozky na arbě). V „Da-dzma“ (Sestra a bratr) a v „Mohalate“ (Zrádce) V. Gulia zpívali „Mchedarta simhera“ (jezdecká píseň), „Gmirta simhera“ (hrdinská píseň), „Locva“ (Modlitba), „Urmuli“, „Mchedruli“ (jezdecká píseň).

Ratilův soubor zpíval i v představeních Zuraba Antonova „Tivitmogzauroba literatora“ (Pout' literáta) i v „Dava“ (Spor) Georgie Eristavi. To bylo druhého ledna roku 1895. Sbor interpretoval nejen písně představení, ale na konci představení zazpíval i několik gruzínských lidových písní.

V tom roce bylo ve třech číslech „Iveria“⁷⁰ opublikováno: v neděli 12. května 1895 bude předvedena divadelní hra „Vepchis tkaosani“ (Oděný v tygří kůži) s účastí Ratilova sboru.

Ratil nekončil s turné. On ještě více rozšířil místa tradičních pohostinských vystoupení Lado Agniašvili. V březnu roku 1892 noviny „Iveria“ oznamovaly čtenářům, že Atilův chór byl na turné v Achalkalaki, Kviriła, Poti, Batumi, Kutaisi. Na koncertech bylo slyšet „Gaumardžos kartul simgerac“ (Ať žije gruzínská píseň).

Ratilův soubor byl první, který byl na turné za hranicemi Gruzie a dal tak možnost negruzínskému posluchači procítit krásu gruzínské písně.

V roce 1890 byl sbor pozván do Peterburgu. Jeli přes Kavkaz. První koncert byl na Kavkaze. Na tom koncertě byl i skladatel Dmitrij Arakišvili, který byl nadšen krásou a mistrovským provedení písní a proto se rozhodl celý svůj další život věnovat obrození gruzínské hudby. Sám D. Arakišvili měl za to, že tento den je počátkem jeho skladatelské činnosti, v čemž je zásluha šlechtetného Čecha.

Bohužel sbor kvůli nedostatku prostředků nemohl jet na turné do Petěrburku. Byl ještě jeden pokus jet do Ruska, ale z nedostatku peněz se to nepodařilo. Mohli dojet jen do Severního Kavkazu, kde dali šest koncertů v lázních Pjatigorsku, Jessentuki, Kislovodsku a

⁷⁰ Historický název Gruzie

Železnovodsku. Těmito turné Josef Ratil udělal neocenitelný přínos k popularizaci gruzínské lidové písně. Ratilův sbor existoval do roku 1896 a zanechal nesmazatelnou stopu v historii gruzínské sborové písně. Ať jsou vystlány fialkami a růžemi vzpomínky na něj.

SOKOLSTVO V RUSKÉM IMPÉRIU

Sokolstvo bylo do Ruska přineseno na bedrech českých imigrantů: ve Volyňském městečku Mirogošči založili v roce 1870 prožívající zde Češi dvě sokolské společnosti. Jedna z nich se zabývala především jízdou na koni. Téhož roku v městečku Ostrog byl podle pravoslavného ritu posvěcen sokolský prapor. Sokolské společnosti se objevily i v ruské části Polska. Ruská vláda jim v činnosti nepřekážela, avšak ruským organizacím bylo oficiálně zakázáno používat sokolské jméno. Zřejmě na základě mezinárodněpolitických představ vlády.

Zájem o tělesnou výchovu v poslední čtvrti minulého století byl záležitostí jednotlivce. Mnozí si byli vědomi výhod gymnastiky a snažili se ji prakticky využívat. Češi přijíždějící do Ruska za prací se snažili Rusy seznámit se systémem fyzické a morální výchovy právě Tyršem vyvinutým s vědomím, že jen silné a zdravé Rusko je schopno uchránit lid od konečného poněmčení. Tato jejich práce přinesla ovoce a ruská společnost projevila zájem, zatím individuálně, o tyto nové proudy. Ale ani Němci nespali, jejich gymnastické spolky Turnverein a Palma začaly svůj pochod Ruskem. Veřejnost se dohadovala, co je lepší, švédský, německý, nebo dokonce francouzský systém gymnastiky, nebo snad je lepší sport, nebo hry. Za této situace byla v Moskvě 4. května 1883 založena „Ruská gymnastická společnost“. Později členy této společnosti byli i Lev N. Tolstoj a Anton P. Čechov. Společnost vycházela z české sokolské zkušenosti, v roce 1889 začala korespondencí se známým pražským sokolským aktivistou Josefem Šejnerem, vydavatelem českého časopisu „Sokol“ a přes něj si vykorespondovala v roce

1891 českého sokola F. Olšaníka⁷¹ jako učitele gymnastiky. Dva roky předtím L. L. Markov, ředitel Prvního Tifliského gymnázia, taktéž si vykořespondoval do funkce učitele jednoho z nejlepších českých Sokolů J. Grumlíka. Hned za ním jedou do Ruska sokolové Skoták, Potůček a Lukeš, taktéž jako učitelé gymnastiky. Oni všichni se s velkým úsilím snažili zaujmout Rusy sokolstvem, tělocvičným systémem Tyrše a pohromou, hrozící západním Slovanům. Počátkem 20. století jsou jejich snahy úspěšné, v roce 1900 je v Tiflise (nyní Tbilisi) otevřena „Gymnastická společnost“ s naprosto otevřeně sokolskou strukturou, ideologií a gymnastickým názvoslovím rozpracovaným Tyršem. Předsedou společnosti, sokolsky „starostou“, se stává bratr (všichni Sokoli jsou bratři a sestry) J. Grumlík, vedoucí „místnosti“, tj. útvaru, gymnastikou a sportem, sokolsky „náčelníkem“, je vybrán bratr F. Lukeš. Ale jako dříve není společnosti dovoleno jmenovat se „sokolskou“.

V tomtéž roce byly založeny dvě nové společnosti důležité pro ruské sokolstvo: „České gymnastické kluby“ v Sankt-Petěrburgu a Kyjevu. Brzy, již v roce 1903 se přejmenovaly na „Společnost Sever“ a „Společnost Jih“. Ve stejném roce byla založena a schválena společnost „Gymnastická společnost v Taškentu“. V roce 1905 proběhly „Gymnastické sportovní dny“ společnosti „Sever“ v Sankt-Petěrburgu a vzpomenuuté společnosti v Taškentu. Téhož roku, s využitím zřejmého úspěchu, byly v Praze otevřeny přípravné kurzy českých sokolů pro učitele gymnastiky v Rusku. Dveře do Ruska se pro sokoly otevírají.

Nové proudy v Rusku, které prožilo neúspěšnou rusko-japonskou válku a revoluci v roce 1905, vyjádřené jazykem ministerského předsedy A. P. Stolypina dávají důraz na slogan: „odmítnout revoluce, zemi reformy“. Sokolstvo je viděno v novém světle - není to český protirakouský bunt, ale jedno z hnutí nabízející pomoc zastavit, podle okřídlených slov A. I. Solženicina, „Rudý kruh revoluce“. Společnosti „Tiflis“ je dovoleno jmenovat se „sokolskou“.

⁷¹ František Olšaník (1862-1943), jeden ze zakladatelů Sokola v Kojetíně, od roku 1891 pomáhal zakládat sokolskou organizaci v Rusku.

Sám Stolypin se synem vstupují do Sokola. Jako lavinou se přejmenovávají existující „gymnastické společnosti“ na „sokolské“. Objevují se „Společnost Sokol Moskva-1“, „Peterbug-1“, „Oděsa“, „Taškent“.

Vznik prvních ruských mládežnických organizací

První ruská gymnastická společnost s neoficiálním názvem „Sokol“ byla založena v Moskvě v roce 1883 s účastí V. A. Giljarovského, později do ní vstoupili L. N. Tolstoj a A. P. Čechov. V roce 1887 L. L. Markov, ředitel Prvního Tifliského gymnázia, pozval do funkce instruktora gymnastiky českého sokola J. Grumlíka. Jeho práce měla logické pokračování v rámci v roce 1900 v Tiflise vzniklé první společnosti s oficiálním názvem „Ruský Sokol“.

V roce 1901 na probíhajícím v Praze všesokolském sletu (obr. 3) byli přítomni představitelé ruského personálu a delegáti gymnastických společností. Na ně silně zapůsobily „zdravé myšlenky a energická práce sokolů“. Po sletu následovalo pozvání českých sokolů na gymnastickou práci v Rusku. V zemi začaly vznikat jedna po druhé gymnastické společnosti, pracující sokolským systémem. S rychlým rozšířením hnutí v Rusku vznikl silný nedostatek instruktorů. Částečně byl tento problém řešen v Čechách organizací kurzů pro instruktory, ale rozvoj hnutí byl brzděn i pololegálním statusem na území Ruska.

„DĚKUJEME, RATILE“

V Kavkazském domě se na památku 170. výročí narození I. Navrátila uskutečnil koncert české a gruzínské hudby. Na slavnosti vystoupil mimořádný a zplnomocněný velvyslanec České republiky v Gruzii Ivan Jestřáb. Uvedl zajímavé skutečnosti z Navrátilovy působnosti. Vedoucí Českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“ Harold Šmalcel zplnomocnil Alexandra Garbera, profesora Tbiliské státní konzervatoře V. Saradžišvili, vedením koncertu. Interprety byli žáci a studenti profesora A. Garbera Nino Katamadze,

Edišer Rusišvili. Profesor Villi Grigorian předvedl české písně (s doprovodem Iriny Šapelnikové).

Větší část svého tvůrčího života I. Ratil věnoval rozvoji gruzínské hudební kultury. Měl blízko k prominentům gruzínské inteligence – A. Benašvili, M. Balančivadze, I. Kargareteli, Z. Čchikvadze, I. Čavčavadze, A. Cereteli, J. Gogebašvili, S. Meschi a dalším. Prostudoval gruzínský lidový folklór, okouzlený krásou a svérázností gruzínských lidových písní, mnohohlasým polyfonním zpěvem vytvořil první gruzínský lidový pěvecký sbor.

První vystoupení lidového sboru bylo ve Tbilisi 15. listopadu 1886. Mělo ohromující úspěch. Svědčí o tom oznámení v časopisech a novinách té doby. Například 18. listopadu 1886 v časopise „Iveria“ byly uveřejněny dva komentáře Ilji Čavčavadze, ve kterých psal, že to bylo vyjádřením pohnutí duše a srdečného nadšení.

Chór měl 25 sborových zpěváků oblečených do gruzínských lidových krojů. Členy sboru byli gruzínští zpěváci a hudebníci – Dmitrij Arakišvili, Ivane i Zacharij Paliašvili a mnozí další, následně pak koryfeji gruzínské hudební kultury.

I. Ratil též sólově vystupoval. V jedné z recenzí se dočteme: „Je překvapivé, že I. Ratil se chopil tak těžkého díla a úspěšně osvojil gruzínský kolorit a nuance. Píseň „Světlo mých očí“ zazpíval s takovým mistrovstvím, že od potlesku se tráslo celé divadlo.“

Kromě gruzínských lidových písní Ratil se souborem nastudoval i několik písní svého rodného českého folkloru. Mezi nimi byly velmi populární čtyři – „Povstaň, kolose hrdino“, „Bežel, bublaj, potůček“, „Na modrém nebi“ a „Pluje koráb“. Tyto písně nyní znějí na koncertech gruzínské lidové písně. Gruzínsky jejich názvy zní: „Achsdeg gmirt-gmiro“, „Čuchčuchitčamorbody“, „Lažvardcaze“, „Midis temi“.

I. Ratil udělal první notový zápis, zapsal a zpracoval více než třicet gruzínských písní. Všechny tyto písně, které slyšel od lidových zpěváků a účastníků sboru, který řídil, byly mnohokrát předneseny na koncertech. Díky jemu se dochovaly „Diambeo“, „Alilo“, „Kachetínská hodovní“, „Gurijská odélie“, „Osimdzra“ a další.

Koncerty sboru řízeného I. Ratilem probudili ve význačných osobách Gruzie myšlenku založit Gruzínskou hudební společnost. Vynikající provedení lidových písní otevíralo možnost založení národní opery. K pěveckému sboru se připojil ansámbl lidových tanců, který se nyní jmenuje „Erisioni“ a je světově proslulý.

I. Ratil ze svých 72 let prožil 32 v Gruzii, 10 let byl stálým vedoucím gruzínského lidového pěveckého sboru. Zemřel ve Tbilisi 17. února roku 1912. V den jeho pohřbu byly všechny přilehlé ulice k jeho domu zaplněny jeho ctiteli, lidé plakali. Potom filmové studio „Gruzia-film“ uvedlo výborný hudební film „Děkujeme, Ratile“.

Marianna CHUBUA

INFORMACE O ČINNOSTI ČESKÉHO LÉKAŘE IVANA PŘIBYLA V GRUZII

(Připravil doktor medicíny profesor G. Mgaloblišvili)

Ivan Přibyl

- Narodil se v roce 1781 v Čechách a v roce 1866 zemřel ve Tbilisi.
- Studoval v Praze a Vídní. Získal titul doktora medicíny a chirurgie.
- V roce 1808 přijel do Ruska, nostrifikoval diplom a do roku 1814 sloužil jako vojenský lékař v ruské armádě na Jižním Kavkaze.
- V roce 1813 na pozvání pracoval jeden rok ve funkci hlavního lékaře tehdejší vojenské nemocnice ve Tbilisi. Tato nemocnice neměla vlastní prostory a stěhovala se z místa na místo, měla kvalifikaci nižší třídy.
- V roce 1810 vedl práce při likvidaci epidemie moru v Achalciche.
- V roce 1816 vedl práce při likvidaci moru v okolí Tbilisi. Obdržel za to Řád sv. Anny.

- V roce 1830 a 1840 vedl práce při likvidaci epidemie cholery v Gruzii. Za práce při likvidaci epidemií se stal rytířem čtyř řádů.
- V roce 1822 je znovu hlavním lékařem tbiliské nemocnice a převedl ji do třetí třídy. V tomtéž roce vybral místo a zpracoval projekt nemocnice v Navtlugi, kontroloval stavbu a stal se jejím hlavním lékařem. Nemocnici přeměnil na kliniku evropské úrovně, zavedl přísný řád, vizitu nemocných dělal dvakrát denně.
- V roce 1820 zřídil první městskou nemocnici ve Tbilisi.
- V roce 1836 při Navtlugské nemocnici zřídil první v Gruzii lékařskou školu – vojenskou zdravotnickou školu.
- V roce 1837 jako nejlepší lékař Kavkazu doprovázel na cestách imperátora Ruska – Nikolaje I. Za všechny svoje zásluhy dostal brilantový prsten z ruky imperátora.
- V roce 1847 navštívil Tbilisi světově proslulý chirurg Pirogov. Po jeho příjezdu I. Příbyl zavedl v chirurgické praxi použití narkózy.
- V roce 1849 jde do výslužby a je mu udělen doživotní titul čestného člena Vojenské lékařské rady.
- V roce 1858 slaví padesáté výročí lékařské působnosti v Gruzii.
- V letech 1862 - 1864 organizuje Kavkazskou medicínskou společnost a stává se jejím čestným členem. Taktéž byl čestným členem Peterburské lékařské společnosti

Ivan Příbyl před vynálezem chininu poprvé použil kalomel⁷² a ricinový olej pro léčení zimnice, která v té době byla rozšířenou a těžkou nemocí.

Ivan Příbyl byl velmi vzdělaným v oboru lázeňství. On vědecky a prakticky prozkoumal bordžomské vody a v roce 1842 dosáhl úředního potvrzení Bordžomi jako lázní. Aktivně inicioval a dosáhl výstavby bordžomských lázní.

⁷² Chlorid rtuťný Hg₂Cl₂

Prozkoumal akhtalinské⁷³ bahno a doporučil ho použít jako fyzioterapeutický prostředek.

Ocenil oblast Abastumani jako oblast vhodnou pro klimatické lázně a vanové lázně.

Každý rok posílal do lázní do 120 nemocných.

Ivan přibyl v průběhu celé své lékařské činnosti sledoval novinky v medicíně, objednával vědecké časopisy z Francie, Německa, Itálie. Byl z prvních lékařů Gruzie, který spolupracoval s Vojensko-medicínským časopisem v Petěrburku a systematicky tam posílal svoje vědecké práce.

Byly návrhy (rektora institutu medicíny) pojmenovat jedno zdravotnické zařízení Tbilisi a vojenské sanatorium v Bordžomi (hlavního lékaře sanatoria) Příbylovým jménem.

Rok 2011 je jubilejní – 230 let narození Ivana Příbyla.

VÁŽENÝ PANE ANASTASIADI!

Stav, ve kterém se nachází naše společnost, lze nazvat za blízky kritickému. Pokles mravů způsobil, že lidské vztahy se začínají řídit pouze výhodou, egoistickými zájmy. Surovost, násilí, licoměrnost, propaganda a vnucování cizího způsobu života, pohrdání pravou kulturou, tradicemi a zvyky, upřednostňování hmotné výhody nad mravními hodnotami začíná být realitou v našem životě. Kouření, narkotika, nemoci imunity narušují genofond. Setkáváme se se zničujícími vlivy zkreslujícími národnostní uvědomění a etnickou svěbytnost.

Stav se zhoršuje pronikáním do prostředí mládeže tzv. „masové kultury“, často nemorální, dotýkající se podlých instinktů. S politováním pozorujeme, že mediální prostředky často napomáhají rozšiřování negativních jevů, vzniku agrese, netolerance, lži. Co se dá postavit proti vlně nepříznivých vlivů zachvacujících náš kulturní prostor? Po prolomení hráze v minulosti nasazeného asketizmu tento

⁷³ Akhtala – bahenní lázně subtropické oblasti ve městě Gurdžani, 122 km východně od Tbilisi.

proud přinesl nejen dávno očekávanou možnost zařadit se do kruhu světových kulturních událostí, ale i kalné proudy usazené špíny tajících v sobě postupnou přitažlivost.

Nelze ignorovat zvětšující se okruhy cizích vlivů, zasahující do stále důležitějších aspektů života a tvářit se, že se nic důležitého neděje. Je třeba najít prostředky, kterými by bylo možné vzdorovat těmto nežádoucím tendencím. V první řadě jimi mohou být ty duchovní hodnoty, které jsou nám drahé a nositelem kterých je skutečný Tbilisec.

V průběhu staletí se formovaly pravidla chování, vznikaly nějaké nepsané morální zákony. Zkusme zformulovat tato hlediska a zařadit je do bodů mravního kodexu Tbilisce.

HAROLD ŠMALCEL, ČESKÝ KRAJANSKÝ SPOLEK V GRUZII „ZLATÁ PRAHA“

MRAVNÍ KODEX TBILISCE

Tbilisec – patriot Gruzie a svého města, stará se o zachování historického a kulturního dědictví, váží si po staletí utvářených tbiliských kulturních tradic. Tbilisec se vždy odlišoval láskou k lidem a přáním jim pomáhat, přátelstvím, kolektivismem, pohostinstvím, veselým duchem, humorem, pořádkumilovností, morálkou, internacionalizmem a tolerantností.

Nemělo by se to vyjadřovat vzletnými slovy hodovních přípitků, když tamada pronáší zdravici vlasti a městu, které je námi milováno a je nám od dětských let drahé. Jestli jsi vlastenec, pak ne slovy, ale činy musíš být jeho obhájcem a starat se o uchování jeho historického a kulturního dědictví, podporovat v průběhu věků formované morálně etické tradice, a mezi nimi duševní bohatost, pozornost k cizím potížím, přání pomáhat lidem v obtížích jak nejbližším sousedům, tak i sotva známým, ale čí osud vyvolal soucitnou odezvu. Přátelství, pospolitost, pohostinství, neoddělitelnou částí kterých jsou internacionalismus a tolerantnost a

vše je to okořeněno ostrým humorem, se kterým se snázejí překonávají jakékoliv těžkosti – podle těchto rysů charakteru poznáme ty, kteří nikoli formálně, ale svým duchem mohou pretendovat na jméno Tbilisce.

Tbilisec je ztělesněním poctivosti, odvahy, pracovitosti, kázně, spravedlivosti, svobodymilovnosti, věrnosti, spolehlivosti, vzdělanosti, občanské odpovědnosti.

Pokud ses, čtenáři, poznal v tomto popise, jestli jsi našel rysy blízkých lidí, kteří jsou jako ty znepokojeni osudem města, jeho obyvatel, jestli jsi poznal to, co jsi vždycky věděl ale neformuloval jsi to jako princip a i bez toho dodržoval zákony působící v oblasti lidské komunikace, pak jsi na správné cestě.

Tbilisec dodržuje zákony státu a společnosti, zajišťuje svoji obživu prostředky získanými čestnou prací, přispívá rozvoji a prosperitě občanské společnosti, její stabilitě a bezpečnosti.

Ve stejné době, vědom si svého místa ve veřejném životě, bereš na sebe zodpovědnost za blahobyt tobě blízkých lidí, zajišťujíc životní funkce okolních poctivou prací, co napomáhá rozvoji a prosperitě občanské společnosti, jeho stabilitě a bezpečnosti.

Další problém, který v poslední době je stále naléhavější, je vztah k přírodě. Ovšemže s velkým uspokojením se za městem touláš jarní trávou, nenapadne tě zakalit průzračnou vodu potůčku, vylít tam nějaké odpadky, miluješ pohostit přátele právě ulovenou rybou.. Odkud se ale v nepatřičných místech ve městě berou skládky odpadků, v zaplivaných průjezdech oharky a hromádky smetí zametených do koutů, stěny počmárané nápisy, v nedávno novotou svítících žlutých autobusech rozpáraná sedadla smutně ukazující svůj obsah. Takové obrazy bolestivě zraňují, je to přece tvůj dům, tvoje ulice, tvoje město, ***Tbilisče, a ty jako starostlivý hospodář se nemůžeš smiřovat s nepořádkem v jejich zevnějšku. Proto má Tbilisec šetrný vztah k přírodě, udržuje čistotu okolního prostředí, respektuje práva ostatních občanů na ně, dodržuje pořádek a čistotu na ulicích, v dopravních prostředcích, ve dvorech a domech.***

Tbilisec respektuje náboženství. Uvědomuje si, že uctívání boha je základem duchovního vědomí morální osobnosti, že duchovnost pomáhá člověku vyrovnat se sám se sebou, svými blízkými, získat důvěru k okolnímu světu, být otevřeným v otázkách kreativity a svobody myšlení.

Lze najít duševní rovnováhu, překonat pochybnosti a duševní nepohodlí, když se obrátíš k vyšší pravdě a vejdeš do sídla spirituality a víry.

Tbilisče, vždycky jsi měl uctivý vztah k libovolné konfesi, kterou vyznávají obyvatelé tvého města, protože mezi postuláty libovolné víry jsou pojmy promlouvající k lepším projevům lidské přirozenosti: humanismus, láska, víra. Tyto vysoké pravdy vyhlášené na věčné časy, platící v minulosti i nyní, i v budoucnosti, zakazují vraždit, loupit, nemravně žít, obsahují výzvu uctívat rodiče, být soucitný s lidmi a chovat se k nim tak, jak chceš, aby se oni chovali k tobě.

Tbilisec ochraňuje lásku, rodinu, láskyplně vychovává děti jako důstojné občany Gruzie, odolné proti potížím. Váží si stáří, pomáhá starším. Vytváří takové životní prostředí, že okolní v něm projevují svoje nejlepší kvality, které jsou i pro ně samé nečekaným překvapením. Není proto překvapením, že i úplně cizí lidé, kteří přijdou do tvého města, se brzy stávají tvými přáteli a to přátelství nemůže oslabit ani čas, ani vzdálenost, ani jiné nepředvídanosti, proti kterým není nikdo chráněn. Protože jsi věrný přátelství a umíš ho zachovávat celý život – v tom je podstata tvé duše nacházející odezvu unisono znějící s těmi, kdo jsou stejně naladěni.

Pokud se tato neopakovatelná jedinečnost udrží i v budoucnosti, nezkalená různými cizorodými vlivy, pak obraz Tbilisce, vytvořený talentem klasiků a tvými dobrými přáteli není mýtus, ale realita, která může mít vliv na běh událostí a jejich vedení správným směrem...

Ověřme si to na sobě, drahý příteli!

OD REDAKCE

Takže, před vámi, milí čtenáři, je projekt morálního kodexu Tbilisce, jak ho vidí prezident českého krajanského spolku „Zlatá Praha“ Harold Šmalcel.

Prosíme vyjádřete svůj názor jestli měšťané potřebují takový morální kodex, a jestli ano, asi budete chtít přidat nějaké vlastní dodatky, poznámky, návrhy. Čekáme vaše dopisy.

„FREKVENČNÍ SLOVNÍK“, ČILI CESTA K INTEGRACI..

Byl vydán čtyřjazyčný gruzínsko-ázerbájdžánsko-arménsko-ruský „Frekvenční slovník“, který je především určen zástupcům národnostních menšin žijících v Gruzii a kteří se chtějí v nejkratší době naučit státní jazyk. Nutnost jeho zvládnutí narůstá den ze dne, bez státního jazyka se národnostní menšiny obtížně integrují do společnosti země, která získala nezávislost, kde státním jazykem je gruzínština a veškerá agenda je vedena v gruzínštině. Podle názoru odborníků „Frekvenční slovník“ pomůže prohloubit znalosti o současném gruzínském jazyku i představitelům titulární národnosti, jako například doplnit slovní zásobu v části nejčastěji používaných slov atd. „Frekvenční slovník“ byl vydán podle projektu prezidenta Českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“ Harolda Šmalcela. Tato myšlenka byla hned podpořena parlamentem Gruzie a Administrační kanceláří prezidenta země, a obě složky vydání doporučily. Bylo přitom podtrženo, že „Slovník“ slouží státním zájmům. Vyskytly se i vážné překážky. Zaprvé, daleko ne všichni k problému přistoupili s pochopením, zadruhé, těžko se hledaly finanční prostředky k realizaci vydání. Autoři slovníku dokázali přesvědčit o jeho nezbytnosti a získávat spolupráci na něm. Brzy se získaly i finanční prostředky, ozvalo se vedení Evropského centra ve věcech menšin na Kavkaze a vzalo na sebe úhradu všech nákladů na vydání slovníku. Na prezentaci „Frekvenčního slovníku“ v Národní knihovně Parlamentu Gruzie autor projektu Harold Šmalcel poznamenal: - Toto vydání potřebují obyvatelé země, kteří

neovládají státní jazyk. Slovník umožňuje jeho zrychlené zvládnutí. To umožní občanům překonat jazykovou bariéru, které je vážnou brzdou na jejich cestě integrace do společnosti. Se znalostí gruzínského jazyka představitelé národnostní menšin se budou snázeji integrovat do občanské společnosti Gruzie, kde se narodili a kde žili jejich předkové, intenzivně se zúčastní v samosprávě svého regionu a i v důležitějších oblastech řízení státu. Všimněte si, že vznik tohoto vydání má dost dlouhou historii. Vydat frekvenční slovník není snadná záležitost, zvláště tehdy, když se jedná o v Gruzii první vydání, není k dispozici odpovídající metodika, zkušenost a nakonec i nedostatek odborníků.

Metodika navržená H. Šmalcelem byla pečlivě propracovaná a odsouhlasena s různými státními i veřejnými organizacemi. Při vydání byly respektovány připomínky. Má se za to, že moderní gruzínský jazyk nemá více než 110-115 tisíc slov. Praxe ale ukazuje, že pro komunikaci stačí všeho jen tři procenta uvedeného množství a v jiných jazycích to může být i méně. Například slovní zásoba současné němčiny je okolo 450 tisíc slov a do frekvenčního slovníku je zahrnuto ne více než 1500 slov a slovních spojení. Má se za to, že k dorozumění v cizím jazyce stačí okolo 300 slov a slovních spojení. Ovšem zjistit tato nejpotřebnější slova a seřadit je podle klesající frekvence není tak snadné a vyžaduje hluboké vědomosti tzv. počítačové morfologie.

Autoři prvního gruzínského „Frekvenčního slovníku“ se setkali i s jinými potížemi. Bylo obtížné shromáždit texty, které by obsahovaly okolo milionu slov. Základem těchto textů byly Ústava Gruzie, řada zákonů. Daňový a Občanský zákoník, Všeobecný správní řád, řada novin a texty na běžná témata. Do vydaného slovníku bylo zařazeno kolem 2400 gruzínských slov, seřazených podle abecedy s uvedením frekvence výskytu v překladu do ázerbájdžánštiny, arménštiny, ruštiny.

Recenzi a předmluvu ke slovníku, ve které dal řadu doporučení pro zlepšení dalšího vydání, napsal vedoucí katedry novogruzínského jazyka Tbiliské státní univerzity I. Džavachišvili profesor Avtandil Arabuli. Ve „Frekvenčním slovníku“, píše profesor, je obsažena

úřední, společensko-politická a každodenní slovní zásoba. Je toho dost pro rozhovor ve státním jazyce. Slovník poskytuje vynikající možnost pracovat na slovníkové zásobě a zdokonalovat ji. Nelze pominout velký ekonomický efekt, který slovník poskytuje, protože výuka jazyka je pro stát drahá. Ještě jednou podtrhneme, že cenné vydání by nevidělo světlo světa, kdyby zástupce Evropského střediska pro záležitosti menšin na Kavkaze Tom Trier nepřesvědčil vedení Střediska v Evropě o jeho nezbytnosti. Ve spojitosti s tím Tom Trier na prezentaci řekl, že Středisko má zájem na této důležité práci, které poskytne velkou pomoc při studiu státního jazyka v Gruzii. Tento slovník je právě tím nástrojem, který je nezbytný ke zdolání bariér na cestě k integraci. Poslední etapa naší práce, pokračoval Trier, spočívá v rozšíření tohoto vydání do regionů Gruzie, ve kterých jsou národnostní menšiny. V první řadě je to Calský a Achalkalaský region. Vystoupivši na prezentaci náměstek ředitele Evropského střediska ve věcech menšin Eva Chilinski, vedoucí oddělení vztahů mezi menšinami a občanské integrace prezidenta Gruzie Soso Lagvilava, vedoucí oddělení téže služby Manuli Chubua, člen parlamentu Gruzie, náměstek předsedy Svazu Arménů v Gruzii Van Bajburt a další poznamenali, že už byl udělán první důležitý krok, byl vydán „Frekvenční slovník“, ale ještě čeká hodně práce. Bude to zárukou úspěchu demokracie v zemi. Kniha musí být dostupná všem, kdo bude mít zájem. Vydání slovníku je začátek velkého programu, kterého by se měli zúčastnit lingvisté, filologové, kteří by si měli prohloubit svoje znalosti v počítačové morfologii, bez které podobná vydání nelze uskutečnit. Účastníci prezentace poděkovali všem účastníkům vydání tohoto slovníku, autoru a vedoucímu projektu Haroldu Šmalcelovi, Givi Nosadze (počítačové zabezpečení), profesoru Avtandilu Arabuli, docentu Tbiliské státní univerzity Melite Kobaladze, spolupracovníku Evropského střediska ve věcech menšin Georgii Pasurišvili, překladatelům Sulejmanu Sulejmanovi, Nasibu Nasibovi, Gulnazi Alijevě, Susane Chačaturové, Jurii Pogosjanovi, Jekaterine Čogovadze a dalším.

Džilda IVANIŠVILI

ČEŠI V GRUZII

Opouštěli vlast ne navždy, jen dočasně, ale všechno se otočilo jinak. Gruzie je přijala jako vlastní, s otevřeným srdcem. Vytvořila jim podmínky na projevení všech jejich intelektuálních schopností, využití vědomostí a zkušeností.

Velká vlna emigrantů z Československa byla vyvolána obsazením části země Německem v roce 1938. Totéž proběhlo i o deset let později a příčinou byl komunistický převrat v zemi. Z politických důvodů mnoho Čechů odjelo do Západní Evropy v roce 1968. Jestli se ale ponořit do historie, pak Češi opouštějí zabydlená místa v 18. – 19. století. Jsou to převážně sedláci, přijíždějí na Krym a na Ukrajinu osvojit novou půdu. Ekonomická migrace se opakuje ještě koncem 19. a začátkem 20. století, kdy Češi a Slováci jedou hledat práci do USA, v New Yorku zakládají Český dům, který se stává krajanským kulturním střediskem.

Češi směřovali i do Gruzie, kterou chápali jako část ruského impéria a která je lákala jako exotická země. První Češi se objevili v Gruzii již v 19. století. Všichni byli odborníky a přijížděli za prací. Usazovali se převážně ve Tbilisi.

Jejich potomci se nedávno shromáždili v Kavkazském domě na ulici Tabidze 20. Byl to večer smutných a současně veselých vzpomínek na léta prožitá v Gruzii. Večer se zúčastnilo mnoho hostů, přátel shromážděných.

Prezident Českého krajanského spolku v Gruzii „Zlatá Praha“ Harold Šmalcel vyprávěl o velké a obsažné práci Čechů, kterým se Gruzie stala druhou vlastí. Ve spolku byl vytvořený obsažný plán studia dějin země předků, zvládnutí češtiny. Velvyslanectví České republiky v Gruzii poskytuje podporu krajanskému spolku při rozvoji kulturních vazeb s historickou vlastí.

Na setkání H. Šmalcel vyprávěl o ochránci Prahy a země české sv. Václavovi. Památník odvážnému vůdci stojí v centru Prahy na náměstí, nesoucí jeho jméno. V nejtěžších dobách se Češi k němu obraceli s prosbou o pomoc a žádali o radu. Sv. Václav vždy pomáhal najít moudré řešení. Existuje mnoho legend o hrdinstvích

Václava, o tom, jak pod jeho vedení byla země osvobozena od utlačovatelů. V českém folkloru se zachovaly lidové písně velebící hrdinské činy knížete Václava a hymnus – provolání ke sv. Václavovi. Harold Šmalcel na večeru zvlášť zdůraznil, že na nelehké cestě výstavby nezávislého státu musí být pro Gruzii velmi užitečná zkušenost Československa a proto je třeba historii našich zemí studovat zvlášť pečlivě.

Češi v Gruzii se věnovali ekonomice, průmyslu, výstavbě, zdravotnictví, kultuře. V těchto oborech zanechali hlubokou stopu. Portréty vynikajících Čechů byly na tom večeru vystaveny ve výstavním sále „Kavkazského domu“. Je to celá galerie předních představitelů českého lidu sehraвших důležitou roli v budoucnosti Gruzie. Například Jaroslav Svatoš řídil první tbiliské gymnázium z jehož stěn vyšli mnozí státní činitelé. Je známo, že se J. Svatoš po příjezdu do Prahy dozvěděl o založení gymnastické společnosti „Sokol“ a pozval do Gruzie lepší odborníky z této společnosti, kteří založili tbiliský „Sokol“. Díky Krupníkoví, Antonu Lukešovi, v různých dobách vedoucích tbiliský „Sokol“, dosáhli gruzínští gymnasté vynikajících výsledků. V roce 1906 tbiliské družstvo obsadilo na všesvětovém sletu druhé místo a o šest let později místo první. V Praze mistrům přiznali čestný titul „Sokoli od břehů Kury“, vyznamenali je čestnou cenou a tím požehnali zrození „Ševardeni“, jehož stoleté trvání v Gruzii oslavili v roce 1997. O sportovním bratrství Čechů a Gruzínů bylo vysloveno mnoho teplých slov.

Harold Šmalcel, absolvent fyzikální fakulty Tbiliské státní univerzity, pracoval v Institutu aplikované geofyziky AV SSSR, nejednou byl členem leteckých a horských vědeckých expedicí, přátelil se s mnoha známými gruzínskými sportovci. Podílel se na vysokohorských záchranných pracích, při spouštění z Elbrusu Michaila Chergiani a Leonida Čartolani, které postihlo neštěstí. Velkým přínosem pro vědu Harolda Šmalcela jsou jeho práce v oboru stavby analytických přístrojů. Vedl práce na vývoji přístrojů pro atomovou a tepelnou energetiku, kosmos, zemědělství, chemický a hutní průmysl, ekologii. Za tyto práce a veřejnou činnost byl vyznamenán Řádem Cti. Celý svůj život spojil s Gruzii jako jeho

předkové. Na tomto večeru zvláště teple vzpomínali Gertrudu Šmalcel, která byla ozdobou scény našeho operního divadla při zpěvu v titulních rolích tehdejšího repertoáru.

Josef Navrátil byl okouzlen gruzínskými lidovými písněmi. Spolu s Lado Agniašvili zorganizoval gruzínský lidový pěvecký sbor a stal se jeho uměleckým vedoucím. Stal se sběratelem vokálního bohatství – lidových písní. Rátil, jak ho v Gruzii pojmenovali, byl iniciátorem studia gruzínských folklórních děl. První a i všechny koncerty sboru gruzínských lidových písní měly ve Tbilisi ohromující úspěch. Gruzínci ocenili Rátilyvy aktivity při studiu a propagandě gruzínského folklóru a natočili o něm plnometrážní film „Děkujeme, Rátile!“ V tom sboru zpívali i takoví budoucí gruzínští hudebníci, jako bratři Paliašvili, Ija Kargareti a mnoho jiných.

Dosud není zapomenut ani příspěvek významného designéra Josefa Broučka, jeho práce v divadle Š. Rustaveli a v bývalém biografu „Amirani“ na třídě D. Agmašenebeli jsou dodnes uchovány. Jeho syn Franc Brouček, doktor chemických věd, profesor Tbiliské státní univerzity, vedoucí katedry analytické chemie získal vysoké ohodnocení a byl vyznamenán Řádem Cti.

Vojenský lékař Ivan Příbyl je zakladatelem Lázní Bordžomi.

On první vědecky zdůvodnil léčebné vlastnosti bordžomské minerální vody. Kromě toho je zakladatelem vojenské nemocnice ve Tbilisi. V době pobytu ruského imperátora v Gruzii mu imperátor za zásluhy věnoval briliantový prsten ze své ruky.

V tomto seznamu působení Čechů lze pokračovat, ale je třeba zdůraznit to hlavní, a to, že pro mnohé Čechy se Gruzie stala druhou vlastí, oni se stali plnoprávními občany a všechny svoje vědomosti a zkušenosti předali Gruzii.

Bylo tam noho řečníků. Vystoupil vedoucí Kanceláře ministrů Gruzie Zurab Mezurnišvili, profesor, sportovec, nositel Guinnessova rekordu Genri Kuprašvili, výkonný ředitel Olympijské komise Gruzie a další.

Džilda Ivanišvili

ČESKÝ LÉKAŘ A KOLÉBKA GRUZÍNSKÉ BALNEOLOGIE

V abchazském středisku spirituality a kultury se konal vzpomínkový večer věnovaný znamenitému lékaři a známému vědci Ivanu Antonoviči Příbylovi. Čech podle národnosti, stal se zakladatelem vědy o balneologii v Gruzii, zakladatelem a aktivním členem Kavkazské medicínské společnosti, vychovatele plejády gruzínských balneoklimatologů.

Večer organizovaný Českým krajanským spolkem v Gruzii „Zlatá Praha“ otevřel předseda spolku Harold Šmalcel. Vedoucí Abchazského střediska spirituality a kultury Svetlana Kecba ve svém příspěvku zdůraznila závažnost zachování vzpomínek na lidi různých národností, věrně sloužících zájmům Gruzie a významně přispěvších ke kulturnímu dědictví země.

Ivan Příbyl se narodil v Čechách v roce 1782. Vzdělání získal v Praze a ve Vídni. V roce 1808 přijel do Ruska a nastoupil vojenskou službu. V roce 1819 dostal funkci hlavního lékaře, vedoucího Tifliské vojenské nemocnice. Tři roky před tím byl v Gori ubytován Chersonský granátnický pluk. Vojáky tohoto pluku posílali do bordžomské soutěsky připravovat palivo a oni do Gori vozili v lahvích vodu, kterou místní nazývali léčebnou. Další výzkum kvality vody probíhal pod vedením náčelníka Tifliské vojenské nemocnice.

Příbyl začal studovat balneoklimatické bohatství Východní Gruzie. V regionu prozkoumal zdroje minerálních vod, achtalinské bahno, vypracoval doporučení pro jeho léčebné indikované a kontraindikované použití. Výsledky jeho pozorování se posuzovaly v nemocnici na vědeckých konferencích a tam se též upřesňovala metodika léčení. Zvláště důležitou úlohu sehrál Příbyl při výstavbě lázni a popularizaci bordžomských minerálních zdrojů. Jeho úsilím se Bordžomi stalo kolébkou gruzínského lázeňství.

Dochovaly se informace, že Příbyl na Kavkaze byl příznivcem děkabristů. Spolu s tím ale byl osobním lékařem carské rodiny v Gruzii, vyznamenaným imperátorem Ruska briliantovým prstenem

s jeho ruky. Ještě jedna zajímavost, v Gruzii si Příbyl osvojil gruzínský jazyk. Zemřel v Tiflise roku 1866.

Na večeru o činnosti lékaře-klinika, autoritativního vědce, organizátora, pedagoga Ivana Příbyla, o jeho zásluhách jako chirurga, vyprávěl vedoucí katedry historie medicíny Tbiliské státní univerzity lékařství profesor Ramaza Šengelia a profesor Tbiliské státní univerzity lékařství Guram Mgaloblišvili, který v současné době připravuje k vydání knihu o historii Tbiliské vojenské nemocnice. Mluvčí vyjádřili přání pojmenovat jménem Příbyla jednu z ulic našeho hlavního města.

Večeru se zúčastnil mimořádný a zplnomocněný velvyslanec České republiky v Gruzii Ivan Jestřáb s chotí. Ve svém vystoupení velvyslanec vyjádřil poděkování za uchování v Gruzii vzpomínky na jeho vynikající krajany.

Marianna CHUBUA

ČESKÝ LÉKAŘ, KTERÝ ROZVÍJEL MEDICÍNU V GRUZII

Podle projektu „Kalendář kultury“ se v „Kavkazském domě“ s podporou Českého krajanského spolku „Zlatá Praha“ a velvyslanectví České republiky v Gruzii konal vzpomínkový večer u příležitosti 230. výročí narození známého českého lékaře Ivana Příbyla.

Prezident českého krajanského spolku Harold Šmalcel vyprávěl o některých známých Česích žijících v Gruzii. Například český hudebník Josef Navrátil, kterého v Gruzii pojmenovali Josefem Ratilem, cestoval po ruském impériu, zajel do Gruzie a byl jí tak okouzlen, že tady zůstal žít. Sbíral gruzínský folklór, založil lidový pěvecký sbor ve kterém zpívali známí gruzínští zpěváci, skladatelé Ivane a Zacharij Paliašvili, Dmitrij Arakišvili a další. Český pedagog, veřejný činitel, ředitel tiflisského ženského gymnázia Jaroslav Svatoš založil sportovní oddíl „Sokol“ v Tiflise. Ze stejnojmenné pražské sportovní organizace pozval trenéry. Tiflisští gymnasté obsadili druhé a pak i první místo na všesvětových sletech

gymnastů v Praze, které se srovnávaly s mistrovstvím světa. Za ukázané mistrovství sportovce z Gruzie nazvali „sokoly z břehů Kury“. Petr Šmalcel byl inženýrem železničního stavitelství. Díky jemu bylo postaveno mnoho tunelů, mostů, domů na Blízkém Východě, v Turecku, Číně, Ruském impériu. V Gruzii byl podle projektu Šmalcela postaven podzemní přechod pod nádražím, tunel pod Zeleným mysem, mnohé hydroelektrárny. To jsou daleko ne všichni zasluhující zmínky, talentované dcery a synové české země, kteří žili v Gruzii a významně přispěli v různých oblastech působnosti ve své druhé vlasti. Seznam by mohl pokračovat na dlouhou dobu. Vedoucí večera poznamenal, že nejen Gruzie, ale i mnohé evropské země ještě ne plně ocenili přínos představitelů národnostních menšin do jejich kultury a tato otázka vyžaduje ještě další studium.

Biografický „likbez“⁷⁴ předvedl posluchačům doktor medicíny, profesor katedry všeobecné chirurgie lékařské univerzity Guram Mgaloblišvili. Ivan Antonovič Příbyl se v narodil v roce 1782 v Čechách. Vystudoval v Praze a ve Vídni, pak přicestoval do Ruska, kde získal místo vojenského lékaře v Gruzii. Tady strávil celý svůj dlouhý a plodotvorný život. Skoro půl století zasvětil rozvoji medicíny. Příbyl byl chirurg, gynekolog porodník a dětský lékař, byl čestným členem Kavkazské medicínské společnosti a Peterburské společnosti lékařů. Psal články, úspěšně bojoval s takovými infekčními nemocemi jako mor (za jeho potlačení byl vyznamenán), cholera, neštovice a malárie a byl u prvopočátků lázeňství a balneologie v Gruzii.

⁷⁴ Ликбѣз – hromadné vyučování čtení a psaní negramotných dospělých v Sovětském Rusku. V přeneseném smyslu výuka nepřipraveného auditoria základním pojmům jakékoliv vědy, procesu nebo jevu. Historický pojem „ликбез“ vznikl jako zkratka лик-видáция безграмотности státního programu z 26.12.1919, podle kterého obyvatelé Ruska ve věku od 8 do 50 let byli povinni učit se číst a psát na rodném nebo ruském jazyce (podle přání). Gramotní měli povinnost učit negramotné na základě pracovní povinnosti.

V roce 1822 založil v Navtlugi vojenskou nemocnici, která svým stacionářem evropské úrovně byla první na Kavkaze. V roce 1836 Ivan Příbyl založil v Tiflise zdravotnickou školu a několik let předtím otevřel městskou nemocnici. Český lékař byl vždy oddaný své věci a za to ho vysoko hodnotili jak kolegové, tak i pacienti. Tady je třeba uvést příklad. Když se v den své svatby dozvěděl, že se nutně potřebuje jeho pomoc v boji s epidemií moru, přenesl sňatek na jiný den a odjel na expedici. Cizinci, kteří v té době byli v Gruzii, se ve svých poznámkách z cest velmi pozitivně vyjadřovali o českém lékaři. Profesor Eduard Eichwald z Vilniusu si všiml zdařilé polohy nemocnice Příbylem postavené, a taktéž použití homeopatie, nejnovější metody léčení. Německý profesor Karl Koch se s lékařem setkal osobně a všiml si vysoké úrovně hygieny ve zdravotnickém zařízení a úspěšného použití progresivních léčebných praktik. V roce 1846, jen čtyři měsíce po objevu narkózy chirurgem Pirogovem, provedl Příbyl ve Tbilisi první operaci s celkovou narkózou.

Před auditoriem vystoupila Natalia Orlovskaja, potomek Ivana Příbyla, filolog, profesor Tbiliské státní univerzity. Vyprávěla o rodinných příbězích a vzpomínky na slavné zástupce rodu. S humorem popisovala některé epizody ze života svých příbuzných. Zachoval se například směšný příběh. Nataliin dědeček Valerian Konstantinovič studoval práva spolu s budoucím známým skladatelem Petrem Iljičem Čajkovským. Spřátelili se. Jednou k nim Čajkovský přišel na návštěvu. Dědeček rád zpíval, ale neměl ani hudební sluch, ani hlas. Když Petr Iljič požádal Valeriana Konstantinoviče aby zazpíval jeho oblíbenou píseň tak on začal zpívat árii z „Evžena Oněgina“, ale na cigánský způsob. Čajkovský měl smysl pro humor, neztratil hlavu a pokračoval zpívat na cigánský způsob.

Nová konzulka České republiky v Gruzii Dana Denková řekla, že je velmi milé několik tisíc kilometrů od vlasti slyšet taková laskavá slova o svém krajanovi. Přiznala se, že na tomto večeru se dozvěděla mnoho nového o Ivanu Příbylovi. Paní Denková zdůraznila, že si váží tolerantnosti gruzínského lidu a že s radostí sleduje rozvoj Gruzie.

Jekaterina BELČENKO, Michail AKOPJAN

O ZALOŽENÍ ČESKÉHO KRAJANSKÉHO SPOLKU V GRUZII „ZLATÁ PRAHA“

Český krajanský spolek v Gruzii „Zlatá Praha“ vznikl v roce 1996. Bylo to v nepříliš bezpečných letech se složitou politickou a ekonomickou situací. Otázka vzniku českého krajanského spolku byla iniciována při setkání Harolda Šmalcela a France Broučka s Alexandrem Vondrou na ministerstvu zahraničních věcí Gruzie.

Harold Šmalcel shromáždil skupinu aktivních lidí s českými kořeny a přátel Česka. S pomocí přátel v parlamentě, Ministerstvu zahraničních věcí, Ministerstvu spravedlnosti a na televizním kanálu „Vestnik“ bylo připraveno ustavující shromáždění, které se konalo 20. dubna 1996 a pak již 16. května krajanský spolek byl zaregistrován Ministerstvem spravedlnosti Gruzie.

Krajanský spolek zahájil praktickou činnost. S pomocí Čechů na služebních cestách do Gruzie, Ministerstva zahraničních věcí České republiky a Čestného občana České republiky Iraklije Kandareli krajanský spolek získal potřebné učebnice, slovníky a různé informační materiály o České republice atp. Později dostal podporu i od ustanoveného velvyslanectví české republiky v Gruzii.

Byla zahájena výuka českého jazyka a příprava různých akcí. První lekce z češtiny přednášel známý český kartvelolog Václav Černý.

V průběhu let spolek uskutečnil řadu akcí propagujících Českou republiku. Provedl je jak samostatně, tak i spolu s odbory Kanceláře prezidenta Gruzie, ministerstvy a nevládními organizacemi. V Akademii nauk byly přednášky o politické zkušenosti Česka.

Práce vykonaná krajanským spolkem je obširná a blahodárná. Řada lidí v Gruzii se dozvěděla mnoho zajímavého a užitečného ze zkušenosti a úspěchů Česka. Spolek vydal knihu o působnosti Čechů v Gruzii – „Zlatá Praha 10 let“. Jako pomůcka pro menšiny byl vydán „Ázerbájdžánsko-arménsko-ruský frekvenční slovník gruzínského jazyka“. Institutem novogruzínského jazyka byl ten slovník vyhodnocen jako první gruzínský frekvenční čtyřjazyčný slovník. Na soutěži „Slovník roku“ v Praze byl tomuto slovníku udělen diplom.

Harold ŠMALCEL

POD KŘÍDLEM „ŠEVARDENI“

V redakčním sloupku „Golovínský prospekt“ jsem se dočetl, že plochu bývalého sportovního sálu a fotbalového hřiště na bývalé tbiliské ulici Konstituce zdobí nástěnka ústředního bazaru... A přece, kolik je toho v tíflickém životě spojeno právě s tímto místem a sportovní organizací „Ševardeni“ („Sokol“)! Dá se říci, že jestli by nebylo té společnosti nebyl bych ani já. Moji rodiče se právě díky „Ševardeni“ seznámili.

Na samém začátku 20. století pracovali ve Službě sborů Zakavkazské železnice a vstoupili do té sportovní společnosti. Mojí matce doporučil zabývat se lehkou atletikou v Tiflise známý lékař Edmund Sobestianský, který jí odoperoval ledvinu. V roce 1905 se dostala do přestřelky – utíkající před policistou „vyvlastňovatel“ střílel bez míření a zbloudilá kulka prošla mámě ledvinou. Byla to první taková operace Sobestianského a maminka začala chodit do „Sokola“, upevňovat zdraví. V roce 1917 se vdala. Otec absolvoval Tíflickou leteckou školu, stal se vojenským pilotem a odjel s ní na frontu. Za dva roky maminka porodila mého bratra a v roce 1926 mne. S jednou ledvinou se dožila 95 let... Do školy jsem chodil okolo stadionu a sportovního sálu „Ševardeni“. V té části stadionu, která přiléhala k bývalé ulici Ordžonikidze (nyní Čubinašvili), byla střelnice, tam jsme zalézali a z prken dolovali olovo. Používali jsme

ho pro naplnění „koči⁷⁵“, aby se při odhození postavila na „tochan“ a „aleč“ byl shora. V zimě jsme na stadionu z lavic rolovali „sněhová kola“. Po vyučování jsme často chodili do sportovního sálu pozorovat volejbalové soutěže. Když jsem trochu dospěl, přednášel jsem chemii ve sportovní škole, která byla v pozdější nadstavbě nad střelnici... Teď se přes vesmír s Austrálie dívám na areál stadionu a nepoznávám to – jakési rolety, přístřešky, stěna k ulici Pochverašvili vůbec zmizla! Řešení jsem našel v redakčním sloupku. Nu což, možná je to zákonité? Kolik zůstalo takových jako jsem já, pro které jsou ta místa drahá?

A teď o historii tbiliského „Sokola“. V něm se zabývali sokolskou gymnastikou, jedním z autorů které byl Miroslav Tyrš, profesor dějepisu a umění Pražské univerzity. On sestavil originální sestavu cvičení z různých typů evropské gymnastiky a některých atletických disciplín, založenou na cvičeních s předměty a na náradí, hromadných cvičeních a pyramidách. Cílem této gymnastiky je „posílit a uchovat zdraví, udělat člověka odolnějším, přidat odvahu, vyrovnanost, sílu a obratnost, hbitost, rozhodnost, odvahu...“ Není to překvapivé, systém dostal jméno podle spolku „Sokol“, který byl symbolem boje Čechů za nezávislost od Rakousko-Uhersku. Proto v něm byla též bojová cvičení – posilování, zápas, šerm, pětní zápas. Ale je to jedno, základní pozornost byla věnována kráse provedení. Díky působivým formám práce se sokolské hnutí rozšířilo do mnoha zemí a mezi nimi i do Ruské říše a stalo se základem rozvoje současné sportovní gymnastiky. V roce 1883 byla v Moskvě založena „Ruská gymnastická společnost“, vycházející z české zkušenosti a jejími členy byli i Lev Tostoj, Anton Čechov. V roce 1897 ředitel Prvního tifliského gymnázia L. Markov pozval jednoho z nejlepších českých „sokolů“ J. Grumlíka, pak přišli učitelé gymnastiky Skoták, Potůček a Lukeš. Za tři roky byla v Tiflise založena „Gymnastická společnost“ sokolská podle struktury, ideologie a gymnastické terminologie navržené Tyršem. Od roku 1907 se jmenovala „Sokol“. Můj otec Michail Semjonovič byl

⁷⁵ Koči – hra, při které se hází nadkopytní ovčí kostí, případně zalité olovem. Slova tochan a aleč jsou prostě polohy a stavy hry bez jiného významu.

členem v letech 1908 – 1914 spolu se svým přítelem Georgijem Egnatašvili (tehdy ho zvali Gurgel Ignatjev). Na všesokolském sletu v Praze v roce 1912 Egnatašvili obsadil druhé místo v soutěži gymnastů. Můj otec si oblíbil kopanou, byl středním útočníkem v tifliském družstvu, které hrálo proti Angličanům v březnu 1912. „Ševardeni“ sehrálo v jeho osudu velkou roli, v roce 1913 se rozhodl odejít ze Služby sborů a plně se věnovat sportu. Absolvoval kurzy gymnastiky a začal přednášet gymnastiku na 4. (na Německé ulici, později Kyjevské) a 5. (na Petropavlovské ulici na Avlabaru) mužském gymnasiu. Zaměstnání s oblíbenou činností bylo přerušeno začátkem první světové války, otec odešel na frontu. Do Čech odjel výborný učitel Anton Lukeš a spojení s ním se na dlouhé roky přerušilo. Byl to on, kdo v roce 1909 v Tiflise napsal příručku „Gymnastický box: vodítko pro vedení společných cvičení v sokolských gymnastických společnostech, školách a armádě“, přetištěnou v letech 1911 a 1914. Po druhé světové válce gruzínští sportovci přijeli do Prahy, vyhledali Lukeše a vyprávěli o sportu v Gruzii, o úspěších žáků jeho odchovance Georgie Egnatašvili.

Na konec. Málo lidí ví, že historie ruského basketbalu je spojena s pobytem českých Sokolů v Tiflise. První zmínka o basketbalu v Rusku se vztahuje k roku 1901, k momentu vydání knihy učitele 2. Tifliského mužského gymnázia A. Skotáka „Gymnastické hry“, která čtenáře seznámila s novou hrou „Házení míče do koše“ – basketbal.

Seva MOCHOV

JAROSLAV SVATOŠ V GRUZII

V roce 1977 v 5. čísle časopisu „Mladý svět“ vyšla anketa obsahující následující otázku a i odpověď na ni.

Otázka – „Kolik zemí mělo diplomatické styky se Sovětským svazem v roce 1920, 1950 a 1976.“

Odpověď - „Do roku 1923 měly sovětské republiky – RSFSR, USSR, BSSR a ZSFSR - samostatné zahraniční styky. Např. Ukrajina měla diplomatické styky s Polskem, Tureckem a

Německem a částečné diplomatické styky s Rakouskem, Itálií a Československem. Arménie uzavřela oficiální styky s Iránem, Gruzie s Československem. Sovětské republiky udržovaly tehdy kontakty s druhými zeměmi prostřednictvím představitelů RSFSR, ale existovala i samostatná zastoupení...“

Tento text byl uveřejněn v týdeníku MS mezi 25.-31. lednem a již 31. ledna dostala redakce následující dopis:

Vážená redakce,

v čísle 5/1977 MS, na str. 25 uveřejňujete odpověď V. Fjodorova k otázce diplomatických styků SSSR po první světové válce. Sovětská Gruzie má skutečně prioritu republik SSSR v navázání diplomatických styků s tehdejší ČSR (počátkem r. 1921). Mám o tom dokumenty a znám okolnosti, jak k tomu došlo, ježto můj otec, Jaroslav Svatoš, byl iniciátorem této akce a stal se šéfem tehdejší čs. Mise v Tiflisu (Tbilisi). Pro případ Vašeho zájmu o tyto materiály sděluji svoji adresu.

S pozdravem ing. Alexej Svatoš, pracovník ČSAV

Jaroslav Svatoš se narodil 15. května 1871 v Luži u vysokého Mýta. Jeho otec se jmenoval Josef Svatoš (nar. 1832) a byl typem člověka, o němž psával tak rád Alois Jirásek. V revolučním roce 1848 mu bylo šestnáct let a pohrdal habsburským Rakouskem, jehož byl poddaným. Utekl proto do Prahy, aby mohl bojovat na barikádách. Po potlačení revolty se Josef vrátil a jeho nenávist k Rakousku se ještě více prohloubila. Jako každý přesvědčený slavjanofil chtěl poznat Rusko a žít tam. Velmi dlouho se touto myšlenkou pouze zabýval, šetřil peníze o dával si na čas. Otravnost rakouské administrativy byla přiměřeným lékem na jeho váhavost. Josef Svatoš odjel na Krym s manželkou a čtyřmi dětmi. Na začátku mu pomohli příbuzní jeho ženy, kteří se vystěhovali do Ruska o něco dřív. Rodina Josefa Svatoše se usadila poblíž Simferopolu. Nejprve si koupili chutor (samotu) a na této samotě sadařili.

Jaroslav Svatoš byl druhý nejmladší syn Josefa Svatoše, a když přijel do Ruska, bylo mu deset let a měl za sebou čtyři třídy obecné školy v Luži. Těžko říct, zda byl chytřejší než jeho sourozenci, ale

fakt je, že zatímco ti ostatní pomáhali otci v sadu, on se naučil za jeden rok rusky tak, že byl schopen úspěšně složit přijímací zkoušky do první třídy gymnázia v Simferopolu.

Studovat v tehdejší Rusku na tehdejších gymnáziích nebylo zřejmě ani nic příjemného, ani nic snadného. Z 85 žáků 1. ročníku se do 8. ročníku gymnázia dostalo pět (!) žáků. Ostatní propadli nebo byli vyloučeni. Jaroslav Svatoš skončil v simferopolském gymnáziu se stříbrnou medailí, to jest jako druhý.

Chtěl studovat na univerzitě v Moskvě a otec mu na to dal 25 rublů měsíčně, což byl přiměřený obnos, s kterým je dalo při troše dobré vůle vystačit. Jaroslav Svatoš se zapsal na historicko-filologickou fakultu a ve čtvrtém semestru se soustředil na oblast slovansko-ruskou. V té době bylo na Moskevské univerzitě zapsáno zhruba 4000 posluchačů, ovšem pouze dva Češi: Jaroslav Svatoš a jistý Antonín Palice na právnické fakultě.

Po čtyřech letech studia obhájil Jaroslav Svatoš dizertační práci na téma „O jazyku českých Alexandreid“ a získal diplom „prvního stupně“, t.zn. „s vyznamenáním“.

V srpnu 1894 odjel do Gruzie, do Tiflisu a nastoupil jako profesor ruštiny na 1 dívčím gymnáziu. Do Tiflisu jel lodí přes Batumi, protože v té době vlak mezi jihem Ruska a Zakavkazím nejezdil.

Na první pohled se zdá, že odjezd slavjanofilského českého synka z „veliké Moskvy“ do „zapadlé Gruzie“ postrádá logiku, ale pravda je taková, že „tajemný Kavkaz“ přitahoval Čechy a Slováky (Rakousko-uherské poddané) již dávno předtím, než k jeho úpatí dorazil čerstvě promováný absolvent Moskevské univerzity.

V sedmdesátých letech minulého století se čeští kolonisté usadili v okolí Novorosijska. Další kolonie existovala v okolí Krasnodaru. Emigrovalo se zejména z podhůří Českomoravské vrchoviny, z jižních Čech a z Pováží. Z důvodů částečně romantických a částečně antihabsburských. Na přelomu 19. a 20. století si Gruzii vybírá i několik Českých umělců. Mezi nim i byli hudebníci Václav

Talich a Stanislav Ondříšek, kteří přednášeli na Státní hudební škole, prvním tenorem tifliské opery byl Navrátil-Ratil, dekorace pro operu i divadla a známé sochařské práce provedl ateliér Antonína Nováka. I pro české tělocvikáře je kavkazské klima podle všeho zdravější, protože dva členové vítězného družstva na světové výstavě v Paříži v r. 1889 Julius Grumlik a Bohumil Potůček zakládají zde Tělocvičný spolek. Mimo to žije v Tiflisu i skupina „docela obyčejných Čechů“, sice nevelká počtem a navíc považovaná za Rakušany, zato však dobře se orientující ve složitých národnostních poměrech Gruzie té doby.

Jaroslav Svatoš se orientuje v tifliských poměrech rychle a jeho postup je přiměřený jeho schopnostem. V roce 1902 je jmenován ředitelem obchodní akademie a roku 1909 se stává ředitelem dívčího gymnázia s počtem 1000 žákyň; jinak řečeno: ředitelem největšího pedagogického ústavu města Tiflisu v době, kdy tam ještě žádná vysoká škola není.

V roce 1914 se Jaroslav Svatoš žení. Tento text existuje proto, že se mu narodil syn Alexej Svatoš. Jeho žena Thérèse Tallichetová. vyučuje matematiku a fyziku na škole, kterou jeho otec řídí. Její francouzští rodiče přijeli do Gruzie vyučovat francouzštinu. Otec je švýcarský Francouz z Lausanne, dokonce jeden čas zastupoval jako čestný konzul zájmy švýcarských občanů v carském Zakavkazí.

Ještě než popíšeme život Jaroslava Svatoše ve zmatku válečných let a prvních letech revoluce a občanské války, bude užitečné připomenout další postavy, se kterými se náhodou setkal, ale kteří při revoluci sehráli svoji úlohu. Na přelomu 19. a 20. století se dva žáci Jaroslava Svatoše v rozhodných dnech listopadové revoluce 1917 ocitli na opačných stranách barikády. Jeden z nich byl Cereteli a druhý Kameněv. Cereteli, syn gruzínského básníka, byl menševik. Kameněv, syn tifliského správce železničních drah, byl bolševik. Cereteli byl menševik se značným vlivem, jeden čas byl ministrem v Kerenského vládě. Kameněv byl jedním z vedoucích představitelů bolševické strany, která v listopadové revoluci roku 1917 Kerenského vládu svrhla. Stáli však tito bývalí žáci profesora Svatoše v říjnových a listopadových dnech roku 1917 opravdu proti

sobě? Zatímco dějiny postavily Cereteliho na stranu „poražených menševiků“, Kameněv, ač bolševik, se pro svůj postoj ve dnech revoluce dočkal horšího hodnocení. Neboť nejenže nesouhlasil s usnesením ústředního výboru bolševické strany o ozbrojeném povstání, ale ještě toto usnesení v menševickém listě „Novaja žizň“ vyzradil, za což jej Lenin nazval stávkokazem a zakázal mu i se souhlasem ÚV vydávat jakákoliv prohlášení proti usnesení ústředního výboru bolševické strany.

To bylo v Petrohradě. V Tiflisu probíhá revoluce započatá v říjnu 1917 a dokonce o poznání složitěji než v centrálním Rusku.

V průmyslovém Baku je sice 31. října (13. listopadu) 1917 ustavena sovětská moc, ale po několika měsících ji likviduje intervence britských a tureckých vojsk. Opět v Baku je obnovena sovětská moc až počátkem roku 1920 a od té doby se toto město stává sídlem velitelství zakavkazského frontu Rudé armády. V Tiflisu se ustavuje (v listopadu 1917) kontrarevoluční Zakavkazský komisariát ovládaný menševiky, ale záhy se rozpadá a jsou ustaveny tři republiky: Gruzie, Arménie a Ázerbájdžán s menševickými resp. nacionalistickými vládami. Turecká armáda okupuje Arménii a Ázerbájdžán. Do Gruzie vstupuje se souhlasem menševické vlády německá armáda. Na konci roku 1918 je německá a turecká armáda vytlačena britskou armádou. Téměř současně s britskou okupací dojde do Tiflisu zpráva o vzniku samostatné Československé republiky. A v tu chvíli se nabízí myšlenka organizovat československou kolonii v počtu asi 150 osob. „Čecho-Slovácká národní jednotka v Tiflise“ má v době ustavení 60 řádných členů, vesměs starousedlíků, ale také přistěhovalců z období první světové války. Předsedou správního výboru Národní jednoty je zvolen Jaroslav Svatoš, ředitel dívčího gymnázia.

Vláda Gruzínské republiky je mezitím uznána některými evropskými mocnostmi a také RSFSR. Od téže vlády získává Jaroslav Svatoš přiznání veškerých práv, která přísluší zástupcům cizích mocností. Členská legitimace Národní jednoty, příslušně upravená a podepsaná předsedou, je uznána jako cestovní pas. Tak

na tuto legitimaci pohlíží nejen vláda Gruzínské republiky ale i velitelství britské divize v Tiflisu. Tato okolnost umožňuje Jaroslavu Svatošovi vydávat de facto československé pasy také českým a slovenským válečným zajatcům (bývalým vojákům poražené rakouské armády) a posílat je přes Cařihrad a Terst domů. Až do roku 1920, kdy repatriační starost přebírá zástupce Čs. červeného kříže, zachraňuje Národní jednota, resp. Svatoš, mnoha lidem doslova holý život, neboť v menševické Gruzii je kromě mnoha jiných neštěstí katastrofální hlad.

Jaroslav Svatoš nemá jen hlad, dle i starosti. Za žádnou cenu nemůže navázat styk s Prahou, nebo s jinými československými orgány. To ještě neví, že v Praze sice neznají jeho křestní jméno, pouze příjmení (na základě informací od repatriovaných vojáků), ale že je jim jeho postavení do jisté míry lhostejné.

25. února 1921 vstupuje do Tiflisu Rudá armáda. Tuto událost oznamuje Sergo Ordžonikidze (velitel zakavkazského frontu Rudé armády) Leninovi do Moskvy telegramem, který vstoupí do historie. Revoluční výbor (vláda) Gruzínské sovětské socialistické republiky žádá zástupce cizích mocností o předložení všech zplnomocnění vystavených vládou gruzínských menševiků. „Čecho-Slovácká národní jednota“ má v tuto chvíli dvě možnosti: polekat se socialismu a trvat vehementně na instrukcích z Prahy, anebo zaujmout zdravý postoj k historické realitě ve jménu oboustranného prospěchu. Jaroslav Svatoš volí druhou možnost a žádá revoluční výbor GSSR o poskytnutí stejných práv jako za vlády menševické a to jak pro Národní jednotu, tak pro sebe. 26. března 1921 jsou mu poskytnuta práva reprezentanta cizí mocnosti. Edvard Beneš, tehdejší ministr zahraničních věcí, byl tímto postaven před hotovou věc, která proběhla bez vědomí Prahy a byl vynucen buď s tím souhlasit, nebo blokovat iniciativu jakéhosi profesora z Tiflisu, o němž věděla pouze to, že se jmenuje Svatoš. Nakonec se Praha rozhodla pro kompromis, pro jistý druh „omezeného realismu“, pro jistý druh „nevyvážené spekulace“. 30. dubna byl odeslán z Prahy do Moskvy následující radiogram na adresu představitele Čs. Červeného kříže:

„Předejte zástupci Gruzínské republiky v Moskvě následující telegram: Vláda Československé republiky, jsouc ochotna navázat obchodní styky s Gruzínskou republikou, ustavuje svým zástupcem pro obchodní vztahy, ochranu československých občanů i pro repatriaci zajatců, předsedu Československého komitétu v Tiflisu, Svatoše. Zplnomocněný ministr dr. Girsu...

Telegram není prozatím ničím jiným, než souhlasem s dosavadní, iniciativou Jaroslava Svatoše. Až v červenci 1921 dojde do Tiflisu oficiální dopis Edvarda Beneše adresovaný „panu Macharadzemu, prezidentu revolučního komitétu GSSR“ s oficiálním jmenováním „pana Svatoše Jaroslava, šéfem obchodní delegace v Tiflisu“. Vláda Československé republiky zároveň „dává mu plnou moc k projednání s vládou GSSR všech otázek týkajících se obou, vlád“. Spolu s oficiálním dopisem přijdou, pověřovací listiny, podepsané prezidentem Masarykem, v nichž je Jaroslav Svatoš pro změnu titulován jako honorární konzul. Další dopis je adresován Jaroslavu Svatošovi osobně a jeho obsahem je rozhodnutí ministerstva zahraničních věcí o přijetí Jaroslava Svatoše do smluvního zaměstnaneckého poměru, plus výměr platu a další; technické podrobnosti. Z. profesora ruského jazyka, který přišel z Luže na Krym v roce 1881, se stává oficiálně povýšený cizinec diplomatem, reprezentantem buržoazního Československa v socialistické Gruzii. Pro Jaroslava Svatoše jsou tyto nuance prozatím nepodstatné. Zaráží jej pouze jedna věc: jednostrannost.

Onen pražský duch „omezeného realismu“ neujde ani gruzínské radě lidových komisařů. Předseda rady B. Mdivani v notě z 12. srpna 1921 adresované ministrovi zahraničních věcí ČSR E. Benešovi vyslovuje sice potěšení, nad zřízením zastupitelství ČSR v Gruzínské SSR, ale současně vyslovuje přání zřídit obdobné zastupitelství v Praze. Na tento návrh mu však z Prahy nikdo a nikdy neodpoví.

Československý konzulát v Gruzii se sídlem v Tiflisu se zatím snaží pracovat pokud možno co nejlépe, ale úspěšnost práce začínají brzdit jak některé osobní kontakty, tak i staré přátelské vztahy a známosti Jaroslava Svatoše. Nový předseda rady lidových komisařů Gruzie Šalva Eliava, starý bolševik a někdejší Ordžonikidzeho spolupracovník se zajímá o Československo velmi aktivním způsobem a je to nakonec

Eliava, který po Svatošově referenci dává přednost automobilům značky Praga před konkurenční nabídkou firmy Fiat, když jde o vybavení autoparku rady lidových komisařů. Iniciativa Jaroslava Svatoše jde tak daleko, že již v roce 1922 připravuje plán dlouhodobé smlouvy na dodávky zakavkazské ropy lodní cestou z Batumi do Bratislavy, kde by měla být vybudována rafinerie (Slovnaft Bratislava byl vybudován mnohem později). Jaroslav Svatoš buší s velkou vervou na dveře československého zahraničního obchodu, viz citace z jedné jeho zprávy, v níž říká: „Myslím, že otázka, potřebujeme-li my Rusko co odbytiště pro výrobky naší industrie, může býti jen kladně zodpověděna. A když je tomu tak, musíme, se přizpůsobit podmínkám, za kterých se obchod SSSR s cizinou uskutečňuje. Jestli je obchod v rukou státních organizací, je nutno navázat s nimi styky!“

30. prosince 1922 schvaluje I. sjezd sovětů smlouvu o vytvoření SSSR a na počátku roku 1923 oznamují svazové republiky předání svých zahraničních styků do kompetence Svazu SSR. V únoru 1923 je uzavřeno československé zastupitelství v Tbilisi i jeho pobočka v Batumi. Očekává se rychlá legalizace vztahů mezi ČSR a SSSR uznáním de-jure. Čeká i Jaroslav Svatoš, který je jediný z bývalého zastupitelství a proto má možnost na základě souhlasu vlád ČSR a SSSR zůstat ve Tbilisi. Čeká marně. Po dvou letech marného čekání jsou nakonec i gruzinští přátelé Jaroslava Svatoše v radě lidových komisařů nuceni připustit, že další pobyt „reprezentanta buržoazního Československa v sovětské Gruzii“ je nemožný. Jaroslav Svatoš je přinucen odjet. Nehledě na to, že loučení na něj tíživě doléhá, snaží se přesvědčit, že ne vše je ztraceno. Nakonec, vrací se do země, kde se narodil, do vlasti, kterou z dálky miloval a která se již osvobodila od Habsburků. Vrací se do svobodného Československa, není-liž pravda... Na ministerstvu zahraničních věcí pro něho nemají vhodné místo, tak ať si zatím odpočine na dovolené. Samozřejmě, pokud chce, může prozatím učit na ruském gymnáziu ve Strašnicích, tzn. v Praze. Je to pouze soukromá škola, nic příjemného, ale ono se to časem poddá. Je to zcela prozatímní řešení. Ostatně brzy, se čeká úprava vztahů se Sovětským svazem...

9. listopadu 1925 dostává Jaroslav Svatoš následující dopis:

„Podle ustanovení bodu 8. Vaší služební smlouvy čís. 13.076 ze dne 8. července 1921 pokládá ministerstvo zahraničních věcí Váš služební poměr za skončený dnem 31. prosince 1924. Rozvázáním služebního poměru pozbýváte všech práv, oprávnění a nároků oproti státu pro sebe i své příslušníky. Naproti tomu trvá nezměněně Vaše povinnost mlčenlivosti o věcech úředních. Za ministra: (nečitelný podpis)...’

Nejde o žádnou tiskovou chybu. Pracovní poměr s Jaroslavem Svatošem byl rozvázán se zpětnou platností 10 měsíců. Jaroslav Svatoš si podá žádost o nostrifikaci diplomu Moskevské univerzity, neboť chce získat právo učit na československých středních školách.

1. dubna 1927 dostane dopis, jehož odesilatelem je „Česká vědecká zkušební komise pro učitelství“ a jehož podstata je zhruba následující: Ministerstvo školství rozhodlo, že nostrifikace Vašeho diplomu bude možná jen tehdy, když před vědeckou komisí dokážete nakolik vládnete ruským jazykem. Je Vám dovoleno vybrat si skupinu s ruským vyučovacím jazykem s tím, že můžete učit pouze na podkarpatsko-ruských středních školách.

Z rozkazu ředitele: (nečitelný podpis)...“

Jenže tohle už je na starého pána příliš. Není kde se bránit, není kde si stěžovat, je možné pouze ponižovat se a dělat „ředitele ruského gymnázia“. Ve věku 54 let začíná bývalý ředitel největšího pedagogického ústavu v Tiflisu a bývalý honorární konzul Československé republiky v Gruzínské SSR opravovat školní sešity s pocity minimálního zadostiučinění.

Opravdu měl odjet jako „člověk buržuj“ ze svého Tiflisu pouze proto, aby Jej v Praze na ministerstvu zahraničních věcí označili za „krajně podezřelou osobu“, která má (nedej bože!) spoustu dobrých přátel mezi bolševiky a jehož žena je dokonce vzdálenou příbuznou Jeleny Stasové, blízkou spolupracovnicí Lenina?!

Jaroslav Svatoš ještě napsal (buď z nostalgie, nebo jako mstu?) podstatnou část svých pamětí, postavil domek na Hanspaulce v Praze a dostal dva zápaly plic. Zemřel 22. července 1932 ve věku 61 let. Jeho žena Thérèse, která v době hladu v Tiflisu přednášela matematiku a

fyziku za slanečky a brambory jej přežila o 37 let. Zemřela v roce 1969. Syn Alexej Svatoš žije v Československu od svých devíti let.

Z podnětu akademika Davida Lordkipanidze, komeniologa světového významu, autora řady knih o Komenského díle a čestného doktora věd Univerzity Karlovy vyšla ve Tbilisi k 30. výročí úmrtí Jaroslava Svatoše kniha profesora pedagogické fakulty Státní univerzity ve Tbilisi Ivana Čkuaseliho s názvem „Čechi pedagogi Jaroslav Svatoši Sakartveloši“.

Překlad z češtiny Lina Vaculíková

Od redakce:

Při redigování překladu jsme ponechali některé češtině vlastní obraty, abychom uchovali kolorit českého jazyka.

Seznam vyobrazení

1. Ivan Sokol
2. Franz Brouček
3. Ivan Příbyl
4. Franz Novák
5. Nikolaj Šmalcel
6. Valentina Adelaida Netolická
7. Václav Bureš s ženou
8. Roman Novák
9. Gertruda Šmalcel v roli Lízy – Piková dáma, P. Čajkovskij
10. Gertruda Šmalcel
11. Gertruda Šmalcel v roli Tat'ány – Evžen Oněgin, P. Čajkovskij
12. Gertruda Šmalcel v roli Lízy – Piková dáma, P. Čajkovskij
13. Josef Brouček
14. Skupina Čechů přijela pomáhat gruzínským dělníkům (r. 1924)
15. Lina a Emil Vaculíkovi
16. Gertruda Šmalcel v rolích
17. Nikolaj Šmalcel
18. Hartold Šmalcel
19. Leopold Netolický
20. Petr Šmalcel
21. Miroslav a Harold
22. Petr Šmalcel s ženou Antonínou-Kristýnou
23. Josef Navrátil
24. Jaroslav Svatoš
25. Ivan Jestřáb – velvyslanec ČR v Gruzii
26. Dato Micheilidze (uprostřed) s přáteli
27. Josef Vrabec a Harold Šmalcel (zprava nalevo)
28. Šmalcel a Kandareli
29. Lili a Harold
30. Lili Podobina (zleva napravo), Harold Šmalcel, Daniela Polach, Svetlana Sokol
31. Skupina členů krajanského spolku u chrámu sv. Petra a Pavla
32. Franc Brouček (zleva napravo), Harold Šmalcel, Jiří Nekvasil



1. Ivan Sokol



2. Franc Brouček



3. Ivan Příbyl



4. Franc Novak



5. Nikolaj Šmalcel



6. Valentyna-Adelaida Netolicka



7. Václav Bureš s manželkou



8. Roman Novák



9. Gertruda Šmalcela v roli Lízy – „Piková dáma“ P. Čajkovskij



10. Gertruda Šmalcel



11. Gertuda Šmalcela v roli Tatjány – „Evřen Oněgin“ P. Čajkovskij



12. Gertruda Šmalcela v roli Lízy – „Piková dáma“ P- Čajkovskij



13. Jozef Brouček



14. Skupina Čechů přijela pomáhat gruzínským dělníkům (r. 1924)



15. Lina a Emil Vaculíkovi



16. Gertruda Šmalcel v rolích



17. Nikolaj Šmalcel



18. Harold Šmalcel



19. Leopold Netolický



20. Petr Šmalcel



21. Miroslav a Harold



22. Petr Šmalcel s manželkou Antonínou-Kristýnou



23. Jozef Navrátil



24. Jaroslav Svatoš



25. Ivan Jestřáb – velvyslanec ČR v Gruzii



26. Dato Michejlidze (uprostřed) s přáteli



27. Jozef Vrabc a Harold Šmalcel (zprava nalevo)



28. Šmalcel a Kandareli



29. Lili a Harold



30. Lili Podobina (zleva napravo), Harold Šmalcel, Daniela Polach, Svetlana Sokol



31. Skupina členů krajanského spolku u chrámu sv. Petra a Pavla



32. Franc Brouček (zleva napravo), Harold Šmalcel a Jiří Nekvasil

Obsah

PŘEDMLUVA KE DRUHÉMU VYDÁNÍ	3
PŘEDMLUVA K PRVNÍMU VYDÁNÍ	3
PREZIDENTOVI ČESKÉHO KRAJANSKÉHO SPOLKU V GRUZII „ZLATÁ PRAHA“ PANU HAROLDU ŠMALCELOVI	6
IRAKLIJ KANDARELI – ČESTNÝ OBČAN ČESKÉ REPUBLIKY	7
VELVYSLANEC ČESKÉ REPUBLIKY V GRUZII	11
MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY	12
VZPOMÍNKY MIROSLAVA VYMĚTALA	13
INFORMACE O ČESKÉM KRAJANSKÉM SPOLKU V GRUZII „ZLATÁ PRAHA“	14
NEVADNOUCÍ PAMÁTKA	17
OBČANSKÁ INTEGRACE – VEKTOR PŘI BUDOVÁNÍ STÁTU	19
VZPOMÍNKY MARIE HLAVSOVÉ, BYTEM TBILISI, 7.07.65	21
ČEŠI V GRUZII	26
JEJÍ HLAS SE HODIL PRO VŠECHNY ŽENSKÉ PARTY	32
IVAN ANTONOVIČ PŘIBYL V GRUZÍNSKÉM LÁZEŇSTVÍ	35
DIVADLO – DRUHÝ RODNÝ DŮM	39
MASARYK – PRVNÍ PREZIDENT NEZÁVISLÉHO ČESKOSLOVENSKA	41
ČESKÝ HUDEBNÍK JOSEF RATIL V GRUZII	44
ČESKÝ LÉKAŘ V GRUZII	48
HISTORIE V OSOBÁCH	49
HEREC – TO JE HLEDAČ PEREL	52
PROJEV H. ŠMALCELA K VÝROČÍ GRUZÍNSKÉ GYMNASTIKY.	54
ČEŠI V GRUZII	55
ČESKÉ ŽENY	59
ČEŠTÍ INSTRUKTOŘI TĚLESNÉ VÝCHOVY NA KAVKAZE	66
ÚČASTNÍK PŘEHLÍDKY VÍTĚZSTVÍ JEVGENIJ JANŮŠEK	69
VĚNOVÁNO 200. VÝROČÍ PRAŽSKÉ KONZERVATOŘE V GRUZII SE NIKDY NENUDÍTE	74
DO GRUZIE JSEM JELA BEZ STRACHU	79
KOUZLO GRUZÍNSKÉ POLYFONIE	82
HAROLD ŠMALCEL	84
KAVKAZSKÉ HORY URČILY MOJI BUDOUCNOST	91
DON QUIJOTE Z BOLNISI	95
KDYBYCH BYL PLACEN PODLE ČASU, KTERÝ TRÁVÍM V PRÁCI, UŽ BYCH BYL MILIONÁŘEM	102
POZNÁMKY PRO BUDOUCNOST A BOUŘKOVÁ MRAČNA NAD ELBRUSEM	108
„ZLATÉ PRAZE“ JE 10 LET	110
IVAN PŘIBYL PŘIJEL DO GRUZIE A ZŮSTAL TU NAVŽDY...	112
IVAN PŘIBYL – PŘEDSTAVENÝ NEMOCNICE	116
„I KDYŽ JE TO TADY TĚŽKÉ ODJET ZE TBILISI MNE NIKAM NETÁHNE.“	117
ČESKÁ RODINA V GRUZII	118
SLAVNÍ ČEŠI	122
STUDIUM ČESKÉHO JAZYKA	123
ROZHOVOR S KONZULKOU ČESKÉ REPUBLIKY V GRUZII OLGOU HORÁKOVOU	124

„GRUZÍNSKOU KUCHYNI ZA HRANICEMI GRUZIE PŘEDVÉST NELZE“	126
JOSEF RATIL: „PÍSNĚ GRUZIE – SKUTEČNÉ SYMFONIE“	135
„MŮJ KRAJAN NIKOLAJ HUSÁK“	138
PRVNÍ VELVYSLANEC ČESKÉ REPUBLIKY V GRUZII – JIŘÍ NEKVASIL	141
NENÍ UMĚLEC, KTERÝ SPOLU S DIVADLEM NEHOŘEL	143
NOVÁ NEVLÁDNÍ ORGANIZACE	147
O HLAVNÍCH ÚKOLECH PŘEDSEDÁJÍCÍ ZEMĚ EVROPSKÉ UNIE	149
O LINĚ A EMILU VACULÍKOVÝCH	150
Z KAVKAZU DO PRAHY	164
PRVNÍ MEZI ROVNÝMI	165
DVĚ STOLETÍ PRAŽSKÉ KONZERVATOŘE	168
PŘIBYL MI DAL LÉK	169
ÚRYVKY Z KNIHY VACHTANGA GOGOLAŠVILI – „VELKÝ SOUBOR ‘ERISIONI‘“	174
SOKOLSTVO V RUSKÉM IMPÉRIU	178
„DĚKUJEME, RATILE“	180
INFORMACE O ČINNOSTI ČESKÉHO LÉKAŘE IVANA PŘIBYLA V GRUZII	182
VÁŽENÝ PANE ANASTASIADI!	184
MRAVNÍ KODEX TBILISCE	185
„FREKVENČNÍ SLOVNÍK“, ČILI CESTA K INTEGRACI...	188
ČEŠI V GRUZII	191
ČESKÝ LÉKAŘ A KOLÉBKA GRUZÍNSKÉ BALNEOLOGIE	194
ČESKÝ LÉKAŘ, KTERÝ ROZVÍJEL MEDICÍNU V GRUZII	195
O ZALOŽENÍ ČESKÉHO KRAJANSKÉHO SPOLKU V GRUZII „ZLATÁ PRAHA“	198
POD KŘÍDLEM „ŠEVARDENI“	199
JAROSLAV SVATOŠ V GRUZII	201
SEZNAM VYOBRAZENÍ	211
FOTO	212

Издательство „БЕНЕ ДИКТА“
Тбилиси, Абастуманская 8



Тбилиси 2016